

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2022–2023

36 360 XIV

**Jaarverslag Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2022**

Nr. 1

**JAARVERSLAG VAN HET MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKVALITEIT (XIV) EN DIERGEZONDHEIDSFONDS (F) 2022**
Ontvangen 17 mei 2023

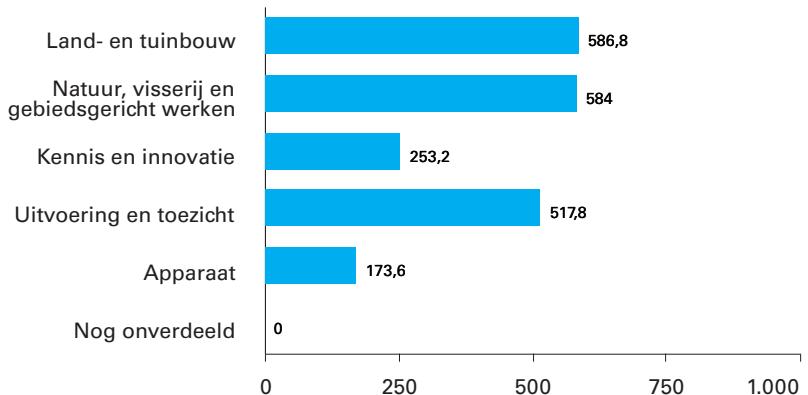
INHOUDSOPGAVE

Gerealiseerde uitgaven en ontvangst	4
A. Algemeen	5
1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening	5
1 Dechargeverlening door de Tweede Kamer	7
2 Dechargeverlening door de Eerste Kamer	7
2. Leeswijzer	8
B. Beleidsverslag	11
3. Beleidsprioriteiten	12
Overzicht coronasteunmaatregelen	32
4. Beleidsartikelen	33
Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem	33
Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken	34
Artikel 21 Land- en tuinbouw	35
Artikel 22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	50
Artikel 23 Kennis en innovatie	58
Artikel 24 Uitvoering en toezicht	61
5. Niet-beleidsartikelen	65
Artikel 50 Apparaat	65
Artikel 51 Nog onverdeeld	68
6. Bedrijfsvoeringsparagraaf	69
C. Jaarrekening	74
7. Departementale verantwoordingsstaat	74
8. Samenvattende verantwoordingsstaat agentschap	75
9. Jaarverantwoording agentschap per 31 december 2022	76
10. Saldibalans	87
11. WNT-verantwoording 2022 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	96
D. Jaarverslag Diergezondheidsfonds (F)	101
12. Beleidsverslag Diergezondheidsfonds	101
13. Bedrijfsvoeringsparagraaf Diergezondheidsfonds	116
14. Jaarrekening Diergezondheidsfonds	117
15. Saldibalans Diergezondheidsfonds	118

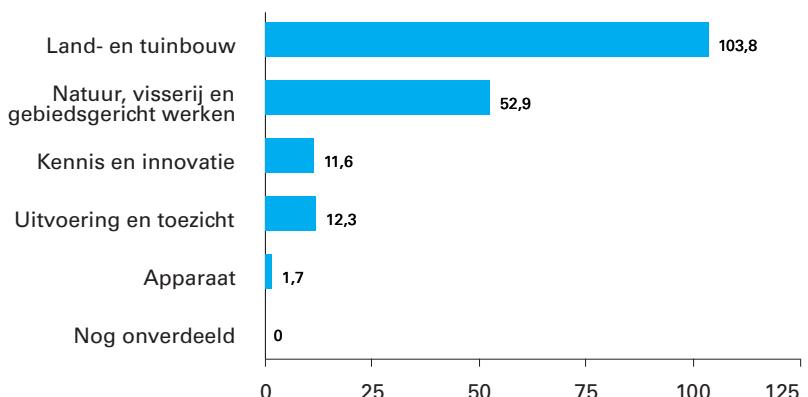
E. Bijlagen	122
Bijlage 1: Toezichtrelaties rwt's en zbo's	122
Bijlage 2: Moties en toezeggingen	123
Bijlage 3: Afgerond evaluatie- en overig onderzoek	169
Bijlage 4: Kengetallen en indicatoren	177
Bijlage 5: Inhuur externen	191
Bijlage 6: Focusonderwerp FJR 2022	192
Bijlage 7: Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer: Europees Landbouwfondsen	193
Bijlage 8: Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer: Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV)	196
Bijlage 9: Rijksuitgaven Caribisch Nederland	199
Bijlage 10: NGF	199
Bijlage 11: Rapportage Burgercorrespondentie 2022	200
Bijlage 12: Openbaarheidsparagraaf 2022	203
Lijst van afkortingen	206

GEREALISEERDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

Gerealiseerde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (x €1 mln.). Totaal € 2.115,5



Gerealiseerde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (x €1 mln.). Totaal € 182,4



A. ALGEMEEN

1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening

AAN de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Hierbij bied ik het departementale jaarverslag van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het jaar 2022 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen [2.37](#) en [2.40](#) van de Comptabiliteitswet 2016 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit decharge te verlenen over het in het jaar 2022 gevoerde financiële beheer.

Voor de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening stelt de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van [artikel 7.14](#) van de Comptabiliteitswet 2016 een rapport op. Dit rapport wordt op grond van [artikel 7.15](#) van de Comptabiliteitswet 2016 door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Algemene Rekenkamer over:

1. het gevoerde begrotingsbeheer, financieel beheer, materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties van het Rijk;
2. de centrale administratie van de schatkist van het Rijk van het Ministerie van Financiën;
3. de financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
4. de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
5. de financiële verantwoordingsinformatie in het Financieel jaarverslag van het Rijk.

Bij het besluit tot dechargeverlening worden verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken betrokken:

1. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2022;
2. het voorstel van de slotwet dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
3. het rapport van de Algemene Rekenkamer over het onderzoek van de centrale administratie van de schatkist van het Rijk en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
4. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer over de in het Financieel jaarverslag van het Rijk, opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten over 2022, alsmede over de saldibalans over 2022 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 7.14, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2016).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

P. Adema

De Minister voor Natuur en Stikstof,

C. Van der Wal - Zeggelink

1 Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de Voorzitter van de Eerste Kamer.

2 Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

2. Leeswijzer

De leeswijzer gaat in op de volgende onderwerpen:

- Opbouw jaarverslag;
- Ondergrenzen toelichtingen;
- Controlenormen financiële en niet-financiële gegevens;
- Groeiparagraaf;
- Motie Schouw en motie Hachchi c.s.

1. Opbouw Jaarverslag

Dit jaarverslag bevat het beleidsverslag, een jaarrekening, het jaarverslag van het Diergezondheidsfonds (DGF) en diverse bijlagen. Deze bevatten informatie over de in 2022 gerealiseerde beleidsresultaten en de budgettaire realisatiegegevens van LNV en het DGF.

Het onderdeel beleidsprioriteiten van het beleidsverslag betreft de verantwoording over de beleidsagenda uit de LNV-begroting 2022. Dit vindt plaats langs elf thema's:

1. Toekomst landbouw en landbouwakkoord
2. Gebiedsgerichte aanpak en Transitiefonds
3. Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)
4. Structurele aanpak stikstofproblematiek
5. Realiseren klimaatopgave landbouw en landgebruik
6. Een ambitieuze internationale aanpak voor biodiversiteitsherstel
7. Natuurversterking in de Noordzee, Waddenzee en Grote Wateren
8. Duurzaam perspectief voor de Nederlandse landbouw, tuinbouw en visserij
9. Toekomstbestendige visserij
10. Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) dat bijdraagt aan klimaat, biodiversiteit en landschap
11. NVWA

De beleidsartikelen in dit jaarverslag hebben dezelfde opzet als de begroting 2022 en zijn conform de Rijksbegrotingsvoorschriften opgesteld. Elk beleidsartikel bevat een paragraaf beleidsconclusies waarin voor de belangrijkste instrumenten een oordeel wordt gegeven over de uitvoering van het beleid in het afgelopen jaar.

De bedrijfsvoeringparagraaf doet verslag van relevante aandachtspunten in de bedrijfsvoering van het Ministerie van LNV. Het jaarverslag van het DGF bevat een separate bedrijfsvoeringsparagraaf.

De jaarrekening bestaat uit de departementale verantwoordingsstaat, de samenvattende verantwoordingsstaat inzake het agentschap, de jaarverantwoording van het agentschap, de saldibalans en de WNT-verantwoording.

Het jaarverslag van het DGF bestaat uit een beleidsverslag (inclusief een bedrijfsvoeringsparagraaf) en een jaarrekening (verantwoordingsstaat DGF en een saldibalans). De apparaatsuitgaven voor de uitvoering van het DGF zijn deels opgenomen bij het moederdepartement (beleidsartikel 21).

De volgende bijlagen zijn opgenomen: Toezichtrelaties en Zelfstandige Bestuursorganen (ZBO's) en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (RWT's), Moties en toezeggingen, Afgelord evaluatie- en overig onderzoek, Kengetallen en indicatoren, Externe inhoud, Focusonderwerp FJR 2022,

Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer, Rijksuitgaven Caribisch Nederland, NGF, Rapportage Burgercorrespondentie 2022, Openbaarheidsparagraaf 2022 en een lijst van afkortingen.

2. Ondergrenzen toelichtingen

Voor wat betreft het toelichten van significante verschillen in de uitgaven, ontvangsten en verplichtingen in de realisatie versus de vastgestelde begroting 2021 zijn de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de onderstaande tabel.

Staffel		
Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

3. Grondslagen voor de vastlegging en de waardering

De verslaggevingsregels en waarderingsgrondslagen die van toepassing zijn op de in dit jaarverslag opgenomen financiële overzichten zijn ontleend aan de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2022 en de Regeling agentschappen. Voor de departementale begrotingsadministratie wordt het verplichtingen-kasstelsel toegepast en voor de baten-lasten agentschappen het baten-lastenstelsel.

4. Controlenormen financiële en niet-financiële gegevens

Het jaarverslag bevat zowel financiële als niet-financiële gegevens (kengetallen en indicatoren). Deze gegevens zijn aan verschillende controlenormen onderhevig. De controle van financiële informatie is gebaseerd op normen zoals deze voortvloeien uit de Comptabiliteitswet 2001 en de Rijksbegrotingsvoorschriften 2022 (RBV). De controle van beleidsinformatie en informatie over de bedrijfsvoering is gebaseerd op normen zoals deze voortvloeien uit de RBV. Van een aantal indicatoren zijn de realisatiegegevens over 2022 nog niet bekend. In die gevallen is de meest recente realisatie opgenomen.

5. Groeiparagraaf

Voor de verantwoording 2022 heeft de Tweede Kamer verzocht om «de onderbouwing van de ramingen» voort te zetten als focusonderwerp en daarbij specifiek aandacht te besteden aan «de onderschrijdingen ten opzichte van het geraamde uitgavenkader». De Minister van Financiën heeft de Tweede Kamer geïnformeerd dat in het Financieel Jaarverslag Rijk 2022 hier invulling aan gegeven zal worden (Kamerstukken II 2018/19, [31865, nr. 151](#)).

6. Motie Schouw en motie Hachchi c.s.

Motie Schouw

In juni 2011 is de motie Schouw ingediend en aangenomen. Deze motie zorgt er voor dat de landenspecifieke aanbevelingen van de Raad op grond van de nationale hervormingsprogramma's een eigenstandige plaats krijgen in de departementale begrotingen. Voor de beleidsterreinen van LNV zijn er in 2022 geen landenspecifieke aanbevelingen gedaan door de Europese Commissie.

Motie Hachchi

Ter uitvoering van de motie Hachchi c.s. (Kamerstuk [33 000 IV, nr. 28](#)) brengen departementen in kaart welke uitgaven zij doen in Caribisch Nederland, uitgesplitst per instrument. De totale uitgaven (realisatie) van LNV voor Caribisch Nederland in 2022 bedroegen € 3,2 mln. en zijn zichtbaar op Artikel 22.

B. BELEIDSVERSLAG

3. Beleidsprioriteiten

Inleiding

Het werkveld van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) bevat complexe en uitdagende opgaven. Nationaal en internationaal heeft Nederland zich gecommitteerd aan fundamentele doelen op het gebied van natuur en biodiversiteit (Vogel- en Habitatrichtlijn), klimaat (Klimaatakkoord) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water). Het kabinet heeft nieuwe stappen gezet in de opgave om stikstof- en broeikasgasuitstoot te verminderen, onder meer om de kwetsbare natuur in Nederland te herstellen. Het ministerie van LNV zet in op een duurzame productie binnen de grenzen van de milieugebruksruimte en in evenwicht met de natuur met een goed verdienvermogen voor ondernemers. In de komende jaren zijn hiervoor verdere stappen nodig die gepaard zullen gaan met soms moeilijke keuzes. Van alle betrokken partijen zullen ingrijpende veranderingen worden gevraagd. In dit proces neemt LNV de regie. Door duidelijk te zijn over de doelen en door samenspel te organiseren met betrokken partijen om deze doelen te kunnen realiseren.

De stappen die in 2022 zijn genomen hebben veel losgemaakt in de samenleving. Daarom heeft het kabinet in 2022 Johan Remkes verzocht om de gesprekken te leiden tussen het kabinet, medeoverheden, de agrarische sector en andere belanghebbende organisaties om weer te komen tot een verstandhouding waarbij de inhoud en het gesprek over een duurzame toekomst voor agrarische ondernemers en het landelijk gebied centraal staan. Dit heeft geleid tot het rapport '[Wat wel kan, uit de impasse en een aanzet voor perspectief](#)'. In de daaropvolgende [Kamerbrief](#) schrijft het kabinet in haar appreciatie dat de denklijnen en aanbevelingen uit zijn rapport worden omarmd. De heer Remkes heeft 25 aanbevelingen gegeven en heeft een aanpak geschetst langs drie lijnen: (1) Nederland van het slot af en ruimte maken, (2) een langjarig perspectief voor de agrarische sector en het landelijk gebied en (3) de gebiedsgerichte transitie realiseren. Het landbouwakkoord vormt een belangrijk middel om hier gezamenlijk aan bij te dragen. In al deze lijnen heeft LNV in 2022 belangrijke stappen voorwaarts gezet die te lezen zijn in dit beleidsverslag.

Op 25 november 2022 is de Kamer geïnformeerd over de toekomst van de landbouw met de uitwerking van het coalitieakkoord en het rapport van de heer Remkes. Daarnaast is een hoofdlijnenbrief over het NPLG verstuurd waarin we de belangen van de boeren, natuur, water en klimaat samenbrengen met het oog op een vitaal platteland. In deze hoofdlijnenbrief staan ook de landelijke doelstellingen op het gebied van water, klimaat en natuur. In dit brievenpakket zat voorts ook een brief over de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 2 november 2022 met betrekking tot het gebruik van de bouvvrijstelling.

Overkoepelende thema's

Toekomst landbouw en landbouwakkoord

In 2022 is er, onder meer naar aanleiding van het rapport van de heer Remkes, gestart met de onderhandelingen om tot een landbouwakkoord te komen.

In het Landbouwakkoord worden afspraken vastgelegd over het toekomstperspectief van de agrarische sector en keuzes en ondersteuning die nodig zijn om te komen tot een toekomstbestendige Nederlandse landbouw in

2040 op zowel regionaal, nationaal, Europees en mondiaal niveau. Het akkoord beschrijft een toekomstbestendige positie van de landbouw als strategisch belangrijke economische sector, producent van duurzaam voedsel en grondstoffen en essentiële drager van een vitaal platteland en de bijdrage van de landbouw aan de opgaven op het gebied van natuurherstel, water en klimaat. De agrarische sector heeft daarbij te maken met verschillende onontkoombare doelen op natuur, klimaat, stikstof en water (Kamerstuk [33 576, nr. 265](#)).

In de Kamerbrief Toekomst Landbouw van 25 november 2022 is tevens aangegeven dat het kabinet in totaal € 226,6 miljoen reserveert voor 2023 en 2024 vooruitlopend op en ter ondersteuning van de gebiedsprogramma's en no-regretmaatregelen die de transitie van de landbouw een impuls geven. Daarbinnen reserveert het kabinet € 101 miljoen om boeren nu al in staat te stellen zich voor te bereiden op de transitie en op de gebiedsgerichte aanpak. Hiervoor worden boeren ondersteund in het denken over de toekomst van hun bedrijven en daar ook plannen voor te maken. Hiervan is € 64 miljoen gereserveerd voor onafhankelijk advies aan individuele ondernemers en € 37 miljoen voor duurzame praktijkproeven op boerderijen.

Gebiedsgerichte aanpak en Transitiefonds

Het ministerie van LNV pakt de omvangrijke opgaven in het landelijk gebied in samenhang aan, om zo de stikstofuitstoot te verlagen, de natuur en waterkwaliteit te verbeteren en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Dit geeft de landbouw en andere ruimtelijke functies in het landelijk gebied op lange termijn perspectief en draagt het bij aan de vitaliteit van het platteland. Omdat de uitdagingen in elk gebied anders zijn, vraagt het realiseren van de ambities om een gebiedsgerichte aanpak. In het Coalitieakkoord is een gebiedsgerichte, integrale aanpak voor de samenhangende uitdagingen op het gebied van stikstof, klimaat, water, biodiversiteit en de transitie naar kringlooplandbouw gepresenteerd. Deze majeure operatie krijgt vorm in een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en met een Transitiefonds van €24,3 miljard. In het NPLG gaan Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke partners, zoals (agrарisch) ondernemers, grondeigenaren en grondgebruikers, samen op zoek naar oplossingen per gebied. Om op Rijksniveau adequaat te kunnen opereren heeft LNV het bestaande programma-DG Stikstof omgezet in een lijn-DG (LG&S) en is voor de uitvoering van de transitie van het landelijk gebied de Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied (RTLG) opgericht.

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Het NPLG bevat kerndoelen en kaders op het gebied van natuur, water en klimaat. Het uitgangspunt is dat water en bodem sturend zijn voor de structurele keuzes in het landelijk gebied. De overheid wil vóór 2030 de natuur ruimte bieden voor herstel en versterking, de kwaliteit van water en bodem verbeteren en meer doen tegen klimaatverandering. Provincies dienen hiertoe uiterlijk 1 juli 2023 hun eerste versie van de plannen per gebied klaar te hebben. In deze plannen staan bijvoorbeeld de regionale doelen voor emissiereductie, natuurherstel en water, en hoe die doelen bereikt moeten worden. Begin 2022 zijn de kerndoelen voor natuur, water en klimaat vastgesteld in de [startnotitie NPLG](#). Een eerste concrete uitwerking van de doelen is opgenomen in het [Ontwikkeldocument NPLG](#) van november 2022. Dit document is voor het kabinet de basis voor de verdere uitwerking van de gebiedsprogramma's en om in gesprek te gaan

met de betrokken partijen. Ook de [Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG](#) en [Spelregels Meerjarenprogramma's Transitie Landelijk Gebied](#) helpen hierbij. De Ecologische Autoriteit beoordeelt deze programma's. Provincies kunnen op basis van door het rijk goedgekeurde gebiedsplannen financiering verkrijgen uit het Transitiefonds

Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied (RTLG)

In 2022 is in een korte tijd een volledig nieuw DG opgezet om bij te dragen aan de realisatie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het DG-RTLG onderscheidt zich van de andere DG's binnen het ministerie van LNV, omdat het geen 'beleidsDG' is. DG-RTLG is een tussenorganisatie tussen beleid en uitvoering en heeft daarmee een bijzondere rol.

Met het opzetten van het DG-RTLG is ook een belangrijke afspraak uit het regeerakkoord gerealiseerd, namelijk het bouwen van een krachtige regieorganisatie om het NPLG-proces te ondersteunen en bij te sturen waar nodig. De Spelregels Meerjarenprogramma Transitie Landelijk Gebied zijn in 2022 vastgesteld. Met dit spelregelkader is het voor decentrale overheden mogelijk een aanvraag voor een Rijksbijdrage uit onder andere het Transitiefonds te doen. Hiermee draagt het DG-RTLG bij aan de ondersteuning van de decentrale overheden om de NPLG-beleidsdoelen te realiseren.

In 2022 is de Nationale Grondbank opgericht. Die heeft tot doel om, in aanvulling op provinciaal grondinstrumentarium, de grondmobiliteit ten behoeve van de transitie in het landelijk gebied te versnellen (voor zover gekoppeld aan de realisatie van de opgaven van het Nationaal Programma Landelijk Gebied – NPLG). Dit gebeurt in nauwe afstemming met de provincies.

In 2022 zijn voorts de aanvragen van de versnellingsaanpak, ook wel de provinciale uitvraag genoemd, opgepakt en goedgekeurd. Hiermee kunnen de provincies vooruitlopend op het NPLG al aan de slag met de transitie van het landelijke gebied. Het Ministerie van LNV heeft in 2022 hiervoor extra middelen toegekend en overgemaakt aan de provincies voor de uitvoeringskosten. Daarnaast was dit voorschot in de uitvoeringskosten ook bedoeld voor de voorbereidingskosten ten behoeve van het NPLG en de PAS-melders.

Structurele aanpak stikstofproblematiek

Het kabinet heeft € 250 mln. naar voren gehaald uit de tweede tranche van de Landelijke beëindigingsregeling veehouderij (Lbv) om de provincies in staat te stellen maatwerk te leveren en de PAS-meldingen versneld te legaliseren.

Verder heeft het kabinet besloten € 400 miljoen extra uit te trekken voor schoon en emissieloos bouwen. Ook is € 200 miljoen gereserveerd voor een aantal specifieke (bovenwettelijke) nader te bepalen stikstofmaatregelen op het gebied van industrie, bouw en mobiliteit, waaronder de industriële piekbelasters.

Verder is de aanpak piekbelasters aangekondigd op 25 november 2022. Met een eenmalige vrijwillige regeling voor ondernemers die piekbelaster zijn, wil het kabinet op korte termijn een forse reductie van de stikstofneerslag

realiseren. Als uiteindelijk blijkt dat op basis van vrijwillige inzet onvoldoende stikstofreductie plaatsvindt, kan het kabinet, conform het advies van de heer Remkes, ook verplichtend instrumentarium inzetten.

PAS-meldingen

LEN hecht groot belang aan de legalisering van PAS-melders. In samenwerking met de bevoegde gezagen is het doel om de PAS-melders en meldingsvrije activiteiten uiterlijk drie jaar na het in 2022 vastgestelde programma te legaliseren. Daarin is opgenomen dat de eerst beschikbare ruimte uit de aanpak piekbelasters aan de meldingen wordt toegekend. In 2022 zijn 6 PAS-meldingen gelegaliseerd met restruimte uit de Srv. Daarnaast is besloten een schadecommissie in te stellen waar PAS-melders een schadevergoeding kunnen aanvragen.

AERIUS

Begin 2022 is AERIUS Calculator geactualiseerd en is het stikstofregistriesysteem (SSRS) opengesteld voor PAS-meldingen en woningbouw-clusters. Medio 2022 is de landelijke verlaging van de maximumsnelheid op snelwegen als bronmaatregel voor stikstofruimte voor het SSRS geschrapt. In samenhang daarmee is AERIUS-versie beschikbaar gekomen, die is gevuld met het eerste deel van de stikstofruimte uit de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen.

Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering

In december 2022 heeft de minister voor Natuur en Stikstof het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering vastgesteld. Dit programma bevat de maatregelen voor het verminderen van stikstofdepositie op stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden en voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor deze habitats. Vaststelling van dit programma is een verplichting op grond van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn). (Kamerstuk [35334, nr. 213](#)).

De voortgang en resultaten van het Programma stikstofreductie en natuurverbetering wordt gemonitord door een consortium onder regie van het Planbureau voor de Leefomgeving. Ieder jaar, voor het eerst in 2022, onderzoekt het RIVM namens het consortium of de stikstofdoelen die in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) zijn opgenomen, haalbaar zijn ([Monitor stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden 2022](#)).

Toestemmingverlening algemeen

Samen met provincies en betrokken departementen is verkend hoe het systeem van toestemmingverlening kan worden versterkt en vereenvoudigd, zodat meer zekerheid geboden kan worden aan initiatiefnemers en bevoegde gezagen. In 2023 zal hier verder vorm aan worden gegeven. Vergunningsplicht intern salderen

Er is besloten om een vergunningsplicht voor intern salderen in te voeren. De plannen worden in de loop van 2023 verder uitgewerkt. De vergunningplicht is gericht op het voorkomen van feitelijke depositiestijgingen door intern salderen, waaronder het in gebruik nemen van latente ruimte. Daarnaast is het gericht op het versterken van toestemmingsverlening door een voorgenomen investering te beoordelen op mogelijkheden om de natuur verdergaand te beschermen. Voorts is het gericht op het aanpassen van de vergunning waardoor na een relevante wijziging de vergunning overeenkomt met wat er op het bedrijf gebeurt. Dit biedt initiatiefnemers en

het bevoegd gezag meer zekerheid en grip en zorgt ervoor dat toezicht-houders beter in staat zijn om vast te stellen of een initiatiefnemer een activiteit overeenkomstig de wet uitvoert. De vergunningsplicht wordt wettelijk verankerd en zal per 1 januari 2024 in werking treden.

Latente ruimte

Samen met provincies en betrokken departementen is verkend hoe ongewenste ingebruikname van latente ruimte voorkomen kan worden. Dat heeft geresulteerd in het vastleggen van een aanpak langs twee sporen. Spoor 1 is het beperken van latente ruimte in natuurvergunningen. Door natuurvergunningen te actualiseren sluiten deze aan bij wat er op een bedrijf gebeurt en zit er automatisch geen latente ruimte in. Spoor 2 is het beperken van de ingebruikname van latente ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Voor extern salderen worden de voorwaarden aangescherpt en voor intern salderen worden nieuwe voorwaarden ingevoerd. Daarnaast is een definieering van latente ruimte vastgelegd, waarbij latente ruimte wordt onderscheiden van bedrijfsmatige ruimte.

Beweiden en bemesten

Op 12 oktober en 21 december 2022 heeft de Raad van State uitspraken gedaan dat geen natuurvergunning vereist is voor het beweiden van vee als dit kan worden weggestrept tegen bemesten. De Afdeling geeft handvatten hoe dit beoordeeld kan worden. Om dit in de praktijk te kunnen toepassen is in het vierde kwartaal van 2022 in samenwerking met de provincies gestart met het opstellen van een handreiking voor deze beoordeling bij toestemmingverlening voor natuurvergunningen, waarbij ook ingegaan wordt op specifieke situaties.

Samenwerking in grensgebieden

Samen met de overheden van Vlaanderen, Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen geeft LNV uitvoering aan de afspraken om te komen tot grensoverschrijdende samenwerking in de aanpak van het stikstofprobleem in de grensgebieden. In Europees verband spant LNV zich in voor een uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid die ten goede komt aan het behalen van stikstofdoelen en verankering van stikstofreductie in instrumenten zoals de richtlijnen voor de Green Deal en Nationale Emissieplafonds.

Realiseren klimaatopgave landbouw en landgebruik

In het Coalitieakkoord heeft het kabinet een stevige klimaatambitie voor Nederland neergezet, met een nationaal reductiedoel voor 2030 van 55%, en een beleidsinzet gericht op 60% emissiereductie in 2030. In 2022 is de klimaatambitie vertaald naar sectorale emissiedoelen voor 2030, waaronder doelen voor de landbouw en voor het landgebruik. De indicatieve doelen zijn in 2022 bekend gemaakt en uitgewerkt in een ontwerp-beleidsprogramma klimaat, dat de minister voor Klimaat en Energie in juni 2022 namens het kabinet naar de Kamer heeft gestuurd. Het ontwerp-beleidsprogramma klimaat bevat de maatregelen die voorzien zijn voor de landbouw en het landgebruik.

Een groot deel van de emissiereductie in de landbouw en het landgebruik moet worden gerealiseerd met het Nationaal Programma Landelijk Gebied, waarvan de realisatie via de gebiedsprogramma's van de provincies zal lopen. In 2022 zijn de kaders opgesteld voor uitvoering van de klimaatopgave op provinciaal niveau. In afstemming met de provincies is voorbereid hoe de klimaatopgave over de 12 provincies wordt verdeeld.

In 2022 is de Nationale Methaanstrategie gepubliceerd (Kamerstuk [32813, nr. 1118](#)) die uiteenzet op welke wijze het kabinet de methaanuitstoot in 2030 met 30% zal verminderen ten opzichte van 2020. Met deze strategie geeft het kabinet op nationaal niveau invulling aan de Global Methane Pledge die Nederland heeft ondertekend tijdens de klimaattop in Glasgow. Het methaanreductiedoel is met name voor de landbouw van belang, aangezien 75% van de methaanemissie in Nederland afkomstig is van de landbouw.

De Tweede Kamer is met de Klimaatnota (Kamerstuk [32813, nr. 1112](#)) over de voortgang van de uitvoering van het klimaatbeleid voor de landbouw en het landgebruik geïnformeerd. Deze is gebaseerd op de resultaten van de Klimaat- en Energieverkenning 2022 van PBL en het dashboard klimaatbeleid. De vorderingen op de specifieke onderdelen van het beleid zijn in de navolgende delen van dit jaarverslag weergegeven. Uit de emissieramingen blijkt dat de doelen voor de landbouw en het landgebruik voor 2030 niet binnen bereik zijn en dat aanvullende maatregelen nodig zijn. Zoals in de Klimaatnota is aangekondigd zal het kabinet hier in het voorjaar van 2023 over besluiten. Het uitgangspunt daarbij is dat het beleid sterker stuurt op te behalen resultaat, via normeren en beprijzen, en dat emissies structureel en integraal worden gereduceerd.

Kennis en innovatie

Via de integrale programmering wordt met kennis en innovatie bijgedragen aan de missies die geformuleerd zijn voor kringlooplandbouw, klimaatneutrale productie, duurzaam, veilig en gezond voedsel, klimaatbestendig landelijk en stedelijk gebied, duurzame en veilige wateren en sleuteltechnologieën. De kennis- en innovatieagenda Landbouw-Water-Voedsel is hierin leidend. Met de Topsectoren Agri&Food en Tuinbouw&Uitgangsmaterialen wordt het publiek-private spoor ingevuld waarbij bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk werken aan kennis en innovatie voor de missies. Dit heeft dit jaar geresulteerd in 92 nieuwe PPS projecten waarop LNV 39,2 mln euro inzet (WR capaciteit) gespreid over 4-5 jaar.

LNV investeert daarnaast ook missiegericht via publieke instrumenten in kennisontwikkeling, kennisoverdracht en onderwijs voor onderwerpen waarvoor (nog) geen markt bestaat, maar die wel maatschappelijk urgent zijn, of voor onderzoek dat direct ondersteunend is aan het beleid. De huidige kennis- en innovatieagenda loopt nog in 2023 door. In 2022 zijn de eerste uitgangspunten gedefinieerd voor het vormgeven van de vernieuwde agenda die in 2024 van start zal gaan.

Een ambitieuze internationale aanpak voor biodiversiteitsherstel

Als onderdeel van de Europese Biodiversiteitsstrategie (EBS) heeft de Europese Commissie in juni een voorstel voor een Verordening Natuurherstel gepubliceerd. In oktober heeft het kabinet een appreciatie van deze verordening in een BNC fiche naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk [22 112, nr. 3530](#)). In het najaar zijn in de raadswerkgroep van de Milieuraad de discussies over het Commissievoorstel tussen de lidstaten gestart die medio 2023 tot een algemene positie van de Raad moeten leiden.

Met behulp van onderzoek van de Universiteit Wageningen heeft het ministerie gewerkt aan een voorstel ('pledge') voor een billijke bijdrage aan het in de EBS opgenomen Europese doel van 30% bescherming op zee en op land in 2030. Deze bijdrage wordt in het eerste kwartaal van 2023 naar de Commissie gestuurd.

Na een aantal malen uitstel door de strenge Covid-maatregelen in China heeft de 15de vergadering van de partijen bij het Verdrag inzake biologische diversiteit (CBD) uiteindelijk in december 2022 onder Chinees voorzitterschap plaatsgevonden in Montreal, Canada. Hier is overeenstemming bereikt over een strategisch plan voor de periode tot 2030 van de CBD, het zogeheten Global Biodiversity Framework (GBF), het zgn Kunming-Montreal akkoord. Dit raamwerk bevat onder meer een mondiale doelstelling van beschermingsmaatregelen voor 30% van het land en zeeoppervlak, verhoging van de publieke financiering voor biodiversiteitsmaatregelen en verdere afspraken over monitoring en rapportage. Nederland zal zijn bijdrage aan deze afspraken in 2023 in een National Biodiversity Strategy and Action Plan (NBSAP) vastleggen.

Bescherming en beheer van soorten

Dit jaar werd duidelijk dat het niet goed gaat met de soorten waarop jacht plaatsvindt. Om die reden heeft de minister voor Natuur en Stikstof besloten om de jacht op konijn landelijk en op de haas in drie provincies niet te openen. Om te komen tot een toekomstbestendige aanpak voor faunabeheer en de jacht zijn er verschillende acties gestart.

De wolf is terug in Nederland en brengt een aantal dilemma's met zich mee. De minister voor Natuur en Stikstof heeft de Raad voor de Dieraangelegenheden gevraagd om een brede maatschappelijk dialoog te gaan organiseren over het samenleven met de wolf in Nederland.

Daarnaast zijn er positieve ontwikkelingen op het gebied van Europese en Internationale soortenbescherming. Met ingang van 2 augustus 2022 zijn 22 nieuwe soorten op de Europese unielijst van invasieve uitheemse soorten geplaatst. De bestrijding van deze soorten, die ernstige schade aan het ecosysteem kunnen toebrengen, kan nu op Europees niveau worden opgepakt. Tot slot is mede dankzij inzet van Nederland tijdens de CITES COP de beschermingsstatus van een aantal soorten verhoogd, waaronder die van een groot aantal haaiensoorten die in Nederland in het Caribisch gebied voorkomen.

Uitvoering programma Natuur

Met de uitvoering van het Programma Natuur werken LNV en de provincies aan natuurherstel en -ontwikkeling om de negatieve gevolgen van overmatige stikstofdepositie tegen te gaan. Na een eerste tussenevaluatie bepaalt LNV in 2022 waar aanscherping van het programma Natuur nodig is. Om tot systeemherstel in de Natura 2000-gebieden te komen is het van belang ook maatregelen in de overgangsgebieden te nemen. LNV inventariseert de kansen en knelpunten in deze gebieden en neemt hierna een besluit over de inzet van het instrumentarium om de gestelde doelen te realiseren.

2022 was het eerste volledige jaar van uitvoering van het Programma Natuur. In december 2022 is de verdere ontwikkeling voor de VHR-monitoring interbestuurlijk geacordineerd. In het najaar van 2022 is besloten

de verdere ontwikkeling van de natuurcompensatiebank te stoppen, wegens twijfels over de haalbaarheid om daadwerkelijk op de middellange termijn de juiste habitats te kunnen ontwikkelen.

Uitbreiding van het natuur- en bosareaal

De ambities vanuit de bossenstrategie zijn in 2022 vertaald in het ontwikkeldocument en de handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG die in 2023 gestalte krijgen. Inzichtelijk is geworden welke bostypen moeten worden gerealiseerd in verband met een goede staat van instandhouding van de VHR-doelen, waarvoor wettelijke verplichtingen gelden. In alle provincies zijn inmiddels de provinciale bossenstrategieën uitgewerkt. De programmering van nieuw bos binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is door de provincies voor 10.000 hectare uitgewerkt. Voor nieuw bos buiten het NNN zijn verkenningen beschikbaar gekomen. Waterschappen hebben onderzocht waar bos in beekdalen mogelijk is. Vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is beschikbaar waar in rivierenland ooibossen toegevoegde waarde hebben. In de verstedelijgingsstrategieën is in beeld gekomen welke ambities er zijn met betrekking tot groen/bos in relatie tot de woningbouwopgave. De uitvoeringsdiensten van het Rijk hebben geanalyseerd of er mogelijkheden zijn om riksgronden breder in te zetten voor maatschappelijk doelen, in combinatie met bos. Deze bouwstenen ondersteunen het provinciaal programma landelijk gebied.

Het afgelopen jaar is de zevende Nederlandse Bosinventarisatie over de periode van 2017-2021 gepubliceerd. Deze fungeert als nul-situatie voor het uitvoeringstraject van de bossenstrategie. Het onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Environmental Research in opdracht van het ministerie van LNV. De totale oppervlakte bos in Nederland is volgens dit onderzoek in de afgelopen jaren licht afgenomen tot 363.801 hectare in 2020. De forse ontbossing uit de periode 2013 – 2017 lijkt daarmee voorbij. De aanleg van nieuw bos bleef vooralsnog achter ten opzichte van eerdere periodes. Een versnelling van het planten van nieuw bos die is ingezet in het huidige beleid zal pas later zichtbaar worden, omdat het gemiddeld zo'n 5 jaar duurt voordat nieuwe bossen op de kaart staan. Desalniettemin is na 2 jaar implementatie van de bossenstrategie de 1000 ha nieuw aangeplant bos wel gepasseerd. Staatsbosbeheer heeft daar een grote rol in gespeeld.

Ook aan de ambities met betrekking tot revitalisering van bestaand bos is in 2022 invulling gegeven. De provincies hebben in samenspraak met terreinbeheerders revitaliseringsplannen gemaakt.

Natuurversterking in de Noordzee, Waddenzee en Grote Wateren

In lijn met het Noordzeeakkoord beschermt LNV ecologisch waardevolle gebieden in de Noordzee. In 2022 zijn de voorstellen voor instandhoudingsmaatregelen in de vorm van visserijbeperkingen besproken met de relevante Europese lidstaten. In 2023 wordt dit Europese proces voorgezet met het doel een gezamenlijk voorstel zo snel als mogelijk in te dienen bij de Europese Commissie. Ook onderzoekt LNV hoe de ecologische kansen van de aanleg van windparken op de Noordzee beter benut kunnen worden. Binnen de Programmatische Aanpak Grote Wateren worden streefbeelden opgesteld om de toekomstige maatregelen voor realisatie van Natura2000-doelen te bepalen. Op 20 december 2022 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de derde tranche PAGW. Het opstellen van streefbeelden is in lijn met de stappen uit het Natuurwinstplan, een strategie om te komen tot ecologisch robuuste deltanatuur, ontwikkeld binnen programma LIFE IP Deltanatuur. Dit programma is in 2022 afgerond. Tijdens de conferentie van

Wilhelmshaven zijn er op 30 november 2022 met Duitsland en Denemarken afspraken gemaakt over de bescherming van de Waddenzee. Op 20 december 2022 zijn in een Kamerbrief de kaders en planning van het Beleidskader Natuur Waddenzee uiteengezet. Het doel van het beleidskader is om te voorzien in de leemte die momenteel bestaat ten aanzien van cumulatie en het stringenter toepassen van het voorzorgsbeginsel. In het Nederlandse deel van de Waddenzee geeft de Beheerautoriteit Waddenzee uitvoering aan het Integraal Beheerplan.

Bouwen aan de Agenda Natuurinclusief

LNV heeft in lijn met kamerbrief als reactie op de Agenda Natuurinclusief een programmabureau opgezet dat de uitvoering van de Agenda Natuurinclusief regisseert en faciliteert. Het programmabureau ondersteunt de inrichting en uitvoering van 9 domeinen. De domeinen voeren acties Agenda 1.0 uit, en stellen ambitie en plannen op als input voor Agenda Natuurinclusief 2.0, die in 2023 aan de Ministerraad wordt aangeboden.

Duurzaam perspectief voor de Nederlandse landbouw, tuinbouw en visserij

Versterken agrarisch ondernemerschap en verdienvermogen

Cruciaal in de transitie naar een duurzamere landbouw is het bieden van economisch perspectief. Met de ondernemerschapsagenda (Kamerstuk 32670, nr. 199) wordt daar middels de volgende vier pijlers invulling aangegeven: (i) het stimuleren van (nieuw) ondernemerschap, (ii) het belonen van publieke diensten, (iii) het versterken van de marktmacht van agrariërs en (iv) het bevorderen van een gelijker speelveld. Op alle vier de pijlers zijn stappen ondernomen om het verdienvermogen van de agrarische ondernemers tijdens de transitie te versterken.

Ten behoeve van het stimuleren van nieuw ondernemerschap is de inzet op het stimuleren van korte ketens verder versterkt. LNV werkt daarbij samen met de Taskforce Korte Keten, de provincies en het netwerk Stadslandbouw. Met sectorpartijen wordt er samengewerkt aan het ontwikkelen en stimuleren van multifunctionele landbouwsector (MFL) in het Platform MFL.

Met de ontwikkeling van het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw worden boeren die willen omschakelen naar een stikstofarme, meer extensieve en meer duurzamere bedrijfsvoering ondersteund. De pilot van het Investeringsfonds Duurzame Landbouw bij het Nationaal Groefonds met een jaar verlengd t/m juni 2023. Met het pilot-fonds worden agrarische ondernemers ondersteund bij de financiering van investeringen t.b.v. de omschakeling. In 2022 wederom een openstelling geweest van de bedrijfsplanvoucherregeling binnen de SABE-regeling, daarbij zijn alle beschikbare bedrijfsplanvouchers verstrekt. Begin 2022 is ook de nieuwe module werkcapitaal voor omschakeling in de borgstellingsregeling (BL-O) open gegaan. Daarnaast is in 2022 het Vermogensversterkend Krediet (VVK) geëvalueerd, waarover de Kamer in 2023 wordt geïnformeerd.

Onevenwichtigheid in marktmacht tussen de verschillende schakels in de keten heeft aanleiding gegeven om in te zetten op het versterken van de positie van boeren. In 2022 is de geschillencommissie oneerlijke handelspraktijken landbouw- en voedselvoorzieningsketen in werking getreden, in aanvulling op de handhaving van de ACM op de Wet Oneerlijke Handelspraktijken die in 2021 in werking is getreden. Om de positie van de boer verder te versterken is op 26 april 2022 een wijziging in de Mededingingswet gepubliceerd waarin duidelijk wordt gemaakt wat de geldende uitzonderingen zijn voor de landbouwsector en heeft de ACM de Leidraad

samenwerking landbouwers gepubliceerd. Met de Agro-nutrimonitor van de ACM wordt empirisch inzicht geboden in de margeverdeling en prijsontwikkeling in de keten voor reguliere en duurzame landbouwproducten. In oktober 2022 publiceerde de ACM de derde monitor (Kamerstuk 31532, nr 276).

In het coalitieakkoord 2021-2025 is afgesproken dat een niet-vrijblijvende bijdrage wordt verwacht van ketenpartijen in het versterken van de positie van de boer. LNV is gestart met de voorbereiding van de ketenaanpak verduurzaming landbouw. In de ketenaanpak worden de mogelijkheden onderzocht voor het inzetten van beleidsinstrumenten voor het vergroten van de markt voor duurzame producten en het (financieel) ondersteunen van boeren om dergelijke producten te kunnen leveren. De ketenaanpak zal een vervolg krijgen in het Landbouwakkoord en waar nodig aangevuld worden met juridisch instrumentarium.

Verduurzaming veehouderij

LNV stelt gefaseerd onderdelen van de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv) open. Veehouders kunnen hiermee innovatieve technieken en/of managementmaatregelen ontwikkelen en deze vervolgens breder toepassen. Dit moet resulteren in een vermindering van de uitstoot van ammoniak, methaan, geur en fijnstof en het verbeteren van dierenwelzijn en brandveiligheid. In 2022 heeft de derde openstelling van de innovatiemodule plaatsgevonden die is gericht op onderzoek en ontwikkeling. Nieuwe inzichten, over onder andere de effectiviteit van emissiearme stalsystemen in de praktijk (Kamerstuk 29 383, 28 973, nr. 382) en de adviezen van de kwartiermaker (Kamerstuk 30252/35334, nr. 35), maken het nodig om opnieuw naar de subsidieregeling als zodanig te kijken en te bezien hoe verdere openstellingen van beide modules er in de toekomst uit kunnen komen te zien, of dat ondersteuning van innovatie wellicht in een andere vorm wenselijk is.

Daarnaast werkt LNV aan de transitie naar een systeem met het werken met doelvoorschriften in combinatie met realisatie van emissiedoelen op bedrijfsniveau. LNV ondersteunt de ontwikkeling van meettechnieken om concentraties in de stal en emissies naar het milieu vanuit bedrijfssystemen te kunnen bepalen. Deze ontwikkeling is noodzakelijk om te komen tot een systeem op basis van doelvoorschriften. LNV ziet een belangrijke meerwaarde in de samenwerking tussen alle betrokken partijen om de benodigde versnelling op innovatie van stalsystemen te behalen en werkt om die reden aan het opzetten van een regieorgaan.

In het kader van het marktprogramma Verduurzaming dierlijke productie is samen met alle partijen uit de keten samengewerkt aan pilots en initiatieven om de vraag naar duurzame dierlijke producten te vergroten.

Duurzaam diervoeder

In 2022 is een start gemaakt, samen met de diervoedersector, aan een monitor Duurzaam Diervoeder. Doel is om met concrete doelstellingen te komen voor een aantal duurzaamheidscriteria voor de komende jaren en dat deze monitor inzicht geeft in het voldoen aan deze doelen. Dit onderwerp wordt ook besproken binnen het Landbouwakkoord.

Verminderen stikstofdepositie met het beëindigen van veehouderijbedrijven

Het afgelopen jaar is er verder gewerkt aan de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv). In de eerste helft van het jaar heeft besluitvorming plaatsgevonden over de uiteindelijke vormgeving van de regeling, met als belangrijk onderdeel de subsidiepercentages. In mei 2022 heeft publieke consultatie plaatsgevonden. Een aangepaste regeling is eind 2022 aan de Europese Commissie voorgelegd ter pre-notificatie.

Verbeteren diergezondheid en dierenwelzijn

Diergezondheid

Afgelopen jaar zijn we, net als 2021, in Nederland en in Europa geconfronteerd met een onbekende en zeer ernstige situatie met vogelgriep. In 2022 zijn er 107 uitbraken van hoog-pathogene aviaire influenza (HPAI, vogelgriep) geweest op commerciële- en hobby-locaties. Ook heel veel wilde vogels zijn besmet geraakt. Nieuw ten opzichte van andere jaren is dat veel uitbraken gedurende de zomermaanden optradën en dat uitbraken zich in vrijwel heel Nederland hebben voorgedaan. In 2022 zijn ruim 4,9 miljoen vogels op besmette locaties in Nederland geruimd; en nog eens ruim 1,4 miljoen dieren op bedrijven zijn preventief geruimd bij 44 bedrijven. In 2022 is daarom het intensiveringsplan preventie vogelgriep aangekondigd (Kamerstuk [28807, nr. 269](#)). Daarvan maken onderzoeken naar de effectiviteit van enkele vaccins deel uit.

Op 6 juli 2022 werd het Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid 2022-2026 aan de Kamer verzonden (Kamerstuk [25295, nr. 1935](#)). Verschillende adviezen zijn benut bij de totstandkoming van het actieplan, de uitvoering van dit actieplan is in volle gang.

In 2022 zijn in opdracht van LNV twee onderzoeken uitgevoerd naar de beroeps groep dierenartsen. De onderzoeken richten zich op de rol en positie van de dierenarts en de kwaliteitsborging van de diergeneeskunde en daarnaast op de arbeidsmarkt voor dierenartsen en de tekorten die daar spelen. De rapporten zijn eind 2022 naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk [2022Z26358](#)).

Dierenwelzijn

Het proces voor de in het coalitieakkoord opgenomen convenant voor de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij is gestart (Kamerstukken [28286 nr. 1265](#)). De zes leidende principes die de Raad voor Dieraangeheden (RDA) formuleert in de zienswijze dierwaardige veehouderij vormen het uitgangspunt van het convenant. LNV voert diverse acties uit ter verbetering van het slachtsysteem, het voorkomen van hittestress in de gehele veehouderijketen en de vormgeving van regelgeving als onderdeel van de verstevigde aanpak stalbranden (Kamerstukken [28286 nr. 1267](#), nr 1255 en nr. 1261).

Om de fysieke en mentale gezondheid van gezelschapsdieren te verbeteren, is in 2022 gewerkt aan de invoering van een voorgenomen huis- en hobby-dierenlijst (Kamerstuk [28 286, nr. 1260](#)) die bepaalt welke zoogdiersoorten gehouden kunnen worden. Er heeft een verkenning plaatsgevonden om de problematiek en mogelijke oplossingsrichtingen rondom loslopende huis- en zwerfkatten in beeld te brengen. LNV werkt aan het terugdringen van schadelijke (uiterlijke) kenmerken bij honden en katten en heeft een pilot lopen om een huisvestings- en behandelingsprotocol op te stellen voor

complexe honden. Daarnaast is LNV voorzitter van de werkgroep die de opties verkent rondom EU-dierenwelzijnswetgeving voor honden en katten die worden gehouden/verhandeld met commercieel oogmerk.

Beter benutten mest, verbeteren waterkwaliteit, minder gebruik kunstmest
Eind 2021 is het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn vastgesteld voor de periode 2022-2025. De maatregelen uit het voorgestelde actieprogramma bleken onvoldoende voor het behalen van de doelen voor betering van de waterkwaliteit. Om die reden is begin 2022 een addendum opgesteld met aanvullende maatregelen. Met het zevende actieprogramma en het bijbehorende addendum wordt invulling gegeven aan de verplichtingen van de Nitraatrichtlijn. In 2022 is gewerkt aan de uitwerking van verschillende maatregelen uit het actieprogramma en het addendum.

Zo zijn in 2022 wijzigingen in het mestbeleid voorbereid die per 1 januari 2023 van kracht zijn geworden. De uitrijperiode van vaste storijke mest op gras- en bouwland op zand- en lössgronden is vervroegd naar 1 januari. Drijfmest of vloeibaar zuiveringsslip op bouwland mag pas vanaf 16 maart worden uitgereden, dit is kort voor de inzaai. Verder wordt op zand- en lössgronden een 1 op 4 rotatie van rustgewassen verplicht. Met deze wijzigingen wordt een positieve bijdrage geleverd aan het verminderen van de nitraatuitspoeling, de verbetering van de bodem- en waterkwaliteit. Ook is in 2022 veel inzet gedaan ter voorbereiding van de implementatie van het realtime Vervoersbewijs Dierlijke Meststoffen (rVDM), welke per 1 januari 2023 is ingevoerd.

Op 30 september 2022 heeft de Europese Commissie de derogatiebeschikking van de Nitraatrichtlijn gepubliceerd, waarin aan Nederland voor de jaren 2022 tot en met 2025 een derogatie voor het uitrijden van dierlijke mest wordt verleend. Conform de derogatiebeschikking krijgen landbouwers tot en met 2025 de mogelijkheid om meer dan 170 kg N/ha uit dierlijke mest uit te rijden. Er geldt een afbouw pad voor de derogatie vanaf 2023 en vanaf 2026 zal er geen derogatie meer zijn. Aan de beschikking zijn voorwaarden verbonden, zoals het verplicht aanleggen van bufferstroken, het aanwijzen van nutriënten verontreinigde gebieden, het verlagen van de mestproductieplafonds en voortzetting van de Versterkte Handhavingsstrategie Mest (VHS). Vanwege de afbouw van de derogatie heeft het kabinet besloten een transitietegemoetkomingsregeling op te stellen. In 2022 is deze regeling uitgewerkt die begin 2023 zal worden gepubliceerd, zodat bedrijven hiermee rekening kunnen houden bij het aanvragen van derogatie.

Teneinde het gebruik van kunstmest te reduceren heeft LNV zich ingezet op verruiming van de Europese afspraken voor het gebruik van hoogwaardige producten uit dierlijke mest. De Europese Commissie heeft op 9 november 2022 een mededeling gepubliceerd over het gebruik en betaalbaarheid van meststoffen. In deze mededeling worden zogenaamde RENURE-criteria genoemd, die in 2023 in Europees verband verder worden bediscussieerd. In 2022 is de subsidieregeling hoogwaardige mestverwerking opgesteld, die van 1 december 2022 tot 12 januari 2023 is opengesteld.

In 2022 is aangekondigd dat in het landbouwakkoord afspraken zullen worden gemaakt over de twee sporen van het toekomstig mestbeleid (Kamerstuk 30252, nr. 77). Uitgangspunten van het toekomstig mestbeleid zijn een grondgebonden melk- en rundveehouderij en afvoer en verwerking van alle mest van niet-grondgebonden bedrijven (Kamerstuk 33037, nr. 374).

Gewasbeschermingsmiddelen en weerbare planten en teeltsystemen

Op het gebied van gewasbescherming is in 2022, naast de uitvoering van acties uit het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming, met name aandacht gegeven aan beleidsontwikkeling op de ambities uit het coalitieakkoord voor gewasbescherming. Daarnaast is een gactualiseerd nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen opgesteld en is het Nederlands standpunt opgesteld voor een voorstel van de Europese Commissie voor een verordening inzake duurzaam gebruik (BNC-fiche). Op het gebied van de toelating van gewasbeschermingsmiddelen zijn de Nederlandse standpunten voorbereid voor voorstellen van de Europese Commissie voor de al dan niet goedkeuring of herbeoordeling van werkzame stoffen en het vaststellen van richtsnoeren.

Verduurzamen energiegebruik in de glastuinbouw

Door de sterk gestegen energieprijzen was 2022 een jaar met grote onzekerheden voor de glastuinbouw. Het borgstellingskrediet voor de landbouw biedt ruimte aan toekomstbestendige bedrijven om deze financieel moeilijke periode door te komen. In 2022 is het 'Convenant Energietransitie Glastuinbouw 2022-2030' ondertekend, aansluitend op de kamerbrief samenhangend pakket glastuinbouw (kamerstuk [32 627 nr. 39](#)). Het convenant bevat diverse afspraken die bijdragen aan broeikasgasreductie in 2030. De ambitie voor 2040 is om zowel klimaatneutraal als economisch rendabel te zijn. Verder werd in 2022 de openstelling van de subsidieregeling Energie-efficiëntie Glastuinbouw (EG) ruim overtekend. Daarom is het openstellingsbudget opgehoogd tot 60 miljoen euro en volledig beschikt. Ook het openstellingsbudget van de subsidieregeling Marktintroductie Energie-innovaties (MEI) werd volledig benut. Naast een infrastructuurproject van Warmte Systeem Westland, worden door de gehonoreerde Groefonds-aanvraag van het consortium Nieuwe Warmte Nu! twee glastuinbouwprojecten van duurzame warmte-infrastructuur voorzien.

In december 2022 heeft het kabinet besloten om voor glastuinbouwbedrijven die liquiditeitsproblemen hebben als gevolg van de hoge energieprijzen en die op langere termijn een goed perspectief hebben in het licht van de energietransitie met een borgstelling voor overbruggingskredieten te ondersteunen.

Fytosanitair

Op 5 december 2022 is de evaluatie van het handhavings-instrumentarium van de keuringsdiensten in het agrodomein aan de Tweede Kamer aangeboden (brief nr. 2022Z24081). Het betreft het instrumentarium van de Bloembollenkeuringsdienst , Controle Orgaan Kwaliteits Zaken , Kwaliteits-Controle-Bureau , Nederlandse Algemene Keuringsdienst , Naktuinbouw en Skal Biocontrole . Het rapport concludeert dat het huidige systeem goed functioneert. De hiervoor genoemde diensten ervaren echter wel problemen omdat sprake is van ingewikkelde regelgeving die niet altijd makkelijk handhaafbaar is. In 2022 is begonnen met de opvolging van de aanbevelingen uit dit rapport.

Plantenrassen kunnen worden beschermd via het kwekersrecht. De beschermingsduur voor asperges, bepaalde houtige fruitgewassen en bepaalde houtige sierplanten is per 1 januari 2023 verlengd van 25 naar 30 jaar. Aanleiding van deze wijziging is de lange tijd die gemoeid is met het veredelen van deze gewassen en dus de mogelijkheid om de investering

terug te verdienen. Met deze wijziging is de beschermingsduur voor deze gewassen in het Nederlandse kwekersrecht gelijkgetrokken met het Europese kwekersrecht waar eenzelfde aanpassing doorgevoerd is.

De Europese Commissie is in 2020 gestart met onderzoek naar de toepassing van nieuwe veredelingstechnieken. In 2022 heeft Nederland mee gewerkt aan de voorbereiding van een Europees wetsvoorstel via onder andere stakholder-bijeenkomsten.

Stimuleren groei van biologische productie en consumptie

De Europese Commissie heeft in 2021 haar actieplan voor de ontwikkeling van de biologische sector uitgebracht. Hierin is de ambitie opgenomen om de biologische sector te laten groeien en het roept de lidstaten op tot de ontwikkeling van een nationale strategie met actieplan. Het Nederlandse ‘actieplan voor groei van biologische productie en consumptie’ is op 19 december 2022 naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstuk 30252-78). Het plan zet in op een groei naar 15% van het landbouwareaal in 2030. Voor de stimulering van omschakeling naar biologische en natuur inclusieve landbouw is in 2023 € 13 mln. en in 2024 € 13 mln. gereserveerd, vooruitlopend op en ter ondersteuning van de gebiedsprogramma’s en no-regret-maatregelen die de transitie van de landbouw een impuls geven (Kamerstuk 30252-77). Daarnaast zijn gedelegeerde en uitvoeringshandelingen vastgesteld onder de nieuwe Europese Verordening die 1 januari 2022 van kracht is geworden.

Verminderen voedselverspilling en vergroten aanbod en consumptie duurzaam voedsel

Met partners in de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling (STV) heeft LNV stappen gezet richting de ambitie op het tegengaan van voedselverspilling. Nederland heeft voor het eerst alle gevraagde voedselverspillingscijfers gedeeld met de Europese Commissie. De Tweede Kamer is geïnformeerd over de significante daling die is waargenomen in de hele keten. . Naar aanleiding van de motie Grinwis en Boswijk (Kamerstuk 21501-32, nr. 1414) is de toezagging gedaan dat Nederland zich inzet voor de Europese ‘Farm to Fork’ doestellingen. Er wordt toegewerkt naar een versnellingsagenda op dit onderwerp om de ambitie voor 2030 te kunnen behalen, waarbij is besloten om STV een meerjarenfinanciering toe te kennen. Ook is de activering van consumenten om minder voedsel te verspillen voortgezet waarbij de verspillingsvrije week was een succes. Daarnaast heeft LNV in samenwerking met het Voedingscentrum de bewustwording onder consumenten van een duurzaam eetpatroon gecommuniceerd. Hierin is veel aandacht gegaan naar een gezonde balans tussen plantaardige en dierlijke eiwitten, overeenkomstig met het geformuleerde doel om in 2030 een balans in plantaardige en dierlijke eiwitten te hebben bereikt in het consumptiepatroon.

Uit de Monitor Duurzaam Voedsel over het jaar 2021 uitgevoerd, blijkt dat het aandeel van duurzaam voedsel in de totale voedselbestedingen is toegenomen. Ook is in opdracht van LNV onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop supermarkten rapporteren over duurzaamheid, hieruit blijkt dat supermarkten ieder op hun eigen manier transparant zijn over duurzaamheidsinspanningen. Om consumenten meer inzicht te geven in de verschillende keurmerken die op voedselproducten aanwezig zijn heeft Milieu Centraal in opdracht van LNV een benchmark uitgevoerd (TK 31 532, nr. 271). Op basis van duurzaamheid, betrouwbaarheid en

transparantie zijn zogenaamde topkeurmerken aangeduid die consumenten en organisaties handelingsperspectief kunnen bieden bij de inkoop van duurzaam voedsel.

Nationale eiwitstrategie (NES)

In de Kamerbrief van 3 juni 2022 is de aanpak van de Nationale Eiwitstrategie (NES) verder uitgewerkt. Daarin is aangegeven dat het essentieel is om deze strategie samen met de ketenpartners en boeren op te pakken. De NES draagt bij aan de zelfvoorzieningsgraad van Nederland en de Europese Unie en biedt kansen in de verduurzaming van het voedselsysteem en de voedselconsumptie. Als onderdeel van de NES is in 2022 een Green Deal Vlinderbloemigen ondertekent en opgezet met 56 partijen uit de gehele eiwitketen. Doel daarvan is de opschaling van de Nederlandse teelt en verwerking van eiwitrijke gewassen, primair bestemd voor humane consumptie, met een focus op stikstofbindende vlinderbloemigen.

De WUR voert onderzoek uit naar de versnellingsagenda van de eiwittransitie, de resultaten worden in 2023 verwacht. Ook worden eventuele juridische maatregelen onderzocht. De WUR ontwikkelt in opdracht van LNV een eiwitmonitor, waarmee de consumptie en het aanbod van plantaardige alternatieven kan worden gevolgd. In 2022 is het Groefondsvoorstel op het gebied van cellulaire agricultuur toegekend (investering in onderwijs, onderzoek en opschaling). Dit is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van nieuwe eiwitbronnen en de aanpak loopt tot 2030.

Toekomstbestendige visserij

LNV ontwikkelt samen met de visserijsector nieuwe, duurzame manieren van vissen. Uitgangspunt van het visserijbeleid is dat de visserij aan het ecosysteem niet meer onttrekt dan het dragen kan. LNV werkt hiervoor gebiedsgericht in de Noordzee, de Noordzeekustzone, het Waddengebied en het IJsselmeer. Op 1 juli 2022 is de Agenda Visserij naar de Tweede Kamer gestuurd waarin wordt aangegeven welke inzet is voorzien om bij te dragen aan het borgen van de voedselwinning uit zee en grote wateren. Deze agenda bouwt voort op de Kottervisie en het Noordzeeakkoord (Kamerstukken [29675 nr. 195](#) en [33450 nr. 68](#)) waarmee wordt ingezet op een kleinere, meer duurzame en rendabele visserijsector. Daarnaast is in de agenda het opstellen van een Voedselvisie aangekondigd waarvoor in 2022 het traject is gestart.

De middelen uit de Europese Brexit Adjustment Reserve (BAR) zet LNV onder andere in voor herstructureringsmaatregelen om de Nederlandse vlootcapaciteit in balans te brengen met de als gevolg van de tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese Unie gesloten Handels- en Samenwerkingsovereenkomst afgenummerde vangstmogelijkheden. Vanuit de BAR zullen in 2023 daarnaast een liquiditeitsregeling en een stilligregeling worden opengesteld. Middels deze regelingen worden ondernemers ondersteund die inkomensverlies hebben geleden direct na de Brexit of die hun visserijactiviteiten tijdelijk hebben gestaakt als gevolg hiervan. In 2022 is er ook gewerkt aan de een overbruggingsregeling voor de visserij. LNV stelt per ondernemer maximaal € 30.000 beschikbaar als steun om hoge lasten te verlagen. Vissers kunnen deze overbruggingsregeling naar verwachting in de eerste helft van 2023 aanvragen.

De Innovatieagenda is op 1 juli 2022 (Kamerstukken [33450 nr. 210](#)) aan de Tweede Kamer gestuurd als onderdeel van de agenda voor de visserij. Daarin is de oprichting van het Visserij Innovatie Netwerk (VIN)

aangekondigd. Dit VIN is inmiddels operationeel en er is veel enthousiasme en creativiteit bij de deelnemende ondernemers en onderzoekers. Ook de maritieme sector is aangesloten. Voor de korte termijn gaat de aandacht vooral uit naar brandstofbeperkende maatregelen.

Om de effectiviteit van controle en handhaving te vergroten en de nalevingsbereidheid onder vissers te vergroten heeft LNV een wetsvoorstel tot wijziging van de Visserijwet 1963 in procedure gebracht die het mogelijk maakt om bij overtredingen een bestuurlijke boete op te leggen. Deze wetgeving is door de Tweede en Eerste Kamer behandeld. In december 2022 is aangegeven dat inwerkingtreding van deze regelgeving wordt uitgesteld tot 1 januari 2024 vanwege nog af te ronden verdere uitwerking.

In vervolg op de convenanten Visserij in Beschermd Gebieden (VIBEG2) en VisWad werkt LNV met de garnalensector en natuurorganisaties aan een toekomstperspectief voor de garnalensector ([Kamerstuk 29675, nr. 200](#)). Samen met de NVWA start LNV de toepassing van de nieuwe black box met als doel de naleving van regelgeving in de garnalensector te verbeteren. Voor de visserij in het IJsselmeergebied stelt LNV, na een staatssteuentoets door de Europese Commissie, een saneringsregeling open voor de schubvisserij met staand net en zegen. Ook hier is het doel om de visserij in balans te brengen met de draagkracht van het ecosysteem door het aantal netten per vergunningen te reduceren. De prenotificatie-procedure in verband met de noodzakelijke staatssteuentoets is in 2022 gestart. Vanwege aanvullende vragen over het doel en de onderbouwing van de regeling vanuit de Commissie is het beoogde doel van openstelling per eind 2022 niet gehaald. Openstelling van de saneringsregeling is nu voorzien voor het tweede kwartaal van 2023.

Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) dat bijdraagt aan klimaat, biodiversiteit en landschap

In 2022 stond voor het GLB in het teken van de goedkeuring door de Europese Commissie van het Nationaal Strategisch Plan. Aan dit op 30 december 2021 ingediende plan is de afgelopen jaren in een interbestuurlijke programmateam van Rijk, Provincies en Waterschappen samengewerkt en zijn keuzes gemaakt hoe Nederland de in EU-verband afgesproken GLB-bepalingen en financiële middelen wil gaan inzetten in de periode 2023-2027. Deze keuzes zijn besproken met de maatschappelijke stakeholders en hebben ook de goedkeuring van de Kamer gekregen.

Na intensieve onderhandelingen heeft de Europese Commissie eind december 2022 ingestemd met het Nederlandse NSP. Met het NSP worden verdere stappen gezet om agrarische bedrijven in Nederland toekomstbestendiger te maken. Hierin worden boeren te beloond voor prestaties die bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van lucht, bodem, water en de aanpak van klimaatverandering en het herstel van biodiversiteit (stikstof). Hierin is tevens een innovatie en kennismaatregel opgenomen. Het nieuwe GLB vormt daarmee een belangrijke ondersteuning voor de transitie naar een duurzame en toekomstbestendige landbouw. Daarmee is het GLB ook ondersteunend aan de gebiedsgerichte aanpak. Parallel aan de Brusselse onderhandelingen heeft 2022 in het teken gestaan van de implementatie en de inwerkingtreding van het nieuwe GLB. Voorbereidingen zijn gestart voor de vertaling van deze Europese verordening in een nationale regeling.

Economisch herstelfonds COVID-19 (EHF) en Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP)

Van 20 december 2021 tot en met 14 februari 2022 zijn de subsidieregelingen 'Investeringen voor groen-economisch herstel' en 'Samenwerken aan groen-economisch herstel (EHF)' opengesteld. Beide regelingen vormen de Nederlandse invulling en besteding van in totaal € 52,4 mln. die vanuit het Economisch Herstelfonds aan Nederland beschikbaar is gesteld als tegemoetkoming aan de negatieve gevolgen van COVID-19. De animo voor de beide subsidies was erg groot.

Tegelijkertijd was 2022 het laatste jaar van het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3+. Met provincies is daarmee een start gemaakt om de middelen zodanig in te zetten zodat geen Europese middelen in Brussel blijven liggen. Voor de maatregelen die door LNV worden uitgevoerd is daarvoor een inventarisatie gemaakt met verwachte vrijvallende en nog onbenutte middelen. Deze hebben binnen de kaders van het programma een herbestemming gekregen. De belangrijkste herbestemming van middelen is de 'Investeringsregeling kalversector' voor de 'Investeringsregeling POP 3+' (€ 14 mln.). Hiermee wordt deels tegemoet gekomen aan de grote vraag onder de investeringsregeling EHF. Daarnaast wordt met deze maatregel gehoor gegeven aan het verzoek van de Europese Commissie om met het oog op de oorlog in Oekraïne de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en synthetische meststoffen te reduceren en de productie van hernieuwbare energie te stimuleren.

Voedselzekerheid

In reactie op de verslechterende voedselzekerheidssituatie in een aantal landen in Afrika als gevolg van de oorlog in Oekraïne heeft LNV met de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een tweetal 'versnellingskamers' met stakeholders georganiseerd. Het resultaat is een aantal gerichte acties om activiteiten versneld op te pakken en te intensiveren.

Bevordering handelstoegang en inzet handelspolitiek

LNV maakt afspraken met derde landen over het wegnemen van veterinaire en fytosanitaire belemmeringen voor Nederlandse agrofoodbedrijven. Nederland zet zich bij handelsakkoorden tussen de Europese Unie en derde landen in voor de belangen van de Nederlandse land- en tuinbouw met aandacht voor duurzaamheid, dierenwelzijn en bevordering van het gelijk speelveld. Samen met andere departementen monitort LNV de gevolgen van de Handels- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de EU en het VK. Waar nodig wordt, in samenspraak met het bedrijfsleven en uitvoerende diensten, actie ondernomen om handelsstromen met het Verenigd Koninkrijk te optimaliseren.

Brede welvaart in het landelijk gebied

De politieke verantwoordelijkheid voor alle Regio Deals is met ingang van deze kabinetsperiode verschoven van de minister van LNV naar de minister van BZK. In 2022 is gewerkt aan de overdracht van de 30 bestaande deals van LNV naar BZK. Daarbij is afgesproken dat LNV vanwege de relatie met het landelijk gebied acht bestaande Regio Deals van Rijkszijde zal blijven coördineren onder systeemverantwoordelijkheid van het ministerie van BZK.

Het kabinet vindt het belangrijk dat bij de transitie in het landelijk gebied aandacht is voor de brede welvaart van de mensen die er wonen, werken, opgroeien en recreëren. Daarom zullen de provincies een sociaaleconomische effectenanalyse opnemen in hun integrale gebiedsprogramma's die ze opstellen in het kader van het NPLG. Wageningen Economic Research (WEcR) heeft hiervoor in 2022 een methode ontwikkeld. Voorts is met ondersteuning van LNV, BZK, EZK en LenW in november 2022 het Nationaal Netwerk Brede Welvaart (NNBW) van start gegaan. Het NNBW bundelt kennis en expertise van regionale en nationale spelers (waaronder kennisinstellingen en beleidsmakers) om de toepassing van Brede Welvaart in de (decentrale) beleidspraktijk, waaronder het landelijk gebied, verder te brengen.

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

Onderzoek naar de taken en middelen van de NVWA liet zien dat de NVWA te weinig middelen had om haar maatschappelijke taak goed te kunnen uitoefenen. Het kabinet heeft daarom in het coalitieakkoord middelen beschikbaar gesteld om deze disbalans op te heffen en de positie van de NVWA te versterken. De NVWA is in 2022 gestart met werving en extra investeringen in een aantal urgente (beleids)thema's. De extra middelen maken het mogelijk dat de NVWA zich ontwikkelt tot een innovatieve en toekomstbestendige toezichthouder.. Het realiseren van deze veranderingen en het bouwen aan het herstel van de organisatie vraagt tijd. Niet alle inzet zal daarom voor de samenleving direct zichtbaar zijn. In 2022 is opvolging gegeven aan het advies van de Raad van Advies van de NVWA (Kamerstuk 28286 nr. 1216) om de directie Keuren door te ontwikkelen tot een eigenstandige organisatie. In juni 2022 is daartoe een Houtskoolschets opgeleverd, waarin de splitsing van de directie Keuren in twee directies (Slachtoezicht en Handelstoezicht) is aangekondigd. De Tweede Kamer heeft gevraagd om ten behoeve van de integratie van Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector binnen de NVWA een impactanalyse uit te voeren, deze zal voorjaar 2023 met de Tweede Kamer worden gedeeld.

In het kader van het programma Herziening Producten- en dienstencatalogus, Kostprijsmodel en Retributiestelsel is een herziene kostprijsmodel NVWA opgeleverd. Basis voor de toerekening van kosten vormt een vernieuwde producten- en dienstencatalogus. De implementatie van het herziene kostprijsmodel zal per 1 januari 2023 plaatsvinden.,

Niet gekoppeld aan begrotingsparagrafen

EU conformiteit

In 2022 zijn EU-conformiteit-audits gestart op verschillende regelingen van het GLB. De Europese Rekenkamer heeft in 2022 een audit gestart in het kader van de tweede pijler (maatregelen investeringen, ANLB en samenwerking). Gedurende 2022 zijn er ook werkzaamheden verricht voor audits die al voor 2022 waren gestart, maar nog niet zijn afgerond in het Fondsencomité: directe betalingen en de graasdierpremie. De aanbevelingen uit bovengenoemde audits zijn door de uitvoerende diensten opgevolgd voor verbeteringen in de uitvoering.

Oekraïne crisis – marktsituatie en steunmaatregelen

De oorlog in Oekraïne heeft tot grote verstoringen op de Europese en mondiale landbouwmarkten geleid. Hierdoor werden de toch al hoge prijzen als gevolg van de COVID crisis voor kunstmest, diervoer en energie nog verder opgevoerd wat leidde tot hoge kosten voor land- en tuinbouwers en

de consument. Deels compenseerden de hoge opbrengstprijsen de hogere kosten voor de boer. Gedurende het jaar is de marktsituatie in de EU intensief gemonitord, ook met het oog op het garanderen van de voedselvoorziening, zowel in de EU als in kwetsbare regio's als Noord-Afrika en het Midden-Oosten. De Europese Commissie heeft kort na het uitbreken van de Oekraïne oorlog op 23 maart 2022 de mededeling voedselzekerheid uitgebracht met een aantal concrete crisismaatregelen. Ten eerste is de EU landbouwcrisisreserve van 500 mln euro beschikbaar gesteld. Ten tweede heeft Nederland gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot voorschotbetalings van de directe betalingen in 2022 om bij te dragen aan de liquiditeitsbehoefte van de landbouwers. Ten derde is de regeling particuliere opslag varkensvlees tijdelijk opengesteld om de overproductie van varkensvlees uit de markt te halen en de neergaande prijstrend van eind 2021/begin 2022 te keren. En als laatste zijn om meer zicht te krijgen op de kwetsbaarheden van de EU op het vlak van voedselvoorziening en voedselvoorraden, vanaf juli 2022 EU lidstaten verplicht om maandelijkse de private voorraden rijst, granen en oliehoudende gewassen bij marktdeelnemers door te geven aan de Europese Commissie Doel. De ministeriële regeling is 10 oktober 2022 gepubliceerd. Voor de uitvoering zijn in Nederland afspraken met sectororganisaties.

Om bij te dragen aan de mondiale voedselzekerheid en de economische stabiliteit van Oekraïne heeft de EU solidariteitscorridors ingesteld om de uitvoer van granen en landbouwproducten over land naar de EU sterk op te voeren. Samen met de granen die via de totstandkoming van de Zwarte Zee overeenkomst tussen de VN, Turkije met Oekraïne respectievelijk Rusland werd ingesteld is tot eind 2022 circa 40 mln. ton graan vanuit Oekraïne beschikbaar gekomen op de wereldmarkt. Naast directe beschikbaarheid van voedsel in de MENA regio, heeft deze uitvoer ook bijgedragen aan de daling van de wereldmarktprijzen voor veel landbouwproducten tot de situatie van voor de inval in Oekraïne.

Realisatie periodieke rapportages / beleidsdoorlichtingen									
Thema	Artikel(en)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Land- en tuinbouw	21, 24	0	0	x1* ¹	0	0	0	0	0
Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	22, 24	0	0	0	0	x2* ²	0	0	0
Kennis en innovatie	23	0	0	0	0	0	0	0	x 3* ³

1 In 2019 is deze beleidsdoorlichting van voormalig artikel 11 aan de Tweede kamer aangeboden (Kamerstuk 31 104, nr. 6). De eerstvolgende periodieke rapportage staat gepland voor 2025.

2 In 2021 is deze beleidsdoorlichting van voormalig artikel 11 aan de Tweede kamer aangeboden (Kamerstuk 31 104, nr. 11). De eerstvolgende periodieke rapportage staat gepland voor 2027.

3 De eerstvolgende periodieke rapportage van artikel 23 staat gepland voor 2024.

Voor het meest recente overzicht van de programmering van beleidsdoorlichtingen, klik op deze [link](#). Voor de realisatie van andere onderzoeken, zie bijlage 3 van dit jaarverslag: «Afgerond evaluatie- en overig onderzoek».

Overzicht verstrekte garanties (x1000)

Artikel	Omschrijving	Uitstaande verleende garanties		Uitstaande vervallen garanties		Garantieplafond	Totaal plafond	totaalstand risico-voorziening		totaalstand risico-voorziening 2022
		2021	2022	2022	2022			2021	2022	
Artikel 21 Land- en tuinbouw	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten (BL, BL plus en landbouwinnovatie)	317.122	25.370	51.539	290.953	78.200		29.545	29.878	-333
	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten Corona (BL-C)*	46.502	105	36.813	9.794		180.000	28.473	28.470	3
Artikel 22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	Borgstelling MKB-landbouwkredieten, onderdeel Werkkapitaal Omschakeling Duurzame Landbouw (BL-O)	0	350	0	350		6.000	1.415	1.400	15
	Vermogens Versterkend Krediet (BL-VVK)	4.011	591	322	4.280	18.000		71.036	71.029	7
Artikel 22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	Garantie voor natuurgebieden en landschappen	284.913	9.993	30.191	264.715		264.715	0	0	0
	Klimaatfonds Groenfonds garantie	5.600	10.864	0	16.464		56.000	673	324	349
Totaal		658.148	47.273	118.865	586.556	96.200	506.715	131.142	131.101	41
Overzicht uitgaven en ontvangsten garanties (x1000)										
Art.	Omschrijving	Uitg. 2021	Ontv. 2021	Saldo 2021		Uitg. 2022	Ontv. 2022	Saldo 2022		Totaalstand mutatie volume risicovo- ziening t en t-1
Art. 21	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten (BL, BL plus en landbouwinnovatie)	1.103	5.293	4.190		1.489	1.156	-333		3.857
	Borgstelling MKB-Landbouwkredieten Corona (BL-C)*	0	136	136		0	3	3		139
Art. 22	Borgstelling MKB-landbouwkredieten, onderdeel Werkkapitaal Omschakeling Duurzame Landbouw (BL-O)	0	1400	1.400		0	15	15		1.415
	Vermogens Versterkend Krediet (BL-VVK)	0	29	29		0	7	7		36
Art. 22	Garantie voor natuurgebieden en landschappen			0			0	0		0
	Klimaatfonds Groenfonds garantie	0	324	324		0	349	349		673
Totaal		1.103	7.182	6.079	1.489	1.530	41	41	41	6.120

Overzicht verstrekte leningen (x € 1000)					
Artikel	Omschrijving	Uitstaande lening	Uitstaande lening	Uitstaande lening	Looptijd lening
		31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	
Artikel 21 Land- en tuinbouw	Wageningen Research	22.353	19.553	16.754	tot en met 2027
Artikel 21 Land- en tuinbouw	Wageningen Research	4.825	2.465	-	tot en met 2022
Artikel 21 Land- en tuinbouw	Wageningen Research	9.328	8.371	7.415	tot en met 2029
Artikel 21 Land- en tuinbouw	Wageningen Research	2.016	1.829	1.641	tot en met 2030
		38.522	32.218	25.810	

Overzicht coronasteunmaatregelen

Overzicht coronasteunmaatregelen (x €1 mln.)			
Maatregel	Verplichtingen 2022	Uitgaven 2022	Relevante Kamerstukken
Regeling tegemoetkoming land- en tuinbouwondernemers COVID-19	1	1	Kamerstuk 35 420, nr. 32 en Kamerstuk 35 452, nr. 2
Flankerend beleid pelsdierhouderijen	5	9	Kamerstukken 28 286, nr 1124 en 35539, nr 2
Regeling ongedekte vaste kosten land- en tuinbouw COVID-19	71	67	Kamerstuk 35420, nr. 217
Steun- en herstelpakket i.v.m. Corona - Dierentuinen	54	53	Kamerstuk 35420, nr. 105
Vervroegd verbod pelsdierhouderij	14	35	Kamerstuk 28 286, nr 1124

4. Beleidsartikelen

Artikel 11 Een weerbaar, veerkrachtig en veilig agro-, voedsel- en visserijssysteem

Vanaf begrotingsjaar 2021 is een nieuwe artikelstructuur ingevoerd. In onderstaande budgettaire tabel worden daarom alleen de realisatiecijfers van de oude artikelstructuur weergegeven. De actuele realisatiestanden voor 2021 en de standen van de ontwerpbegroting 2021 staan op de nieuwe artikelen 21, 22, 23 en 24 en worden daar toegelicht.

Budgettaire gevolgen van beleid Artikel 11 (bedragen x € 1.000)

	Realisatie				
	2016	2017	2018	2019	2020
Verplichtingen			733.422	810.906	1.558.269
Waarvan garantieverplichtingen		44.715	36.776	149.805	
Waarvan overige verplichtingen		688.707	774.130	1.408.464	
Uitgaven			661.414	745.627	1.086.870
Waarvan juridisch verplicht (percentage)					
Subsidies			120.109	132.315	345.235
Sociaal economische positie boeren		5.821	6.138	16.700	
Duurzame veehouderij		2.883	574	28.427	
Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen		8.927	11.758	171.246	
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie		100.749	108.075	120.801	
Duurzame visserij		1.729	5.770	8.061	
Garanties		3.904	52.481	58.800	
Storting bijdrage begrotingsreserve		2.592	4.149	58.113	
Verliesdeclaraties Borgstellingsfaciliteit		1.312	2.332	686	
Bijdrage borgstelling vermogensversterkende kredieten			46.000		0
Opdrachten			42.121	45.473	55.085
Sociaal economische positie boeren		1.227	2.796	2.121	
Duurzame veehouderij		2.333	1.824	6.110	
Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen		7.378	9.398	8.929	
Mestbeleid		2.744	3.187	2.357	
Duurzame visserij		271	676	872	
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie		18273	17567	20.919	
Diergezondheid en dierenwelzijn		7.482	7.195	10.689	
Voedselzekerheid en internationaal en Europees landbouwbeleid		2.413	2.831	3.088	
Bijdragen aan agentschappen			373.004	389.811	424.521
Rijksrederij		7.570	9.226	8.786	
Rijksdienst voor Volksgezondheid en Milieu		7.232	8.068	11.211	
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit		177.446	200.997	206.130	
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland		180.756	171.520	198.394	
Bijdragen aan ZBO's /RWT's			95.562	94.737	100.647
College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden		2.856	2.573	2.457	
Centrale Commissie Dierproeven		0	0	0	
Wageningen Research		91.502	91.048	95.613	
ZonMw (dierproeven)		0	0	0	
Medebewind/voormalige productschappen		1.204	1.116	1.014	
Raad voor de plantenrassen					1.563

	Realisatie		
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	8.333	10.958	9.358
FAO en overige contributies	8.333	10.958	9.358
Bijdragen aan (andere) begrotingshoofdstukken	4.387	4.287	82.321
Diergezondheidsfonds	4.387	4.287	82.321
Storting begrotingsreserves	13.996	12.972	10.903
Storting begrotingsreserve landbouw	10663	8.592	
Storting begrotingsreserve apurement	0	9.184	0
Storting begrotingsreserve visserij	3.333	3.788	2.311
Ontvangsten	67.271	78.112	106.151
Sociaal economische positie boeren	1.463	478	981
Agroketens	10.563	7.635	9.814
Agrarische innovatie en overig	297	61	494
Mestbeleid	4.248	7.975	13.602
Duurzame visserij	4.362	14.331	6.362
Garanties (provisies borgstellingsfaciliteit)	1.885	1.824	2.879
Weerbare planten en teeltsystemen	180	5.035	5.308
Diergezondheid en dierenwelzijn	5.897	7.880	11.859
Kennisontwikkeling en (agrарische) innovatie	13.858	14.763	11.852
Voedselzekerheid en internationaal en Europees landbouwbeleid	5.325	4.561	6.327
Agentschappen	5.520	7.652	18.736
Onttrekkingen begrotingsreserve	13.673	3.804	15.981
Zbo's en RWT's	2.113	1.956	

Artikel 12 Natuur, biodiversiteit en gebiedsgericht werken

Vanaf begrotingsjaar 2021 is een nieuwe artikelstructuur ingevoerd. In onderstaande budgettaire tabel worden daarom alleen de realisatiecijfers van de oude artikelstructuur weergegeven. De actuele realisatiestanden voor 2021 en de standen van de ontwerpbegroting 2021 staan op de nieuwe artikelen 21, 22, 23 en 24 en worden daar toegeleid.

Budgettaire gevolgen van beleid Artikel 12 (bedragen x € 1.000)					
	Realisatie	2016	2017	2018	2019
Verplichtingen			99.844	697.136	636.392
Waarvan garantieverplichtingen				0	0
Waarvan overige verplichtingen			99.844	679.136	636.392
Uitgaven		110.843	649.716	539.409	
Waarvan juridisch verplicht (percentage)					
Subsidies		2.952	36.211	126.867	
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit		1.070	1.000	1.000	
Natuur en biodiversiteit op land		1092	1.143	1.038	
Beheer Kroondomein		790	790	700	
Regio Deals			33.278	124.129	
Leningen		26.259	25.297	24.116	
Rente en aflossingen voor bestaande leningen		26.259	25.297	24.116	
Opdrachten		25.091	32.457	196.648	
Natuur en Biodiversiteit Grote wateren		6.028	9.336	10.109	
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit		4.678	4.256	6.119	
Overige stelsel activiteiten		1.480	4.068	4.687	
Internationale Samenwerking		4.118	2.495	1.600	
Natuur en Biodiversiteit op land		8.337	9.518	103.456	

	Realisatie		
Caribisch Nederland	402	2.572	2.629
Klimaatimpuls natuur en biodiversiteit	48	119	67.549
Regio deals	0	93	499
Bijdragen aan medeoverheden	381	983	373
Caribisch Nederland	381	983	373
Bijdragen aan agentschappen	28.018	25.597	29.687
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	21.063	18.512	21.534
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	6.955	7.085	8.153
Bijdragen aan ZBO's /RWT's	26.967	27.814	28.510
Staatsbosbeheer	26.967	27.814	28.510
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.175	1.357	1.847
Contributies	1.175	1.357	1.847
Storting begrotingsreserve		500.000	131.361
Storting begrotingsreserve stikstof		500.000	131.361
Ontvangsten	55.777	44.249	183.436
Landinrichtingsrente	38.243	36.712	30.481
Verkoop gronden	15.000	5.000	2.933
Overige	2.534	2.537	3.472
Onttrekking begrotingsreserve			146.550

Artikel 21 Land- en tuinbouw

A. Algemene doelstelling

De Minister van LNV streeft naar een weerbaar, veerkrachtig en veilig functionerend land- en tuinbouw- en voedselsysteem, dat internationaal concurrerend is, met aandacht voor dierenwelzijn, waarbinnen zorgvuldig wordt omgegaan met natuurlijke hulpbronnen en waar opbrengsten en reststromen zo efficiënt en hoogwaardig mogelijk worden (her)benut.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van LNV is verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Het versterken van de sociaaleconomische positie van de agrarische ondernemer als pijler onder een toekomstbestendige sector
- Het stimuleren van de waardering van voedsel en de productiewijze en herkomst ervan
- Het versterken van kringlopen in de land- en tuinbouw en het bevorderen van circulariteit
- Het stimuleren van verduurzaming van de (dierlijke) productie en de consumptie van dierlijke en plantaardige producten door middel van nieuwe vormen van ketensamenwerking en nieuwe marktstrategieën.
- Het stimuleren van de verbetering van het dierenwelzijn.
- Het breder toepassen van geïntegreerde gewasbescherming door agrarische ondernemers.
- Het borgen en verbeteren van plant- en diergezondheid en dierenwelzijn, duurzaam bodembeheer en klimaatvriendelijk energiebeheer en -gebruik in de land- en tuinbouw.
- Het stimuleren van groene economische groei en het bevorderen van transparantie en ketenverantwoordelijkheid in de Nederlandse agro- en voedselketens.
- Het door de sterke internationale positie van Nederland in agro en food verduurzamen van het mondiale voedselsysteem.

- Het stimuleren van een adequate en duurzame voedselvoorziening, voedselzekerheid en voedselkwaliteit op Europees en mondial niveau, evenals het bijdragen aan het Europese en internationale landbouwbeleid.
- Het bieden van zekerheden aan agrarische bedrijven om leningen af te kunnen sluiten bij de bank.
- Het (mede)financieren van ontwikkelingen gericht op verdere verduurzaming van de land- en tuinbouw en veehouderij.

Regisseren

- Het borgen van voedselveiligheid. Producenten en partijen uit de voedselketen zijn primair verantwoordelijk voor de veiligheid van hun producten en productiewijze. De Minister voor Langdurige Zorg en Sport is verantwoordelijk voor wetgeving voor voedselveiligheid, met uitzondering van wetgeving voor het slachten van dieren en het keuren en uitsnijden van vlees, waar de Minister van LNV verantwoordelijk voor is.
- De coördinatie en het beheer van het Diergezondheidsfonds.
- Het stellen van regelgeving op het gebied van dier- en plantgezondheid, dierenwelzijn, mest, gewasbescherming, plantveredeling, biologische landbouw en voedselveiligheid.
- Het voeren van regie op de nationale inzet in EU-verband en op bi- en multilaterale samenwerkingen rond land- en tuinbouw en voedselkwaliteit.

C. Beleidsconclusies

Onderstaand wordt ingegaan op de belangrijkste gerealiseerde beleidsresultaten in 2022.

Mestbeleid

De Nitraatrichtlijn schrijft voor dat de lidstaten iedere vier jaar een actieprogramma opstellen om water te beschermen tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen. De implementatie van de maatregelen uit het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (7^e AP 2022-2025) en het bijbehorende addendum is in 2022 gestart. Op 30 september is de derogatiebeschikking 2022-2025 vastgesteld. De derogatie wordt in de periode 2023-2025 afgebouwd, vanaf 2026 is er geen derogatie meer. Onderdelen van het 7^e actieprogramma, addendum en de derogatiebeschikking zijn regelgeving door de rijksoverheid¹, administratieve en fysieke controles en handhaving van mestbeleid en monitoring van grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. In 2022 is veel inzet gedaan voor de implementatie van maatregelen uit het 7^e actieprogramma, het bijbehorende addendum en de derogatiebeschikking 2022-2025. Daarnaast heeft de implementatie van het realtime Vervoersbewijs Dierlijke Meststoffen (rVDM) veel inzet gevraagd, ten behoeve van de invoering per 1 januari 2023. In 2022 is aangekondigd dat in het landbouwakkoord afspraken zullen worden gemaakt over de twee sporen van het toekomstig mestbeleid Kamerstuk 30252, nr. 77). Uitgangspunten van het toekomstig mestbeleid zijn een grondgebonden melk- en rundveehouderij en afvoer en verwerking van alle mest van niet-grondgebonden bedrijven.

Gewasbescherming

Op het gebied van gewasbescherming is in 2022, naast de uitvoering van acties uit het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming, met name aandacht gegeven aan beleidsontwikkeling op de ambities uit het coalitieakkoord voor gewasbescherming. Het betreft de ambities om de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming te intensiveren, het gebruik van middelen af te stemmen op de Kaderrichtlijn Water en het in gang zetten van gezondheidsonderzoek bij agrariërs en omwonenden. Daarnaast is een geactualiseerd nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen opgesteld en is het Nederlands standpunt opgesteld voor een voorstel van de Europese Commissie voor een verordening inzake duurzaam gebruik (BNC fiche). Op het gebied van de toelating van gewasbeschermingsmiddelen zijn de Nederlandse standpunten voorbereid voor voorstellen van de Europese Commissie voor de al dan niet goedkeuring of herbeoordeling van werkzame stoffen en het vaststellen van richtsnoeren. Op alle drie onderwerpen is de Tweede Kamer via diverse Kamerbrieven geïnformeerd.

Nationaal Programma Landbouwbodems

Via het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL) is ook in 2022 gewerkt aan twee belangrijke doelen voor de Nederlandse landbouwbodems: het duurzaam beheren van alle landbouwbodems in 2030 als basis voor de kringlooplandbouw en het realiseren van de klimaatdoelstelling (extra vastlegging van 0,5 Mton CO₂-eq vanaf 2030). De Tweede Kamer is in maart 2022 geïnformeerd over de resultaten van de tussenevaluatie van het NPL ([TK 35925-XIV-100](#)). Daarnaast is een systematiek voor monitoring

¹ Beschreven in Meststoffenwet en Besluit gebruik meststoffen: gebruiksvoorschriften, gebruiksnormen, regels ten aanzien van grondgebondenheid, verplichte mestverwerking, de productierechtenstelsels voor varkens en pluimvee en het fosfaatrechtenstelsel voor melkvee.

van maatregelen in de praktijk ontwikkeld, door gebruik te maken van bestaande databronnen van de Gecombineerde Opgave. Deze zal vanaf 2023 jaarlijks worden ingezet voor het kunnen volgen van de bodemdoelen.

Vanuit het spoor ‘Kennisontwikkeling’ zijn in 2022 nieuwe tussenresultaten behaald via meerjarig onderzoek ten aanzien van onder meer koolstofvastlegging, lachgasemissie, het meekoppelen van maatregelen met duurzaam bodembeheer en toepassing in praktijknetwerken. Op het spoor ‘Kennisverspreiding’ heeft het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer gezorgd voor continuering van de kennisdeling met agrariërs omtrent duurzaam bodembeheer en klimaatadaptatie via het opzetten van regionale bodemteams, versterking van de kennisbasis en kenniscarrousel. In 2022 zijn vanuit het spoor ‘Innovatieopgaven agroketen’ activiteiten uitgevoerd voor het versterken van de inzet van rustgewassen voor biogrondstoffen (verdienmodel) en om bodemverdigting te voorkomen in samenwerking met ketenpartijen. De Nationale Bodemtop van 2022 is in 2022 georganiseerd waarop vele partijen elkaar weer fysiek konden ontmoeten. Op het spoor ‘Versterken regionale initiatieven’ zijn bijdragen geleverd aan Regio Deals en het IBP Vitaal Platteland en is een gewerkt aan een studie gestart voor de regionale potentie en kansen van koolstofvastlegging en duurzaam bodembeheer.

Klimaatadaptatie

In 2022 is de uitvoering van het Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw voortgezet. Het doel van het actieprogramma is dat alle ondernemers in de land- en tuinbouw in 2030 voorbereid zijn om duurzaam en effectief om te gaan met veranderingen in het klimaat, zoals neerslagextremen, droogte, hitte en verzilting. De urgentie van klimaatadaptatie is in 2022 onderstreept door de extreme droogte, met schade aan gewassen tot gevolg. In juli 2022 is er een brief naar de Tweede Kamer gestuurd met de stand van zaken en vervolg van het Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw([TK 35925-XIV-159](#)). Ook is LNV aangesloten bij een werkgroep klimaatadaptatie van de financiële sector van de Nederlandse Bank. LNV was aangesloten op de Beleidstafel wateroverlast en hoogwater, met name voor de opgaven waterkwantiteit in het landelijk gebied (overlast én droogte), die integraal benaderd mee genomen zullen moeten gaan worden in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Borgstelling MKB-landbouwkredieten

De corona-module onder de Borgstelling MKB-landbouwkredieten (BL-C) is per 1 juli 2022 definitief beëindigd. En op 18 december heeft het kabinet besloten in verband met de economische effecten van de Russische oorlog tegen Oekraïne een borgstelling voor de glastuinbouwsector (BL-G, [TK 32637-529](#)) in het leven te roepen, voor een groep bedrijven die tijdelijk meer werkcapitaal nodig hebben voor zich aan de gewijzigde omstandigheden hebben kunnen aanpassen. Deze zal begin 2023 opengesteld kunnen gaan worden. Daarnaast is onder het Omschakelprogramma begin 2022 de borgstelling voor werkcapitaal bij omschakeling (BL-O) geopend.

Waardering voor voedsel

In 2022 is het beleid geëvalueerd ([TK 31532-271](#)). Op basis van de evaluatie kan worden geconcludeerd dat er over het algemeen tevredenheid is over de inzet, de tot stand gekomen samenwerking en de ‘output’ van de afzonderlijke activiteiten vanuit de Voedselagenda. De losse activiteiten die onder de Voedselagenda vallen, worden in grote lijnen als doelmatig ervaren. Tegelijk constateert de evaluatie dat er geen sprake is geweest van een integraal voedselbeleid. In reactie op de evaluatie is aangegeven dat in

gezamenlijkheid met VWS gekomen wordt tot een nadere uitwerking van het voedselbeleid. De ambitie is in 2022 geformuleerd om te komen tot een balans in de consumptie tussen dierlijke (50%) en plantaardige eiwitten (50%). Dit moet in 2030 gerealiseerd zijn.

In 2022 heeft Milieu Centraal meer dan 140 voedselkeurmerken opgenomen in de Keurmerkenwijzer. 12 keurmerken zijn als topkeurmerk bestempeld, vanwege hun ambitie, transparantie en controle. Sinds 2022 is er ook een topkeurmerk voor klimaat: keurmerken met een hoge ambitie op beperking van klimaatimpact kunnen dit topkeurmerk krijgen.

Reeds bestaande ambities in het voedselbeleid zijn voortgezet, zoals de inzet op het halveren van de voedselverspilling in 2030 ten opzichte van 2015. Het Voedingscentrum heeft in 2022 informatie gegeven om consumenten en professionals hierin te ondersteunen. In gezamenlijkheid met partners in de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling is de vierde Verspillingsvrije Week gerealiseerd. Deze had een groot bereik; 49% van Nederland heeft iets gezien/gehoord over voedselverspilling rondom de Verspillingsvrije Week, 55% daarvan heeft extra stappen gezet om voedselverspilling te voorkomen tijdens die week. Dit zijn bijna 4 miljoen Nederlanders. Ook is in opdracht van LNV onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop supermarkten rapporteren over duurzaamheid. Zoals ook aangegeven in de Kamerbrief ([TK 31532-278](#)) blijkt uit het onderzoek dat supermarkten ieder op hun eigen manier transparant zijn over duurzaamheidsinspanningen. Echter, deze inspanningen en de verantwoording hiervan in de rapportages zijn dermate verschillend, dat het niet mogelijk is om inzicht te krijgen in de daadwerkelijke bijdrage gebaseerd op outcome en impact. Supermarkten hebben aangegeven samen met LNV toe te werken naar een rapportage-voorstel, zodat vanaf 2023 kan worden gestart met rapporteren en meer transparantie op de duurzaamheid van het voedselaanbod.

Nationale eiwitstrategie (NES)

In de Kamerbrief van 3 juni 2022 ([TK 35925-XIV-156](#)) is de Nationale Eiwitstrategie (NES) verder uitgewerkt. De NES draagt bij aan de zelfvoorzieningsraad van Nederland en de Europese Unie en biedt kansen in de verduurzaming van het voedselsysteem en de voedselconsumptie. Als onderdeel van de NES is in 2022 een Green Deal Vlinderbloemigen (de Bean Deal) ondertekent en opgezet met 56 partijen uit de gehele eiwitketen (rijksoverheid, regionale overheden en ketenpartijen). Doel van deze deal is opschaling van de Nederlandse teelt en verwerking van eiwitrijke gewassen, primair bestemd voor humaan consumptie, met een focus op stikstofbindende vlinderbloemigen. Ook wordt bijgedragen aan veredelingsprogramma's vlinderbloemigen, ten behoeve van opbrengstzekerheid, minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en een betere aminozuursamenstelling. De looptijd van de Bean Deal is tot 2025.

De eiwittransitie is ook een onderdeel in de Nationale Eiwitstrategie. In 2022 is aan de WUR de opdracht verstrekt om een eiwitmonitor te ontwikkelen, waarmee de consumptie en het aanbod van plantaardige alternatieven kan worden gevolgd. Verder is in 2022 aan de Gezondheidsraad advies gevraagd over duurzaamheids- en gezondheidsaspecten van een verdere verschuiving naar een 40/60 verhouding. Dit advies wordt in 2023 verwacht. Het Voedingscentrum heeft consumenten geïnformeerd en gestimuleerd om meer volgens de Schijf van Vijf te eten, met daarbinnen een gezonde balans tussen plantaardige en dierlijke eiwitten. Daarnaast wordt er door de WUR onderzocht (versnellingsagenda) welke aanvullende stappen nodig zijn om de transitie verder te versnellen waarbij ook eventuele juridische

maatregelen worden onderzocht. De eerste resultaten worden begin 2023 verwacht. Verder is in 2022 het Groefondsvoorstel op het gebied van cellulaire agricultuur toegekend (€ 60 miljoen voor een investering in onderwijs, onderzoek en opschaling). Dit is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van nieuwe eiwitbronnen.

En als speerpunt van de Nationale Eiwitstrategie is in 2022 is een start gemaakt, samen met de dervoedersector, met de ontwikkeling van een monitor die de verduurzaming van dervoeder meetbaar gaat maken. Het ministerie LNV draagt hier aan bij. In 2022 is bijvoorbeeld een verkenning door Deloitte gefinancierd waarin de mogelijkheden voor het monitoren van de voortgang op de verduurzaming van de dervoederstromen inzichtelijk zijn gemaakt.

Energietransitie glastuinbouw

Door de sterk gestegen energieprijzen was 2022 een jaar met grote onzekerheden voor de glastuinbouw. Via de Tegemoetkoming Energiekosten energie-intensief mkb (TEK-regeling) konden bedrijven de gestegen kosten voor fossiele energie deels gecompenseerd krijgen.. In december 2022 heeft het kabinet besloten om voor glastuinbouwbedrijven die liquiditeitsproblemen hebben als gevolg van de hoge energieprijzen door de Russische oorlog tegen Oekraïne met een borgstelling voor overbruggingskredieten te ondersteunen (BL-G).

Met de uitvoering van het programma Kas als Energiebron zijn ook in 2022 diverse kennis- en innovatieprojecten voor energiebesparing en verduurzaming in de glastuinbouw gestimuleerd. De hoge energieprijzen zijn een sterke prikkel om energie te besparen. In 2022 werden de openstellingen van de subsidieregelingen Energie-efficiëntie Glastuinbouw (EG) en Markt-introductie Energie-innovaties (MEI) ruim overtrokend. Om de sector te ondersteunen om versneld energiebesparende maatregelen toe te passen en om in het belang van de energietransitie gebruik te maken van de investeringsbereidheid van bedrijven is het openstellingsbudget van de EG regeling in 2022 opgehoogd van 13 miljoen naar 60 miljoen euro. Dit draagt bij aan verminderde CO₂-emissie in de glastuinbouwsector.

Vanuit de SDE++ (EZK begroting) zijn in 2022 voor het eerst projecten beschikt die gericht zijn op de afvang van CO₂ en het gebruik daarvan in de glastuinbouw. Naast een infrastructuurproject van Warmte Systeem Westland, worden door de gehonoreerde Groefonds-aanvraag van het consortium Nieuwe Warmte Nu! twee glastuinbouwprojecten van duurzame warmte-infrastructuur voorzien.

In 2022 is het 'Convenant Energietransitie Glastuinbouw 2022-2030' ondertekend, aansluitend op de kamerbrief samenhangend pakket glastuinbouw (kamerstukken [32 627 nr 39](#)). Het convenant bevat diverse afspraken die bijdragen aan broeikasgasreductie. Eén van de afspraken is een voorlopig restemmissiedoel voor 2030 met een bandbreedte van 4,3 – 4,8 Mton CO₂-equivalenten. Deze doelstelling is indicatief 0,5 – 1,0 Mton ambitieuzer ten opzichte van het Coalitieakkoord en de Miljoenennota 2022. Op basis van de uitwerking van het instrumentarium wordt het restemmissiedoel voor 2030 bij de Voorjaarsnota 2023 nader ingevuld. Ook is afgesproken dat een individueel sectorsysteem het 2030 doel zal borgen. Dit systeem zal uiterlijk per 1 januari 2025 in werking treden. De ambitie voor 2040 is om zowel klimaatneutraal als economisch rendabel te zijn.

Biologische productie en consumptie

De Europese Commissie heeft in 2021 haar actieplan voor de ontwikkeling van de biologische sector uitgebracht. Hierin is de ambitie opgenomen om de biologische sector te laten groeien en het roept de lidstaten op tot de ontwikkeling van een nationale strategie met actieplan. Het Nederlandse ‘actieplan voor groei van biologische productie en consumptie’ is op 19 december 2022 naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstuk 30252-78). Het plan zet in op een groei naar 15% van het landbouwareaal in 2030. Voor de stimulering van omschakeling naar biologische en natuurinclusieve landbouw is in 2023 € 13 mln en in 2024 € 13 mln gereserveerd (bij Nota van Wijziging, TK, 36200 XIV, bijgewerkt t/m nr. 11).

Duurzame veehouderij

LNV stimuleert en ondersteunt de transitie naar een duurzame veehouderij. In 2021 is het marktprogramma Verduurzaming Dierlijke Producten gestart om in samenwerking met de keten de vraag naar duurzame dierlijke producten te vergroten. De Kamer is in december 2021 geïnformeerd over de voortgang (kamerstuk [28 973, nr. 249](#)). Dit is een voorbeeld waarbij de overheid succesvol een faciliterende rol aanneemt.

In 2019 is de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen (Srv) op- en opengesteld. Doel van de regeling is om geuroverlast in veedichte gebieden te reduceren. Dit gebeurt door varkenshouders die dat willen te helpen bij het definitief beëindigen van hun varkenshouderijlocatie. De regeling is daarna uitgebreid met als doel stikstofreductie te realiseren. De Kamer is in juni 2021 geïnformeerd over de voortgang van de regeling (Kamerstuk [28 973, nr. 244](#)).

In 2020 zijn de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv) geïntroduceerd om veehouders te ondersteunen bij de ontwikkeling en toepassing van innovaties voor integrale en brongerichte emissiereductie (ammoniak, methaan, geur en fijnstof). Van de Sbv is van 22 november 2021 tot en met 14 februari 2022 alleen de innovatiemodule opengesteld. De Kamer is op 25 november 2022 geïnformeerd over de uitkomsten van de derde openstelling van de innovatiemodule. In totaal zijn 22 projecten ingediend, waarvan 12 projecten zijn toegewezen. Aan deze projecten is € 16.5 mln. aan subsidie toegekend. Daarnaast is de Kamer in dezelfde brief geïnformeerd over de verdere invulling van de Sbv als geheel. Nieuwe inzichten, over onder andere de effectiviteit van emissiearme stalsystemen in de praktijk, maken het nodig om opnieuw naar de subsidieregeling te kijken en te bezien hoe verdere openstellingen van beide modules er in de toekomst uit kunnen zien, of dat wellicht ondersteuning van innovatie in een andere vorm wenselijk is.

LTO Noord en Zorg om Boer en Tuinder (ZOB) hebben een driejarenprogramma ‘de mens achter de ondernemer’ (2022-2024) ingediend voor het verkrijgen van subsidie. LNV heeft 65% subsidie verstrekt, zijnde € 835.000 (incl. BTW). Het programma heeft de volgende doelstellingen: enerzijds het bespreekbaar maken van mentale gezondheid in de agrarische sector en meer aandacht voor het thema preventie en, anderzijds, het versterken van de weerbaarheid van ondernemers om mentale gezondheidsproblemen te voorkomen.

Het driejarenprogramma is een vervolg op activiteiten die in de voorgaande jaren hebben plaatsgevonden, met als doel om de kloof tussen de agrarische ondernemer en de psychosociale hulpverleningsinstanties te verkleinen. Ook daarvoor heeft LNV subsidie verstrekt.

Diergezondheid en dierenwelzijn

LNV heeft diverse bijdragen geleverd ter bevordering van het welzijn van landbouwhuisdieren, waaronder ondersteuning van het vertrouwensloket welzijn landbouwhuisdieren en het [Actieplan brandveilige veestallen 2018–2022](#) van LTO. LNV heeft in overleg met sectoren de Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa) verzocht om een benchmarksysteem voor de zorg van jonge dieren te ontwikkelen. Ook is een plan van aanpak uitgewerkt om hittestress bij dieren in de gehele veehouderijketen te voorkomen en lange afstandstransporten te beperken.

Op 6 juli 2022 is de Kamer geïnformeerd over de voorgenomen huis- en hobbydierenlijst (Kamerstuk [28 286, nr. 1260](#)). Deze lijst is gebaseerd op het advies van het Adviescollege huis- en hobbydierenlijst en bevat 30 zoogdiersoorten die gehouden kunnen worden.

Er vond een verkenning onder 30 partijen plaats om de problematiek en mogelijke oplossingsrichtingen rondom loslopende huis- en zwervkatten te onderzoeken. Er loopt daarnaast onderzoek naar dierenvriendelijke hulp- en trainingsmiddelen, en een pilot voor in beslag genomen honden na een bijtincident om voor deze honden protocollen ontwikkeld worden om de honden op de juiste wijze te huisvesten, behandelen en herplaatsen. Binnen de EU inzet wordt gepleegd middels de *voluntary initiative group health & welfare of pets in trade*. Deze groep ondersteunt de Europese Commissie door de verkenning van opties voor EU-dierenwelzijnswetgeving voor honden en katten die worden gehouden/verhandeld met commercieel oogmerk. Ook is er gewerkt aan een derde openstelling van de Tijdelijke regeling subsidie dierentuinen COVID-19.

Naast de regie van het programma Transitie Proefdiervrije Innovatie, is een dialoog georganiseerd en een EU-strategie ontwikkeld voor TPI. De EU-strategie heeft de validatie van proefdiervrije innovaties als speerpunt.

Sectorspecifiek antibioticumbeleid continueerde in 2022. De SDa concludeert dat het gebruik van antibiotica in 2021 ten opzichte van 2020 nagenoeg gelijk is gebleven. In de periode 2009–2021 is het antibioticumgebruik op basis van verkoopgegevens gedaald met 70.8%. Sectorspecifieke doelstellingen hebben de generieke reductiedoelstelling voor de gehele dierhouderij vervangen. De reductiedoelstellingen zijn vastgesteld in de zomer van 2019 (Kamerstuk [29 683, nr. 249](#)) en zien toe op het behalen van een reductiepercentage van hoog-gebruikende bedrijven per 2024 en de implementatie van de nieuwe benchmarkwaarden(-systematiek) van de SDa.

Gezien het belang van colistine voor de humane gezondheidszorg — staat op de lijst van *Critically important Antimicrobials* (CIAs) van de WHO — en de ongewenste stijging ervan in de afgelopen jaren in de veehouderij, is in 2021 een start gemaakt met een verkenning van de mogelijkheid van een verplichte gevoeligheidsbepaling voordat colistine bij dieren wordt ingezet. Voor de uitvoering van de roadmap preventie Afrikaanse varkenspest (AVP) is opdracht verstrekt om de vormgeving van de informatieborden over AVP die op rust- en verzorgingsplaatsen langs rijkwegen zijn geplaatst te evalueren en opnieuw vorm te geven. Daarnaast is er een pilotonderzoek aanbesteed waarin in nader detail gekeken wordt naar het eventueel plaatsen van rasters ten behoeve van het afremmen van de migratie van wilde zwijnen. Dit pilotonderzoek moet antwoord geven op de vraag hoe een dergelijk raster snel en gemakkelijk geplaatst kan worden.

Ten bate van de vroege detectie, monitoring en bewaking van zoönosen en dierziekten in wilde dieren en gezelschapsdieren zijn, samen met het ministerie van VWS, opdrachten uitgezet bij het Dutch Wildlife Health Center (DWHC) en de faculteit diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. Deze organisaties monitoren de aanwezigheid van bepaalde (zoönotische) ziektekiemen, zoals besmetting van wilde (zoog)dieren met vogelgriep. De monitoring van vogelgriep in levende wilde vogels is uitgevoerd door Erasmus MC en het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO).

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid Artikel 21 (bedragen x € 1.000)						
	Realisatie			Vastgestelde begroting		Verschil
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2022
Verplichtingen	0	0	0	489.627	611.112	768.556
Uitgaven	0	0		561.423	586.815	653.967
Subsidies (regelingen)						
Sociaal economische positie boeren	0	0		148.253	113.550	69.043
Duurzame veehouderij	0	0		240.662	118.974	388.436
Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen	0	0		90.334	68.437	22.186
Mestbeleid	0	0		1.710	861	58.126
Diergezondheid en dierenwelzijn	0	0		3.976	3.525	0
Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking	0	0		940	873	0
Integraal voedselbeleid	0	0		4.822	5.082	0
Leningen						
Lening Pilot Investeringsfonds Duurzame Landbouw	0	0		9.000	12.000	0
Garanties						
Bijdrage borgstellingsreserve	0	0		5.756	45.020	3.627
Verliesdeclaraties borgstellingsfaciliteit	0	0		1.103	1.489	1.805
Opdrachten						
Sociaal economische positie boeren	0	0		430	385	2.602
Duurzame veehouderij	0	0		0	0	12.914
Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen	0	0		0	18	22.046
Mestbeleid	0	0			0	18.897
Diergezondheid en dierenwelzijn	0	0		8.007	9.244	13.251
Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking	0	0		3.111	2.723	5.384
Integraal voedselbeleid	0	0		5.559	575	6.384
Bijdrage aan ZBO's/RWT's						
College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden	0	0		3.577	3.226	1.289
Centrale Commissie Dierproeven	0	0		0	0	2.225
Medebewind/voormalige productschappen	0	0		647	562	0
Raad voor de Plantenrassen	0	0		1.019	1.110	1.344
Keuringsdiensten	0	0		10.140	8.325	2.130
Bijdrage aan medeoverheden						
Specifieke uitkeringen	0	0		0	121.470	0
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties						
FAO en overige contributies	0	0		10.850	9.688	11.107
Storting/onttrekking begrotingsreserve						- 1.419

			Realisatie		Vastgestelde begroting	Verschil
Storting begrotingsreserve apurement	0	0	1.282	2.507	0	2.507
Storting begrotingsreserve landbouw			2.082			
Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken						
Diergezondheidsfonds	0	0	8.163	57.171	11.171	46.000
Ontvangsten	0	0	0	81.413	103.826	32.770
Ontvangsten	0	0	0	81.413	103.826	32.770
Sociaal economische positie boeren	0	0	0	1.078	916	245
ZBO's/RWT's	0	0	0	2.160	1.640	2.300
Agroketens	0	0	0	26.766	7.438	0
Agrarische innovatie en overig	0	0	0	394	10	0
Mestbeleid	0	0	0	7.852	3.118	7.209
Garanties	0	0	0	1.827	1.157	1.800
Weerbare planten en teeltsystemen	0	0	0	902	71	0
Diergezondheid en dierenwelzijn	0	0	0	12.516	12.893	11.600
Voedselzekerheid en internationale agrarische samenwerking	0	0	0	2.738	42.692	5.926
Onttrekkingen begrotingsreserves	0	0	0	25.180	33.891	3.690
						30.201

NB de stand zoals gepresenteerd onder de stand vastgestelde begroting wijkt af van de stand vastgestelde begroting bij de eerste suppleaire begroting, tweede suppleaire begroting, incidentele suppleaire begroting(en) en de slotwet. De reden hiervoor is dat in het jaarverslag de ISB(s) die zijn ingediend tussen de vaststelling van de ontwerpbegroting en de vaststelling van de eerste suppleaire begroting zijn opgeteld bij realisatie.

E. Toelichting op de instrumenten

Voor wat betreft het toelichten van significante verschillen in de uitgaven, ontvangsten en verplichtingen in de realisatie versus de vastgestelde begroting 2022, zijn de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de staffel die te vinden is in de leeswijzer van dit jaarverslag.

Verplichtingen

De verlaging van de verplichtingenstand, komt met name omdat minder garanties zijn verstrekt dan het LNV garantieplafond toelaat (verlaging verplichtingen € 88 mln).

Bij de Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG) regeling zijn de verplichtingen met € 35,0 mln hoger dan de uitgaven, omdat in verband met de gestegen gasprijzen een hogere openstelling van EG subsidieregeling is gedaan (die een meerjarige uitfinanciering heeft). Daarentegen zijn bij de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen (Srv) ten opzichte van de uitgaven voor € 42,0 mln minder verplichtingen aangegaan. Verder hangt de verlaging van de verplichtingenstand grotendeels samen met een verlaging van de uitgaven.

Uitgaven

Subsidies

Sociaal economische positie boeren

Op het budget subsidie Sociaal economische positie is voor € 44,5 mln. aan hogere lasten gerealiseerd ten opzichte van de vastgestelde begroting. Ten opzichte van de ontwerpbegroting heeft er in de eerste incidentele suppleatoire begroting van 2022 een verhoging van de uitgaven € 25,5 mln. plaatsgevonden. Het betrof uitgaven voor het van het steunpakket voor het eerste kwartaal 2022 voor de voortzetting van de Ongedekte Vaste Kosten regeling voor de land- en tuinbouw (OVK) (Kamerstuk 2021Z23466).

Hiernaast zijn de uitgaven voor de nadelcompensatieregeling vervroegd verbood pelsdierhouderij en een uitbreiding van de OVK in de eerste suppleatoire begroting met € 45,4 mln. verhoogd. Daarnaast zijn in 2022 middelen voor de regeling voor de Tegemoetkoming waterschade aan de begroting toegevoegd. Totaal is hiervan circa € 2,8 mln (plus saldo mutatie op dit artikel) als tegemoetkoming uitgekeerd. De uitvoering van regeling is in 2022 nagenoeg afgerond. Daarnaast is in 2022 € 2,0 mln vrijgevallen bij de Brede Weersverzekering. Vrijval van deze middelen was mogelijk, door inzet van resterende EU middelen (niet bij beleidsartikel zichtbaar).

Duurzame veehouderij

Op het subsidiebudget Duurzame Veehouderij zijn € 269,5 mln. lagere uitgaven gerealiseerd. Dit wordt veroorzaakt door uitgaven die op een ander onderdeel worden verantwoord, zoals het budget voor de Maatregel Gerichte Aankoop. Het budget voor de Maatregel Gerichte Aankoop (€ 249,3 mln.) wordt aan de provincies beschikbaar gesteld via een specifieke uitkering en wordt daarom verantwoord onder 'bijdrage aan medeoverheden'. Ook zijn middelen voor de uitvoering van het Klimaatakkoord op landbouw en landgebruik onder meer gebruikt voor pilots en demo's op het gebied van methaan- en ammoniakreductie van mest, en is er onderzoek uitgevoerd naar de integrale aanpak methaan en ammoniak via het voer- en dierspoor. In totaal gaat het om een bedrag van ongeveer € 6,0 mln. Deze middelen worden verantwoord bij artikel 23.

Daarnaast is er voor Emissiearm (eiwitarm) vervoer sprake van een verlaging van de uitgaven (minus circa € 2,3 mln). Deze verlaging komt met name door een overheveling van middelen naar artikel 23 ten behoeve van de voerpilot gangbare melkveehouderij (Koe & Eiwit).

De uitgaven zijn daarnaast verlaagd door vertraging in de derde openstelling van de Corona Dierentuinregeling. Hierdoor vinden de betalingen plaats in 2023 in plaats van 2022. Het betreft een bedrag van € 12,9 mln.

Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen

Op het budget *glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen* zijn in 2022 voor € 46,3 mln. aan hogere uitgaven gerealiseerd.

De afwijking in ten opzichte van de vastgestelde wordt met name verklaard door een verhoging van € 30,5 mln van middelen voor de subsidieregeling Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG). Hieraan was behoefte vanwege de oorlog in de Oekraïne en de sterk gestegen energieprijzen. Bij 1e suppleatoire (plus circa € 9,5 mln) en vervolgens ook bij Miljoenennota/2e suppleatoire

(plus € 26 mln) waarmee een hogere openstelling van de regeling Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG) mogelijk kon worden gemaakt. Bij 2e suppletoire was de verwachting dat de toegevoegde middelen toch niet volledig uitgeput zouden worden, onder andere omdat bepaalde modules uit de EG-regeling een ander meerjarig uitfinancieringsritme hebben dan oorspronkelijk verondersteld. Om deze reden is toen het budget verlaagd (minus circa € 7 mln). Bij Slotwet bleek dat de uitvoering toch meer voorspoedig is verlopen (plus circa 2 mln).

De uitgaven voor Marktintroductie energie-innovaties glastuinbouw (MEI) regeling zijn de met € 3 mln. verlaagd, omdat uitgaven op de MEI regeling langzamer lopen dan oorspronkelijk gedacht. En ook bij het onderdeel Innovatieagenda energie zijn de uitgaven lager uitgevallen met € 3,7 mln.

De uitgaven voor Bodem en klimaatadaptatie is verlaagd met € 2,8 mln. Deze verlaging wordt met name veroorzaakt door overhevelingen (€ 2,2 mln) ten behoeve van onderzoek van artikel 21 naar het artikel 23 Kennis en Innovatie.

Tot slot zijn bij de eerste suppletoire begroting de uitgaven met € 22 mln. verhoogd. Het betreft uitgaven die op het opdrachtenbudget Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen geraamd stonden, maar nu op het subsidiebudget van Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen verantwoord. Dit wordt veroorzaakt door de in eerdere stukken benoemde herrubricering van diverse begrotingsposten op aangeven van de ADR. Dit heeft het gevolg dat in sommige gevallen uitgaven onder andere posten zijn verantwoord dan eerder in de begroting is opgenomen.

Mestbeleid

In 2022 zijn van de gereserveerde middelen ten behoeve van waterbassins mest, € 55,0 mln. niet tot besteding gekomen. Dit komt doordat uit de eerste resultaten is gebleken, dat de stikstofreductie minder groot is dan oorspronkelijk gedacht. Dit is bij Miljoenennota en bij 2e Suppletoire begroting gemeld.

Daarnaast is de nieuwe regeling kunstmestvervanging en mestverwerking eind 2022 opengesteld, maar door het late moment van openstelling konden hierop in 2022 geen uitgaven meer plaatsvinden. Dit zorgt voor € 3,0 mln. aan lagere uitgaven.

Bij het onderdeel projecten mestbeleid zijn middelen overgeheveld naar de NVWA en RVO ten behoeve van uitvoering activiteiten met betrekking tot het 7e Actieprogramma. Door deze overheveling van middelen naar artikel 24 Uitvoering en toezicht worden er voor € 14,4 mln. minder uitgaven op artikel 21 gerealiseerd. Ook is sprake van vertraging bij de opstart van het 7e Actieprogramma. Hierdoor vallen de uitgaven € 8 mln. lager uit.

Integraal voedselbeleid

In 2021 is er op aangeven van de ADR sprake geweest van herrubricering van diverse begrotingsposten. Dit heeft het gevolg dat in sommige gevallen uitgaven onder andere posten zijn verantwoord dan eerder in de begroting is opgenomen. Deze herrubricering heeft ook zijn weerslag in 2022. Hierdoor wordt de geraamde uitgaven integraal voedselbeleid toegelicht onder de specifieke uitkeringen.

Leningen

Met de verlenging van de pilot Investeringsfonds Duurzame Landbouw is voorzien in de financieringsbehoefte vanuit de sector. Het fonds kan tot nu toe een goede bijdrage leveren aan het rondkrijgen van de financiering van de omschakelplannen van ondernemers. Er is een aanvullend fondsvermogen van € 12,0 mln. beschikbaar gesteld om meer omschakelingen te kunnen ondersteunen, dit omdat de belangstelling voor het fonds groter was dan voorzien.

Garanties

Bijdrage borgstellingsreserve

De bijdrage borgstellingsreserve is in 2022 verhoogd. Met name komt dit doordat bij Miljoenennota/2e Suppletoire Wet de middelen als technische mutatie een bedrag van € 39 mln is overgeheveld van de begrotingsreserve risicovoorziening VVK / jonge boeren naar de begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit ten behoeve van het vermogensversterkend krediet (VVK) als onderdeel van de Borgstelling MKB Landbouw (BL). Daarnaast zijn middelen (plus € 2,7 mln) ten behoeve van de BL-G(lastuinbouw) toegevoegd. De BL-G is een nieuwe concept garantieregeling die per Veegbief ook aan de Kamer is gemeld.

Opdrachten

Duurzame veehouderij

In 2021 is er op aangeven van de ADR sprake geweest van herrubricering van diverse begrotingsposten. Dit heeft het gevolg dat in sommige gevallen uitgaven onder andere posten zijn verantwoord dan eerder in de begroting is opgenomen. Deze herrubricering heeft ook zijn weerslag in 2022. Hierdoor wordt de geraamde uitgaven duurzame veehouderij toegelicht onder de specifieke uitkeringen.

Glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen

Zoals bij het subsidiebudget is toegelicht worden de hier geraamde uitgaven, door de herrubricering van diverse begrotingsposten, verantwoord op het budget subsidies glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen.

Integraal voedselbeleid

In 2021 is er op aangeven van de ADR sprake geweest van herrubricering van diverse begrotingsposten. Dit heeft het gevolg dat in sommige gevallen uitgaven onder andere posten zijn verantwoord dan eerder in de begroting is opgenomen. Deze herrubricering heeft ook zijn weerslag in 2022. Hierdoor wordt de geraamde uitgaven integraal voedselbeleid toegelicht onder de specifieke uitkeringen.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

Keuringsdiensten

De verhoging van de uitgaven komt onder andere door het opschalen van capaciteit bij het Kwaliteits-Controle-Bureau voor € 3,4 mln. Vanwege de Brexit moet het KCB de inspectiecapaciteit uitbreiden voor controles van groente/fruit/sierteler. Om deze controles uit te voeren, moeten bij het KCB

mensen aangenomen en opgeleid worden. Deze kosten zijn niet retrouwbaar. Daarnaast zijn er kosten omdat het Verenigd Koninkrijk de ingangsdatum van de uit te voeren controles meerdere malen heeft uitgesteld.

Daarnaast zijn de middelen voor SKAL met € 2,7 mln. verhoogd. Deze middelen zijn bedoeld om de bedrijfsvoering binnen SKAL op orde te maken en te voldoen aan een nieuwe biologische EU verordening die de controles op biologisch eten strenger heeft gemaakt om fraude te voorkomen.

Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken

Diergezondheidsfonds

Het ministerie van LNV heeft, door het hoge aantal pluimveebedrijven dat in 2022 vanwege vogelgriep moest worden geruimd, twee extra stortingen in het Diergezondheidsfonds moeten doen dan oorspronkelijk begroot: van € 15,9 mln. en € 30,1 mln. Het totale verschil bedraagt € 46 mln. In het jaarverslag van het Diergezondheidsfonds worden deze uitgaven verder toegelicht.

Ontvangsten

De ontvangsten zijn bij Slotwet met € 26 mln verhoogd, omdat kasmiddelen die aan het begin van de coronacrisis in 2020 zijn toegevoegd om onder de Borgstelling MKB Landbouw (BL) garanties te kunnen verstrekken, generaal aan het Ministerie van Financiën worden teruggegeven. Bij Veegbrief was al gemeld, dat coronamiddelen die niet noodzakelijk zijn, weer terugvloeien,

Daarnaast is levert de onttrekking van € 39,0 mln. uit de risicovoorziening jonge boeren/VVK een extra ontvangst op. Deze middelen zijn vervolgens gestort in de borgstellingsfaciliteit. De additionele ontvangst is daarmee technisch van aard.

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve landbouw (bedragen x € 1.000)	
Stand 1/1/2022	19.466
+ Bijschrijving rente	65
+ Storting	0
- Onttrekking	7.864
Stand per 31/12/2022	11.667

Toelichting:

De begrotingsreserve Landbouw is bestemd voor uitgaven op het gebied van landbouwbeleid. De reserve wordt voornamelijk gebruikt om fluctuaties op enkele subsidieregelingen op te vangen.

Begrotingsreserve apurement (bedragen x € 1.000)	
Stand 1/1/2022	74.382
+ Storting	2.507
- Onttrekking	27
Stand per 31/12/2022	76.862

Toelichting:

De storting in de begrotingsreserve Apurement heeft te maken met de bijdrage van de provincies (€ 1 mln.) aan de risicoreserve om correcties van de EC die verband houden met maatregelen van het Plattelandsontwickelingsprogramma waarvoor zij verantwoordelijk zijn, af te dekken. De ontrekking is een totaal van bedragen, waaronder € 1,6 mln. die is onttrokken voor de opgelegde correctie door de EC omtrent Gemeenschappelijke Marktordening Groente en Fruit (GMO G&F). Deze correctie is een forfaitaire correctie van 5% op basis van de bevinding van de EC dat Nederland de subsidieaanvragen van de producentenorganisaties onvoldoende getoetst heeft op de redelijkheid van kosten.

Begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit (bedragen x € 1.000)	
Stand 1/1/2022	84.777
+ Bijschrijving rente	354
+ Storting	45.020
- Ontrekking	26.000
Stand per 31/12/2022	104.151

Toelichting:

De begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit is bedoeld om de verliesdeclaraties te betalen die voortvloeien uit garantstellingen aan banken waarmee innovatieve en duurzame investeringen in de landbouw en visserij worden gefaciliteerd. Hiermee is een storting van € 6,0 mln. gemoeid. Daarnaast is € 39,0 mln. uit de risicovoorziening jonge boeren/VVK gestort in de borgstellingsfaciliteit. Tevens werden vanuit de borgstellingsfaciliteit garanties verstrekt over aangegeven corona kredieten (BL-C). De BL-C is stopgezet en vooralsnog zijn geen verliesdeclaraties bij deze regeling ingediend. Ook is het openstaand corona garantiedeel bijna volledig afgebouwd. Daarom worden corona garantiemiddelen uit de reserve onttrokken (€ 26,0 mln) en conformatie afspraak weer terug naar het ministerie van Financiën.

Begrotingsreserve Risicovoorziening jonge boeren / VVK (bedragen x € 1.000)	
Stand 1/1/2022	46.000
+ Storting	0
- Ontrekking	39.000
Stand per 31/12/2022	7.000

De reserve Vermogens Versterkend Krediet (VVK)/Risicovoorziening jonge boeren is in 2019 opgericht. In dit jaar is een storting van € 46,0 mln. in de reserve gedaan. In het afgelopen jaarverslag is bij dit artikel abusievelijk deze reserve niet getoond. In de saldibalans is de reserve wel opgenomen. Van het oorspronkelijk beschikbaar gestelde bedrag is in 2022 € 39,0 mln. in de hierboven genoemde begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit gestort. Dit is gedaan om het VVK een module Borgstelling Landbouw (BL-VVK) is geworden.

Artikel 22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken

A. Algemene doelstelling

De Minister van LNV streeft naar een sterke en veerkrachtige natuur, een duurzame en economisch rendabele visserijsector en draagt via gebiedsgericht werken bij aan het versterken van de brede welvaart.

B. Rol en verantwoordelijkheid

- De Minister van LNV is verantwoordelijk voor het beschermen, versterken en duurzaam benutten van de natuur en biodiversiteit, mede in relatie tot de klimaat-, en stikstofdoelstellingen, in nationaal, EU- en mondial verband. Voor de natuurkwaliteit van de Rijkswateren en voor de internationale samenwerking op natuurgebied treedt de Minister als eerstverantwoordelijke op.
- De Minister van LNV is verantwoordelijk voor het versterken van de positie van de Nederlandse visserijketen en het bevorderen van duurzaamheid, transparantie en ketenverantwoordelijkheid in de Nederlandse visserijketen.
- De Minister van LNV is medeverantwoordelijk voor gebiedsgericht werken, waarbij de LNV-opgaven in onderlinge samenhang met andere maatschappelijke en regionale opgaven optimaal worden opgepakt om te komen tot een optimale versterking van de brede welvaart.
- De Minister van LNV voert de regie over de aanpak van regionale knelpunten en de inzet van de Regio Envelop, in overleg met de Minister van BZK.
- De Minister van LNV is het aanspreekpunt voor wat betreft de betrokkenheid van het Rijk bij bodemdaling in het landelijke gebied in relatie tot landbouw, natuur en biodiversiteit en de vitaliteit van het platteland in bredere zin en voor landbouw als onderdeel van het Klimatakkkoord.

De Minister van LNV is (mede)verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Het stimuleren en versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij het beschermen, versterken en duurzaam benutten van natuur en biodiversiteit, op zowel nationaal als internationaal niveau.
- Het bevorderen van behoud en versterken van biodiversiteit in het agrarisch gebied en binnen agroketens.
- Het ondersteunen van het versterken van de positie van de Nationale parken.
- Het stimuleren van de inzet van de Nederlandse bos-, natuur- en houtsector in het energie- en klimaatbeleid en het bevorderen van de duurzame bijdrage van bos en natuur aan de groene grondstoffenvoorziening.
- Het stimuleren van maatschappelijke initiatieven in lijn met de LNV-visie, Nederland Natuurpositief, het Programma Natuur en het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland.
- Het bevorderen van een duurzame, innovatieve en rendabele visserij- en aquacultuursector binnen de kaders van het Gemeenschappelijk visserijbeleid (Europees Maritiem, Visserij en Aquacultuur Fonds 2021-2027 (EMVAF)).

Regisseren

- Het inzetten, samen met medeoverheden en bedrijfsleven, op de totstandkoming van afspraken over het versterken van biodiversiteit, aansluitend op de afspraken uit de EU-Biodiversiteitsstrategie en het mondiale biodiversiteitsverdrag (Convention on Biological Diversity, CBD).
- Het voeren van regie op de aanpak van regionale knelpunten en de inzet van de Regio envelop, in overleg met de Minister van BZK, met als doel om de brede welvaart in de regio's in Nederland te versterken.

Uitvoeren

- Het met provincies nakomen van afspraken die gemaakt zijn in het Natuurpact en samen met provincies en LenW/RWS monitoren van de toestand van de natuur en biodiversiteit en benutting van natuur op land en in het water.
- Het samen met de provincies opstellen van het gezamenlijke Programma Natuur, waarmee onder andere invulling wordt gegeven aan het ambitiedocument Nederland Natuurpositief en aan de langjarige financiële impuls in het natuurbeleid als gevolg van de stikstofaanpak.
- Het onderhouden en handhaven van onder andere de Wet natuurbescherming en de Wet grondslagen natuurbeheer- en bescherming Caribisch Nederland en het treffen van voorbereidingen voor het invoeren van de Omgevingswet.
- Het voorbereiden en uitvoeren van internationale en in EU-verband gemaakte afspraken over de internationale handel in bedreigde dieren en planten.
- De implementatie van het Europese exotenbeleid. De provincies zijn verantwoordelijk voor het beheer van invasieve exoten.
- Het doen uitvoeren van regelingen en programma's, zoals het Programma naar een Rijke Waddenzee, de natuuronderdelen van de Mariene Strategie en het beheer van Kroondomeinen.
- Het samen met provincies uitwerken en uitvoeren van de bossenstrategie.
- Staatsbosbeheer in staat stellen om, in samenhang met zijn maatschappelijke omgeving, uitvoering te kunnen geven aan zijn (kern)taken, zoals bedoeld in de Wet verzelfstandiging Staatsbosbeheer en het Convenant LNV/Staatsbosbeheer (2014).

C. Beleidsconclusies

Onderstaand wordt ingegaan op de belangrijkste gerealiseerde beleidsresultaten in 2022

CO2-reductie veenweidegebieden

In het Klimaatakkoord voor Landbouw en Landgebruik is een CO2-reductie van 6,0 Megaton in 2030 ten opzichte van 1990 afgesproken. Een belangrijke bijdrage aan deze reductie (1 Mton CO2-eq in 2030) zal worden gerealiseerd door het aanpakken van de problematiek in veenweidegebieden. De doelstellingen in het veenweidengebied worden gerealiseerd op basis van integrale planvorming en bijbehorend gebiedsproces mede uitgewerkt in regionale veenweidestrategieën. De centrale coördinatie, facilitatie en afstemming vindt plaats middels het interbestuurlijk programma Veenweide en, via de Regiegroep Veenweide, ook met maatschappelijke partners. Ook is met de inzet van totaal € 100 mln. een impuls gegeven aan het veenweidegebied in de periode 2020 en 2021. Deze middelen zijn op basis van maatwerk ingezet in kansrijke gebieden waarbij het kan gaan om

het ondersteunen van agrariërs bij minder intensief landgebruik, het vrijwillig verplaatsen of stoppen van het bedrijf maar ook om technische aanpassingen zoals bijvoorbeeld waterinfiltratie technieken.

Met in het najaar 2022 openbaar maken van de provinciale veenweidestrategieën voor Noord- en Zuid-Holland hebben alle zes veenweideprovincies hun eerste provinciale veenweidestrategie gepubliceerd. Bij alle provincies is een bottom up gebiedsgerichte aanpak het vertrekpunt voor de invulling van de plannen. Lopende gebiedsprocessen zijn hieraan verbonden, geïntensiveerd en uitgebreid, waarbij provincies gebruik maken van de impuls gelden die najaar 2020 en voorjaar 2021 van Rijkswege beschikbaar zijn gesteld. De indicatieve verdeling van de nationale reductiedoelstelling van 1 Mton over provincies is in samenspraak met de provincies in 2022 herijkt en als opgave opgenomen in het Werkdocument van het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

De uitkomsten van de eerste twee meetjaren van het Nationaal Onderzoeksprogramma Broekasgassen Veenweide (NOBV) zijn in de vorm van rekenregels, gekoppeld aan een monitoringssystematiek, gepubliceerd. Deze worden door de provincies gebruikt bij de verdere uitwerking. Met provincies is afgesproken dat de verdere aanpak van de veenweidegebieden wordt verbreed, gericht op integrale realisatie van doelen voor klimaat, stikstof, water, natuur en landschap en dat deze aanpak onderdeel wordt van het Nationaal Programma Landelijk Gebied: de veenweiden zijn opgenomen als minimale vereisten voor de in 2023 op te leveren provinciale gebiedsplannen NPLG. In 2022 is met het vaststellen van het Nationaal Strategisch Plan (NSP-GLB) overeenstemming bereikt met de Europese Commissie over de inzet van het NSP voor de veenweideproblematiek. Najaar 2022 is in het kader van het Nationaal Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL 2021-2026) een tweede tranche aan onderzoeksvoorstellen beschikt. Hiermee zijn de binnen het programma beschikbare middelen voor onderzoek en pilots vrijwel volledig belegd.

Caribisch Nederland

Het kabinet heeft € 35 mln. beschikbaar gesteld voor uitvoering van fase 1 van het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 (NMBP). De activiteiten in 2022 stonden in het kader van het opzetten van een programmastructuur met onderliggende projectplannen incl. benodigde capaciteit op de drie eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba om het NMBP uit te kunnen voeren. Dit heeft geleid tot projecten gericht op o.a. mangroven- en koraalherstel, uitbreiding riolering en waterzuivering en (zee)waterkwaliteit monitoring op Bonaire; koraalherstel, bestrijding invasieve soorten en herstel van het droog tropisch bos op Sint Eustatius; en herbebossing, bestrijding van loslopende geiten en uitbreiding van de hydroponics farm op Saba. Overkoepelend is gewerkt aan een kennis-agenda voor Caribisch Nederland en aan samenwerkingsovereenkomsten met de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Noordzee

In 2022 is een start gemaakt met het opstellen van de Voedselvisie, waarmee LNV inzet op het borgen van de voedselwinning uit de Noordzee. Er hebben startgesprekken plaats gevonden met vissers en andere stakeholders. Voor het opstellen van de Voedselvisie wordt samengewerkt met het Noordzeeverleg. Daarnaast is gewerkt aan het vormgeven van het Visserij Innovatie Netwerk (VIN). In het VIN nemen ondernemers en onderzoekers deel met

ideeën voor de toekomst van de visserij en voedselvoorziening. In vier themagroepen ontwikkelen zij gezamenlijk ideeën; deze richten zich op: de triple-zero kotter met minimale uitstoot aan brandstof en schadelijke stoffen, vistechnieken met minder bodemberoering en bijvangst, medegebruik van met name windparken en nieuw ondernemerschap. Tevens zijn in 2022 enkele regelingen opengesteld. De saneringsregeling in het kader van de Brexit Adjustment Reserve (BAR) is in het najaar opengesteld geweest (€ 155 mln.). De afhandeling van deze regeling zal halverwege 2023 zijn afgerond. In het kader van de BAR zijn naast de saneringsregeling ook een liquiditeitsregeling (€ 12 mln.) en een stilligregeling (€ 33 mln.) uitgewerkt en ter goedkeuring voorgelegd aan de Europese Commissie. Hiervoor is aan het eind van 2022 goedkeuring verkregen. Openstelling van deze regelingen wordt voor de komende maanden voorzien, net als een overbruggingsregeling voor de zeevisserij, die in 2022 is voorbereid en opgesteld. Daarnaast heeft in 2022 de subsidimodule Innovatieprestatiecontracten duurzame visserij (IPC) open gestaan. Afgelopen jaar is bovendien meegewerkt aan de totstandkoming van het Programma Noordzee 2022-2027 en de aanwijzing van nieuwe windenergiegebieden. Omdat hierbij waardevolle visgronden verloren gaan, zijn uit het Klimaatfonds voor de inpassing van Wind op Zee middelen ter beschikking gesteld voor innovatie- en investeringssubsidies voor de verduurzaming van de visserij, medegebruik van windparken voor voedselwinning/visserij en het behoud en de aanpassing van de visserijinfrastructuur en gemeenschappen bij een veranderende en kleinere aanvoersector. De opdracht voor een sociaaleconomische impactanalyse van de huidige situatie en relaties tussen de aanvoersector en de keten en gemeenschappen is uitgezet. Het resultaat hiervan zal naar verwachting begin 2023 worden opgeleverd.

Garnalenvisserij

In 2022 is gewerkt aan het opstellen van de toekomstvisie voor de garnalenvisserij. Het resultaat zal naar verwachting in het najaar van 2023 worden opgeleverd. Tevens is de investeringsregeling voor stikstofkatalysatoren in de garnalensector voorbereid en opgesteld. De ontwikkeling van deze regeling is afgerond en de regeling is per 16 januari 2023 opengesteld. Het Ministerie van LNV heeft zich in 2022 in overleg met fabrikanten en de garnalensector ingezet voor de ontwikkeling van een nieuwe fraudebestendige blackbox. De blackbox is nodig voor een goede handhaving van regelgeving door de garnalenvisserij.

IJsselmeer

In het afgelopen jaar zijn twee zaken in regelgeving uitgewerkt. De reductie van de netten met 85% (in 2014) is juridisch vastgelegd zodat niet steeds opnieuw de roep en de afweging op tafel komen of niet toch weer meer netten kunnen worden toegepast. Deze regeling is per 1 september 2022 ingegaan. Daarnaast zijn de kaders waarbinnen nog cultuur-historische visserij (met oude schepen/methoden vanuit toeristisch perspectief) mag plaatsvinden juridisch vastgelegd. Tevens wordt een saneringsregeling voorbereid. Hiervoor dient de Europese Commissie toestemming te geven in kader van staatssteun. Openstelling van deze regeling zal volgen nadat de goedkeuring vanuit Brussel is ontvangen. Tot slot is vanwege de slechte brasemstand een reductie van de visserij met de zegen doorgevoerd.

Visserijvrije zones (VVZ's)

Naar aanleiding van de motie Lodders (Kamerstuk [33 450, nr. 82](#)), waarin werd verzocht om meer maatwerk in de VVZ's voor de sportvisserij, is besloten om sportvisserij samen met de waterbeheerders met een uitgewerkt maatwerkvoorstel voor categorieën van VVZ's te laten komen. Afgesproken is dat deze categorieën - met op minder belangrijke migratiepunten waarschijnlijk kleinere zones - daarbij op dezelfde wijze voor alle soorten vistuigen (beroeps- en sportvisserij) komen te gelden. Dus geen zones van verschillende omvang voor verschillende vistuigen. Dit is ook zo met de Tweede Kamer gedeeld (Kamerstuk [29 664, nr. 207](#)). De sportvisserij en de waterbeheerders komen in het tweede kwartaal 2023 met hun voorstel. Op basis daarvan zal dan definitieve politieke besluitvorming door de minister van LNV plaatsvinden. Ondertussen is in 2022 verder gewerkt aan de voorbereiding van de VVZ's: uitwerken contouren regelgeving, contouren nadelaarcompensatie-regeling, internet-kaart met alle VVZ-locaties, handhavingsafspraken.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid Artikel 22 (bedragen x €1.000)							
	Realisatie				Vastgestelde begroting	Verschil	
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2022	2022
Verplichtingen	0	0	0	987.454	758.961	269.321	489.640
Uitgaven	0	0		572.684	583.999	462.658	121.341
Subsidies (regelingen)							
Vermaatschappelijk Natuur en Biodiversiteit	0	0		5.988	5.841	2.635	3.206
Natuur en Biodiversiteit op land	0	0		10.271	23.303	24.746	- 1.443
Beheer Kroondomeinen	0	0		775	775	803	- 28
Duurzame visserij	0	0		4.166	8.144	7.845	299
Overige stelsel activiteiten	0	0		5169	4.695	0	4.695
Leningen							
Leningen rente en aflossing	0	0		23.509	22.922	23.145	- 223
Garanties							
Garantie Klimaatfonds	0	0		324	350	324	26
Opdrachten							
Vermaatschappelijk Natuur en Biodiversiteit	0	0		2.132	4.762	15.343	- 10.581
Natuur en Biodiversiteit op land	0	0		1.396	28.274	266.805	- 238.531
Natuur en Biodiversiteit Grote Wateren	0	0		11.927	6.585	11.751	- 5.166
Duurzame visserij	0	0		449	570	41.210	- 40.640
Overige stelsel activiteiten				0	0	6.408	- 6.408
Internationale Samenwerking	0	0		1.932	2.103	3.655	- 1.552
Caribisch Nederland				0	0	4.364	- 4.364
Klimaatimpuls Natuur en Biodiversiteit	0	0		4.865	4.538	13.774	- 9.236
Regio Deals	0	0		194	292	550	- 258
Bijdrage aan agentschappen							
Rijksrederij	0	0		8.995	13.399	9.293	4.106
Bijdrage aan ZBO's/RWT's							
Staatsbosbeheer	0	0		29.865	29.649	28.293	1.356
Bijdrage aan medeoverheden							
Caribisch Nederland	0	0		4.065	3.212	0	3.212
Specifieke uitkering	0	0		335.015	421.776	0	421.776
Regio Deals				116.517			
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties							
Internationale Samenwerking	0	0		1.740	1.535	1.714	- 179
Storting/onttrekking begrotingsreserve							
Storting begrotingsreserve visserij	0	0		3.390	1.274	0	1.274
Ontvangsten	0	0	0	537.821	52.889	44.651	8.238
Ontvangsten							
Landinrichtingsrente	0	0	0	28.441	26.429	26.035	394
Verkoop gronden	0	0	0	12.159	8.804	8.804	0
Overige ontvangsten natuur	0	0	0	3.894	11.600	4.819	6.781
Duurzame visserij	0	0	0	7.690	6.056	4.993	1.063
Onttrekkingen begrotingsreserves	0	0	0	485.637	0	0	0

E. Toelichting op de instrumenten

Voor wat betreft het toelichten van significante verschillen in de uitgaven, ontvangsten en verplichtingen in de realisatie versus de vastgestelde begroting 2022 zijn de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de staffel die te vinden is in de leeswijzer van dit jaarverslag.

Verplichtingen

Uitgaven

Opdrachten

Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit

De gerealiseerde uitgaven op het opdrachtenbudget Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit komen € 10,6 mln. lager uit. Dit verschil wordt voornamelijk verklaard door overhevelingen naar artikel 23, Kennis en Innovatie, voor het RIVM voor het beheer en de ontwikkeling van AERIUS. Daarnaast is er budget overgeheveld voor monitoring en evaluatie van het programma stikstofreductie en natuurverbetering door het consortium van het PBL, het RIVM en WUR, en door een overheveling naar artikel 24, Uitvoering en Toezicht, voor de inzet van RVO.

Natuur en Biodiversiteit op land

Op het vastgestelde opdrachtenbudget ‘Natuur en biodiversiteit op land’ is een verschil ontstaan van € 238,5 mln. aan lagere uitgaven. Van het in de begroting 2022 geraamde budget, was € 250 mln. bestemd voor het Programma Natuur. Een groot deel hiervan is via een specifieke uitkering aan de provincies beschikbaar gesteld. Deze gerealiseerde uitgaven worden daarom verantwoord onder het budget Specifieke uitkering onder ‘bijdrage aan medeoverheden’.

Natuur en Biodiversiteit Grote Wateren

Op het vastgestelde opdrachtenbudget van Natuur en biodiversiteit Grote Wateren is een verschil ontstaan van € 5,2 mln., wat voornamelijk is veroorzaakt door overhevelingen naar artikel 24, Uitvoering en Toezicht. Zo is er voor de uitvoering van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en de Natuurambitie Grote Wateren (NAGW) in 2022 budget naar RVO gegaan en is een deel van de bijdrage aan de NVWA voor toezicht en handhaving op beschermd gebieden uit dit budget overgeheveld.

Duurzame visserij

Het verschil tussen de vastgestelde begroting en de realisatie in 2022 voor Duurzame visserij bedraagt € 40,6 mln. aan lagere uitgaven. Voor 2022 stonden er middelen uit het Noordzeeakkoord (NZA) op de LNV-begroting voor de uitvoering van een saneringsregeling bij vissers. Omdat de regeling niet voldeed aan staatssteuncriteria kon deze regeling geen doorgang vinden en is het budget verlaagd. Een alternatieve saneringsregeling is uitgevoerd en gefinancierd vanuit de Brexit Adjustment Reserve (BAR) en komt in 2023 tot uitbetaling.

Klimaatimpuls Natuur en Biodiversiteit

De realisatie op het opdrachtenbudget van Klimaatimpuls Natuur en Biodiversiteit valt € 9,2 mln. lager uit dan opgenomen in de vastgestelde begroting 2022. Dit komt door de technische reden dat het budget voor

het Programma Veenweide geraamd wordt onder het subsidiebudget van Natuur en biodiversiteit op land. De reden hiervoor is dat vanuit het budget voornamelijk subsidies verstrekt worden.

Bijdrage aan medeoverheden

Specifieke uitkering

Op de vastgestelde begroting was geen budget geraamd voor ‘specifieke uitkering’. Omdat de budgetten voor Programma Natuur en Agrogramma Groningen via een Specifieke uitkering lopen, worden deze middelen op dit budget verantwoord. Daarnaast is in 2022 een budget toegevoegd voor de Provinciale Uitvraag (€ 229,2 mln.) en de uitvoeringskosten van de voorbereiding op de gebiedsprogramma’s van de provincies (€ 14,4 mln.). Met aftrek van een bijdrage aan het BTW-Compensatiefonds (€ 1,7 mln.) was het totaal toegevoegde bedrag € 241,9 mln. De realisatie van de Provinciale Uitvraag valt € 25,8 mln. lager uit dan begroot. De uitvoeringskosten van de provincies zijn tijdelijk gerealiseerd.

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve visserij (bedragen x € 1.000)	
Stand 1/1/2022	29.439
+ Bijschrijving Rente	98
+ Storting	1.274
- Onttrekking	-
Stand per 31/12/2022	30.811

De begrotingsreserve visserij is bestemd voor uitgaven en ontvangsten met betrekking op de Europees Visserijfondsen (EFMZV en EMFAF). Hiermee blijven cofinancieringsmiddelen beschikbaar voor latere jaren. De storting is vooral veroorzaakt door het niet bestede deel van de nationale cofinanciering voor de regelingen van het nieuwe Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur (EMFAF) 2021–2027, waarvan het programma in december 2022 is goedgekeurd. Het budget blijft zo behouden voor toekomstige uitgaven van dit programma. Daarnaast zijn er in 2022 wel uitgaven gedaan voor het Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij (EFMZV) 2014-2020 en de uitvoering van beide fondsen, die zijn verrekend met de reserve. Per saldo heeft door deze verschillende mutaties een storting plaatsgevonden van € 1,3 mln.

Artikel 23 Kennis en innovatie

A. Algemene doelstelling

A. Algemene doelstelling

De Minister van LNV streeft naar een goed functionerende kennis-, innovatie- en onderzoeksinfrastructuur op het terrein van landbouw, voedsel en natuur die bijdraagt aan een duurzaam, concurrerend en ecologisch houdbaar landbouw- en voedselsysteem met maximale benutting van circulariteit en bijdraagt aan maatschappelijke opgaven op het terrein van klimaat, biodiversiteit, energie en water.

B. Rol en verantwoordelijkheid

B. Rol en verantwoordelijkheid

- De Minister van LNV is medeverantwoordelijk voor de instandhouding van een groene kennis- en onderzoeksinfrastructuur ten behoeve van het landbouw-, natuur- en voedseldomein.
- De Minister van LNV is verantwoordelijk voor de inzet en verspreiding van kennis en innovatie gericht op de verdere verduurzaming van de land- en tuinbouw en visserij en het voedselsysteem, inclusief het sluiten van kringlopen, het benutten van reststromen en met respect voor de biodiversiteit en natuurlijke ecosystemen.
- De Minister van LNV is als penvoerder verantwoordelijk voor de inhoudelijke programmering van Wageningen Research op basis van de Subsidieregeling instituten voor toegepast onderzoek.
- De Minister van LNV is als vakminister medeverantwoordelijk, met de Minister van OCW, voor de invulling en de inzet van het groen onderwijs ten behoeve van de maatschappelijke opgaven op het terrein van landbouw, voedsel, water en klimaat.

De Minister van LNV is (mede)verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Het bevorderen van kennisontwikkeling, kennisbenutting en kennisverspreiding, nieuwe technologieën (ICT) en educatie voor de bijdrage aan de maatschappelijke opgaven op het terrein van verduurzaming landbouw en visserij, voedsel, behoud en versterking biodiversiteit en natuur, klimaat, water en de economische concurrentiekracht van de Nederlandse agro- en tuinbouwsector.
- Het bevorderen van publiek-private samenwerking gericht op het opstellen en (laten) uitvoeren van meerjarige missiegedreven innovatieprogramma's voor Landbouw, Water en Voedsel.
- Het bevorderen van de inzet van kennis en innovatie binnen het domein van Landbouw, Water en Voedsel, in het bijzonder in de topsectoren Agri&Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen op basis van een meerjarige kennis- en innovatieagenda (KIA) en een kennis- en innovatieconvenant (KIC).
- Het bevorderen van educatie en kennisverspreiding over voedsel richting scholen.
- Het bevorderen van educatie en kennisverspreiding naar agrarische ondernemers.

- Het stimuleren van internationale samenwerkingsprogramma's voor onderzoek gericht op de maatschappelijke opgaven op het terrein van landbouw, voedsel, water, milieu en klimaat.
- Het stimuleren van het ontwikkelen van praktijkkennis voor structureel natuurherstel en -beheer via het kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN).
- Het stimuleren van startups bij het ontwikkelen van innovatieve manieren van werken bij het oplossen van maatschappelijke opgaven op het terrein van landbouw, voedsel, natuur, biodiversiteit, water en klimaat.

Financieren

- Het financieren van de kennisbasis van Wageningen Research, op basis van de Subsidieregeling instituten voor toegepast onderzoek.

Regisseren

- Regievoering op de subsidieverlening aan Wageningen Research en de opdrachtverlening RIVM voor het groene domein.
- Het regisseren van meerjarige missiedreden programmering van kennis en innovatie met stakeholders ten behoeve van de maatschappelijke opgaven op het terrein van landbouw, voedsel, natuur, biodiversiteit en klimaat.

Uitvoeren

- Het uitvoering geven aan het Groenpact, samen met het groene onderwijs en het bedrijfsleven.
- De uitvoering van wettelijke onderzoekstaken door Wageningen Research gericht op genetische bronnen, voedselveiligheid, besmettelijke dierziekten, economische informatievoorziening, natuur en milieu en visserij.

C. Beleidsconclusies

Onderstaand wordt ingegaan op de belangrijkste gerealiseerde beleidsresultaten in 2022.

Innovatie op het boerenerf

Binnen het programma 'Innovatie op het boerenerf' zijn in 2022 een dertigtal demobedrijven van start gegaan in tien provincies. Demobedrijven hebben als doel om (collega-)boeren te inspireren en hen te leren over duurzame omschakeling [Demobedrijven per provincie | Groeien naar morgen](#). In het kader van de Sabe-regeling (Subsidiemodule bedrijfsadviesering en educatie) zijn opnieuw een aantal praktijkkleernetwerken ondersteund, waarin boeren samen werken en kennis delen over kringlooplandbouw-thema's die relevant zijn in de eigen regio. Er zijn 4160 Sabe-vouchers voor onafhankelijk advies gericht op kringlooplandbouw en stikstofreductie verstrekt en zijn twee nieuwe cursussen voor boeren en adviseurs geïntroduceerd die met Sabe-vouchers kunnen worden gevuld. Deze hebben als onderwerpen natuurinclusief ondernemen en precisielandbouw en worden net als de eerder ontwikkelde cursussen voor adviseurs en boeren op het terrein van stikstof door de groene hogeronderwijsinstellingen verzorgd. Met de Vereniging voor Agrarische Bedrijfsadviseurs (VAB) zijn afspraken gemaakt over het opzetten van een systeem voor permanente educatie voor de in het bedrijfsadvieseringssysteem (BAS-register) geregistreerde adviseurs. Hiermee wordt de kwaliteit van het agrarisch advies verder verhoogd en geborgd.

Programma Jong Leren Eten

Steeds meer scholen hebben aandacht voor voedseleducatie. Het programma Jong Leren Eten brengt daarbij duurzaam voedsel en gezonde voeding bij elkaar. Er is meer ingezet op voedseleducatie in het speciaal onderwijs en bij de oudere doelgroepen (18-24 jaar), zowel via generieke als vakspecifieke opleidingen. Het primaire en voortgezette onderwijs is zoals in voorgaande jaren ondersteund met subsidie om voedseleducatie te implementeren. In 2022 is ingezet op borging door ondersteuning van de Alliantie Schooltuinen, Boerderijeducatie Nederland en Boer in de klas en verdere verbetering van de kwaliteit van het onderwijsmateriaal.

Beleidsinformatie

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid Artikel 23 (bedragen x €1.000)						
	Realisatie			Vastgestelde begroting		Verschil
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2022
Verplichtingen	0	0	0	265.621	449.055	229.587
Uitgaven	0	0	244.170	253.210	244.539	8.671
Subsidies (regelingen)						
Beleidsondersteunend onderzoek	0	0	54.086	50.725	28.844	21.881
Missiedreven topsectoren- en innovatiebeleid	0	0	57.077	58.579	66.784	- 8.205
Kennisverspreiding en groen onderwijs	0	0	16.244	23.703	24.465	- 762
Opdrachten						
Kennisontwikkeling en innovatie	0	0	9.570	12.296	14.546	- 2.250
Bijdrage aan agentschappen						
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	0	0	12.455	11.697	8.060	3.637
Bijdrage aan ZBO's/RWT's						
Wageningen Research	0	0	94.738	96.210	101.825	- 5.615
ZonMw	0	0	0	0	15	- 15
Ontvangsten	0	0	0	12.240	11.643	12.107
Ontvangsten						
Kennisontwikkeling en innovatie	0	0	0	12.240	11.643	12.107
						- 464

E. Toelichting op de instrumenten

Voor wat betreft het toelichten van significante verschillen in de uitgaven, ontvangsten en verplichtingen in de realisatie versus de vastgestelde begroting 2022 zijn de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de staffel die te vinden is in de leeswijzer van dit jaarverslag.

Op artikel 23 is in 2022 € 448,6 mln. aan verplichtingen gerealiseerd. Het verschil van € 219,0 mln. ten opzichte van de vastgestelde begroting wordt verklaard door het meerjarig verplichten van enkele (meerjarige) onderzoeksprogramma's van Wageningen Research, zoals enkele programma's met wettelijke onderzoekstaken (WOT-programma's) en het nationaal kennisprogramma stikstof (NKS). Hiervoor is het verplichtingenbudget 2022 bij 2^e suppletoire begroting 2022 verhoogd.

Subsidies

Beleidsondersteunend onderzoek

De realisatie van de uitgaven beleidsondersteunend onderzoek vallen in 2022 € 21,8 mln. hoger uit. Dit komt doordat er meer subsidie is verstrekt aan Wageningen Research voor uitvoering van beleidsondersteunend onderzoek dan oorspronkelijk begroot. Het ging hierbij onder andere om nieuw onderzoek ten behoeve van klimaatprogramma's zoals integrale aanpak van methaan- en ammoniakemissies (€ 5,1 mln.), voerpilots in melkveehouderij (€ 3,0 mln.), Kas als Energiebron (€ 2,9 mln.) en het onderzoeksprogramma ERRAZE (€ 0,8 mln.) ten behoeve van het Nationaal Actieplan Versterken Zoönosenbeleid. Voor de overige € 10,0 mln. gaat het om aanvullend beleidsondersteunend onderzoek door Wageningen Research dat werd gefinancierd uit andere begrotingsartikelen van LNV.

Missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid

Op het budget missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid vallen de uitgaven in 2022 met € 8,2 mln. lager uit. Deze middelen zijn ingezet voor onder andere beleidsondersteunend onderzoek door WR binnen begrotingsartikel 23 Kennis en innovatie.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

Wageningen Research

De bijdrage aan Wageningen research valt binnen het budget op dit begrotingsartikel in 2022 met € 5,6 mln. lager uit. Dit wordt veroorzaakt door een overboeking naar artikel 24. Het budget is bedoeld voor NVWA ter financiering van handhavingsonderzoek dat door WR wordt uitgevoerd binnen het programma Voedselveiligheid van de wettelijke onderzoeksstaken (WOT-Voedselveiligheid). De NVWA wordt gefinancierd via artikel 24.

Artikel 24 Uitvoering en toezicht

A. Algemene doelstelling

De Minister van LNV streeft naar een doeltreffende uitvoering van het agro-, visserij- en natuurbeleid en een effectief en efficiënt stelsel voor handhaving en toezicht op deze beleidsterreinen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister van LNV is verantwoordelijk voor de uitvoering van het agro-, visserij- en natuurbeleid (onder meer de uitvoering van het GLB) en belegt deze uitvoering jaarlijks bij RVO.nl. De uitvoering van de handhaving en het toezicht binnen deze domeinen is ondergebracht bij de NVWA, waarvoor de Minister niet alleen opdrachtgever is, maar ook de eigenaarsrol vervult.

De Minister van LNV is (mede)verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Het versterken van de internationale positie van het Nederlandse agro-, visserij en natuurdomein via het Landbouwradennetwerk.

Uitvoeren

- Het doen uitvoeren van een effectief beleid ter realisatie van de doelstellingen uit de Europese regelgeving.

- Het uitvoeren van adequaat veterinair en fytosanitair beleid.
- Het uitoefenen van toezicht en het handhaven van de regelgeving op het gebied van dier- en plantgezondheid, dierenwelzijn, mest, natuur en voedselveiligheid (primaire productie en slachterijfase).
- Het uitvoeren van het Gemeenschappelijk landbouw- en visserijbeleid en het zorgdragen voor een rechtmatige financiering aan agrarische ondernemers.
- Het uitvoeren van het klimaat en stikstof beleid op het terrein van landbouw, visserij en natuur.
- Het doen uitvoeren van de in de Wet natuurbescherming vastgelegde rijkstaken.

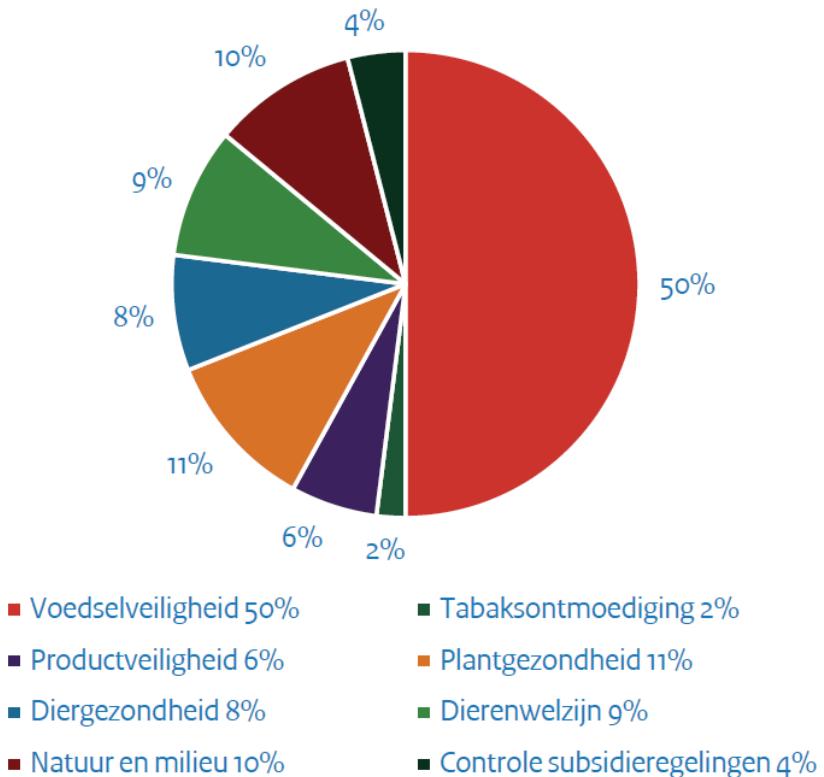
C. Beleidsconclusies

Kengetal NVWA

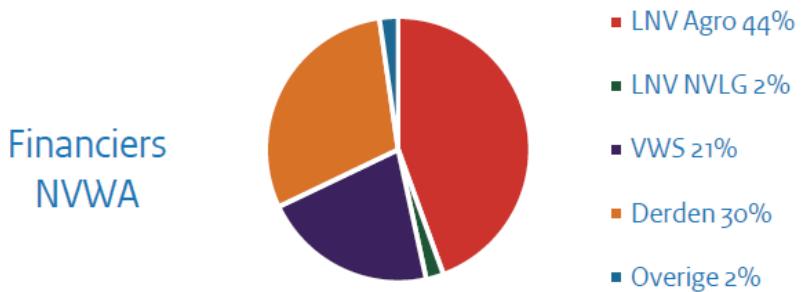
De onderstaande urenverdeling NVWA per publiek belang en procentuele verdeling van de financiering is afkomstig uit de NVWA jaarverantwoording 2021. De realisatie 2022 zal terug te vinden zijn in de NVWA jaarverantwoording 2022. In de agentschapsbegroting van de NVWA zijn nadere doelmatigheidsindicatoren over de NVWA opgenomen.

Figuur 1

Procentuele urenverdeling NVWA per publiek belang (gebaseerd op uren 2021)



Figuur 2



Kengetal RVO

Kengetal RVO	2019	2020	2021	2022
Klanttevredenheid over uitvoering LNV opdrachten door RVO	7,2	7,1	6,8	7,0

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Budgettaire gevolgen van beleid Artikel 24 (bedragen x €1.000)							
Omschrijving			Realisatie		Vastgestelde begroting		Verschil 2022
	2018	2019	2020	2021	2022	2022	
Verplichtingen	0	0	0	482.027	517.794	431.301	86.493
Uitgaven	0	0		482.027	517.794	431.301	86.493
Bijdrage aan agentschappen							
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	0	0		248.287	262.110	233.474	28.636
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	0	0		233.740	255.684	197.827	57.857
Ontvangsten	0	0		7.055	12.348	0	12.348
Ontvangsten							
Agentschappen en overig	0	0	0	7.055	12.348	0	12.348

NB de stand zoals gepresenteerd onder de stand vastgestelde begroting wijkt af van de stand vastgestelde begroting bij de eerste suppletoire begroting, tweede suppletoire begroting, incidentele suppletoire begroting(en) en de slotwet. De reden hiervoor is dat in het jaarverslag de ISB(s) die zijn ingediend tussen de vaststelling van de ontwerpbegroting en de vaststelling van de eerste suppletoire begroting zijn opgeteld bij realisatie.

E. Toelichting op de instrumenten

Voor wat betreft het toelichten van significante verschillen in de uitgaven, ontvangsten en verplichtingen in de realisatie versus de vastgestelde begroting 2022 zijn de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de staffel die te vinden is in de leeswijzer van dit jaarverslag.

Verplichtingen

De verplichtingen zijn in 2022 € 86,5 mln hoger uitgevallen door wijzigingen in de opdrachten aan de NVWA en de RVO. Deze wijzigingen leiden tot hogere uitgaven en worden onder de volgende kop nader toegelicht.

Uitgaven

Bijdrage aan agentschappen

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

De uitgaven van de bijdrage aan de NVWA zijn in 2022 met € 28 mln hoger uitgevallen. Dit betreft toewijzingen van opdrachten obv het NVWA jaarplan 2022 mbt de WOT-Voedselveiligheid (€ 5,6 mln), het 7e actieprogramma Nitraat en rVDM (€ 7,6 mln) en de effecten van loon- en prijsbijstelling 2022. Voorts zijn aanvullende werkzaamheden gedurende het jaar toegekend a.g.v. van de toegekende extra CA/RA middelen NVWA urgente problematiek (€ 7,6 mln) en Visserijtoezicht beschermde gebieden (€ 1,4 mln) en heeft een eigen vermogensstorting t.b.v. de NVWA plaatsgevonden t.b.v. de WAU en Til (€2,1 mln).

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

De uitgaven aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) zijn in 2022 met € 57 mln hoger uitgevallen. Dit komt door een aanzienlijk aantal meerwerkopdrachten die aan RVO zijn verstrekt bovenop het reguliere opdrachtenpakket RVO. Dit betreft onder andere de implementatie van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (circa € 20 mln) in 2022. Verder zijn er nog meer werk opgenomen voor afhandeling bezwaarschriften in het kader van fosfaatrechtenstelsel en fosfaatreductieplan, coronamaatregel Ongedekte Vaste Kosten (OVK), landelijke beeindigingsregeling veehouderij (LBV) en maatregelen bij Stikstof, Natuur en Visserij.

Ontvangsten

Agentschappen en overig

De hogere ontvangst van € 12,4 mln in 2022 wordt voor het grootste deel verklaard door verrekening van de NVWA opdracht 2021.

5. Niet-beleidsartikelen

Artikel 50 Apparaat

Apparaatsuitgaven Kerndepartement Budgettaire gevolgen (bedragen x € 1.000)						
	Realisatie			Vastgestelde begroting		Verschil
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2022
Verplichtingen	0	0		153.244	173.640	150.403
Uitgaven	0	0		153.244	173.640	150.403
Personele uitgaven						
Eigen personeel	0	0		101.894	118.557	106.351
Externe inhuur	0	0		7.918	7.133	3.784
Overige personele uitgaven	0	0		1.870	1.909	3.944
Materiële uitgaven						
ICT	0	0		510	531	510
Bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)	0	0		16.078	12.929	12.929
SSO DICTU	0	0		21.531	23.735	14.271
Overige materiële uitgaven	0	0		3.443	8.846	8.614
Ontvangsten	0	0	0	2.488	1.700	2.786
Ontvangsten						
Ontvangsten	0	0	0	2.488	1.700	2.786
						- 1.086

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Voor wat betreft het toelichten van significante verschillen in de uitgaven, ontvangst en verplichtingen in de realisatie versus de vastgestelde begroting 2022 zijn de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de staffel die te vinden is in de leeswijzer van dit jaarverslag.

Personele uitgaven

De hogere personele uitgaven op artikel 50 worden grotendeels verklaard doordat er in 2022 middelen aan het apparaatsartikel zijn toegevoegd vanuit het gereserveerde budget voor het Transitiefonds en voor het nieuw opgerichte programma van de DG Regie-Organisatie Landelijk Gebied. De

hogere inhoud voor externen komt voort uit het gegeven dat er in 2022 veel specialistische kennis noodzakelijk was. Tijdens de verschillende begrotingsmomenten van het begrotingsjaar hebben de betreffende directies budget ten gunste van het externe inhoud budget geboekt om deze kosten te dekken.

Materiële uitgaven

De hogere materiële uitgaven op artikel 50 worden voornamelijk verklaard door de hogere uitgaven veroorzaakt door de bijdrage aan SSO DICTU. Dit komt door een andere wijze van het doorberekening van tarieven (pay per use) voor DICTU Infra. Hierdoor heeft DICTU in haar kostprijs een omslag gemaakt door het gebruik van memory zwaarder te beladen en het gebruik van databases en storage lager te beladen. Daar tegenover staat een lagere uitutting op het budget voor de werkzaamheden van het Inkoop -en Uitvoeringscentrum en op enkele specifieke budgetten van de Directie Bedrijfsvoering, waaronder het budget voor de thuiswerkvergoeding.

Overige personele uitgaven

De hogere overige personele uitgaven komen voort uit meer gebruik van de Landsadvocaat als raadgevende ondersteuning voor het departement en hoger uitgevallen sociaal plan kosten.

Ontvangsten

De lagere ontvangsten komen voort uit het gegeven dat de systematiek voor de wijze waarop geld wordt ontvangen bij Directie Bedrijfsvoering voor onder andere DICTU en detachees is veranderd. Dit loopt niet meer via de ontvangsten, maar via de uitgaven.

Totaaloverzicht apparaatsuitgaven inclusief agentschappen en ZBO's

In de tabel zijn onder andere de personele en materiële apparaatskosten van de NVWA, ZBO's en RWT's vermeld. Deze apparaatskosten worden niet alleen door LNV gefinancierd, maar ook door andere opdrachtgevende ministeries, decentrale overheden en derden. In de agentschapsparagraaf en in Bijlage 1: Toezichtrelaties rwt's en zbo's wordt dit nader toegelicht. De apparaatskosten van de zelfstandige bestuursorganen zonder rechtspersoonlijkheid Grondkamers, Centrale Commissie Dierproeven, Kamer voor de Binnenvisserij en Raad voor Plantenrassen zijn vanwege hun beperkte omvang niet opgenomen in de tabel. Met uitzondering van de Raad voor Plantenrassen is aan deze zelfstandige bestuursorganen personeel afkomstig van RVO.nl, ter beschikking gesteld door de minister. In het geval van de Raad voor Plantenrassen is het ondersteunend personeel afkomstig van Naktuinbouw.

Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/kosten inclusief agentschappen en Zelfstandige Bestuursorganen/ Rechtspersonen met een wettelijke taak (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting 2022	Verschil 2022
	2018	2019	2020	2021	2022		
Totaal apparaatsuitgaven Ministerie	126.989	138.841	149.717	153.244	173.640	150.403	23.237
Kerndepartement	126.989	138.841	149.717	153.244	173.640	150.403	23.237
Totaal apparaatskosten Agentschappen	345.312	377.218	399.236	413.528	458.888	449.724	9.164
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	345.312	377.218	399.236	413.528	458.888	449.724	9.164

	Realisatie					Vastgestelde begroting	Verschil
	2018	2019	2020	2021	2022	2022	2022
Totaal apparaatskosten ZBO's en RWT's	-	-	-	-	-	-	-
Staatsbosbeheer (SBB)	81.053	87.864	86.226	86.669	89.785	114.600	- 24.815
Ctgb (College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden)	15.816	16.365	17.154	18.309	18.558	18.893	- 335
Wageningen Research (WR)	305.814	302.092	304.660	307.703 *1		-	-
Stichting Bloembollenkeuringsdienst	8.689	9.176	8.844	9.180	9.955	-	9.955
Stichting Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK)	18.748	19.204	19.695	19.411	-	-	-
Stichting Controle Orgaan Kwaliteits Zaken (COKZ)	6.267	6.509	6.832	6.914	-	7.461	-
Stichting Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)	16.673	17.680	18.786	23.285	26.549	23.231	3.318
Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw)	28.072	30.008	30.659	31.840	35.873	34.176	1.697
Stichting Skal Biocontrole (SKAL)	4.808	5.329	6.671	9.016	11.593	11.913	- 320

*1= De jaarrekening van dit zelfstandige bestuursorgaan is niet beschikbaar voor 2022 en zal worden opgenomen in 2023

Artikel 51 Nog onverdeeld

Nominaal en onvoorzien: opbouw verplichtingen, uitgaven en ontvangsten van de vastgestelde begroting 2022, realisatie en het verschil (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Realisatie					Vastgestelde begroting	Verschil
	2018	2019	2020	2021	2022		
Verplichtingen	0	0	0	0	0	22.637	- 22.637
Uitgaven	0	0		0	0	22.637	- 22.637
Nog te verdelen	0	0		0	0	22.637	- 22.637
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting

Dit artikel is een administratief begrotingstechnisch artikel van waaruit overheveling naar andere onderdelen heeft plaatsgevonden. Zo is bij de 1e suppleatoire begroting 2022 de loon- en prijsbijstellingstranche 2022 uitgekeerd. Deze is bij Miljoenennota toebedeeld aan de relevante onderdelen op de LNV-begroting. Daarnaast hebben bij de 1e en 2e suppleatoire begroting overhevelingen plaatsgevonden naar andere begrotingsartikelen op de LNV begroting ten behoeve van oa. de Pilot Omschakelprogramma, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en Uitvoeringskosten Landschapselementen.

6. Bedrijfsvoeringsparagraaf

Inleiding

In de bedrijfsvoeringparagraaf (BVP) wordt verslag gedaan van relevante aandachtspunten in de bedrijfsvoering. De informatie opgenomen in de BVP is tot stand gekomen vanuit het departementale management control systeem en informatie uit audits van de Auditdienst Rijk (ADR). Deze paragraaf omvat drie elementen:

1. uitzonderingsrapportage voor vier onderdelen: (a) rechtmatigheid, (b) totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie, (c) begrotingsbeheer, financieel beheer en materiële bedrijfsvoering en (d) overige aspecten van de bedrijfsvoering;
2. riksbrede bedrijfsvoeringonderwerpen en
3. belangrijke ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering.

1. Uitzonderingsrapportage voor vier onderdelen

a. Rechtmatigheid

Vanuit de bij het Ministerie van LNV bekende informatie zijn de onderstaande fouten en onzekerheden in de rechtmatigheid van de verantwoordingsinformatie te rapporteren.

Overschrijding op het verplichtingenbudget van begrotingsartikel 22

Na de 2e suppletoire begroting is een verplichting aangegaan voor de Saneringsregeling Brexit Adjustment Reserve (BAR) van € 89.465.816 die leidt tot een overschrijding van het verplichtingenbudget op begrotingsartikel 22 van € 43.242.132. Deze is niet tijdig schriftelijk gemeld aan zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer.

Door bovenstaande fout is sprake van een overschrijding van de rapporteringstolerantie bij de verplichtingen op artikel 22 en het totaalniveau van de verplichtingen. De overige fouten en onzekerheden ten aanzien van de verplichtingen betreffen met name onrechtmatige inkopen en een onzekerheid over een staatssteunmelding.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de overschrijdingen van de riksbrede rapporteringstoleranties.

Overzicht overschrijdingen rapporteringstoleranties fouten en onzekerheden (in €).						
(1) Rapporteringstolerantie	(2) Verantwoord bedrag in € (omvangsbasis)	(3) Rapporteringstolerantie voor fouten en onzekerheden in €	(4) Bedrag aan fouten in €	(5) Bedrag aan onzekerheden in €	(6) Bedrag aan fouten en onzekerheden in €	(7) Percentage aan verantwoord bedrag = (6)/(2)*100%
Totaalniveau artikelen verplichtingen	2.510.562.000	50.211.240	51.039.609	12.123.420	63.163.029	2,5%
Artikel 22 verplichtingen	758.961.000	37.948.050	43.741.036	0	43.741.036	5,8%

b. Totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie

Vanuit de bij LNV bekende informatie zijn er geen tekortkomingen in de totstandkoming van niet-financiële verantwoordingsinformatie die gerapporteerd moeten worden.

c. Begrotingsbeheer, financieel beheer en de materiële bedrijfsvoering

Opvolging aanbevelingen Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer (AR) heeft in haar [verantwoordingsonderzoek 2021 LNV](#) geconcludeerd dat het jaarverslag LNV 2021 aan de gestelde eisen voldoet, met uitzondering van één onvolkomenheid. Dit betreft het autorisatiebeheer (toegang tot financiële systemen van dienstonderdelen). Hierop zijn in 2021 en 2022 verbeteracties uitgezet onder andere door het in overleg met dienstonderdelen implementeren van procedures om het risico van ongewenste toegangsrechten en functievermenging in het financiële systeem beter te beheersen.

TO2-regeling

Vanwege het afwijken van de Subsidieregeling instituten voor toegepast onderzoek (TO2-regeling) bij subsidievaststellingen aan Wageningen Research (WR) is in 2021 een nieuwe werkwijze voorgesteld waarbij voor meerjarige thematische onderzoeksprogramma's zoveel mogelijk met meerjarige verplichtingen wordt gewerkt en waarbij voor onderzoeksprogramma's waar dit niet goed uitvoerbaar is de jaarlijkse vaststelling op basis van werkelijke realisatie plaats zal vinden. In 2022 is de werkwijze verder vormgegeven en zijn afspraken met WR gemaakt over de wijze van meerjarig subsidiëren en verantwoording. Voor het boekjaar 2023 zijn voor meerdere programma's meerjarige subsidieverzoeken ingediend. Dit wordt vanaf 2024 verder uitgebreid. Bij het overgaan op meerjarige verplichtingen is met WR een overgangsperiode afgesproken tot het boekjaar 2024. De subsidievaststelling voor het jaar 2021 heeft niet in 2022 plaatsgevonden. De hierin verwachte onrechtmatigheid, vanwege de afgesproken overgangsperiode, zal zodoende in 2023 tot uitdrukking komen.

Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer

Het Ministerie van LNV verantwoordt zich met de bijlage «Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer» over de rechtmatigheid en het functioneren van de beheer- en controlessystemen voor de inzet van middelen uit het Europees Fondsen.

De ADR heeft voor het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) geen goedkeurende verklaring afgegeven over het jaar 2022, wegens een overschrijding van de toegestane foutmarge van 2%.

Het betreft de onderstaande 2 tekortkomingen:

-Feitelijk grondgebruik; met name het claimen van subsidie op landbouwgronden waarvan de aanvrager van deze subsidie zowel niet de eigenaar is alsmede ook geen gebruiksrecht heeft. In 2020 heeft RVO de controlessysteem herijkt en verbeterd. Door RVO zal een grondige analyse zal worden uitgevoerd om in de toekomst te voorkomen.

-Graasdierpremie; uit de conformiteitsaudit over 2020 van de Europese Commissie (DG Agri) naar de maatregelen over vrijwillige gekoppelde steun (VGS) in de schapen- en de rundvleessector volgde een correctie. Omdat voor de aanvraagjaren 2021 en 2022 niet de door DG Agri gevraagde corrigerende maatregelen zijn genomen, is het volledige bedrag niet goedgekeurd door de ADR.

Beleid ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidies

Het Ministerie van LNV beschikt over een toereikend beleid om de risico's van misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O) van subsidies door begunstigen zo veel mogelijk te beperken. Dit wil zeggen dat die M&O risico's zo goed mogelijk worden gemitigeerd. Bestaande maatregelen om misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidies door begunstigen te bestrijden zijn onder andere: de tijdige opstelling van risicoanalyses met beheersmaatregelen ter bestrijding van M&O, het opvragen van gegevens zoals die bekend zijn bij andere departementen, het in voorkomende gevallen opvragen van accountantsproducten bij subsidieverantwoordingen en het via de fraudecoördinator van RVO melden van vermoedens van fraude bij het OM en het goed informeren van de Tweede Kamer.

Corona regelingen

Voor het reviewbeleid heeft het ministerie enkele accountantsproducten die zijn ontvangen bij de Regeling subsidie financiering ongedekte vaste kosten land- en tuinbouwbedrijven COVID-19 (OVK-regeling) door de Auditdienst Rijk laten reviewen. Hierbij is gebleken dat onduidelijkheid bestaat over de vaste kostencategorieën en dat deze in enkele gevallen ook foutief zijn toegepast. RVO doet, als uitvoerder van deze regeling, op verzoek van LNV nader onderzoek of de toepassing van de vaste kostencategorieën vaker tot interpretatieverschillen heeft geleid. Naar aanleiding van de uitkomsten hiervan zal besloten worden welke maatregelen eventueel genomen worden

Beheersing risico's van fraude, corruptie en belangenverstrekking

Onder interne fraude wordt verstaan een opzettelijke handeling door een of meer medewerkers waarbij, al dan niet in combinatie met derden, gebruik gemaakt wordt van misleiding om een onrechtmatig of onwettig voordeel te verkrijgen. Onder corruptie wordt verstaan opzettelijke handelingen die verband houden met het doen van een gift of een belofte, of die via afpersing of toepassing van geweld, een ander beogen te verleiden iets te doen of na te laten. In 2022 zijn geen materiële interne fraudes en/of corrupties aan het licht getreden die in de bedrijfsvoeringsparagraaf moeten worden vermeld. LNV geeft veel aandacht aan het voorkomen en opsporen van interne fraude en/of corruptie. Zo beschikt LNV over een vastgesteld integriteitsbeleid, een Beveiligingsautoriteit, zoals bedoeld in artikel 3 van het [Besluit BVA-stelsel Rijksdienst 2021](#) en een BVA-team. Het BVA-team geeft advies, houdt toezicht op de integrale beveiliging en laat analyses en audits uitvoeren. Dienstonderdelen geven met een jaarlijks geactualiseerd beheer- en controleplan of risicoparagraaf in het jaarplan aan welke grote risico's ze voorzien en hoe ze deze risico's beheersen. Risicomanagement is hiermee verankerd in de Management control-cyclus. Met periodieke managementverificaties en het toepassen van controle technisch functiescheiding en verbijzonderde interne controle bij financiële transacties wordt het risico van interne fraude en daarmee onbetrouwbare informatievoorziening vanuit de administraties van LNV voldoende beheerst. Daarnaast beschikt LNV over een vastgesteld beleid ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen door derden. LNV heeft dit beleid eind 2022 herzien in verband met wijziging die de minister van J&V per 1 oktober 2022 heeft doorgevoerd in de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob). Met de wijziging kunnen overheden geconstateerd misbruik bij andere overheden opvragen, als er aanwijzingen zijn dat de subsidie wordt gebruikt voor criminale activiteiten. Eventuele signalen van mogelijke fraude worden altijd opgevolgd voor nader

onderzoek. Middels een jaarlijkse managementverklaring bevestigen hoofden van dienst dat geconstateerde interne fraudes en/of corruptie zijn gemeld bij de directeur FEZ, de SG en de ADR.

Onderdeel van het [integriteitsbeleid](#) is voorts het moeten voldoen aan de normen en regels ter voorkoming van eventuele belangenverstengeling dat kan leiden tot of als doel kan hebben misbruik of oneigenlijk gebruik van (koersgevoelige) informatie door medewerkers en daarmee reputatieschade voor LNV en/of persoonlijke verrijking. Burgers en bedrijven moeten erop kunnen vertrouwen dat LNV en zijn medewerkers niet bevoordeeld of partijdig zijn.

LNV voert in samenwerking met de ADR een additioneel onderzoek uit naar het beheer van risico's op het gebied van fraude, corruptie en belangenverstengeling en verankering daarvan in de departementale Management-control-cyclus.

d. Overige aspecten van de bedrijfsvoering

Informatiebeveiliging

Het Ministerie van LNV heeft, conform de richtlijnen van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, begin 2023 een «Beeld integrale beveiliging en privacy 2022» afgegeven waarin de status van de informatiebeveiliging in 2022 is omschreven.

Dit betekent dat LNV aan de noodzakelijke wet- en regelgeving (VIR, AVG en BIO), een kwaliteitscyclus heeft ingericht voor continue monitoring van de status van integrale beveiliging en privacy en een organisatie heeft ingericht die dit beheert.

In het rapport *Onderzoek toekomstbestendigheid bestaande systemen uit januari 2020* van een extern consultantskantoor zijn constateringen en aanbevelingen gedaan over het IT-landschap van de NVWA. Vanwege de complexiteit van het IT-landschap binnen de NVWA, met navenante problematiek zijn nog niet al de constateringen en aanbeveling opgevolgd. De NVWA gaat in 2023 aanvullende acties ondernemen.

Grote lopende ICT-projecten

Het ministerie van BZK informeert de Tweede Kamer periodiek over departementale grote ICT-projecten. Deze projecten worden op het [Rijks-ICT-dashboard](#) openbaar gemaakt en minimaal éénmaal per jaar geactualiseerd. Deze rapportageplicht geldt voor alle ICT-projecten waarvan de kosten tenminste € 5 mln. bedragen.

In 2022 zijn binnen LNV de onderstaande 4 grote ICT-programma's in uitvoering:

- Programma Informatiehuishouding van de Toekomst (PIT)
- Programma GLB23-27
- Programma VHS/Realtime Vervoersbewijs Dierlijke Meststoffen (rVDM)
- Project AERIUS

En is 1 groot ICT-project beëindigd: Project Vangstregistratie

3. Belangrijke ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering

Nieuw organisatiebesluit LNV

Het directoraat generaal Realisatie Transitie Landelijk Gebied (RTLG) is per 1 oktober 2022 gestart. De aanleiding om RTLG op te richten ligt in het Coalitieakkoord. In dat akkoord wordt ingezet op het aanpakken van de grote urgente maatschappelijke opgaven rondom landbouw, natuur, water en klimaat in het landelijk gebied. RTLG is een regieorganisatie die Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in staat moet stellen om te komen tot een succesvolle en slagvaardige uitvoering van de transitie van het landelijk gebied volgens de in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) opgenomen doelen. Dat kan door de betrokken overheden hierin als één overheid te laten opereren, door de noodzakelijke samenhang en keuzes tussen de diverse ruimtevragers. Daarvoor worden de volgende twee instrumenten ingezet:

- de regieorganisatie RTLG
- een Transitiefonds

Transitiefonds

In december 2022 is het [wetsvoorstel](#) tot oprichting van het Transitiefonds als een begrotingsfonds, zoals bedoeld in artikel 2.11 van de CW, ingediend bij de Staten-Generaal. Goedkeuring wordt begin 2023 verwacht, zodat met ingang van 2024 verplichtingen en uitgaven ten laste van het begrotingsfonds kunnen worden gedaan. Met dit Transitiefonds worden maatregelen bekostigd die nodig zijn om de stikstofbelasting van de natuur terug te dringen, evenals de emissies van broeikasgassen door landbouw en landgebruik. Daarnaast worden hieruit maatregelen gefinancierd die bijdragen aan het beschermen en ontwikkelen van de natuur en het tijdelijk voldoen aan de Kaderrichtlijn water en maatregelen die bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw.

Het voorstel wijst de Minister voor Natuur en Stikstof als fondsbeheerder aan.

C. JAARREKENING

7. Departementale verantwoordingsstaat

Departementale verantwoordingsstaat 2022 van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting			(2) Realisatie			(3) Mutaties (3)=(2)-(1)		
		Verplich- tingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplich- tingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplich- tingen	Uitgaven	Ontvangsten
Totaal		1.871.805	1.965.505	92.314	2.510.562	2.115.458	182.406	638.757	149.953	90.092
Beleidsartikelen										
21 Land- en tuinbouw		768.556	653.967	32.770	611.112	586.815	103.826	- 157.444	- 67.152	71.056
22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken		269.321	462.658	44.651	758.961	583.999	52.889	489.640	121.341	8.238
23 Kennis en innovatie		229.587	244.539	12.107	449.055	253.210	11.643	219.468	8.671	- 464
24 Uitvoering en toezicht		431.301	431.301	0	517.794	517.794	12.348	86.493	86.493	12.348
Niet-beleidsartikelen										
50 Apparaat		150.403	150.403	2.786	173.640	173.640	1.700	23.237	23.237	- 1.086
51 Nog onverdeeld		22.637	22.637	0	0	0	0	- 22.637	- 22.637	0

8. Samenvattende verantwoordingsstaat agentschap

Samenvattende verantwoordingsstaat 2022 inzake baten-lastenagentschap van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (bijdragen x € 1.000)				
Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Realisatie 2021	(3)=(2)-(1) Verschil realisatie en vastgestelde begroting	(4) Realisatie 2020
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit				
Totale baten	460.758	469.641	8.883	448.387
Totale lasten	460.758	476.358	15.600	434.685
Saldo van baten en lasten	0	- 6.717	- 6.717	13.702
Totale kapitaalontvangsten	8.750	9.543	793	11.105
Totale kapitaaluitgaven	17.069	16.169	- 900	20.032
Balanstotaal	n.v.t.	107.337	n.v.t.	100.546

9. Jaarverantwoording agentschap per 31 december 2022

Staat van baten en lasten van het baten-lastenagentschap NVWA (bedragen x € 1.000)				
Omschrijving	Vastgestelde begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil realisatie en vastgestelde begroting	Realisatie 2021
Baten				
- Omzet	419.773	422.591	2.818	405.646
waarvan omzet moederdepartement	198.125	198.016	- 109	193.645
waarvan omzet overige departementen	111.024	117.843	6.819	110.780
waarvan omzet derden	110.624	106.732	- 3.892	101.221
Rentebaten	0	360	360	
Vrijval voorzieningen	0	181	181	226
Bijzondere baten	40.985	46.509	5.524	42.515
Totaal baten	460.758	469.641	8.883	448.387
Lasten				
Apparaatskosten	449.724	458.888	9.164	413.528
- Personele kosten	265.572	289.582	24.010	256.047
waarvan eigen personeel	231.758	252.407	20.649	228.505
waarvan inhuur externen	20.627	27.527	6.900	20.209
waarvan overige personele kosten	13.187	9.648	- 3.539	7.333
- Materiële kosten	184.152	169.306	- 14.846	157.481
waarvan apparaat ICT	2.150	1.991	- 159	1.491
waarvan bijdrage aan SSO's	57.999	55.063	- 2.936	52.509
waarvan overige materiële kosten	124.003	112.252	- 11.751	103.481
Rentelasten	20	32	12	16
Afschriftingskosten	10.514	7.358	- 3.156	11.737
- Materieel	2.237	1.494	- 743	1.561
waarvan apparaat ICT	250	109	- 141	115
waarvan overige	1.987	1.385	- 602	1.446
- Immaterieel	8.277	5.864	- 2.413	10.176
Overige lasten	500	10.080	9.580	9.404
waarvan dotaties voorzieningen	500	0	- 500	38
waarvan bijzondere lasten	0	10.080	10.080	9.366
Totaal lasten	460.758	476.358	15.600	434.685
Saldo van baten en lasten	0	- 6.717	- 6.717	13.702

Stelselwijziging

Niet van toepassing voor 2022.

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

De omzet van het moederdepartement is op totaalniveau conform begroting. In totaal is de omzet € 4,4 mln. hoger dan in 2021 als gevolg van aanvullende opdrachten van LNV. De totale omzet van Keuren is lager dan begroot (en dan 2021), door de afronding van de werkzaamheden ter

voorbereiding op Brexit. De omzetcategorie «Overig» omvat werkzaamheden voor LNV die worden uitbesteed aan derden. De realisatie in 2022 ligt boven de vastgestelde begroting (en 2021) door werkzaamheden met betrekking tot de invoering van Realtime Vervoerdocumenten Mest (RVDM).

Omzet moederdepartement (bedragen x € 1.000)				
	Vastgestelde begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2021
Handhaven	164.725	167.652	2.927	157.192
Keuren certificering op afstand	522	523	1	407
Keuren import	1.573	716	- 857	2.638
Keuren export, slachthuizen en overige activiteiten	20.393	16.860	- 3.533	22.592
Overig	10.912	12.265	1.353	10.816
Omzet moederdepartement	198.125	198.016	- 109	193.645

Omzet overige departementen

De omzet van de overige departementen is toegenomen ten opzichte 2021 en ten opzichte van de oorspronkelijke begroting 2022, als gevolg van extra toegewezen werkzaamheden door VWS op het gebied van productveiligheid, tabakscontroles en tabaksontmoeidiging. Daarnaast was de inzet voor het Diergezondheidsfonds fors hoger, vanwege het ruimen van vogels (veel uitbraken van vogelgriep in 2022).

Omzet overige departementen (bedragen x € 1.000)				
	Vastgestelde begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil realisatie en begroting	Realisatie 2021
Handhaven	86.876	91.540	4.664	86.137
Keuren certificering op afstand	103	0	- 103	103
Keuren import	837	1.078	241	914
Keuren export, slachthuizen en overige activiteiten	1.197	2.179	982	897
Overig	22.011	23.046	1.035	22.729
Omzet overige departementen	111.024	117.843	6.819	110.780

Omzet Derden

De omzet uit retributies is hoger dan in 2021. De stijging is echter minder groot dan verwacht in de oorspronkelijke begroting 2022, doordat een deel van de Brexit-maatregelen is uitgesteld tot een later moment. De overige opbrengsten derden zijn sterk toegenomen ten opzichte van 2021 doordat vergoedingen van het merenjarenproject EURL Bacteriën en Virussen (€ 0,6 mln.) zijn uitgekeerd in 2022 en doordat er in 2022 weer meer projecten voor derden zijn uitgevoerd dan in 2021.

Bijzondere baten

De bijzondere baten zijn € 5,5 mln. hoger dan begroot door extra tariefdemping gerelateerd aan niet kostendekkende tarieven. Het grootste deel hiervan betreft extra tariefdemping voor voorbereidende fytosanitaire werkzaamheden import en export (€ 2,4 mln.), vanwege het besluit om de kosten van deze retribueerbare activiteiten pas per 1 januari 2023 door te berekenen aan het bedrijfsleven. De bijzondere baten omvatten ook een bedrag van afgerond € 0,2 mln. van VWS ter compensatie voor oninbare vorderingen voor CEG (Common Entry Gate Systeem) kennisgevingen.

Toelichting op de lasten

Personele kosten

De totale personele kosten zijn fors hoger (€ 33,5 mln.) dan in 2021 en hoger dan de oorspronkelijke begroting 2022 (€ 24,0 mln.). De kosten voor eigen personeel (Lonen en salarissen, Pensioenlasten en Overige sociale lasten) zijn toegenomen (€ 23,9 mln. ten opzichte van 2021 en € 20,6 mln. ten opzichte van de begroting) door een toename van het personeelsbestand (extra middelen vanuit het coalitieakkoord) en als gevolg van de nieuwe CAO per 1 juli 2022. De externe inhoud is toegenomen (€ 7,3 mln. ten opzichte van 2021 en € 6,9 mln. ten opzichte van de begroting) doordat extern personeel is ingezet voor het uitvoeren van extra werkzaamheden voor de opdrachtgevers. De reden hiervan is vertraagde instroom van extra eigen personeel vanwege de krappe arbeidsmarkt en de noodzakelijke (niet-productieve) tijd die werving en inwerken van nieuw eigen personeel kost. Door de krappe arbeidsmarkt is de toename in kosten voor externe inhoud uiteindelijk relatief hoog uitgepakt.

De overige personele kosten (Opleidings- en scholingskosten en Andere personele kosten) zijn hoger dan in 2021 (€ 2,3 mln.), maar lager (€ 3,5 mln.) dan in de oorspronkelijke begroting. De toename ten opzichte van 2021 zit in hogere kosten voor openbaar vervoer en woon-werkverkeer (€ 1,0 mln. door de grotere personele bezetting en het feit dat medewerkers weer meer op kantoor werken), in hogere kosten voor binnen- en buitenlandse dienstreizen (€ 0,8 mln.) en in hogere kosten voor afdelingsuitjes en het personeelsfeest (€ 0,5 mln.). De kosten zijn lager dan begroot doordat het budget is gebaseerd op de situatie voor de COVID-19 pandemie, terwijl in werkelijkheid het aantal reisbewegingen nog steeds veel minder is dan voor COVID-19.

Tot slot bevat de post «Inhoud» voor € 0,2 mln. aan kosten in het kader van de het programma Werk aan Uitvoering (WaU). Naar aanleiding van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) en het programma Werk aan Uitvoering (WaU) zijn middelen vrijgemaakt ter versterking van uitvoeringsorganisaties, waaronder agentschappen. Deze middelen zijn doorverdeeld aan het agentschap via een vermogensstorting (zie Eigen Vermogen).

Er is bij de NVWA geen sprake van functionarissen (eigen personeel of externe inhoud) die vallen onder de WNT (Wet Normering Topinkomens) informatieplicht.

Materiële kosten

De materiële kosten zijn hoger (€ 11,8 mln.) dan in 2021. De belangrijkste oorzaken worden hieronder toegelicht. Ten eerste zijn de kosten voor medewerker-gebonden producten en diensten (o.a. laptop, telefoon(abonnement), Cloudwerkplek) hoger (€ 2,0 mln.), door de hogere bezetting en door de hoge inflatie. Ten tweede zijn er hogere kosten voor externe vergaderfaciliteiten (€ 1,5 mln.), door verbouwing van het opleidingscentrum van de NVWA en door de terugkeer van managementconferenties op locatie. Ten derde zijn de kosten voor dienstauto's toegenomen (€ 1,4 mln.), door de toename in personeel, stijgende brandstof-/energiekosten en verduurzaming. Ten vierde zijn de proceskosten (o.a. kosten Landsadvocaat) en de kosten voor dwangsommen toegenomen (totaal € 1,1 mln.), door veel rechtszaken en veel informatieverzoeken in het kader van de Wet open overheid. Verder is de inhoud van practitioners gestegen (€ 1,1 mln.) en zien we een stijging van de energiekosten van huisvesting (€ 0,7 mln.).

mln.). Tot slot werken de toegenomen personele bezetting, de hogere prijzen door de inflatie en het geheel vervallen van de COVID-19 maatregelen door in allerlei andere onderdelen van de materiële kosten. In combinatie met diverse kleine effecten zorgt dit per saldo voor de rest van de stijging (€ 4,0 mln.) van de materiële kosten ten opzichte van 2021.

De realisatie 2022 van de materiële kosten ligt onder (€ 14,9 mln.) de oorspronkelijke begroting 2022. De twee belangrijkste oorzaken worden hieronder toegelicht. Ten eerste is de BTW voor facturen van KDS (keurings-assistenten) en de practitioners (zelfstandige dierenartsen) begroot onder de materiële kosten, maar moeten deze kosten worden verantwoord onder de bijzondere lasten (€ 10,1 mln.). Ten tweede waren de kosten voor SSO's (met name DICTU) lager dan begroot (€ 3,2 mln.).

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten voor materiële vaste activa zijn € 0,7 mln. lager dan begroot, met name doordat enkele investeringen in laboratoriumapparatuur zijn uitgesteld van 2021 naar 2022. Hierdoor is de afschrijving van deze laboratoriumapparatuur pas in de loop van 2022 begonnen. De afschrijvingskosten voor immateriële vaste activa zijn € 2,4 mln. lager dan begroot. Dit betreft met name de afschrijvingskosten voor het IV/ICT Actieplan. Bij het opstellen van de begroting voor deze afschrijvingskosten is een fout gemaakt, waardoor de afschrijvingskosten veel te ruim zijn begroot.

Overige kosten

Tot slot zijn de overige lasten hoger (€ 0,7 mln.) dan in 2021 en ook hoger (€ 9,6 mln.) dan de oorspronkelijke begroting 2022. In de oorspronkelijke begroting 2022 waren de bijzondere lasten (in totaal € 10,1 mln.) begroot als onderdeel van de materiële kosten.

Saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten is € 6,7 mln. negatief (ten opzichte van een positief resultaat in 2021 van € 13,7 mln.). Het negatieve resultaat van € 6,7 mln. wordt voornamelijk veroorzaakt door een substantiële stijging van de personele kosten, als gevolg van het aantrekken van veel extra personeel. De inzet van extra personeel is mogelijk door de toekenning van extra structurele middelen voor de NVWA op basis van het Coalitieakkoord. De groei van het personeelsbestand heeft zich in 2022 nog niet volledig kunnen vertalen in de bijbehorende toename in uitgevoerd declarabel (voor opdrachtgevers) of retribueerbaar (voor derden) werk. Dit hangt onder andere samen met de noodzakelijke (niet-productieve) tijd die werving en inwerken van nieuw eigen personeel kost. In overleg met LNV zijn gedurende 2022 daarom keuzes gemaakt ten aanzien van de op te leveren jaarplan-resultaten, door bijvoorbeeld onderdelen te schrappen of een jaarplanresultaat in aangepaste vorm uit te voeren (bijv. toezicht op afstand i.p.v. ter plaatsen of een kleinere doelgroep / scope aan activiteiten). Een volledige inhoudelijke terugkoppeling ten aanzien van de jaarplanresultaten wordt in mei door de NVWA gepubliceerd.

Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting zijn de lasten in 2022 harder gestegen (stijging € 15,5 mln.) dan de baten (stijging € 8,8 mln.). Deze stijging van de lasten bestaat uit hogere kosten voor eigen personeel (€ 20,6 mln.), voor externe inhuur (€ 6,9 mln.) en voor de bijzondere lasten (€ 10,1 mln.). De overige personele kosten (€ 3,5 mln.), de materiële kosten (€ 14,9 mln.), de afschrijvingskosten (€ 3,2 mln.) en de kosten voor dotaties

voorzieningen (€ 0,5 mln.) zijn lager dan de oorspronkelijke begroting. De belangrijkste oorzaken van deze verschillen ten opzichte van de begroting zijn de inzet van de extra middelen vanuit het coalitieakkoord (hogere totale personele kosten), het begroten van de bijzondere lasten onder de materiële kosten (budgetoverschrijding bijzondere lasten en budgetonderschrijding materiële kosten), lagere totale kosten voor de ICT dienstverlening van DICTU (lagere materiële kosten) en lagere afschrijvingskosten. De baten zijn minder hard gestegen dan de personele kosten, door de noodzakelijke (niet-productieve) tijd die werving en inwerken van nieuw eigen personeel kost.

Ook ten opzichte van de realisatie van 2021 zijn de lasten in 2022 harder gestegen (stijging € 41,7 mln.) dan de baten (stijging € 21,3 mln.). In dit geval bestaat de stijging van de lasten uit hogere kosten voor eigen personeel (€ 23,9 mln.), voor externe inhuur (€ 7,3 mln.), voor overige personele kosten (€ 2,3 mln.), voor materiële kosten (€ 11,8 mln.) en voor de bijzondere lasten (€ 0,7 mln.). De afschrijvingskosten zijn gedaald ten opzicht van 2021 (€ 4,3 mln.). De stijging van de lasten ten opzichte van 2021 hangt eveneens samen met de inzet van de extra middelen vanuit het coalitieakkoord (waardoor zowel de personele kosten als personeelgebonden materiële kosten (bijvoorbeeld laptops) zijn gestegen), maar wordt ook veroorzaakt door prijsstijgingen (inflatie) en het opheffen van alle COVID-19 maatregelen. Tot slot zijn de afschrijvingskosten gedaald, doordat de basisvoorzieningen ontstaan vanuit de compartimentering van INSPECT medio 2022 volledig waren afgeschreven. Het resultaat wordt, conform de Regeling Agentschappen, ten laste van het Eigen Vermogen gebracht

Balans per 31 december 2021 (bedragen x €1.000)		
	Balans 2022	Balans 2021
Activa		
Vaste activa	20.448	19.155
Materiële vaste activa	6.685	5.577
waarvan grond en gebouwen	2.202	1.702
waarvan installaties en inventarissen	3.755	3.164
waarvan overige materiële vaste activa	728	711
Immateriële vaste activa	13.763	13.578
Vlottende activa	86.889	81.391
Voorraden en onderhanden projecten	494	408
Debiteuren	15.635	15.520
Overige vorderingen en overlopende activa	11.832	10.459
Liquide middelen	58.928	55.004
Totaal activa:	107.337	100.546
 Passiva		
Eigen Vermogen	9.812	14.049
Exploitatireserve	16.529	347
Onverdeeld resultaat	– 6.717	13.702
Voorzieningen	0	181
Langlopende schulden	11.589	9.274
Leningen bij het Ministerie van Financiën	11.589	9.274
Kortlopende schulden	85.936	77.042
Crediteuren	8.014	5.526
Belastingen en premies sociale lasten	127	178
Kortlopend deel leningen bij het Ministerie van Financiën	4.584	7.356
Overige schulden en overlopende passiva	73.211	63.982
Totaal passiva:	107.337	100.546

Toelichting op de balans

Immateriële vaste activa	2022	2021
Immateriële vaste activa	13.763	13.578
Totaal immateriële vaste activa	13.763	13.578

In het jaarverslag 2020 is de administratieve verwerking van de compartimentering en afboeking van INSPECT en de daaruit ontstane Basisvoorzieningen uitgebreid toegelicht. Over deze Basisvoorzieningen heeft in 2022 de reguliere afschrijving plaatsgevonden (€ 4,8 mln.), waardoor de Basisvoorzieningen per 30 juni 2022 volledig waren afgeschreven. Naast de basisvoorzieningen is er in 2022 voor € 0,3 mln. afgeschreven op de nieuwe Meldingenapplicatie en het Klantportaal en voor € 0,6 mln. op reguliere immateriële vaste activa projecten. Er zijn investeringskosten geactiveerd voor softwarelicenties (€ 0,5 mln.), voor Meldingenapplicatie (€ 1,4 mln.) en het Klantportaal (€ 0,6 mln.). Daarnaast zijn er investeringen (ruim € 5,3 mln.) gedaan voor ICT systemen die nog in ontwikkeling zijn. Dit zijn ICT systemen die nog niet in gebruik zijn genomen en waarover daarom nog niet wordt afgeschreven.

Debiteuren (bedragen x € 1.000)	2022	2021
Moederdepartement LNV	96	33
Ministerie van EZK	119	40
Ministerie van lenW	80	44
Ministerie van VWS	77	12
Ministerie van BZK	25	37
Ministerie van JenV	0	17
UBR	4	0
RWS	0	16
SodM	0	30
Derden	15.936	16.114
Dubieuze debiteuren	2.019	2.223
Totaal debiteuren	18.356	18.566
Voorziening dubieuze debiteuren	– 2.721	– 3.046
Totaal debiteuren	15.635	15.520

De post «Moederdepartement LNV» omvat de doorbelasting van aan bedrijven terugbetaalde boetebedragen (met wettelijke rente) naar aanleiding van gegrond verklaard bewaar. De post «Ministerie van lenW» betreft hoofdzakelijk de bijdrage aan platform BOD en enkele doorbelastingen van gemaakte kosten voor een project uitgevoerd in opdracht van lenW. De posten van de overige overheidsonderdelen in bovenstaande tabel hebben betrekking op de doorbelasting van personeel gerelateerde kosten (veelal detachering). De post «Derden» betreft de debiteuren buiten de kring van de rijksoverheid en ligt qua bedrag in lijn met vorig jaar.

De post dubieuze debiteuren is gedaald ten opzichte van vorig jaar met € 0,2 mln., doordat de aanwas van nieuwe dubieuze debiteuren posten in 2022 (€ 0,2 mln.) veel lager was dan het bedrag aan vorderingen dat definitief buiten invordering is geplaatst (€ 0,4 mln.). De voorziening dubieuze debiteuren komt ook lager uit dan in 2021 (daling met € 0,3 mln.), door een combinatie van drie factoren. Ten eerste is er sprake van een toename van de voorziening vanwege de jaarlijkse dotatie (€ 0,6 mln.). Ten tweede is er de afname van de voorziening vanwege de definitief buiten invordering

geplaatste posten (€ 0,4 mln.). Tot slot is er een vrijval van de voorziening (€ 0,5 mln.) doordat de dotatie (gebaseerd op de begrote omzet) veel hoger was dan de aanwas van nieuwe dubieuze debiteuren posten (per saldo € 0,4 mln.) en doordat oninbare vorderingen voor CEG (Common Entry Gate Systeem) kennisgevingen, die ten laste van de voorziening waren geboekt, uiteindelijk worden vergoed door opdrachtgever VWS.

Overige vorderingen en overlopende activa (bedragen x €1.000)	2022	2021
Moederdepartement LNV	5.065	4.535
Ministerie van VWS	870	158
RVO	589	1.000
RVB	18	48
UBR	0	3
DPC	20	0
Derden	5.270	4.715
Totaal nog te ontvangen	11.832	10.459

Bij de post «Moederdepartement LNV» heeft € 1,2 mln. een looptijd van langer dan 1 jaar. Dit betreft vooruitbetaalde huisvestingskosten (LNV). Bij de post «RVO» heeft € 0,3 mln. een looptijd van langer dan 1 jaar. Dit betreft nog te factureren omzet projecten Derden. De post «Derden» bevat voor een heel klein deel overige vooruitbetaalde kosten met een looptijd van langer dan 1 jaar.

Liquide middelen (bedragen x € 1.000)	2022	2021
Kas	4	0
Rekening-courant ministerie van Financiën	58.924	55.004
Totaal liquide middelen	58.928	55.004

Vermogensontwikkeling (bedragen x € 1.000)	2022	2021	2020
1 Eigen vermogen per 01/01	14.049	– 4.653	33.672
2 Saldo van baten en lasten	– 6.717	13.702	– 52.765
3 Directe mutaties in het eigen vermogen:			
– 3a Uitkering aan moederdepartement	0	0	– 17.736
– 3b Bijdrage moederdepartement ter versterking eigen vermogen	2.480	5.000	32.176
4 Eigen vermogen per 31/12	9.812	14.049	– 4.653
Omzet	422.591	405.646	344.256
Vermogensplafond (5% van gemiddeld 3 jaar)	19.542	17.958	16.307

Na de vaststelling van het jaarverslag door de eigenaar wordt het onverdeeld resultaat in zijn geheel toegevoegd aan de exploitatiereserve. Het eigen vermogen per 31 december 2022 van € 9,8 mln. (positief), zijnde 2,5% van de gemiddelde jaaromzet over de laatste drie jaar, is kleiner dan het maximaal toegestane eigen vermogen voor 2022 (€ 19,5 mln.).

Voorzieningen (bedragen x € 1.000)	2022	2021
Boekwaarde op 1 januari	181	588
Dotaties	0	38
Onttrekkingen	0	– 219
Vrijval	– 181	– 226

	2022	2021
Boekwaarde op 31 december	0	181

De vrijval van de voorziening betreft vijf claims. Drie claims zijn vrijgevallen omdat met ingang van 2022 het grensbedrag voor het opnemen van claims in de voorziening is verhoogd van € 5.000 naar € 25.000 per claim. Twee claims zijn na onderzoek afgewezen.

De voorziening is gebaseerd op een schatting van de uitstroom van middelen per ingediende claim en mede gebaseerd op ervaringen van voorgaande jaren. Eind 2022 waren er in totaal 11 claims in behandeling (totaal geclaimd bedrag € 1,0 mln.). Deze zijn niet opgenomen in de voorziening, omdat afdeling Juridische Zaken inschat dat deze claims niet tot uitstroom van middelen zullen leiden.

Crediteuren (bedragen x € 1.000)		
	2022	2021
Ministerie van BZK	61	0
DICTU	2.915	399
RIVM	1.915	5
RVO	192	0
RVB	76	17
UBR	34	46
RWS	9	7
DPC	6	63
Doc-Direkt	1	0
DJI	0	5
Derden	2.805	4.984
Totaal crediteuren	8.014	5.526

De post «Ministerie van BZK» en het grootste deel van de post «UBR» hebben betrekking op detacheringen. De post «DICTU» heeft betrekking op de ICT dienstverlening. De post «RVB» betreft coördinatie werkzaamheden voor de verbouwing van locatie Wageningen en een onderzoeksproject voor locatie Groningen. De post «RIVM» betreft uitbesteed onderzoek. De post «RVO» betreft de doorbelasting voor centraal relatiebeheer. De posten voor «RWS», «DPC» en «Doc-Direkt» betreffen de facturatie van diverse dienstverlening afgenomen door de NVWA.

Overige verplichtingen en overlopende passiva (x € 1.000)		
	2022	2021
Moederdepartement LNV	17.494	11.301
Ministerie van VWS	1.527	1.718
Ministerie van EZK	499	676
Ministerie van Financiën	76	0
Ministerie van IenW	0	100
Ministerie van JenV	76	0
DICTU	2.601	7.595
RVB	1.420	1.019
RVO	230	349
RIVM	152	0
UBR	22	173
RSO	– 41	0
Derden	49.155	41.051
Totaal nog te betalen	73.211	63.982

De post «Moederdepartement LNV» betreft de doorschif en/of te verrekenen bedragen van PxQ (uren) budgetten (€ 12,0 mln.), Extern Geoormerkte Budgetten (€ 5,0 mln.), nog te verrekenen inzet schepen 2022 voor Sanitaire bemonstering schelpdieren (€ 0,4 mln.) en nog enkele kleine te verrekenen posten. De post «Ministerie van VWS» (€ 1,5 mln.) en «Ministerie van EZK» (€ 0,5 mln.) betreffen de doorschif en/of te verrekenen van bedragen voor Extern Geoormerkte Budgetten. De posten «Ministerie van Financiën» en «Ministerie van JenV» hebben betrekking op detacheringen.

Het bedrag voor de post «DICTU» (€ 2,6 mln.) bestaat uit nog te betalen bedragen voor de ICT dienstverlening van DICTU. De post «RVB» bestaat voor € 0,7 mln. uit nog te betalen meerkosten huur i.v.m. de verbouwing van locatie Zwijndrecht, en voor € 0,7 mln. uit nog te betalen kosten voor de panden en de eindafrekening voor werkzaamheden op verschillende locaties. De post «RIVM» betreft nog te betalen uitbesteed onderzoek. De post «UBR» betreft nog te betalen bedragen voor dienstverlening van UBR. De post «RVO» betreft nog te betalen beheerskosten voor het beveiligd inloggen op de website van e-CertNL. De post «RSO» betreft een creditnota aangaande de eindafrekening 2021 voor de schoonmaakdiensten. De post «Derden» bestaat uit circa € 31,1 mln. aan nog te betalen bedragen aan medewerkers (saldo verlofuren), een reservering (€ 7,7 mln.) voor e-CertNL (zie extra toelichting hieronder), een reservering (€ 0,1 mln.) voor uitkering Remplaçanten en € 10,3 mln. aan overige nog te betalen bedragen.

Van het totale saldo «Overige schulden en overlopende passiva» (€ 73,2 mln.) is bij de post «Derden» voor een bedrag van € 0,5 mln. sprake van een looptijd van langer dan 1 jaar. Dit betreft vooruit ontvangen bedragen voor projecten Derden. Er is geen sprake van posten met een looptijd van 5 jaar of langer. Voor IKB spaarverlof (€ 21,1 mln.) is het niet mogelijk om een betrouwbare inschatting van de looptijd te maken, omdat deze verlofsoort onbeperkt geldig is. Op het moment dat veel medewerkers in dezelfde periode hun IKB spaarverlof willen gaan inzetten, zal de organisatie mogelijk extra personeel moeten gaan inhuren om het reguliere werk doorgang te kunnen laten vinden.

e-CertNL

De post «Derden» omvat een reservering van € 7,7 mln. voor e-CertNL. e-CertNL is ruim 10 jaar geleden opgezet en vormt een set van applicaties ten behoeve van de uitgifte van import- en exportcertificaten. e-CertNL wordt beheerd door de NVWA binnen een samenwerkingsverband van de NVWA en het bedrijfsleven. Dit samenwerkingsverband is georganiseerd in de Gebruikersraad e-CertNL, onder voorzitterschap van de directeur Keuren van de NVWA. Het bedrijfsleven wordt in de Gebruikersraad vertegenwoordigd door vijf partijen (NZO, COV, Plantum, KCB, Groente- en Fruithuis).

Het tarief dat doorbelast wordt voor het uitgeven van certificaten door e-CertNL (in 2022 € 5,75 per certificaat) bestaat uit een dekking voor het beheer en onderhoud (personeelskosten NVWA, kosten DICTU, overige kosten; in 2022 € 5,75 per certificaat) en een reservering voor specifieke wijzigingsverzoeken voor de verschillende sectoren (in 2022 € 0,00 per certificaat). De Gebruikersraad heeft besloten om in het tarief per certificaat vanaf 2021 de reserveringscomponent (in 2020 nog € 0,80 per certificaat) niet meer op te nemen, vanwege het beperkte aantal wijzigingsverzoeken de afgelopen jaren. Het totaalsaldo van de reservering die de afgelopen jaren is opgebouwd bedraagt € 7,7 mln. (onderdeel van de post «Derden») per

31 december 2022. Ondanks het vervallen van de reserveringscomponent is de opgebouwde reservering in 2022 verder gestegen (2021: € 7,2 mln.; 2022: € 7,7 mln.). De Gebruikersraad kan tot maximaal het gereserveerde bedrag aan wijzigingsverzoeken accorderen, die vervolgens vanuit de balanspositie door de NVWA moeten worden betaald.

Kasstroomoverzicht over 2021 (bedragen x € 1.000)			
	Vastgestelde begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil realisatie en vastgestelde begroting
Rekening-courant RHB 1 januari 2022 + stand depositorekeningen	28.079	55.004	26.925
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	460.758	467.791	7.033
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 449.744	- 457.241	- 7.497
Totaal operationele kasstroom	11.014	10.550	- 464
Totaal investeringen (-/-)	- 8.750	- 8.813	- 63
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	162	162
Totaal investeringskasstroom	- 8.750	- 8.651	99
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)	0	2.481	2.481
Aflossingen op leningen (-/-)	- 8.319	- 7.356	963
Beroep op leenfaciliteit (+)	8.750	6.900	- 1.850
Totaal financieringskasstroom	431	2.025	1.594
Rekening-courant RHB 31 december 2022 + stand depositorekeningen	30.774	58.928	28.154

Toelichting kasstroomoverzicht

Algemene grondslagen

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht worden gevormd door de rekening-courant met het ministerie van Financiën (Rijkshoofdboekhouding) en uit het kasgeld van de NVWA. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de operationele kasstroom.

Toelichting op kasstromen

Rekening-courant RHB

Het saldo op de rekening-courant RHB per 1 januari 2022 bedroeg € 55,0 mln.

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom is per saldo € 0,5 mln. lager dan begroot.

De ontvangsten in de operationele kasstroom betreffen de door de NVWA gerealiseerde omzet (moederdepartement, overige departementen en derden, totaal € 422,6 mln.), de rentebaten (€ 0,4 mln.), de bijzondere baten (€ 46,5 mln.) en mutaties in de balans (€ -1,7 mln.).

De uitgaven in de operationele kasstroom betreffen de reguliere lasten (vrijval voorziening, apparaatskosten, rentelasten en overige lasten, totaal € 468,8 mln.) en mutaties in de balans (€ -11,6 mln.).

Investeringskasstroom

De investeringskasstroom is € 0,1 mln. lager dan begroot. De investeringen bestaan voornamelijk uit investeringen in immateriële vaste activa (software en ICT-systemen (in ontwikkeling), € 6,1 mln.) en voor een kleiner deel uit investeringen in materiële vaste activa (€ 2,7 mln.).

De desinvesteringen zijn beperkt (€ 0,2 mln.) en betreffen vooral de buitengebruikstellingen van dienstauto's plus toebehoren.

Financieringskasstroom

De financieringskasstroom valt € 1,6 mln. hoger uit dan begroot. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een directe toevoeging aan het eigen vermogen door de eigenaar (€ 2,5 mln.) en lagere aflossingen op de lopende leningen (€ 1,0 mln.) en anderzijds zijn er minder leningen bij het Ministerie van Financiën afgeroepen dan oorspronkelijk begroot (€ 1,9 mln.).

Liquiditeitspositie

De liquiditeitspositie van de NVWA bedraagt € 58,9 mln. per 31 december 2022.

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2021

Omschrijving	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Vastgestelde begroting 2022	Realisatie 2022
Gemiddelde kostprijs (€ /uur)	100,53	104,29	107,23	121,54	121,17	121,17
Tarieven						
Index 2012 = € 94,07 = 100	106,87	110,86	113,99	129,2	128,8	128,8
Omzet per productgroep (x mln.)³						
Handhaven	200,1	207,6	213,4	256,6	262,2	271,6
Keuren	88,7					
Keuren certificering op afstand		7,1	7,3	9,7	10	12
Keuren import		17	18,6	19,9	19,3	21,8
Keuren export, slachthuizen en overige activiteiten		67,7	75,1	98,8	101	94,6
FTE						
Aantal FTE (excl. Externe inhuur) ¹	2.407	2.432	2.531	2.667	2.718	2.831
Verhouding FTE direct/indirect (exclusief externe inhuur)	1.848/559	1834/598	1951/580	2056/611	2.095/623	2.182/649
Salariskosten per FTE	77.733	80.282	84.435	85.685	85.268	89.152
Saldo van baten en lasten						
Saldo van baten en lasten als % van de totale baten	– 12,10%	– 15,51%	– 13,06%	3,06%	0%	– 1,43%
Kwaliteit						
Afhandelsnelheid informatieverzoeken, klachten en meldingen ²	95%	90%	81%	84%	90%	80%
Tijdig betaalde facturen (< 30 dagen)	97%	96%	98%	99%	95%	95%

1. *De gerealiseerde gemiddelde bezetting in 2022 is inclusief 12 FTE medewerkers met een bijzondere status, zoals van-werk-naar-werk medewerkers.*
2. *De realisatie 2022 betreft een gewogen gemiddelde van het aantal vragen, klachten en meldingen dat binnen de gestelde afhandelingstermijn is voltooid. De realisatie 2021 en 2020 hebben enkel betrekking op de afhandelsnelheid van informatieverzoeken (vragen) en meldingen. Over 2019 en 2018 waren er geen cijfers beschikbaar door*

- systeemproblemen en zijn de gerealiseerde percentage gelijk aan het begrote percentage. De getoonde realisatiecijfers per jaar zijn om deze redenen slecht te vergelijken. Toch kan wel enige duiding worden gegeven aan de daling van het percentage ten opzicht van 2021. De daling hangt samen met de grote hoeveelheid relatief gemakkelijke informatieverzoeken (vragen) in 2021, in combinatie met een lager totaal aantal meldingen door de COVID-19 situatie in 2021. In 2022 is het aantal meldingen weer op het niveau van voor de COVID-19 pandemie. In de toekomst zal Basisvoorziening Meldingen (in ontwikkeling) een nog betrouwbaarder beeld gaan geven van de doorlooptijd van meldingen.*
3. *De cijfers zoals gepresenteerd in deze tabel zijn bedoeld om de ureninzet per productgroep te monitoren. De cijfers sluiten niet aan bij de gepromoveerde omzetcijfers in de Staat van Baten en Lasten, omdat de uren derden en de omzet uit Extern Geoormerkte Budgetten niet aan een productgroep zijn gekoppeld. Tot slot wordt overproductie (teveel uren) wel in bovenstaande cijfers opgenomen, maar niet in de omzetcijfers in de Staat van Baten en Lasten.*

10. Saldibalans

Saldibalans per 31 december 2022 van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hoofdstuk XIV) (bedragen x 1.000)					
Activa	31-12-2022	31-12-2021	Passiva	31-12-2022	31-12-2021
Intra-comptabele posten					
1 Uitgaven ten laste van de begroting	2.115.453	2.013.542	2 Ontvangsten ten gunste van de begroting	182.407	641.179
3 Liquide middelen	3.080	2.598	4a Rekening-courant RHB	2.553.961	2.023.269
4 Rekening-courant RHB ¹	0	0	5a Begrotingsreserves	231.165	254.389
5 Rekening-courant RHB Begrotingsreserve	231.165	254.389	7 Schulden buiten begrotingsverband	67.219	66.419
6 Vorderingen buiten begrotingsverband	685.054	714.727	Subtotaal intra-comptabel	3.034.752	2.985.256
8 Kas-transverschillen					
Subtotaal intra-comptabel	3.034.752	2.985.256			
Extra-comptabele posten					
9 Openstaande rechten	0	0	9a Tegenrekening openstaande rechten	0	0
10 Vorderingen	437.161	474.986	10a Tegenrekening vorderingen	437.161	474.986
11a Tegenrekening schulden	0	0	11 Schulden	0	0
12 Voorschotten	2.219.607	1.729.973	12a Tegenrekening voorschotten	2.219.607	1.729.973
13a Tegenrekening garantieverplichtingen	570.393	652.848	13 Garantieverplichtingen	570.393	652.848
14a Tegenrekening andere verplichtingen	1.535.794	1.171.710	14 Andere verplichtingen	1.535.794	1.171.710
15 Deelnemingen	0	0	15a Tegenrekening deelnemingen	0	0
Subtotaal extra-comptabel	4.762.955	4.029.517	Subtotaal extra-comptabel	4.762.955	4.029.517
Totaal	7.797.707	7.014.773	Totaal	7.797.707	7.014.773

1 Rijkshoofdboekhouding

Toelichting op de saldibalans

Algemeen

De balansposten zijn bepaald en gewaardeerd overeenkomstig de geldende voorschriften van de Comptabiliteitswet. Indien van de geldende voorschriften is afgeweken is dit nader toegelicht.

Alle bedragen zijn opgenomen in duizenden euro's tenzij anders vermeld. In de tabel van de saldibalans zijn de bedragen overeenkomstig de voorschriften naar boven afgerond. In de tabellen van de toelichting zijn

de bedragen op de standaard wijze afgerond en opgeteld. Door de verschilende wijze van afronden kan de som van de overige tabellen afwijken van de bedragen van de tabel van de saldibalans.

Saldibalanspost 8, kas-transverschillen, is niet van toepassing voor het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Balanspost 1

Uitgaven ten laste van de begroting 2022

2.115.453

De uitgaven over 2022 zijn gespecificeerd in het jaarverslag van LNV (hoofdstuk XIV) onderdeel uitgaven, artikelen 21 t/m 24 en 50.

Balanspost 2

Ontvangsten ten gunste van de begroting 2022

182.407

De ontvangsten over 2022 zijn gespecificeerd in het jaarverslag van LNV (hoofdstuk XIV) onderdeel ontvangsten, artikelen 21 t/m 24 en 50.

Balanspost 3

Liquide Middelen

3.080

De post liquide middelen is opgebouwd uit de saldi van banken.

De post liquide middelen bestaat uit de aanwezige banksaldi bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) voor de uitvoering van de regeling Borgstellingskrediet voor de Landbouw .

Balanspost 4

Rekening-Courant Rijkshoofdboekhouding

2.553.961

Op de rekening-courant Rijkshoofdboekhouding is de financiële verhouding tussen LNV en de Rijksschatkist van het Ministerie van Financiën gadministreerd.

Het bedrag op de saldibalans is overeenkomstig de saldo opgave per 31 december 2022 van het Ministerie van Financiën.

Balanspost 5

Begrotingsreserves

231.165

Een begrotingsreserve is een meerjarige budgettaire voorziening binnen de begroting die LNV aanhoudt op een afzonderlijke rekening-courant bij het Ministerie van Financiën. De reserve blijft meerjarig beschikbaar voor het doen van uitgaven in latere jaren.

LNV maakt gebruik van de mogelijkheid om begrotingsreserves aan te houden. In het jaarverslag is bij de betreffende begrotingsartikelen informatie opgenomen over toevoegingen aan en onttrekkingen uit de begrotingsreserves aangevuld met relevante feiten en of ontwikkelingen. De begrotingsreserves Landbouw, Visserij en Borgstellingsfaciliteit hebben een rentedragende rekening-courant bij het Ministerie van Financiën. Door de recente stijging van de rente tarieven zijn in 2022 sinds lange tijd weer rente bedragen bij deze reserves ontvangen. Deze bedragen zijn in de tabel onder de kolom toevoegingen verantwoord, respectievelijk 65, 98 en 355 duizend euro.

Begrotingsreserves

Specificatie begrotingsreserves:	Saldo 31-12-2021	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo 31-12-2022	Artikel
Landbouw	19.466	65	7.864	11.667	21
Visserij	29.439	1.372	0	30.811	21
Borgstellingsfaciliteit	84.777	45.374	26.000	104.151	21
Apurement	74.382	2.507	27	76.862	21
Risicovoorziening jonge boeren	46.000	0	39.000	7.000	21
Stikstof	0	0	0	0	22
Risicovoorziening garantstelling Groenfonds	324	350	0	674	22
Totaal	254.388	49.668	72.891	231.165	

Balanspost 6

Vorderingen buiten begrotingsverband 685.054

Onder de vorderingen buiten begrotingsverband zijn bedragen opgenomen die nog van derden moeten worden ontvangen.

Vorderingen Buiten Begrotingsverband

De vorderingen buiten begrotingsverband zijn als volgt te specificeren:	Bedrag
Vordering EU uitgaven ELGF	579.360
Vordering EU uitgaven ELFPO (POP3)	32.007
Vordering op provincies inzake POP	40.371
Vorderingen op overige opdrachtgevers RVO	25.691
Superheffing	4.155
Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij	3.314
Overige vorderingen	155
Totaal	685.053

Vordering EU uitgaven ELGF

De gelden die LNV voor het Europese fonds ELGF voorfinanciert betreffen de declaraties van de maanden november (16/10 – 30/11) en december. De gedeclareerde bedragen van deze maanden zijn in 2023 ontvangen respectievelijk in de maanden januari en februari. De navolgende tabel geeft inzicht in de totaalbedragen van uitgaven en ontvangst met betrekking tot het ELGF van de jaren waarvan de jaaraangiften nog niet door de Europese Commissie zijn vastgesteld.

Vordering EU uitgaven ELGF

De vordering EU uitgaven ELGF is als volgt te specificeren:	Bedrag
Te weinig ontvangen ELGF voorgaand dienstjaar	179
ELGF boekjaar 2022, in 2021 gerealiseerde uitgaven	635.059
Vordering 31 december 2021	635.239
ELGF boekjaar 2022, in 2022 gerealiseerde uitgaven	70.827
Ontvangsten uit ELGF boekjaar 2022	– 705.869
Afrekeningen 2021	– 180
Te weinig ontvangen ELGF boekjaar 2022	16
ELGF boekjaar 2023, in 2022 gerealiseerde uitgaven	579.344
Vordering 31 december 2022	579.360

De jaaraangifte is hoger vastgesteld dan de maandelijkse gedeclareerde bedragen. Naar verwachting zal de Europese Commissie de jaaraangifte 2022 in 2023 definitief vaststellen en het te weinig ontvangen bedrag verrekenen.

* Het boekjaar voor het ELGF loopt van 16 oktober tot en met 15 oktober van het volgende jaar.

Vordering EU uitgaven ELFPO (POP3)

De gelden die LNV voor het Europese fonds ELFPO voorfinanciert inzake het Plattelandsontwikkelingsprogramma 3 betreffen de declaraties van de maanden november (16/10 – 30/11) en december. Het gedeclareerde bedrag van deze maanden is in 2023 ontvangen in de maand februari. De navolgende tabel geeft inzicht in de totaalbedragen van uitgaven en ontvangsten met betrekking tot het ELFPO van de jaren waarvan de jaaraan-giften nog niet door de Europese Commissie zijn vastgesteld.

Vordering EU uitgaven ELFPO (POP3)	
De vordering EU uitgaven ELFPO is als volgt te specificeren:	Bedrag
Té veel ontvangen ELFPO voorgaand dienstjaar	– 90
ELFPO boekjaar 2022, in 2021 gerealiseerde uitgaven	32.926
Vordering 31 december 2021	32.836
ELFPO boekjaar 2022, in 2022 gerealiseerde uitgaven	93.234
Ontvangsten uit ELFPO boekjaar 2022	– 126.072
Afrekeningen 2021	0
Té veel ontvangen ELFPO boekjaar 2022	– 2
ELFPO boekjaar 2023, in 2022 gerealiseerde uitgaven	32.009
Vordering 31 december 2022	32.007

De jaaraangifte is lager vastgesteld dan de maandelijkse gedeclareerde bedragen. Naar verwachting zal de Europese Commissie de jaaraangifte 2022 in 2023 definitief vaststellen en het te veel ontvangen bedrag verrekenen.

* Het boekjaar van ELFPO loopt van 16 oktober tot en met 15 oktober van het volgende jaar.

Vorderingen op provincies inzake POP

De provincies zijn betrokken bij de uitvoering van de projecten en regelingen van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP). Het gaat hier om uitgaven die door RVO.nl zijn gerealiseerd waarvan de provincies een deel van de financiering voor hun rekening nemen volgens het afgesloten convenant voor de uitvoering. De gerealiseerde uitgaven worden per kwartaal door RVO.nl bij de provincies in rekening gebracht. Het huidige POP3 loopt van 2014 tot en met 2022.

Vorderingen op overige opdrachtgevers RVO

RVO.nl voert opdrachten uit voor derden. De opdrachten worden verstrekt door publieke, particuliere en Europese organisaties. Het openstaande bedrag zal RVO.nl in rekening brengen bij de betreffende opdrachtgevers.

Superheffing

RVO.nl heeft van 1 januari 2014 tot 1 april 2015 de melkquoteringsregeling uitgevoerd. Op grond van de Europese regelgeving was bij overschrijding van het landenquotum superheffing verschuldigd aan Brussel. De verschuldigde heffing is vervolgens doorberekend aan kopers en veehouders. In verband met recente uitspraken van het hof in een procedure en een door RVO gestarte bestuurdersaansprakelijkheidsprocedure zal de afwikkeling nog enige tijd vergen.

Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij

Het betreft de door LNV gedane uitgaven voor de uitvoering van projecten en regelingen van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij.

Balanspost 7	
Schulden buiten begrotingsverband	67.219
Onder de schulden buiten begrotingsverband zijn de bedragen opgenomen die nog ten gunste van derden moeten worden gebracht.	

Schulden Buiten Begrotingsverband	
De schulden buiten begrotingsverband zijn als volgt te specificeren:	Bedrag
ELFPO werkkapitaal	24.759
Vereffeningenorganisatie Product- en Bedrijfschappen	13.318
Waarborgsommen RVO.nl	10.464
Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij	8.939
Vrijgevallen gelden voormalige Product- en Bedrijfschappen	7.566
Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur	979
Overige schulden	1.194
 Totaal	 67.218

ELFPO werkkapitaal

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma 3 van 2014-2020 heeft de Europese Commissie in 2014 goedgekeurd en is in 2020 met 2 jaar verlengd. Als gevolg van deze goedkeuring heeft de Europese Commissie aan LNV werkkapitaal voor de uitvoering van POP3 beschikbaar gesteld overeenkomstig verordening (EU) Nr. 1306/2013. Bij de afsluiting van POP3 zal deze voorfinanciering door de commissie worden verrekend.

Vereffening Product- en Bedrijfschappen

Per 1 januari 2015 is de vereffening van de Product- en Bedrijfschappen onder verantwoordelijkheid van EZ gebracht. Voor de uitvoering van de vereffeningstaken is de vereffeningenorganisatie PBO opgericht. Op 1 januari 2019 werd de minister van LNV verantwoordelijk voor de laatste fase van de vereffening van de vermogens van de schappen. In verband met de beëindiging van de vereffeningenorganisatie heeft LNV per 1 januari 2021 deze taken overgenomen. De vereffeningenorganisatie heeft de gelden uit de vereffing naar LNV gestort. Het bedrag bestaat onder andere uit een voorziening sociaal plan en de reserves voor het nog niet vereffende Productschap Tuinbouw.

Waarborgsommen RVO.nl

RVO.nl ontvangt per bank gelden van het bedrijfsleven als zekerheidsstelling voor in- en uitvoercertificaten. Als aan de voorwaarden van de regeling inzake certificaten is voldaan dan betaalt RVO.nl op verzoek van de belanghebbende de bedragen terug.

Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij

Dit betreft door RVO.nl van de EU ontvangen bedragen voor de financiering van projecten en regelingen van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij. Dit zijn met name de regelingen Innovatie Aquacultuur, Innovatie Aanlandplicht en Samenwerkingsprojecten Wetenschap en Visserij.

Vrijgevallen gelden uit vereffening voormalige Product- en Bedrijfschappen
De minister van LNV draagt er zorg voor dat deze saldi een bestemming krijgen die ten nutte komt van het deel van het bedrijfsleven dat betrokken was bij de vereffende schappen.

Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur

Dit betreft door RVO.nl van de EU ontvangen bedragen voor de financiering van projecten en regelingen van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur. (Opvolger van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij).

Balanspost 9

Rechten	0
Rechten onstaan doordat op grond van wettelijke regelingen, in de toekomst aanspraak bestaat op gelden van derden.	

Balanspost 10

Vorderingen	437.161
De vorderingen hebben betrekking op te ontvangen bedragen voor de begroting van LNV.	

Vorderingen

De vorderingen zijn als volgt te specificeren:	Bedrag
Direct opeisbare vorderingen	100.796
Op termijn opeisbare vorderingen	239.142
Geconditioneerde vorderingen	97.223
Totaal	437.161

Direct opeisbare vorderingen

De direct opeisbare vorderingen zijn als volgt te specificeren:	Bedrag
Vorderingen inzake beleid	95.872
Vorderingen NVWA door CJIB te innen	3.827
Diversen	1.097
Totaal	100.796

Vorderingen inzake uitvoering beleid

LNV heeft vorderingen opgelegd voortkomend uit subsidie vaststellingen van diverse regelingen.

Vorderingen NVWA door CJIB te innen

Het betreft de door het CJIB ten behoeve van de NVWA te innen bedragen voor de boetebeschikkingen en dwangsommen van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren/de Wet dieren (GWD), de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (WGB), de Wet Natuurbescherming (WNB) en de Plantgezondheidswet (PGW).

Op termijn opeisbare vorderingen

De op termijn opeisbare vorderingen zijn als volgt te specificeren:	Bedrag
Landinrichtingsrente	175.737
Stichting Groenfonds	27.237
Lening Stichting Wageningen Research (DLO)	25.809
Bureau Beheer Landbouwgronden	9.908
Betalingsregelingen RVO	450
Totaal	239.142

Landinrichtingsrente

Het gaat hier om door grondeigenaren te betalen landinrichtingsrente die voortkomt uit afgesloten landinrichtingsprojecten. De inning van de verschuldigde landinrichtingsrente vindt plaats door de Belastingdienst. Naar verwachting zal in 2043 de laatste afronding van deze regeling plaatsvinden.

Stichting Groenfonds

Inzake het versterken van het investeringsvermogen van de Stichting Groenfonds heeft LNV middelen ter beschikking gesteld (€ 6,2 mln.). Voor het Pilot-Investeringsfonds Duurzame Landbouw is een lening verstrekt (€ 21,0 mln.).

Bureau Beheer Landbouwgronden

Het Bureau Beheer Landbouwgronden beschikt over financiële middelen die in voorgaande jaren door LNV zijn verstrekt. Een deel van deze middelen is bestemd voor het afwikkelen door BBL van een tweetal projecten. Het resterende deel is het aandeel van LNV in het eigen vermogen van BBL. Overige financiële verplichtingen en/of afwikkelingen zullen onder verantwoordelijkheid van LNV plaatsvinden.

Betalingsregelingen RVO

RVO heeft vorderingen voortkomend uit subsidie vaststellingen van diverse regelingen, waarvoor een betalingsregeling is afgesproken.

Geconditioneerde vorderingen

De geconditioneerde vorderingen zijn als volgt te specificeren:	Bedrag
Gestelde zekerheden	85.668
Borgstelling MKB Landbouwkredieten (BL)	11.555
Totaal	97.223

Gestelde zekerheden

Dit betreffen zekerheden die bij de uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU worden gevraagd. De uitvoering hiervan vindt plaats bij RVO.nl.

Borgstelling MKB Landbouwkredieten (BL)

Op basis van de regeling Borgstelling MKB Landbouwkredieten (BL) verstrekken deelnemende banken krediet aan land- en tuinbouwondernemers onder garantie (borgstelling) van de Staat. De regeling Borgstelling MKB landbouwkredieten is geharmoniseerd met de regeling Borgstelling MKB kredieten (BMKB). Op het moment dat de bank de garantie aanspreekt betaalt RVO.nl de claim uit aan de bank. Hierdoor ontstaat er voor RVO.nl een vordering op de onderneming die wordt opgenomen in de debiteurenadministratie. De bank heeft conform de regeling een volgplicht. Wanneer een ondernemer een voorstel tot afkoop bij de bank indient legt de bank dit ter beoordeling voor aan RVO.nl. Na instemming van RVO.nl zorgt de bank voor afwikkeling van de overeengekomen regeling en maakt het aan RVO.nl toekomende bedrag over.

Balanspost 11

Schulden	0
De schulden hebben betrekking op bedragen die ten gunste van de begroting van LNV zijn ontvangen.	

Balanspost 12

Voorschotten	2.219.607
Voorschotten zijn bedragen die aan derden zijn betaald vooruitlopend op later definitief vast te stellen of af te rekenen bedragen.	

Voorschotten ouderdomsoverzicht						
Beleidsartikelen	2018 en eerder	2019	2020	2021	2022	Totaal
21. Land- en tuinbouw	5.061	5.821	15.536	77.065	296.639	400.121
22. Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	193.690	26.479	187.505	373.267	555.407	1.336.348
23. Kennis en innovatie	5.889	981	3.930	212.804	242.879	466.483
24. Uitvoering en toezicht	0	0	0	0	0	0
Buiten begrotingsverband	2.665	2.645	1.973	2.631	6.740	16.654
Totaal	207.305	35.926	208.944	665.767	1.101.664	2.219.606

Verloopstaat voorschotten

Verloop van voorschotten gedurende het dienstjaar 2022	Bedrag
Beginstand 1 januari 2022	1.729.972
Verstrekte voorschotten	1.215.106
Eindafgerekende voorschotten	- 725.472
Eindstand 31 december 2022	2.219.606

Balanspost 13

Garantieverplichtingen	570.393
------------------------	---------

De garantieverplichtingen zijn voorwaardelijke financiële verplichtingen. Deze verplichtingen komen op een later moment tot uitbetaling als bij de wederpartij die de garantie heeft ontvangen zich bepaalde omstandigheden voordoen, bijvoorbeeld een bepaald risico of een onzekere gebeurtenis.

Verloop van de garantieverplichtingen

Beleidsartikelen	Stand per 31-12-2021	In 2022 aangegaan +	Bijstellingen -/-	Uitgaven -/-	Stand per 31-12-2022
21. Land- en tuinbouw	367.935	32.028	92.797	1.489	305.677
22. Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	284.913	9.993	30.191	0	264.715
23. Kennis en innovatie	0	0	0	0	0
24. Uitvoering en toezicht	0	0	0	0	0
Totaal	652.848	42.021	122.988	1.489	570.393

Balanspost 14

Andere verplichtingen	1.535.794
-----------------------	-----------

Het gaat hier om financiële verplichtingen ten opzichte van een wederpartij die op een later moment tot betaling zal leiden. Indien de wederpartij alle gestelde voorwaarden nakomt zal de verplichting volledig tot betaling komen.

Verloop van de andere verplichtingen

Beleidsartikelen	Stand per 31-12-2021	In 2022 aangegaan +	Bijstellingen -/-	Uitgaven -/-	Stand per 31-12-2022
21. Land- en tuinbouw	234.485	579.071	19.581	585.324	208.650
22. Natuur, visserij en gebiedsgericht werken	636.839	748.988	7.088	583.997	794.741
23. Kennis en innovatie	230.610	449.054	1.747	253.210	424.708
24. Uitvoering en toezicht	0	517.793	0	517.793	0
50. Apparaat LNV	0	173.639	0	173.639	0
Buiten begrotingsverband	69.776	404.084	10.450	355.715	107.695
Totaal	1.171.710	2.872.629	38.866	2.469.679	1.535.794

Voor het verantwoorden van de verplichtingen van apparaatsuitgaven op artikel 50 in bovenstaande tabel wordt het principe verplichtingen is gelijk aan kas toegepast. Het verplichtingensaldo wordt gelijk gesteld aan het uitgavensaldo waardoor er per saldo op 31 december geen openstaande verplichtingen worden verantwoord.

Niet uit de balans blijkende bestuurlijke verplichtingen

Niet uit de saldibalans blijkende bestuurlijke verplichtingen zijn onder meer bestuursovereenkomsten of bestursconvenanten die afgesloten worden tussen het Rijk en derden, bijvoorbeeld decentrale overheden, functionele overheden of belangenorganisaties. Dergelijke bestuurlijke verplichtingen worden alleen voor het deel waarvoor een juridische verplichting is aangegaan opgenomen in de saldibalans. Tot het moment waarop een juridische verplichting wordt aangegaan, zijn deze bestuurlijke verplichtingen nog niet administratief vastgelegd. Interne procedures borgen dat de financiële gevolgen bekend zijn voordat een bestuurlijke overeenkomst wordt ondertekend. De uitgaven die het gevolg zijn van deze bestuurlijke verplichtingen kunnen op dat moment worden geraamd, en afhankelijk van het bedrag, toegelicht bij het betreffende begrotingsartikel en in kamerbriefen over het betreffende onderwerp. Op deze wijze wordt geborgd dat de financiële gevolgen van bestuurlijke afspraken niet alleen beleidsmatig, maar ook budgettair, door de Staten-Generaal kunnen worden geautoriseerd, ook al vindt de vastlegging van de verplichting pas op een later moment plaats.

Noordzeeakkoord en Klimaatakkoord

Het Noordzeeakkoord omvat de afspraken tussen het Rijk en stakeholderpartijen over keuzes en beleid die de strategische opgaven voor de energie-transitie uit het Klimaatakkoord, voor natuurherstel en voor een gezonde toekomst voor visserij op de Noordzee concreet en langdurig met elkaar in balans brengen. Het Klimaatakkoord is gericht op het ongeveer halveren van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030. Het betreft akkoorden waarbij meerdere departementen zijn betrokken. Bedragen specifiek voor LNV kunnen nog niet genoemd worden.

Convenant financiering bestrijding besmettelijke dierziekten

In dit kader is ook het «Covenant financiering bestrijding besmettelijke dierziekten 2020–2024» relevant. Hierin zijn plafondbedragen afgesproken tot waaraan een sector bijdraagt aan de preventie- en bestrijdingskosten van dierziekten. Voor de verplichting die LNV heeft in het kader van het convenant is een bedrag op de begroting gereserveerd van ca. 34 mln. De werkelijke verplichting kan hoger uitvallen indien zich voor de einddatum van het convenant dierziekte crisissen gaan voordoen. LNV heeft zich verplicht voor de kosten die uitgaan boven de met de sectoren overeengekomen plafondbedragen.

PAS-melders

De minister voor Natuur en Stikstof heeft in augustus 2022 de provincies gemeld dat het kabinet voornemens is om 250 mln. aan hen beschikbaar te stellen om de uitvoering van het legalisatieprogramma PAS melders te versnellen. Daarbij is de toezegging gedaan dat de bestedingen die de provincies vooruitlopend op de regeling en de daaruit voorvloeiende beschikkingen maken, zullen worden gedekt. De verdeling van deze middelen over de provincies zal worden vastgelegd in de regeling die in 2023 zal worden gepubliceerd. Vervolgens zullen de beschikkingen worden geslagen.

11. WNT-verantwoording 2022 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

De Wet normering topinkomens (WNT) bepaalt dat de bezoldiging en eventuele ontslaguitkeringen van topfunctionarissen in de publieke en semi-publieke sector op naamsniveau vermeld moeten worden in het financieel jaarverslag. Deze publicatieplicht geldt tevens voor

topfunctionarissen die bij een WNT-instelling geen - al dan niet fictieve - dienstbetrekking hebben of hadden. Daarnaast moeten van niet-topfunctionarissen de bezoldiging (zonder naamsvermelding) gepubliceerd worden indien deze het wettelijk maximum te boven gaan. Niet-topfunctionarissen zonder dienstverband vallen echter buiten de reikwijdte van de wet.

Voor dit departement heeft de publicatieplicht betrekking op onderstaande functionarissen. De bezoldigingsgegevens van de leden van de Top Management Groep zijn opgenomen in het jaarverslag van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Het algemeen bezoldigingsmaximum bedraagt in 2022 € 216.000.

WNT-verantwoording 2022 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Naam instelling	Naam functio-naris	Functie	Datum aanvang	Datum einde	Dienst verband in FTE (+/- haakjes)	Op externe inhurenbasis (nee; <= 12 kalen-dermaanden > 12 kalender-mnd)	Beloning t.b.v. onkosten- vergoe-dermaanden dingen (+ tussen belast) haakjes	Voorzie-ningen plus beloningen (tussen haakjes)	Totale bezoldiging in 2022 (+/- haakjes)	Individueel bedrag in 2022 (+/- haakjes)	Motivering toepas-selijc bezoldi-gingsma-ximum	overschrijding (indien bezoldi-gingsma-ximum van toepassing)
			(indien van toepassing)	(indien van toepassing)	In 2021)							
Centrale Commissie Dierproeven	Blauboer, vice-B. **	voorzitter										
Centrale Commissie Dierproeven	Hellebrekers, L.J.	voorzitter			0,22 (0,22)	nee	27.425 (26.678)	27.425 (26.768)	47.520			
Centrale Commissie Dierproeven	Klatter, F.A.	lid			0,11 (0,11)	nee	13.791 (12.635)	13.791 (12.635)	23.760			
Centrale Commissie Dierproeven	Nordquist, R.E.	lid	15-4-2022		0,11 (0,11)	nee	9.552 (-)	9.552 (-)	17.901			
Centrale Commissie Dierproeven	Stassen, E.N.	lid			0,11 (0,11)	nee	13.630 (12.555)	13.630 (12.555)	23.760			
Centrale Commissie Dierproeven	Valk, J.B.F. van der	lid			0,11 (0,11)	nee	14.160 (6.208)	14.160 (6.208)	23.760			
Centrale Commissie Dierproeven	Veld, M. ter	lid			0,11 (0,11)	nee	13.543 (12.275)	13.543 (12.275)	23.760			
Grondkamer Noord	Berg, R.	lid			0,07 (0,07)	nee	4.032 (-)	4.032 (-)	15.120			
Grondkamer Noord	Burgsteden A.G. van	lid			0,07 (0,07)	nee	3.490 (3.069)	3.490 (3.069)	15.120			
Grondkamer Noord	T.K. Hoogslag	voorzitter	1-11-2022	0,29 (0,29)	nee		24.914 (29.278)	4.599 (5.422)	29.513 (34.700)	52.200		
Grondkamer Noord	Idsardi J	lid			0,07 (0,07)	nee	5.270 (5.460)		5.270 (5.460)	15.120		
Grondkamer Noord	Idzenga, H.J.	voorzitter	1-11-2022		0,29	nee	5.218	954	6.172	10.440		
Grondkamer Noord	Keurentjes, F.A.M.	lid			0,07 (0,07)	nee	5.389 (3.528)		5.389 (3.528)	15.120		
Grondkamer Noord	Kraak, D	lid			0,07 (0,07)	nee	4.590 (5.124)		4.590 (5.124)	15.120		
Grondkamer Noord	Panman, R.G.	lid			0,07 (0,07)	nee	7.247 (3.276)		7.247 (3.276)	15.120		
Grondkamer Noordwest	Bakker, R	lid			0,07 (0,07)	nee	6.116 (9.278)		6.116 (9.278)	15.120		
Grondkamer Noordwest	Giesen, S.H.	lid			0,07 (0,07)	nee	6.872 (13.057)		6.872 (13.057)	15.120		
Grondkamer Noordwest	Knook, N.G.	lid			0,07 (0,07)	nee	6.751 (9.110)		6.751 (9.110)	15.120		
Grondkamer Noordwest	Peper, G.A.M.	voorzitter			0,29 (0,29)	nee	31.451 (2.456)	5.500 (461)	36.951 (2.917)	62.640		
Grondkamer Noordwest	P.H. Reinders (vml.)	lid										
Grondkamer Noordwest	Folmer **											

Naam instelling	Naam functionaris	Functie	Datum aanvang dienstverband (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband (indien van toepassing)	Dienstverband in FTE (+/- tussen haakjes omvang)	Op externe inhurenbasis (nee; <= 12 kalendermaanden > 12 kalender-mnd)	Beloning t.b.v. onkostenvergoeding op termijn dingen (+ tussen haakjes belast) bedrag in 2021)	Voorzieningen	Totale bezoldiging in 2022 (+/- tussen haakjes bedrag in 2021)	Individueel toepasbaar bezoldigingsmaximum	Motivering overschrijding (indien van toepassing)
Grondkamer Noordwest	Schaik, G.M. van	lid			0,07 (0,07)	nee	1.806 (3.395)	1.806 (3.395)	15.120		
Grondkamer Noodwest	Wassenaar N.C.	lid			0,07 (0,07)	nee	4.921 (5.456)	4.921 (5.456)	15.120		
Grondkamer Noordwest	Willemink, J.H.	lid			0,07 (0,07)	nee	4.157 (4.735)	4.157 (4.735)	15.120		
Grondkamer Oost	Aalberts W.J.	lid			0,07 (0,07)	nee	8.322 (8.227)	8.322 (8.227)	15.120		
Grondkamer Oost	Bouman, H.B.	lid			0,07 (0,07)	nee	6.789 (10.316)	6.789 (10.316)	15.120		
Grondkamer Oost	Daalen, J.K.B. van	voorzitter	1-11-2022	0,29 (0,29)	nee	24.914 (29.278)	4.599 (5.422)	29.513 (34.700)	52.200		
Grondkamer Oost	Doeschot B.E.G. ten	lid			0,07 (0,07)		- (19.798)	- (19.798)			
Grondkamer Oost	Geene, A.G.R.C.	lid			0,07 (0,07)	nee	5.458 (6.293)	5.458 (6.293)	15.120		
Grondkamer Oost	Hendriksen R.	lid									
Grondkamer Oost	A.J. Louter	voorzitter	1-11-2022		0,29	nee	5.218	954	6.172	10.440	
Grondkamer Zuid	Boer, A. de	voorzitter			0,29 (0,29)	nee	30.132 (12.370)	5.570 (2.253)	35.702 (14.623)	62.640	
Grondkamer Zuid	Coppens, C.A.A.	lid	1-8-2022	0,07 (0,07)	nee		11.078 (8.233)	11.078 (8.233)	8.820	2.258 ***	
Grondkamer Zuid	Drummen, D.P.M.	lid			0,07 (0,07)	nee	13.668 (7.712)	13.668 (7.712)	15.120		
Grondkamer Zuid	Helvoort, P.J.T.E. van *	lid			0,07 (0,07)	nee	12.285 (7.802)	12.285 (7.802)	15.120		
Grondkamer Zuid	J.A.F. van den Hout	lid	1-10-2022		0,07	nee	-	-	3.780		
Grondkamer Zuid	Janssen, H.G.J.M.	lid	15-01-2022	0,07 (0,07)	nee		6.066 (10.090)	6.066 (10.090)	580	5.486***	
Grondkamer Zuid	Kakkenberg M.	lid			0,07 (0,07)	nee	4.566 (5.419)	4.566 (5.419)	15.120		
Grondkamer Zuid	F.G.M. Michielsen	lid	1-5-2022		0,07	nee	5.738	5.738	10.080		
Grondkamer Zuidwest	Eijk, P.J. van der	lid			0,07 (0,07)	nee	5.809 (3.736)	5.809 (3.736)	15.120		
Grondkamer Zuidwest	Habben Jansen, C	lid			0,07 (0,07)	nee	6.015 (3.563)	6.015 (3.563)	15.120		
Grondkamer Zuidwest	P.C. de Koning	lid	1-2-2022		0,07	nee	8.009	8.009	13.860		
Grondkamer Zuidwest	Kubber, F. de	lid			0,07 (0,07)	nee	7.335 (5.282)	7.335 (5.282)	15.120		
Grondkamer Zuidwest	Oostdam J.J.H.	lid			0,07 (0,07)	nee	7.974 (4.491)	7.974 (4.491)	15.120		
Grondkamer Zuidwest	Lende-Mulder, E. van der	Voorzitter			0,29 (0,29)	nee	30.132 (9.914)	5.560 (1.802)	35.692 (11.716)	62.640	
Kamer voor de binnenvisserij	O.A. van der Galiën	plv. voorzitter	1-11-2022		0,07	nee	-	-	2.520		
Kamer voor de binnenvisserij	Gils, W.M.A. van	lid			0,07 (0,07)	nee	4.410 (4.242)	4.410 (4.242)	15.120		

Naam instelling	Naam functionaris	Functie	Datum aanvang dienstverband (indien van toepassing)	Datum einde dienstverband (indien van toepassing)	Dienstverband in FTE (+/-) tussen haakjes omvang	Op externe inhurenbasis (nee; <= 12 kalendermaanden > 12 kalender-mnd)	Beloning t.b.v. onkostenvergoedingen (+/-) tussen haakjes (belast) bedrag in 2021)	Voorzieningen plus beloningen betrekbaar op termijn (nee) totale bezoldiging in 2022 (+/-) tussen haakjes bedrag in 2021)	Totale bezoldiging in 2022 (+/-) tussen haakjes bedrag in 2021)	Individueel toepasbaar bezoldigingsmaximum	Motivering overschrijding (indien van toepassing)
Kamer voor de binnenvisserij	Hoetmer, R.	lid			0,07 (0,07)	nee	3.230 (4.074)	3.230 (4.074)	3.230 (4.074)	15.120	
Kamer voor de binnenvisserij	Janssen, J.	lid			0,07 (0,07)	nee	6.066 (10.048)	6.066 (10.048)	6.066 (10.048)	15.120	
Kamer voor de binnenvisserij	Lammerts, R.	lid			0,07 (0,07)	nee	3.528 (-)	3.528 (-)	3.528 (-)	15.120	
Kamer voor de binnenvisserij	Leliveld, C.C.L.	lid			0,07 (0,07)	nee	3.188 (4.090)	3.188 (4.090)	3.188 (4.090)	15.120	
Kamer voor de binnenvisserij	Lok, S.	lid			0,07 (0,07)	nee	2.921 (2.184)	2.921 (2.184)	2.921 (2.184)	15.120	
Kamer voor de binnenvisserij	Michielsen, A.F.M.	lid			0,07 (0,07)	nee	2.423 (2.310)	2.423 (2.310)	2.423 (2.310)	15.120	
Kamer voor de binnenvisserij	Veenman, R.	lid	1-7-2022	0,07 (0,07)	nee	5.061 (3.360)	5.061 (3.360)	5.061 (3.360)	5.061 (3.360)	7.560	
Kamer voor de binnenvisserij	Wignand, S.D.G.	voorzitter			0,29 (0,29)	nee	30.474 (4.913)	6.422 (922)	36.896 (5.835)	62.640	
Kamer voor de binnenvisserij	Wit, A. de	lid			0,07 (0,07)	nee	3.103 (-)	3.103 (-)	3.103 (-)	15.120	
Grondkamer Noord, Zuid en Zuidwest, (plv.) Oost en Kamer voor de binnenvisserij	Bosselaar, J.W.A.	secretaris			1 (1)	nee	77.383 (71.895)	13.328 (12.379)	90.711 (84.274)	216.000	
Kamer voor de binnenvisserij, Grondkamer Noordwest, Oost	Mul, A.	secretaris			1 (1)	nee	82.798 (75.635)	14.014 (13.090)	96.813 (88.726)	216.000	
Raad voor Plantenrassen	Bartelink, H.H. **	lid									
Raad voor Plantenrassen	Groenewoud, C.J.A.	secretaris			1 (1)	nee	91.115 (88.588)	13.795 (13.485)	104.910 (101.072)	216.000	
Raad voor Plantenrassen	Haar, H. van de **	lid	30-6-2022	0,1 (0,1)			- (2.578)		- (2.578)		
Raad voor Plantenrassen	Heimovaara, S. **	lid	22-3-2022								
Raad voor Plantenrassen	Hoogendijk, A.N. **	lid		(0,1)			(1.806)		(1.806)		
Raad voor Plantenrassen	Meijerink, G.A.A.M.	lid		0,1 (0,1)	nee		2.298 (1.998)		2.298 (1.998)	21.600	
Raad voor Plantenrassen	Pinxterhuis, B.	lid		0,1 (0,1)			1.980 (-)		1.980 (-)	21.600	
Raad voor Plantenrassen	Vloten-Doting, L. van	voorzitter	30-6-2022	0,17 (0,17)	nee		8.779 (18.448)		8.779 (18.448)	18.209	
Raad voor Plantenrassen	Willems, A.J.H. **	lid									
Raad voor Plantenrassen	Harmsma, H. **	voorzitter	1-7-2022								
Raad voor Plantenrassen	Ettekoven, C. van**	lid	1-7-2022								
Raad voor Plantenrassen	Peleman, J.D. **	lid	1-7-2022								
Raad voor Plantenrassen	Kooman-Gersmann, M. **	lid	1-7-2022								

Naam instelling	Naam functionaris	Functie	Datum aanvang	Datum einde	Dienstverband	Op externe inhurenbasis (nee; <= 12 kalendermaanden > 12 kalender-mnd)	Beloning t.b.v. plus beloningen (onkosten- vergoe-dermaanden dingen (+ tussen haakjes (belast) bedrag in 2021)	Voorzieningen bezoldiging in 2022 (+ totale bedrag in 2021)	Totale bezoldiging in 2022 (+ totale bedrag in 2021)	Individueel toepas-selijk bezoldigingsmaximum	Motivering overschrijding (indien van toepassing)
			dienst-verband (indien van toepassing)	dienst-verband (indien van toepassing)	tussen haakjes omvang	betaalbaar op termijn	tussen haakjes	bedrag in 2021)	bedrag in 2021)	bedrag in 2021)	
Raad voor Plantenrassen	Winden, C.M.M. van	vice-voorzitter		30-6-2022	0,1 (0,1) nee		1.845 (1.983)	1.845 (1.983)	21.600		

* Het bedrag voor 2021 is een correctie ten opzichte van de WNT-verantwoording 2021: de vergoeding over 2021 was per abuis niet opgenomen in de verantwoording door een administratieve oorzaak. Dit heeft niet geleid tot een onverschuldigde betaling.

** Betreft topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.800 of minder.

*** Deze overschrijding is conform artikel 3, lid 2 van de Uitvoeringsregeling WNT toegestaan, aangezien een deel van de bezoldiging die is uitbetaald in 2022 is toe te rekenen aan werkzaamheden uit 2021. Van het bezoldigingsmaximum van 2021 was na de betalingen in 2021 nog ruimte beschikbaar. De bezoldiging in 2022 die is toe te rekenen aan 2021 overschrijdt deze ruimte niet.

Er zijn geen uitkeringen geweest wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking alsmede degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt. Er zijn in 2022 geen leidinggevende topfunctionarissen die op grond van de WNT in verband met de cumulatie van dienstbetrekkingen dienen te worden gerapporteerd. Naast de hierboven vermelde functionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2022 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2022 geen ontslaguitkeringen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.

D. JAARVERSLAG DIERGEZONDHEIDSFONDS (F)

12. Beleidsverslag Diergezondheidsfonds

Beleidsartikel 01 Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen

Algemene doelstelling

Bewaking en bestrijding van ernstige infectieuze dierziekten en/of zoönosen en verminderen van welzijnsproblemen.

Het Diergezondheidsfond (DGF) is opgericht in 1998. De directe aanleiding was een grote en kostbare uitbraak van klassieke varkenspest in 1997. Vanuit het DGF betalen de landbouwsectoren, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Europese Unie mee aan het vroegtijdig detecteren en effectief bestrijden van ernstige infectieuze dierziekten en/of zoönosen.

Nederland is door de Europese Unie officieel vrij verklaard van bepaalde dierziekten. Deze vrij-status wordt gehandhaafd door uitvoering van monitoringsprogramma's en wordt bewaakt door een meldplicht voor verdachte situaties zoals verhoogde sterfte of verminderde productie. Als een bestrijdingsplichtige ziekte wordt aangetoond, moet een effectieve bestrijding voorkomen dat de ziekte verder verspreid. Uit het DGF worden de kosten betaald voor monitoring en bewaking (bewaking dierziekten), crisisparaatheid (voorzieningen), diagnostiek van verdachte dieren (verdenkingen), bestrijding van de ziekte (bestrijding). Ook de kosten voor onderzoek naar onbekende of niet-endemische dierziekten (de basismonitoring) en de kosten voor het monitoren van het antibioticagebruik in de veehouderij door de autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa) worden betaald uit het DGF.

Rol en verantwoordelijkheid

De bepalingen rond het Diergezondheidsfonds zijn vastgelegd in de Wet Dieren.

De Minister van LNV is verantwoordelijk voor:

- Bewaking van dierziekten: het tijdig signaleren en afhandelen van verdenkingen en besmettingen van bepaalde dierziekten door monitoring en bewaking.
- Bestrijding van dierziekten die op basis van wetgeving verplicht moeten worden bestreden.
- Bestrijding van dierziekten die in verband met bescherming van de volksgezondheid moeten worden bestreden
- De welzijnsaspecten bij de bestrijding (indirect).
- Crisisparaatheid: effectieve en doelmatige crisisorganisatie bij dierziektenuitbraken.

Tekens na een uitbraak van een besmettelijke dierziekte vindt een evaluatie plaats op alle onderdelen van bestrijdingsmaatregelen, welzijnsmaatregelen en de crisisorganisatie.

Beleidsconclusies

Beleidsconclusies op het terrein van het diergezondheid worden opgenomen onder artikel 21 Land- en Tuinbouw. Ook de evaluatie van het beleid dat aan de basis ligt van het Diergezondheidsfonds (DGF), is weergegeven in de evaluatiebijlage onder artikel 21.

Ontvangsten DGF

De ontvangsten van het DGF bestaan uit bijdragen van veehouders (de diergezondheidsheffing), bijdragen van het ministerie van LNV en de EU. Deze ontvangsten zijn afgestemd op de uitgaven uit het DGF. In het Covenant Financiering bestrijding besmettelijke dierziekten (2020-2024) zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de kosten van het DGF tussen betrokken sectoren en de overheid. De jaarlijkse kosten voor bewaking dierziekten, basismonitoring, voorzieningen worden in principe 50/50 gefinancierd door overheid en sector. Uitzonderingen daarop zijn ziekten waarvoor de sector zelf een monitoringsprogramma heeft geïnitieerd en die volledig door de sector worden gedragen. De kosten voor de Autoriteit Diergeesmiddelen worden betaald door de overheid (50%), veehouders en dierenartsen² (50%). De kosten voor incidentele uitgaven (verdenkingen en bestrijding) worden betaald door de betreffende sectoren. De totale sectorbijdrage is gemaximaliseerd. Boven deze zogenoemde plafondbedragen draagt de overheid de resterende kosten. De hoogte van de plafondbedragen zijn vastgelegd in het Besluit diergezondheid. De hoogte van de deelplafonds zijn afgesproken in het convenant.

Het Ministerie van LNV heeft in 2022 een aanvullende storting van € 46,228 mln. in het fonds moeten doen in verband met hoge uitgaven voor de bestrijding van HPAI. Hiermee is voorkomen dat er eind van het jaar onvoldoende saldo in het fonds aanwezig was. In 2023 ontvangt het DGF nog een EU bijdrage voor de voor de uitgaven aan de bestrijding van vogelgriep. De bestrijdingsuitgaven tot het bestrijdingsplafond van € 30 mln. komen ten laste van de pluimveesector en zullen via de heffingen van 2023 en 2024 worden geïnd.

Uitgaven DGF

Deelplafondbedragen per sector (bedragen in € en percentage van deelplafond)				
	Deelplafond voor 5-jaarlijkse kosten	Uitgaven aan 5-jaarlijkse kosten (2020 t/m 2022)	Deelplafond voor bestrijdingskosten (incl. verdenkingen)	Uitgaven aan bestrijdingskosten (2020 t/m 2022)
Rundveesector	34.220.000	17.843.937 (52%)	9.000.000	454.137 (5%)
Varkenssector	16.947.300	8.954.271 (53%)		
-AVP			22.000.000	32.613 (0%)
-Overige dierziekten			19.000.000	77.485 (0%)
Schapen- en geitensector	–		490.000	81.127 (17%)
-Schapensector	4.699.860	2.270.855 (48%)		
-Geitensector	3.905.580	2.540.304 (65%)		
Pluimveesector	46.000.000	19.370.837(42%)		
-NCD			2.000.000	2.363 (0%)
-Overige dierziekten			30.000.000	30.000.000 (100%)

² De bijdrage van dierenartsen aan de Autoriteit Diergeesmiddelen (SDa) loopt niet via het diergezondheidsfonds.

Toelichting tabel: deelplafondbedragen (2020-2024) en uitgaven in 2020, 2021 en 2022 binnen deze deelplafonds. Boven deze plafondbedragen draagt de overheid de resterende kosten. De vermelde uitgaven in deze tabel zijn ook opgenomen als percentage ten opzichte van de deelplafondbedragen.

De overheid draagt 100% van bestrijdingskosten die betrekking hebben op dieren in dierentuinen, huishoudens en in het wild levende dieren, de kosten van toezicht en opsporing door de NVWA, kosten voor douane en handhaving van de openbare orde. Waar mogelijk, op basis van Europese verordeningen, zullen de kosten van dierziektebestrijding bij de EU worden gedeclareerd (ontvangsten van EU).

Budgettaire gevolgen van beleid Diergezondheidsfonds (bedragen x € 1.000)

	Realisatie			Vastgestelde begroting		Verschil
	2018	2019	2020	2021	2022 [1] ¹	2022
VERPLICHTINGEN	32.997	63.156	93.698	61.786	83.513	34.986
UITGAVEN	31.584	63.156	93.698	48.323	83.409	34.986
Beginsaldo	19.396	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Programma-uitgaven	31.584	30.401	93.698	48.323	83.409	34.986
Opdrachten	31.584	30.401	93.698	48.323	26.037	34.986
1. Bewaking van dierziekten	19.416	19.436	17.067	22.253	4.944	20.466
2. Bestrijding van dierziekten	9.972	8.521	73.785	23.546	21.093	9.762
3. Voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen						11.331
4. Overig	2.196	2.444	2.846	2.524	0	4.758
5. DGF-saldo ^[2] ²		25.866	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
6. Crisisreserve ^[3] ³		6.889	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Subsidies					15.863	15.863
Bewaking van dierziekten (subsidies)					14.655	0
Overig (subsidies)					1.208	0
(Schade) vergoedingen					41.509	41.509
Bestrijding van Dierziekten / (schade) vergoedingen					41.509	0
						41.509
ONTVANGSTEN	35.305	63.156	142.911	89.510	114.594	27.177
Ontvangsten LNV	4.387	4.287	82.321	8.163	57.171	11.171
Ontvangsten EU	566	5.205	2.509	2.156	1.371	2.500
Ontvangsten van sector	30.352	23.658	16.808	24.214	14.774	13.506
Bijdrage sector crisisreserve		6.889	8.352	5.764	91	0
Ontvangsten saldo DGF		23.117	32.921	49.213	41.187	0
Eindsaldo	23.117			n.v.t.	n.v.t.	41.187

1 Op aangegeven van ADR is bij najaarsnota 2022 een uitsplitsing doorgevoerd van opdrachten in opdrachten, subsidies en (schade)vergoedingen voor tegemoetkomingen in de schade.

2 De uitgavenpost DGF-saldo wordt m.i.v. 2020 niet meer opgenomen. De post ontvangsten saldo DGF (inclusief crisisreserve) blijft wel gehandhaafd.

3 De uitgavenpost crisisreserve wordt m.i.v. 2020 niet meer opgenomen. De post ontvangsten saldo DGF (inclusief crisisreserve) blijft wel gehandhaafd.

Vogelgriep

In 2022 is € 2,2 mln. uitgegeven aan het testen van mogelijk met HPAI besmette vogels (de verdenkingen). Er is € 46,3 miljoen uitgegeven aan de bestrijding van vogelgriep, € 0,8 mln. voor de bestrijding bij hobbymatig gehouden of wilde vogels en € 45,5 mln. aan de bestrijding van vogelgriep bij houders met 250 dieren of meer. Dit zijn de werkelijke uitgaven uit het DGF aan de bestrijding van vogelgriep. Deze uitgaven lopen enkele weken (tegemoetkoming in schade) tot meerdere maanden (uitvoeringskosten) achter bij de ruimingen. Een deel van de uitgaven voor de bestrijding van vogelgriep is daarom gerelateerd aan bestrijdingsmaatregelen die in 2021 zijn genomen, een deel van de kosten van bedrijven die in 2022 zijn geruimd zal terugkomen in het DGF-jaarverslag van 2023. Het is niet met zekerheid te zeggen waar het bedrag voor de bestrijding van vogelgriep op uit zal komen, omdat het beeld op basis van de daadwerkelijke uitgaven vertraagd inzichtelijk wordt. Op basis van eerdere uitgaven is wel een inschatting te maken. De verwachte bestrijdingskosten gerekend vanaf begin 2020 tot en met 31 december 2022 is naar schatting € 71 miljoen. Dit is inclusief kosten voor bestrijding van Salmonella en Mycoplasma. Van dit bedrag gaat de EU-bijdrage aan vogelgriepbestrijding nog af. De exacte hoogte van deze EU-subsidie is bij het schrijven van het jaarverslag nog niet bekend. Deze subsidie zal worden verwerkt in het jaarverslag 2023.

Het bestrijdingsplafond van de pluimveesector binnen het DGF is in 2022 overschreden. Onder dit plafond vallen de kosten voor verdenkingen en de bestrijdingskosten (uitvoeringskosten en tegemoetkoming in schade). Alle uitgaven hoger dan dit plafondbedrag worden betaald door de rijks-overheid. In 2022 is dit opgelost binnen de begroting van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LVN).

Saldo DGF

Het saldo van het Diergezondheidsfonds bestaat deels uit de wettelijk vastgelegde crisisreserves van de varkens-, schapen-, geiten- en pluimveesector. Verder bestaat het saldo uit werkcapitaal waaruit de lopende kosten voor bewaking, voorzieningen, verdenkingen en bestrijding worden betaald. Via het saldo kunnen genoemde gelden jaar op jaar worden meegenomen. Het beginsaldo van het nieuwe jaar is de resultante van het beginsaldo van het afgelopen jaar en het saldo van specifieke uitgaven en ontvangsten in dat afgelopen jaar. Jaarlijks wordt hiertoe bij voorjaarsnota het eindsaldo van het voorgaande jaar toegevoegd aan het lopende begrotingsjaar. Bij voorjaarsnota 2022 is het eindsaldo van 2021 ad € 41,187 mln. toegevoegd aan de post ontvangsten saldo DGF.

Crisisreserves

In de Wet Dieren is vastgelegd dat er in het DGF een reserve moet worden aangelegd. De hoogte van deze crisisreserve is vastgelegd in het Besluit Diergezondheid. De crisisreserve wordt aangesproken voor kosten van verdenking en bestrijding voor zover die niet zijn meegevonden in de begroting. De crisisreserve is sectorspecifiek en wordt niet gebruikt voor betaling van tekorten in andere sectoren. De crisisreserve voor de rundveesector wordt beheert door vereniging ZuivelNL en de Stichting Brancheorganisatie Kalversector (SBK). De crisisreserve voor de ziekte van Aujeszky wordt beheert door de Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV). Omdat het bestrijdingsplafond van de pluimveesector in 2022 is overschreden, wordt deze gedurende de huidige convenantsperiode (tot en met 2024) niet meer aangevuld en zal deze op € 0 worden gesteld.

Crisisreserve

Crisisreserve in het DGF (bedragen x €1.000)			
	Beoogde crisisreserve Crisisreserve op 31-12-2022		
Runderen	1.800	Niet opgenomen in DGF	
Varkens	7.400	7.400	
Kippen, kalkoenen, eenden en broedeieren	7.423	0	
Schapen en geiten	98	98	
Totaal	16.721		7.498

Toelichting op de uitgaven

1. Bewaking van dierziekten

Streefwaarden

Behoud van de huidige, officieel door de EU en door de Wereldorganisatie voor diergezondheid (WOAH) verleende, status vrij te zijn van een aantal dierziekten.

Beleidsinstrumenten

Monitoring: de EU en de WOAH verlenen onder voorwaarden aan lidstaten officiële erkenningen voor het vrij zijn van besmettelijke dierziekten. Deze erkende statussen «vrij van dierziekten» of «verwaarloosbaar risico» worden bewaakt door laboratoriumonderzoek op basis van monitoringsprogramma's. Naast deze monitoring op basis van internationale regelgeving, heeft Nederland ook een nationale monitoring zoals op de zoönose Q-koorts. Deelname aan monitoring is verplicht voor alle professionele dierhouders.

Basismonitoring: de basismonitoring kent een vrijwillige basis en wordt uitgevoerd door de Gezondheidsdienst voor Dieren. Dit programma is bedoeld om niet-endemische, nieuwe, onbekende of opkomende ziekten tijdig op te sporen en trends in de diergezondheid te volgen. Het programma bestaat onder andere uit laboratoriumonderzoek, postmortaal onderzoek, een telefonische helpdesk, bedrijfsbezoek en monitoring van data uit slachthuizen.

Tevens is er een bewakingsprogramma voor ziekten bij in het wild levende dieren. Zo wordt een deel van de gedode wilde zwijnen onderzocht op klassieke varkenspest (KVP), Afrikaanse varkenspest (AVP) en Ziekte van Aujeszky (ZvA) en worden wilde vogels onderzocht op vogelgriep.

De kosten voor bewaking van dierziekten vallen onder het deelplafond voor 5-jaarlijkse kosten.

Realisatie uitgaven bewaking van dierziekten in 2022 (bedragen x € 1.000)			
	Begroot 2022	Realisatie 2022	Verschil 2022
Bewaking van dierziekten			
Basismonitoring (incl. effectiviteitsonderzoek)	9.126	8.159	- 967
Brucella melitensis (schaap, geit)	419	344	- 75
Blauwtong (rund, schaap, geit)	44	- 43	- 87
Brucellose (rund)	1.103	927	- 176
BSE (rund)	2.900	3.110	210
TSE (schaap, geit)	242	232	- 10
KVP (varkens, wilde zwijnen)	584	620	36

Bewaking van dierziekten	Begroot 2022	Realisatie 2022	Verschil 2022
AI	Bedrijfsmatig pluimvee early warning	123	463
	Wilde vogels early warning / serologische test	83	553
O-koorts (schaap, geit)	688	658	- 30
Leukose (rund)	374	304	- 70
Salmonella (zoonotisch, pluimvee)	2.709	2.360	- 349
AI, NCD, Mycoplasma en Salmonella (niet zoonotisch)	1.138	1.080	- 58
Vogelgriepstenen	933	832	- 101
Totaal bewaking van dierziekten	20.466	19.599	- 867

Toelichting op realisatie bewaking dierziekten in 2022

De realisatie van bewaking dierziekten was in 2022 € 0,9 mln. lager dan begroot. Dit heeft deels een organisatorische en/of administratieve oorzaak. Zo is in 2022 een lager voorschot betaald aan de Gezondheidsdienst voor Dieren voor de monitoring en basismonitoring.

De monitoringskosten van vogelgriep (HPAI) vallen hoger uit door early warning (testen van ziekte in koppels die niet verdacht worden van vogelgriep) en het grote aantal wilde vogels dat is getest. De kosten voor BSE monitoring zijn gestegen door vernieuwing van contracten. Bij Salmonella en blauwtong zijn minder dieren getest dan begroot.

2. Bestrijding van dierziekten

Streefwaarden

Zo snel en effectief mogelijk bestrijden van dierziekten.

Meldings- en aangifteplicht

In de Regeling diergezondheid zijn ziekten aangewezen die aangifteplichtig zijn. Als een veehouder of dierenarts dieren verdenkt van een aangifteplichtige ziekte, moet hij dit direct melden bij de NVWA. Ook een positieve test vanuit de bewaking moet direct worden gemeld bij de NVWA.

Verdenking en bestrijding

Nadat de NVWA een verdenking heeft ontvangen, gaat een deskundigenteam naar het betreffende bedrijf voor inspectie en monsternname. Het monster wordt in het laboratorium van Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) onderzocht. Deze High Containment Unit (HCU) is zodanig ontworpen dat ziekteverwekkers niet kunnen ontsnappen naar de buitenwereld. Er wordt een vervoersverbod ingesteld.

Zodra een verdenking wordt bevestigd, start de bestrijding van deze ziekte. Door snel en accuraat in te grijpen wordt de kans dat de ziekte zich verder verspreid verkleind. Bij bepaalde ziekten worden de dieren op besmette bedrijven gedood en gedestruueerd. Het bedrijf wordt aansluitend gereinigd en ontsmet. Ook worden buurt- en contactbedrijven onderzocht. Om verspreiding te voorkomen worden dieren op deze bedrijven soms preventief gedood of gevaccineerd. Bestrijding vindt plaats volgens Europese bestrijdingsrichtlijnen welke verder zijn uitgewerkt in draaiboeken

van de NVWA en het ministerie van LNV. De bestrijding wordt aangestuurd vanuit het ministerie. In de post bestrijding zijn zowel de kosten die nodig zijn om de ziekte te bestrijden opgenomen, als ook een tegemoetkoming in de schade aan de houder van de dieren.

De posten verdenking en bestrijding vallen onder het deelplafond voor bestrijdingskosten.

Voorzieningen

Om in tijden van een crisis direct te kunnen reageren, heeft het ministerie van LNV waakvlamcontracten afgesloten met bedrijven die apparatuur en mensen kunnen leveren die nodig zijn bij de bestrijding. Ook worden de kosten voor een calamiteitenreserve bij de destructor betaalt uit het DGF. Tevens zijn er vaccins op voorraad om de gevoelige dieren op nabijgelegen bedrijven van een besmet bedrijf te kunnen vaccineren tegen mond en klauwzeer (MKZ), klassieke varkenspest (KVP) en ziekte van Aujeszky (ZvA) (voorzieningen vaccinatie).

De post voorzieningen valt onder het deelplafond voor 5-jaarlijkse kosten.

Realisatie uitgaven bestrijding van dierziekten 2022 (bedragen x € 1.000)			
	Begroot 2022	Realisatie 2022	Verschil 2022
Bestrijding van dierziekten			
<i>Voorzieningen:</i>			
Middelenbeheer	109	25	- 84
Calamiteitenreserve destructie			
Waakvlamcontracten	2.048	1.896	- 152
Vaccinatie ZvA, MKZ en KVP	2.129	2.159	30
HCU	1.452	1.452	0
<i>Subtotaal Voorzieningen</i>	5.738	5.532	- 206
<i>Verdenkingen:</i>			
AI	334	2.226	1.892
Salmonella	255	114	- 141
Covid19		93	93
Overige verdenkingen	623	630	7
<i>Subtotaal Verdenkingen</i>	1.212	3.063	1.851
<i>Bestrijding:</i>			
Salmonella	2.762	1.427	- 1.335
Mycoplasma Gallisepticum		6.264	6.264
Hoog Pathogene Vogelgriep		46.267	46.267
Covid19		49	50
Overige ziekten	50	0	- 50
<i>Subtotaal Bestrijding</i>	2.812	54.007	51.196
Totaal	9.762	62.602	52.841

Toelichting op realisatie bestrijding van dierziekten in 2022

De uitgaven voor het testen van vogels verdacht van vogelgriep (€ 2,2 mln.) en het doden en vernietigen van met HPAI besmette koppels (€ 46,3 mln.) vormden in 2022 een belangrijke kostenpost in het Diergezondheidsfonds. Intensivering van het beleid op deze aandoening moet op termijn leiden tot meer controle en lagere kosten. De uitgaven aan middelen die nodig zijn bij de bestrijding van vogelgriep zijn ondergebracht in de post bestrijding hoogpathogene vogelgriep. Hierdoor is de post middelenbeheer bij de voorzieningen gedaald en betalen andere sectoren niet mee aan de bestrijding van vogelgriep.

In de pluimveesector werden daarnaast enkele vermeerderingsbedrijven besmet met *Mycoplasma gallisepticum*. Op bedrijven met legpluimvee wordt deze diagnose vaker gesteld. Op deze bedrijven wordt deze ziekteverwekker niet bestreden. Omdat een uitbraak bij een vermeerderingsbedrijf gevolgen heeft voor de hele keten is bij deze bedrijven wel besloten tot bestrijdingsmaatregel. De uitgaven voor de bestrijding van *Mycoplasma* worden als incidenteel gezien.

De kosten voor verdenkingen voor *Salmonella* bij pluimvee is afgangen omdat Nederland op aangeven van de EU de procedure heeft aangepast: de uitslag van de monitoringstest is sinds 2020 doorslaggevend bij de bestrijding van salmonella.

De uitgaven voor COVID-19 hebben betrekking op de verdenkingen en bestrijding van deze aandoening bij nertsen in 2020. Met deze uitgaven is deze post volledig afgewikkeld.

Toezicht en opsporing door de NVWA

Onderstaand overzicht geeft het aantal dierziekten verdenkingen weer die gemeld zijn bij het Nederlands Veterinair Incident- en Crisiscentrum (NVIC) van de NVWA. In de kolom *Totaal* staan het totaal aantal meldingen. De NVWA kan besluiten dat er naar aanleiding van de melding geen verdere actie nodig is (kolom *Geen actie*). In de kolommen *Positief*, *Negatief* en *Volgt* staan het aantal casussen waarbij laboratoriumonderzoek is gedaan en waarbij de ziekte is aangetoond (*Positief*), niet is aangetoond (*Negatief*) of waarbij de uitslag bij het samenstellen van dit verslag nog niet bekend was (*Volgt*). De kosten van dit onderzoek zijn opgenomen als verdenkingen in de tabel Realisatie bestrijding van dierziekten.

Aangifteplicht dierziekten

Tabel 1: Aangifteplichtige dierziekten

		Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen actie
Afrikaanse Varkenspest / Klassieke Varkens Pest (Commercieel)	Varken	10	0	9	0	1
Afrikaanse Varkenspest / Klassieke Varkens Pest (Wildlife)	Wild Zwijn	11	0	8	0	3
Amerikaans Vuilbroed	Bij	1	0	1	0	0
Aujeszky	Varken	4	0	4	0	0
Aviaire Influenza (> 250 dieren)	Eend/Kip/Kalkoen/ Overig Pluimvee	201	78	95	0	28
Aviaire Influenza (50-250 dieren)	Eend/Kip/Kalkoen/ Overig Pluimvee	31	20	6	0	5
Aviaire Influenza (<50 dieren)	Eend/Kip/Kalkoen/ Overig Pluimvee	93	28	27	0	38

Tabel 1: Aangifteplichtige dierziekten

		Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen actie
Aviaire Influenza	In het wild levende vogels	1354	711	92	0	551
Bluetongue	Alpaca/Rund/Geit/Schaap	25	0	6	0	19
Brucellose Abortus Bang	Edelhert/Rund	30	0	30	0	0
Brucellose Canis	Hond	11	3	6	0	2
Brucellose Melitensis Dier	Geit/Schaap	27	0	27	0	0
Brucellose Ovis	Schaap	3	0	3	0	0
Brucellose Suis	Varken	32	0	32	0	0
Leucose	Rund	25	0	21	0	4
Lumpy Skin Disease	Rund	1	0	1	0	0
Miltvuur	Rund	2	0	2	0	0
Mycoplasma Gallisepticum	Kip	9	5	4	0	0
New Castle Disease	Duif/Kip	4	0	3	0	1
Psittacose Dier	Vogel	23	15	4	0	4
Q-Koorts Dier	Schaap	1	0	1	0	0
Rabies Vleermuis Geen Contact Humaan	Vleermuis	6	1	0	0	5
Rabies Zoogdier Geen Contact Humaan	Hond/Kat/Vos	23	0	7	0	16
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Leg)	Kip	40	22	13	0	7
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Opfok Leg)	Kip	14	0	4	0	10
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Opfok Vermeerdering)	Kip	11	5	1	0	5
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Overig)	Kip	3	0	1	0	2
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Vlees)	Kip/Kalkoen/Eend	247	222	0	0	25
Tuberculose	Diversen	90	1	84	1	4
Tularemie	Haas	6	3	1	0	2
Subtotaal		2338	1114	493	1	732

Zoönose/ bronopsporing

		Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen actie
Brucellose Melitensis Humaan	Schaap	1	0	1	0	0
Campylobacter	Rund	2	2	0	0	0
Chlamidea Felis	Kat	1	1	0	0	0
Chlamydia abortus	Schaap	1	0	1	0	0
Corynebacterium Ulcerans	Kat	1	0	0	0	1
Koepokken	Onbekend	1	0	0	0	1
Leptospirose	Hond/Wilde Vogel	5	2	1	0	2
Listeriose	Hond/Schaap/ Rund	9	5	0	0	4
Psittacose Humaan	Vogel	63	10	10	2	41
Q-Koorts Humaan	Schaap/Geit	6	0	1	0	5
Rabies Vleermuis Contact Humaan	Vleermuis	27	0	12	0	15
Rabies Zoogdier Contact Humaan	Kat/Hond/Vos	13	0	6	0	7
Salmonellose	Duif/Rund	47	46	0	0	1
STEC	Humaan	1	0	0	0	1
West Nile Virus	Vogel	1	1	0	0	0
Yersiniose	Rund	2	2	0	0	0
Subtotaal		181	69	32	2	78

Paardenziekten

		Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen actie
Contagious Equine Metritis	Paard	1	0	1	0	0
Dourine	Paard	8	0	6	0	2
Equine Infectieuze Anemie	Paard	1	0	1	0	0
Equine Virale Arteritis	Paard	88	88	0	0	0
Malleus	Paard	1	0	1	0	0
Trypanosoma evansi (Surra)	Paard	5	0	5	0	0
Vesiculaire Stomatitis	Paard	1	0	0	0	1
West Nile Virus	Paard	3	0	0	0	3
Subtotaal		108	88	14	0	6

Overige gemelde dierziekten

		Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen Actie
Brucellose Ceti	Bruinvis	1	1	0	0	0
Covid-19	Hamster/ Hond/Kat/Vos	7	0	6	0	1
Epizootische Haemorrhagische Ziekte	Alpaca	1	0	1	0	0
PRRS	Varken	17	1	15	0	1
Viraal Heamorrhagisch syndroom	Konijn	1	0	0	0	1
Subtotaal		27	2	22	0	3

Visziekten

		Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen actie
Infectieuze Haematopoietische Necrose	Vis	3	1	2	0	0
Koi Herpes Virus	Vis	2	0	1	0	1
Subtotaal		5	1	3	0	1

Testen vogels in 3 en 10 km zones					
	Totaal	Positief	Negatief	Volgt	Geen actie
HPAI Aviaire Influenza Gebieden (> 50 dieren)	721	4	529	0	189
HPAI Aviaire Influenza Gebieden (< 50 dieren)	45	0	43	0	2
HPAI Aviaire Influenza Gebieden (Uitbraken Buitenland)	5	0	4	0	1
Subtotaal	771	4	576	0	192

3. Voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen

Streefwaarden

Beperken van de welzijnsproblemen bij dieren in geval van een dierziekte uitbraak.

Bij uitbraken van wettelijk te bestrijden dierziekten neemt de minister van LNV maatregelen. Zo kan een vervoersverbod/-beperking worden ingesteld. Hierdoor kunnen veehouders te maken krijgen met capaciteitsproblemen (te veel of te grote dieren op een te klein oppervlak) die kunnen leiden tot welzijns- (stress, agressiviteit) en gezondheidsproblemen. Veehouders dienen voorbereidingen te treffen voor noodopvang. De NVWA en de Welzijnscommissie Dierziekten zien toe op dierenwelzijn tijdens de bestrijding van dierziekten. De Welzijnscommissie Dierziekten informeert de minister over de eventuele gevolgen voor het dierenwelzijn die zich als gevolg van de ruimingsactiviteiten voordoen en adviseert zo nodig de minister over mogelijkheden om het welzijn van de betrokken dieren te verbeteren. Indien de uitbraak lang duurt en er ondanks de maatregelen van de veehouder welzijnsproblemen ontstaan, wordt gekeken of het verantwoord is dieren op gecontroleerde wijze af te voeren.

4. Overig

Onder de post Overig vallen de uitgaven voor de Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa), de uitvoeringskosten van RVO en een post overig voor de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). De uitvoeringskosten RVO over 2021 zijn in 2022 nog niet betaald. De uitgaven ad € 1,338 mln. schuiven door naar 2023. De uitgaven voor de SDa waren € 0,4 mln. in 2022. De uitgaven zijn daarmee € 0,2 mln. lager dan begroot. De eindafrekening over 2021 is nog niet ontvangen door het DGF. De uitgaven in 2022 voor de ophaaldienst, opleidingsplan en consignatielid Dienst bedroegen € 0,8 mln. De totale uitgaven voor de post overige komen daarmee uit op € 1,208 mln. in 2022.

Toelichting op de ontvangst.

De ontvangst binnen het Diergezondheidsfonds worden grotendeels door LNV en de sectoren bijeen gebracht. Hiervoor betalen veehouders een diergezondheidsheffing per dier of ei een bedrag dat is vastgelegd in het Besluit diergezondheid. De heffing bestaat uit een dekking ten behoeve van de reguliere uitgaven (ontvangsten met betrekking tot uitgaven), eventueel aangevuld met een bijdrage aan de crisisreserve en een verrekening van tekorten/overschotten uit voorgaande jaren welke zijn voorgeshoten door het rijk.

De ontvangst uit de diergezondheidsheffing waren in 2022 in lijn met de afgegeven begroting. Bij de varkenssector is in 2022 geen heffing opgelegd in verband met de hoogte van de aanwezige middelen uit voorgaande jaren. De opgenomen ontvangst voor de varkenssector hebben betrekking op de opgelegde heffingen uit voorgaande jaren. In 2023 wordt wel een heffing opgelegd over het heffingsjaar 2022.

Voor een aantal monitorings- en bestrijdingsprogramma's ontvangt het DGF een bijdrage vanuit de Europese Unie. In 2022 hebben de toegerekende EU ontvangst betrekking op het BSE/TSE monitoringsprogramma (rund, schaap en geit), het salmonella programma en het monitoringsprogramma AI (beiden pluimvee). De door de EU gesubsidieerde uitgaven en inkomsten

voor de salmonella vaccinatieregeling (€ 2,2 mln.) worden sinds enkele jaren buiten begrotingsverband worden verantwoord. Hierdoor lijken de EU ontvangsten lager dan begroot.

De overige ontvangsten worden gevormd door een bijdrage van de eierverkende industrie voor de verkoop van met salmonella besmette eieren.

Ontvangsten sectoren en LNV in 2022 (x € 1.000)					
	Runderen	Varkens Schaap/geit	Pluimvee	LNV	Totaal
Ontvangsten m.b.t. uitgaven	6.048	22	1.606	6.953	57.171
Crisisreserve	0	35	1	55	0
Verrekening voorfinanciering door LNV	0	0	1	64	0
Subtotaal	6.048	57	1.608	7.072	57.171
Toegerekende EU ontvangsten	146	0	19	780	426
Overige ontvangsten	0	0	0	80	0
Subtotaal	146	0	19	860	426
Totaal ontvangen in 2022	6.194	57	1.627	7.932	57.597
					73.407

13. Bedrijfsvoeringsparagraaf Diergezondheidsfonds

In de bedrijfsvoeringparagraaf (BVP) wordt verslag gedaan van relevante aandachtspunten in de bedrijfsvoering. De informatie opgenomen in de BVP is tot stand gekomen vanuit het departementale management control systeem en informatie uit audits van de Auditdienst Rijk (ADR). Deze bedrijfsvoeringparagraaf omvat drie onderdelen:

1. uitzonderingsrapportage voor: (a) rechtmatigheid, (b) totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie, (c) financieel en materieel beheer en (d) overige aspecten van de bedrijfsvoering,
2. rijksbrede bedrijfsvoeringonderwerpen en
3. belangrijke ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering.

1. uitzonderingsrapportage voor drie onderdelen

a. Rechtmatigheid

Vanuit de bij LNV bekende informatie zijn er geen fouten in de rechtmatigheid van de verantwoordingsinformatie die gerapporteerd moeten worden.

b. Totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie

Vanuit de bij LNV bekende informatie zijn er geen tekortkomingen in de totstandkoming van niet-financiële verantwoordingsinformatie die gerapporteerd moeten worden.

c. Begrotingsbeheer, Financieel beheer en de materieel bedrijfsvoering Zie bedrijfsvoeringsparagraaf moederdepartement

d. Overige aspecten van de bedrijfsvoering

Zie bedrijfsvoeringsparagraaf moederdepartement

2. rijksbrede bedrijfsvoeringonderwerpen

Zie bedrijfsvoeringsparagraaf moederdepartement

3. belangrijke ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering.

Voor de andere onderdelen uit paragraaf 1 en de paragrafen 2 en 3 wordt verwezen naar de bedrijfsvoeringsparagraaf van het moederdepartement.

14. Jaarrekening Diergezondheidsfonds

Jaarrekening Diergezondheidsfonds (bedragen x € 1.000,-)									
	(1) Vastgestelde begroting		(2) Realisatie				(3) Verschil realisatie en vastgestelde begroting		
Omschrijving	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
Art 1. Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen	34.986	34.986	27.177	83.513	83.409	73.407	48.527	48.423	46.230
Subtotaal	34.986	34.986	27.177	83.513	83.409	73.407	48.527	48.423	46.230
Voordelig eindsaldo t/m 2021						41.187			41.187
Subtotaal	34.986	34.986	27.177	83.513	83.409	114.594	48.527	48.423	87.417
Opgebouwde crisisreserve t/m 2022						– 7.498			– 7.498
Voordelig eindsaldo t/m 2022						– 23.687			– 23.687
Totaal	34.986	34.986	27.177	83.513	83.409	83.409	48.527	48.423	56.232

15. Saldibalans Diergezondheidsfonds

Saldibalans Diergezondheidsfonds						
Activa			Passiva			
	Bedragen x 1.000 euro	31-12-2022	31-12-2021		31-12-2022	31-12-2021
Intra-comptable posten						
1)	Uitgaven ten laste van de begroting	83.409	48.323	2)	Ontvangsten ten gunste van de begroting	73.407
				2a.	Saldo uitgaven / middelen voorgaande dienstjaren	41.187
					Correctie saldo	49.213
				2b.	uitgaven / middelen voorgaande dienstjaren	0
3)	Liquide middelen					
4)	Rekening courant Rijkshoofdboekhouding	30.097	37.765	4a)	Rekening courant Rijkshoofdboekhouding	
5)	Rekening courant RHB Begrotingsreserve			5a)	Begrotingsreserves	
6)	Vorderingen buiten begrotingsverband	1.088	3.422	7)	Schulden buiten begrotingsverband	0
8)	Kas-transverschillen					
	Subtotaal intra-comptabel	114.594	89.510		Subtotaal intra-comptabel	114.594
						89.510
Extra-comptable posten						
9)	Openstaande rechten			9a)	Tegenrekening openstaande rechten	
10)	Vorderingen	1.151	2.378	10a)	Tegenrekening vorderingen	1.151
11a)	Tegenrekeningschulden			11)	Schulden	2.378

Activa					Passiva		
12)	Voorschotten	18.301	11.899	12a)	Tegenrekening voorschotten	18.301	11.899
13a)	Tegenrekening garantieverplichtingen	106.635	142.038	13)	Garantieverplichtingen	106.635	142.038
14a)	Tegenrekening andere verplichtingen	17.042	21.803	14)	Andere verplichtingen	17.042	21.803
15)	Deelnemingen			15a)	Tegenrekening deelnemingen		
	Subtotaal extra-comptabel	143.129	178.118		Subtotaal extra-comptabel	143.129	178.118
	Overall Totaal	257.723	267.628		Overall Totaal	257.723	267.628

Toelichting op de saldibalans

Balanspost 1. Uitgaven ten laste van de begroting

De op deze post verantwoorde uitgaven komen overeen met de uitgaven overgenomen in de verantwoordingsstaat, onderdeel uitgaven en verplichtingen over het jaar 2022.

Balanspost 2. Ontvangsten ten gunste van de begroting

De op deze post verantwoorde inkomsten bevatten de inkomsten overgenomen in de verantwoordingsstaat, onderdeel ontvangsten over het jaar 2022.

Balanspost 2a. Saldo uitgaven / middelen voorgaande dienstjaren

Deze post komt overeen met het voordeilig eindsaldo 2021.

Balanspost 4. Rekening–courant Rijkshoofdboekhouding

Deze post geeft het tegoed weer dat het DGF heeft bij het Ministerie van Financiën.

Het saldo RHB sluit aan op de saldobiljet RHB.

Balanspost 10 en 10a. Vorderingen en Tegenrekeningen vorderingen

Deze posten betreffen de openstaande vorderingen die het DGF per 31-12-2022 nog moet innen.

Balanspost 12. Voorschotten

Zie verklarende tabel hieronder:

Afwikkeling voorschotten in 2022:

- Openstaande voorschotten per 01-01-2022: € 11.899 mln.

- Opgeboekte voorschotten: € 44.621 mln.

- Afgewikkelde voorschotten: -/-€ 38,219 mln.
- Openstaande voorschotten per 31-12-2022: € 18,301 mln.

Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

- Ouder dan 1 jaar: 0,483 mln
- Jonger dan 1 jaar: 17.818 mln

Balanspost 12a. Tegenrekening voorschotten

Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, [35 830 XIV, nr. 1](#) 104

De post tegenrekening voorschotten betreft het saldo van de tegenrekening van de rekening voorschotten per 31 december 2022.

Balanspost 13. Garantieverplichtingen

Betreft het bedrag waar de sectoren gedurende de resterende covenantperiode garant staan. De resterende garantieverplichting per 31 december 2022 is als volgt opgebouwd:

- Uitgangsbedragen volgens covenant (2020) : € 188,263 mln.
- Toegerekende uitgaven cf covenant: -/- € 123,536 mln.
- Toegerekende ontvangsten cf covenant: € 7,123 mln.
- Dekking boven bestrijdingsplafond: € 34,785 mln.
- Garantstelling per 31-12-2022: € 106,635 mln.

In het huidige covenant wordt geen indexatie meer toegepast.

Balanspost 13a. Tegenrekening garantieverplichtingen

De post tegenrekening garantieverplichtingen betreft het saldo van de tegenrekening van de rekening garantieverplichtingen per 31 december 2022.

Balanspost 14a. Tegenrekening andere verplichtingen

Dit is de tegenrekening van post 14.a

Balanspost 14. Andere verplichtingen

In 2022 is de verplichtingenadministratie verder vormgegeven. De opbouw is opgenomen in de verklarende tabel hieronder:

Afwikkeling verplichtingen in 2022:

- Openstaande verplichtingen per 01-01-2022: € 21,803 mln.
- Gerealiseerde aangegane verplichtingen: € 83,513 mln.
- Uitgaven: -/- € 83,411 mln.
- Intrekkingen niet IMVB: -/- € 2,911 mln.

- Gecorigeerde verplichtingen: -/-1,952 mln.
- Openstaande verplichtingen per 31-12-2022: € 17,042 mln.

E. BIJLAGEN

Bijlage 1: Toezichtrelaties rwt's en zbo's

Overzichtstabel inzake RWT's en ZBO's van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Bedragen x € 1.000).

Naam rwt/zbo	Begrote bijdrage moederdepartement aan rwt/zbo	Gerealiseerde bijdrage moederdepartement aan rwt/zbo	Begrote bijdrage overige departementen	Gerealiseerde bijdrage overige departementen	Bijzonderheden
Bureau Beheer Landbouwgronden/ Commissie Beheer Landbouwgronden					
Bedrag	nvt	nvt	nvt	nvt	Nee
Centrale Commissie Dierproeven					
Bedrag	2.225	0	nvt	nvt	Ja
<i>De bijdrage aan CCD is onderdeel van de bijdrage aan RVO.</i>					
College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden					
Bedrag	2.495	3.226	nvt	nvt	Ja
<i>Alle bijdragen van andere departementen aan CtgB worden budgettaar overgeboekt naar LNV en door LNV toegekend.</i>					
Stichting Bureau Erkenningen	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Raad voor Plantenrassen					
Bedrag	1.344	1.110	nvt	nvt	Nee
Rendac BV					
Bedrag	nvt	nvt	nvt	nvt	Ja
<i>Bijzonderheden: Rendac ontvangt vanuit het Diergezondheidsfonds een vergoeding voor het onderhouden van extra destructiecapaciteit voor het geval er een dierziekte uitbreekt.</i>					
Staatsbosbeheer					
Bedrag	28.293	29.649	nvt	nvt	Nee
Stichting Bloembollenkeuringsdienst					
Bedrag	Nvt	nvt	nvt	nvt	Nee
Stichting Centraal Orgaan Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)					
Bedrag	200				
Gezondheidsdienst Dieren BV	88	nvt	nvt	nvt	Nee
Bedrag	nvt				
<i>Bijzonderheden:</i>					
<i>Rijksbekostiging door subsidiëring en valt niet onder de gehanteerde definitie voor «Bijdragen aan ZBO's/RWT's».</i>		nvt	nvt	nvt	Ja
<i>GD is een RWT sinds april 2021.</i>					

Naam rwt/zbo	Begrote bijdrage moederdepartement aan rwt/zbo	Gerealiseerde bijdrage moederdepartement aan rwt/zbo	Begrote bijdrage overige departementen	Gerealiseerde bijdrage overige departementen	Bijzonderheden
Wageningen Research					
Bedrag	101.825	96.210	nvt	nvt	Ja
Bijzonderheden: Alle bijdragen van andere departementen aan WR worden budgettair overgeboekt naar LNV en door LNV toegekend.					
Los van deze bijdrage, heeft WR subsidies ontvangen					
Stichting Skal					
Bedrag	1.000	2.914	nvt	nvt	Nee
Stichting Kwaliteits-Controle-Bureau					
Bedrag	1.500	5.075	nvt	nvt	Nee
Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw					
Bedrag	348	248	nvt	nvt	Nee
Stichting Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen					
Bedrag	Nvt	nvt	nvt	nvt	Nee
Grondkamers					
Bedrag	3.154	0	Nvt	Nvt	Ja
De bijdrage aan Grondkamers is onderdeel van de bijdrage aan RVO.					
Kamer voor de binnenvisserij					
Bedrag	300	0	Nvt	Nvt	Ja
De bijdrage aan Kabivi is onderdeel van de bijdrage aan RVO.					

Bijlage 2: Moties en toezeggingen

In de bijlage **Moties en toezeggingen** bij de begroting 2022 is gerapporteerd over de openstaande en afgedane moties en toezeggingen van het parlementaire jaar 2021-2022.

Deze bijlage bij het jaarverslag bevat alle openstaande moties en toezeggingen die als zodanig zijn geregistreerd door het ministerie van LNV. Verder bevat de rapportage de afgedane moties en toezeggingen van het afgelopen parlementaire jaar *en na* de peildatum. Als peildatum is 1 januari 2023 gehanteerd. Moties en toezeggingen die na deze peildatum zijn aangenomen en gedaan, zijn nog niet meegenomen in deze rapportage.

Door de bewindsliedenaarvaarde moties

Omschrijving	Kamerstuknummer motie	Vindplaats	Stand van zaken
Eerste Kamer			
Minister van LNV			

Verzoekt de regering bij toekomstige beleidsvoorstellen aangaande de landbouwsector stappen richting kringlooplandbouw die bedrijven al hebben gezet mee te wegen.	35347, K	Parlementaire agenda [17-12-2019] - Eerste termijn Kamer Spoedwet aanpak stikstof (35.347)	Onderhanden
Minister voor NenS			
Verzoekt de regering om bij het hernieuwd inzetten van de grond van opgekochte boerenbedrijven samen met gemeenten en provincies het belang en kansen van regionale initiatieven ten behoeve van passende seniorenhuisvesting op deze locaties te bezien en initiatiefnemers nadrukkelijk te betrekken.	35.600, P	Parlementaire agenda [02-03-2021] – 35600 Wijziging van de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet (stikstofreductie en natuurverbetering)	Onderhanden
Omschrijving Kamerstuknummer motie Vindplaats Stand van zaken			
Tweede Kamer			
Minister van LNV			
Verzoekt de regering, de ambities met betrekking tot de biodiversiteits-winst van de vergroening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid om te zetten in meetbare en afrekenbare doelen en de Kamer jaarlijks te rapporteren over de voortgang van het behalen van deze doelen.	28625, nr. 202	Parlementaire agenda [02-07-2014] - VAO GLB	Er wordt jaarlijks een rapport naar de Kamer gestuurd. De Tweede Kamer wordt periodiek over deze toegezegging geïnformeerd.
Verzoekt de regering, binnen drie jaar een wettelijke verplichting voor gps-apparatuur in veetransportwagens en een centrale database voor verzameling en analyse van de gps-gegevens ter verbetering van de handhaving te realiseren.	28 286, nr. 761	Parlementaire agenda [10-09-2014] - VAO Dierenwelzijn (AO dd 4/9)	In Kamerstuk 28 286, nr. 1063 - Voortgangsbrief dierenwelzijn landbouwhuisdieren, staat dat het onderzoek is afgerond in 2022. Het onderzoek heeft vertraging opgelopen door de coronacrisis en is naar verwachting volgend jaar pas afgerond.
Verzoekt de regering, te streven naar volledige uitbetaling van betalingsrechten in december van het jaar over welke deze betaald worden, en uiterlijk in januari.	21501-32, nr. 905	Parlementaire agenda [07-04-2016] - VAO Landbouw- en Visserijraad, de minister vervangt de stas	Er wordt jaarlijks een rapport naar de Kamer gestuurd. De Tweede Kamer wordt periodiek over deze toegezegging geïnformeerd.
Verzoekt de regering minimaal jaarlijks een voortgangsrapportage naar Kamer te sturen waarin de resultaten van het verbeteringsplan worden gemonitord.	28286-966 (was 964)	Parlementaire agenda [20-02-2018] - VAO Dierenwelzijn (AO d.d. 7/2)	Onderhanden. Doorlopende motie.
Verzoekt de regering, jaarlijks ruim voor de begrotingsbehandeling aan de Kamer te rapporteren over de voortgang van de innovatieve projecten en de bijbehorende riksbijdragen.	35000-XIV-27	Parlementaire agenda [01-11-2018] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	Onderhanden
Verzoekt de regering, om te onderzoeken of en hoe een verplichte bedenktijd voor de aanschaf van huisdieren bij kan dragen aan het terugdringen van het aantal impulsaankopen van dieren.	28286-1009	Parlementaire agenda [05-12-2018] - VAO Dierenwelzijn (AO d.d. 14/11)	Onderhanden. Op de motie is ingegaan in de Kamerbrief «Voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023.
Verzoekt de Minister, te onderzoeken of maatregelen van deze landen zich lenen voor toepassing in Nederland; verzoekt voorts te verkennen of in Europees verband samengewerkt kan worden om de fok, het houden en tentoonstellen van designerdieren terug te dringen en de Kamer voor de zomer van 2019 hierover te informeren.	28286-014	Parlementaire agenda [05-12-2018] - VAO Dierenwelzijn (AO d.d. 14/11)	Onderhanden
Verzoekt de regering, in te zetten op meerjarige afspraken met een brede vertegenwoordiging van sector en ketenpartijen in de agrarische sector; verzoekt de regering tevens, daarbij werk te maken van: •meer sturen op basis van metingen en praktijkervaringen; •meer praktijkonderzoek; •een systeemaanpak in plaats van verkokerd beleid; •meersporenbeleid dat meer recht doet aan de diversiteit van onderne-mers; •structurele financiële ondersteuning bij verduurzaming waarbij de vorm ervan nader uitgewerkt wordt; •meer experimenteerruimte en snelle erkenning van innovatieve technieken en managementmaatregelen.	35300-XIV-48	Parlementaire agenda [10-10-2019] – 2e termijn Begrotingsbehandeling LNV	Onderhanden
verzoekt de regering, in overleg met provincies op korte termijn werk te maken van betere prioriteitstelling in het Natura 2000-beleid, zodat voor genoemde snippeters van een bepaald habitattype een minder strikt beschermingsregime kan gelden.	32 670, nr. 188	Parlementaire agenda [17-10-2019] - Debat Programma Aanpak Stikstof	Onderhanden. Dit is onderdeel van de actualisatie van het Natura 2000 doelensysteem. Volgens de huidige planning worden de

			(aangepaste) beleidsdocumenten in het kader van de actualisatie in 2023 vastgesteld.
Verzoekt de regering, in kaart te brengen wat de veranderingen in fosfaattoestanden van de bodem en daarmee ook in fosfaatklassen en verandering in arealen landbouwgrond tot gevolg hebben op de plaatsingsruimte, en de Kamer over de uitkomsten in de eerste helft van 2020 te informeren.	35233-16	Parlementaire agenda [02-12-2019] - Wetgevingsoverleg Wijziging van de Meststoffenwet in verband met de implementatie van het zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn	Onderhanden
Verzoekt de regering, een speciaal gezant innovatie te benoemen die gevraagd en ongevraagd advies kan uitbrengen, knelpunten en belemmerende regelgeving kan signaleren en een schakel vormt tussen de overheid en het werkveld om beloftevolle initiatieven sneller van de grond te krijgen.	35 570-XIV-23	Parlementaire agenda [25-11-2020] – 2e termijn Begroting Landbouw, Natuur en Visserij (XIV)	Onderhanden. Rapport van kwartiermaker innovatiegezant en kabinetreactie is naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 30252, nr.35). Er is nog geen innovatiegezant benoemd. Wel wordt er gewerkt aan het inregelen van een regieorgaan.
verzoekt de regering, de Kamer zo veel als mogelijk te informeren over de verschillende stappen en contactmomenten bij de derogatieonderhandelingen met betrekking tot de aanvullende voorwaarden, de opstelling van het ministerie daarbij en de wijze waarop de sector betrokken is geweest, en over de wetenschappelijke onderbouwing van de effectiviteit van de aanvullende voorwaarden.	21-501-1266	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Videconferentie EU Landbouw- en Visserijministers van 29 juni 2020 (AO d.d. 24/6)	Onderhanden
verzoekt de regering, het vrijblijvende karakter ten aanzien van de aanvullende inspanningen weg te nemen en te zorgen voor bindende afspraken die leiden tot doelbereik in 2022-2025.	35570-XIV-60	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Landbouw, Klimaat en Voedsel (AO d.d. 01/10)	Onderhanden
verzoekt de regering, in overleg met betrokken partijen te bezien of en hoe de oprichting van lokale landcoöperaties gestimuleerd kan worden via bijvoorbeeld het omschakelfonds en/of het borgstellingsfonds ten behoeve van risicodekking.	35570-XIV-66	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Landbouw, Klimaat en Voedsel (AO d.d. 01/10)	Onderhanden
verzoekt de regering, om betere voorlichting ten behoeve van de aanschaf en het waardig houden van hobby- en/of gezelschapsdieren.	28286-1149	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Dierenwelzijn buiten de veehouderij (AO d.d. 29/9)	Onderhanden. Op de motie is ingegaan in de Kamerbrief «Voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023.
verzoekt de regering, alle dierenvriendelijke hulp- en trainingsmiddelen in kaart te laten brengen door (veterinair) ter zake deskundigen en deze uit te faseren.	28286-1151	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Dierenwelzijn buiten de veehouderij (AO d.d. 29/9)	Onderhanden. In de Kamerbrief «Voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023 staat omschreven dat de Kamer over de onderzoeksuitkomsten zal worden geïnformeerd.
verzoekt de regering, om deze verkennende gesprekken voort te zetten en met een plan van aanpak te komen waarin staat omschreven of en hoe gemeentelijke boar's kunnen worden betrokken bij versterking van de handhaving op het domein dierenwelzijn.	28286-1155	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Dierenwelzijn buiten de veehouderij (AO d.d. 29/9)	Onderhanden
verzoekt de regering, het houden van kippen in kooien zo snel mogelijk uit te faseren.	28286-1160	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Dieren in de veehouderij (AO d.d. 29/10)	Onderhanden. Dit wordt meegenomen in het traject naar een herziening van de EU-dierenwelzijnsregelgeving.
verzoekt de regering, de optelsom van effecten die van invloed zijn op het perspectief voor de visserij in beeld te brengen en de Kamer hier zo spoedig mogelijk over te informeren.	33450-83	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Visserij (AO d.d. 12/10)	Onderhanden. De Kamer wordt begin 2023 geïnformeerd over de resultaten van de analyse.
verzoekt de regering, alles in het werk te stellen om binnen afzienbare tijd tot dergelijke afspraken te komen met het oog op een integrale aanpak, en duidelijkheid, ruimte en een economisch en ecologisch duurzaam toekomstperspectief voor de vele gezinsbedrijven in de agrarische sector.	35600-43	Parlementaire agenda [10-12-2020] - Debat behandeling Stikstofwet	Onderhanden. De Kamer is geïnformeerd met de brief van 25 november 2022 over Toekomst landbouw.

Verzoekt de regering, vooruitlopend op de verdere uitwerking van een nieuw mestbeleid een nulmeting uit te werken van de huidige situatie, en de Kamer bij het eerstvolgende informatiemoment te informeren over de concrete invulling daarvan.	33037-384	Parlementaire agenda [14-04-2021] - VAO Mestbeleid (AO d.d. 4/11)	Onderhanden
Verzoekt de regering, het voornemen om niet-grondgebonden bedrijven alle mest af te voeren en te laten verwerken te heroverwegen.	33037-390	Parlementaire agenda [14-04-2021] - VAO Mestbeleid (AO d.d. 4/11)	Onderhanden
Verzoekt de regering, de nadere uitwerking van verdere wet- 35398, nr. 17 en regelgeving, al dan niet vanuit Brussel, voor parlementaire behandeling aan de Kamer te doen toekomen.		Parlementaire agenda [21-04-2021] - Wijziging van de Wet dieren in verband met de uitvoering van de herziene Europese Diergezondheidswetgeving (35 398)	Onderhanden. De motie is doorlopend. De Kamer is geïnformeerd middels de brieven van 2 december 2021; 28 januari 2022; en 18 oktober 2022. De Kamer wordt opnieuw geïnformeerd wanneer er nieuwe wetgeving vanuit Brussel komt.
Verzoekt het kabinet, om alle beleids- en uitvoeringsdraaiboeken zo spoedig mogelijk openbaar te plaatsen op riksverheid.nl en jaarlijks actueel te houden en te bewaken, en voor het zomerreces de Kamer een overzicht te geven van alle huidige draaiboeken die voorzien zijn van een laatsteversiedatum.	35398, nr. 19	Parlementaire agenda [21-04-2021] - Wijziging van de Wet dieren in verband met de uitvoering van de herziene Europese Diergezondheidswetgeving (35 398)	Onderhanden. De Kamer wordt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2023 geïnformeerd.
verzoekt de regering, om een langetermijnstudie naar de gezondheidsgevolgen van blootstelling aan bestrijdingsmiddelen te doen	27858-545	Parlementaire agenda [20-05-2021] - VAO Gewasbeschermingsmiddelen	Onderhanden. De Tweede Kamer is over de voortgang geïnformeerd met Uitgaande brief [02-12-2022] Invullen diverse moties gewasbescherming en Raadswerkgroep voorstel Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen.
Verzoekt de regering, een convenant te sluiten over de inzet van supermarkten op het gebied van voorlichting, schapruimte en aanbod van biologische producten.	21501-32-1299	Parlementaire agenda [20-05-2021] - VSO Landbouw- en Visserijraad	Onderhanden
Verzoekt de regering, in EU-verband in te zetten op «made in Europe»-ewitten en daarbij tevens te onderzoeken welke maatregelen daaraan kunnen bijdragen, en hoe veevoerbedrijven gestimuleerd kunnen worden om meer eiwithouderende grondstoffen uit Europa te halen, zonder dat dit ontbossing in Europa tot gevolg heeft; verzoekt de regering, de Kamer in het najaar van 2021 hierover te informeren.	21501-32-1301	Parlementaire agenda [20-05-2021] - VSO Landbouw- en Visserijraad	Onderhanden
Verzoekt de regering, de maximale temperatuur voor diertransporten te verlagen naar 30 graden.	35830-XIV-10	Parlementaire agenda [08-07-2021] - Debat Slotwet Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2020 (35 830-XIV)	Onderhanden
Verzoekt de regering, kwantitatieve tussendoelen te stellen voor de uifasering van het gebruik van pesticiden, aangevuld met een plan om boeren te helpen bij de benodigde omschakeling.	21 501, nr. 1346 (was 1340)	Parlementaire agenda [29-09-2021] - Tweeminutendebat Landbouw- en Visserijraad van 19 juli 2021 (21 501-32, nr. 1332 en 1337)	Onderhanden
Verzoekt het kabinet om de definitie van «mest verwerken» zodanig aan te passen dat deze aansluit bij de praktijk.	33037-408	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt het kabinet om te onderzoeken hoe het mogelijk gemaakt kan worden om ook aan mestverwerkingsinstallaties vvo's toe te kennen.	33037-409	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt het kabinet, om samen met de NVWA op zeer korte termijn afspraken te maken met buitenlandse veterinaire autoriteiten om klachten over niet-transportwaardige dieren binnen vier weken terug te koppelen; verzoekt het kabinet, de procedure rond de afhandeling van klachten te wijzigen,	28286-1226 (was 1223)	Parlementaire agenda [29-09-2021] - Tweeminutendebat Niet	Het eerste deel van de motie is afgedaan via de brief van 12 november 2021 «Voortgang toezicht NVWA» (Kamerstuk 33835, nr. 194).

waarbij de NVWA een buitenlandse klacht zo spoedig mogelijk na ontvangst doorspeelt naar de betrokken ondernemer, zodat deze zo snel mogelijk zelf onderzoek kan doen en zo nodig maatregelen kan treffen.	handhaven door de NVWA op exportverzamelplaatsen (CD 9/9)	Het tweede deel van de motie wordt naar verwachting afgedaan voorafgaand aan een komend commissiedebat over dieren in de veehouderij of voorafgaand aan een commissiedebat NVWA.
Verzoekt de regering een levenslang verbod op het houden van dieren mogelijk te maken voor recidiverende dierenbeulen.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden. Op het moment van schrijven heeft de wetsbehandeling nog niet plaatsgevonden. Met de wetsbehandeling wordt de motie afgedaan.
Verzoekt de regering de mogelijkheden in kaart te brengen voor continuering van de experimenten op het gebied van kringlooplandbouw in de experimenteerregio's voor de komende jaren; verzoekt de regering tevens helderheid te verschaffen over randvoorwaarden als experimenteerruimte, inhoud, methodiek en monitoring voor de experimenteerregio's.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe een nieuw mestbeleid kan worden ingericht met goede bodemgezondheid als uitgangspunt in plaats van mest als afvalproduct; verzoekt de regering de Kamer over de resultaten hiervan te informeren voor de zomer van 2022.	35925-XIV-36	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn
verzoekt de regering om te zorgen voor strenge controle en handhaving op reptielenbeurzen, en de handel, het dierenwelzijn en de mogelijke gezondheidsrisico's in kaart te brengen, en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk te informeren	35925-XIV-39	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn
Verzoekt de regering, om aan het zevende actieprogramma een fosfaatvrijstelling van 50% toe te voegen voor organische stofrijke producten ten einde het verlies aan fosfaatgebruiksruimte ten gevolge van de invoer van de gecombineerde fosfaatindicator te compenseren.	35925-XIV-46	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn
Verzoekt de regering om in Europees verband aan te dringen op het inventariseren van de grootste knelpunten van palingmigratie en te pleiten voor een plan om de doorlaatbaarheid te vergroten; verzoekt de regering tevens om de grootste knelpunten voor de palingmigratie in Nederlandse wateren te inventariseren en in samenwerking met de waterbeheerders een voorstel te doen om deze beter doorlaatbaar te maken voor paling.	35925-XIV-51	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn
Verzoekt de regering om stappen te zetten om humane dodingsmethoden voor deze dieren te verplichten en het levend koken van kreeften en krabben te verbieden.	35925-XIV-67	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn
Verzoekt de regering een leidende rol te nemen in het tot stand brengen van de uitwisseling van best practices, meer specifiek die met betrekking tot de ecoregelingen, en de Kamer hierover te informeren.	35925-XIV-69	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn
Verzoekt de regering specifieker in beeld te brengen welk type bedrijven, en gedurende welke periode, onder de lage-inkomensgrens zitten.	35925-XIV-82	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn

Verzoekt het kabinet daarbij specifiek mee te nemen of het Nationaal Strategisch Plan invloed heeft op bestaande marktinitiatieven zoals Planet Proof en soortgelijke concepten, en hierover te rapporteren in de mid-termevaluatie.	28625-321	Parlementaire agenda [14-12-2021] - TMD Gemeenschappelijk Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan	Onderhanden. Dit is gebeurd bij totstandkoming NSP, Kamer wordt nader en expliciter hierover geïnformeerd bij de midtermevaluatie (2025).
Verzoekt de regering bij de inzet van de fosfaatbank ter bevordering van grondgebondenheid de fosfaatbank zo in te richten dat een zo groot mogelijke groep grondgebonden bedrijven in aanmerking komt voor de niet-verhandelbare ontheffingen uit de fosfaatbank.	35949-18	Parlementaire agenda [24-01-2022] - WGO Wijziging van de Meststoffenwet in verband met het begrip melkvee en enkele andere wijzigingen betreffende het stelsel van fosfaatrechten (TK 35949)	Onderhanden
Verzoekt de Minister om ook met retailers om tafel te gaan en ze te stimuleren en faciliteren om ook voor Nederlandse boeren een dergelijk project te starten om zo de kennisontwikkeling op dit gebied te bevorderen,	21501-32-1377	Parlementaire agenda [10-02-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 15 en 16 november 2021	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken en monitoren wat de effecten zijn van vogelgriep op wilde soorten in de natuur,	28807, nr. 247	Parlementaire agenda [17-03-2022] - TMD Zoönosen en Dierziekte samen met MVWS	Onderhanden
Verzoekt het kabinet in de uitwerking van kringlooplandbouw operationele doelen te formuleren en deze waar mogelijk een gebiedsgerichte vertaling te geven; verzoekt tevens een nieuwe goede landbouwpraktijk te formuleren waarin deze doelen zijn verwerkt en hierover de Kamer in de eerste week van juni te informeren.	35925-XIV-107	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Onderhanden
Verzoekt de regering bij het werken aan perspectief voor de landbouwsector en boeren lessen te trekken uit succesvolle voorbeelden van (Europees) bronbeleid uit andere sectoren, de aanpak van andere landen in met name de EU en uit succesvolle pilots in eigen land, zoals de pilot inzake biologische melk van de provincie Gelderland.	35925-XIV-119	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Onderhanden
Verzoekt de regering meer in te zetten op emissiereductie op het boerenerf met handelingsperspectief voor boeren, en provincies de ruimte te geven om middelen naar eigen inzicht te besteden afhankelijk van de gebiedsprocessen ten behoeve van het halen van de doelen.	35925-XIV-153 (was 130)	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Onderhanden. De Kamer is geïnformeerd met de brief van 25 november 2022 over Toekomst landbouw.
Verzoekt de regering geen vleestaks in te voeren.	35925-XIV-131	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
Verzoekt het kabinet om een heldere doelstelling met ingroei naar kringloopwaardig vervoer te verwerken in de eiwitstrategie, en over de voortgang ten minste jaarlijks te rapporteren aan de Kamer.	35925-XIV-134	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
Verzoekt de regering in overleg met provincies te treden over het vinden van een duurzaam alternatief voor de verschraling van akkers.	35925-XIV-139	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
Verzoekt de regering bij de uitwerking van de genoemde verordening de administratieve lasten zo veel mogelijk te beperken, aversechte effecten zo veel mogelijk te voorkomen en daarbij te kijken naar de uitwerking in genoemde lidstaten.	35925-XIV-145	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
Verzoekt de regering om samen met provincies en landbouworganisaties, waaronder BoerenNatuur, een werkwijze te ontwikkelen waarbij boeren terreinbeherende organisaties kunnen ontwikkelen om gronden te beheren voor natuur, landschap en duurzame langjarige pacht.	35925-XIV-147	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
Verzoekt de regering in Europa voor te stellen de ambitie voor halvering van voedselverspilling in de Farm to Fork-strategie uit te breiden naar de volledige voedselketen.	21501-32-1414	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 21 maart	Onderhanden
Verzoekt het kabinet om in beeld te brengen hoe belemmeringen in wetgeving om insecten als veevoer te kunnen gebruiken weggenomen kunnen worden.	21501-32-1417	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 21 maart	Onderhanden

Verzoekt de regering zo veel als mogelijk gebruik te maken van bestaande certificeringsschema's en daar bij aan te sluiten.	21501-32-1418	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 21 maart	Onderhanden
Verzoekt de regering een strategische analyse te laten uitvoeren naar kwetsbaarheden van het mondiale voedselsysteem in relatie tot grondgebruik.	21501-32-1421	Parlementaire agenda [11-05-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad 7 april 2022 (21 501-32, nr. 1410)	Onderhanden
Verzoekt de regering om te onderzoeken op welke manier gerecyclede nutriënten uit menselijke mest kunnen worden toegevoegd aan de voedselkringloop en welke kansen dit biedt voor boeren.	21501-32-1435	Parlementaire agenda [19-05-2022] - TMD Landbouw en Visserijraad d.d. 24 mei	Onderhanden
Verzoekt de regering te borgen dat de NVWA zelf mag bepalen waar de camera's in slachthuizen worden geplaatst en te voorkomen dat er dode hoeken bestaan.	28286-1240	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Onderhanden
Verzoekt de regering de bandsnelheid van alle slachthuizen te re-evaluieren tegen het licht van de risico's en de mate waarin maatregelen daarvoor zowel in de praktijk als in theorie voldoende oplossing bieden; spreekt uit dat CO2-bedwelming toepassen geen mitigerende maatregel mag zijn om de bandsnelheid te verhogen.	28286-1242	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Over de stand van zaken is de Kamer geïnformeerd op 8 november 2022 met Kamerbrief - dierenwelzijn van dieren in de veehouderij. De motie kan naar verwachting worden afgedaan voorafgaand aan een komend commissiedebat over dieren in de veehouderij of voorafgaand aan een komend commissiedebat NVWA.
Verzoekt de regering om slachterijen die over willen gaan op het bedwelmen met CO2 hiervoor geen toestemming te geven.	28286-1243	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Onderhanden. De Kamer is over de stand van zaken geïnformeerd met de Verzamelbrief versterking toezicht op 22 juni 2022.
Verzoekt de regering om een roulatiesysteem binnen de NVWA-teams om intimidaties, dan wel te hechte banden met de slachthuisdirectie en -medewerkers, te voorkomen.	28286-1246	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Over de stand van zaken is de Kamer geïnformeerd op 8 november 2022 met Kamerbrief - dierenwelzijn van dieren in de veehouderij. De motie kan naar verwachting worden afgedaan voorafgaand aan een komend commissiedebat over dieren in de veehouderij of voorafgaand aan een komend commissiedebat NVWA.
Verzoekt de regering om hoge boetes in relatie tot het delict, gevangenisstraf, beroepsverbod en levenslang verbod op het houden van dieren voor recidivisten binnen slachthuizen.	28286-1247	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Onderhanden. De Kamer is over de stand van zaken geïnformeerd met de Verzamelbrief versterking toezicht op 22 juni 2022.
Verzoekt de regering definitieve sluiting van recidiverende slachthuizen mogelijk te maken.	28286-1248	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Over de stand van zaken is de Kamer geïnformeerd op 8 november 2022 met Kamerbrief - dierenwelzijn van dieren in de veehouderij. De verwachting is dat het herziene interventiebeleid en de procedure verscherpt toezicht in de eerste helft van 2023 in uitvoering zullen zijn, waarna de Tweede Kamer ook nader geïnformeerd wordt over de uitvoering van de motie Graus en Eerdmans.
Verzoekt de regering bij de uitwerking van de procedure voor verscherpt toezicht voor slachthuizen een «three strikes out»-handhavingsvoorstel uit te werken.	28286-1249	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Over de stand van zaken is de Kamer geïnformeerd op 8 november 2022 met Kamerbrief - dierenwelzijn van dieren in de veehouderij.

			De verwachting is dat het herziene interventiebeleid en de procedure verscherpt toezicht in de eerste helft van 2023 in uitvoering zullen zijn, waarna de Tweede Kamer ook nader geïnformeerd wordt over de uitvoering van de motie Van Campen en Erdmans.
Verzoekt de regering bij de in voorbereiding zijnde wetgeving binnen de kaders van de AVG cameratoezicht die realtime op afstand kan worden uitgelezen als basisvoorraad uit te werken.	28286-1250	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Onderhanden
Verzoekt de regering bij alle voorbereidende wet- en regelgeving expliciet aandacht te hebben voor maatwerkregels voor zelfslachtende slachters.	28286-1251	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Onderhanden. De Kamer is over de stand van zaken geïnformeerd met de Verzamelbrief versterking toezicht op 22 juni 2022.
Verzoekt de regering op korte termijn een toetsingskader voor de slachtsnelheid in te stellen, in overleg met betrokken belangenpartijen, en de Kamer daar zo snel mogelijk over te informeren.	28286-1254	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Over de stand van zaken is de Kamer geïnformeerd op 8 november 2022 met Kamerbrief - dierenwelzijn van dieren in de veehouderij. De motie kan naar verwachting worden afgedaan voorafgaand aan een komend commissiedebat over dieren in de veehouderij of voorafgaand aan een komend commissiedebat NVWA.
Verzoekt de regering om in kaart te brengen welke dierproeven weinig tot geen voorspellende waarde hebben, en om te onderzoeken hoe deze slecht transleerbare dierproeven kunnen worden uitgefaseerd.	32336-128	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering de verdere ontwikkeling van kunstmatige intelligentie te stimuleren, om zo het zoeken naar alternatieven snel, eenvoudig en effectief te maken en daarmee te kunnen voldoen aan de wet en het aantal overbodige dierproeven te verminderen.	32886-129	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering om met een actieplan te komen om tot een snelle verlaging van het aantal in voorraad gedode proefdieren te komen.	32336-140 (was 130)	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering om met een plan van aanpak te komen om de transitie naar proefdiervrije innovaties te versnellen, om zo een bijdrage te leveren aan beter onderzoek, betere medicijnen en een significante vermindering van het aantal proefdieren.	32336-141 (was 131)	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering om een tijdpad te maken om dierproeven voor veiligheidstesten te beëindigen, en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk te informeren.	32336-137	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering om binnen de Transitie Proefdiervrije Innovatie werk te maken van het OMA-model, waarbij niet de dierproef, maar de onderzoeksraag en de daarvoor meest succesvolle methode centraal staat.	32336-138	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering waar mogelijk knelpunten op de route van lab naar praktijk op te lossen, en hierover jaarlijks te rapporteren aan de Kamer	32336-139	Parlementaire agenda [07-06-2022] - TMD Dierproeven	Onderhanden
Verzoekt de regering er op een niet-vrijblijvende manier voor te zorgen dat de transitie naar kringlooplandbouw, inclusief een eerlijk verdienmodel, een vaste plek krijgt in deze private kwaliteitssystemen.	33576-289	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering koplopers in kringlooplandbouw, zoals biologische en natuurinclusieve kringloopboeren, te ondersteunen om hun bedrijf zo veel mogelijk voort te zetten binnen de gebiedsgerichte aanpak.	33576-290	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden

Verzoekt de regering beleid te ontwikkelen om koolstofopslag in bouwmateriaLEN te stimuleren en daarbij een generieke methode te ontwikkelen waarmee snel koolstofcertificaten te maken zijn voor combinaties van gewassen en isolatie- en bouwmateriaLEN.	33576-291	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. Aan de invulling van deze motie wordt door LNV en BZK gezamenlijk gewerkt in het kader van de uitwerking van de maatregel «Versnelling van biobased en circulair bouwen en verbouwen» ter compensatie van de intrekking van de productiebeperking bij kolencentrales. Deze maatregel wordt meegenomen als onderdeel van de integrale besluitvorming over aanvullend klimaatbeleid in de reguliere begrotingscyclus in het voorjaar van 2023.
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe banken en leveranciers en afnemers met langlopende contracten zijn te verplichten tot een bail-in die een substantieel aandeel in de transitiekosten draagt.	33576-292	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. Wordt meegenomen in het Landbouwakkoord.
Verzoekt de regering met een plan van aanpak te komen om ook grote verpachtende partijen als terreinbeherende organisaties, het Rijksvastgoedbedrijf, kerken en anderen verantwoordelijkheid te laten nemen in het bieden van perspectief voor hun huidige pachters en omschakeling naar meer extensieve en natuurinclusieve voedselproductie mogelijk en rendabel te maken op hun gronden.	33576-309	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering zo snel mogelijk met een compleet uitgewerkte instrumentarium te komen, waaronder voor innovaties, een management-maatregelen effectschema's per grondsoort (bijvoorbeeld door de WUR), een verplaatsersregeling (zonder beroepsverbod) en aantrekkelijke regelingen voor langjarig agrarisch natuurbeheer, en de Kamer hierover bij de begrotingsbehandeling te informeren.	33576-312	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering om in de EU in te zetten op internationale productie-standaarden voor de import van agrarische producten (spiegelmaatre-gelen) om te voorkomen dat onze boeren die natuurinclusief, biologisch en klimaatbewust verbouwen van de markt worden gedrukt.	21501-32-1390	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Onderhanden
Verzoekt de regering de handelsbelemmeringen en andere bezwaren tegen vaccinatie in kaart te brengen, een plan van aanpak op te stellen om deze belemmeringen en bezwaren te slechten en de Kamer hierover te informeren voor het zomerreces.	21501-32-1396	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Onderhanden. De Kamer wordt in een volgende verzamelbrief «Diergezondheid» geïnformeerd.
Verzoekt de regering in Europa te pleiten om de regels op het gebied van dierlijke eiwitten en kunstmestvervangers op zeer korte termijn te versoepelen, daarbij rekening houdend met milieu en voedselveiligheid.	21501-32-1404 (was 1397)	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Onderhanden
Verzoekt de regering om samen met de sector, analoog aan deze aanpak, tot onafhankelijke registratie te komen van het gebruik van gewas-bescherming en de milieu-impact van het gebruik in het teeltplan, en vanuit daar een benchmark te ontwikkelen voor individuele telers.	35925-XIV-135	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
Verzoekt het kabinet hiertoe beleidsopties uit te werken, en daarbij rekening te houden met mogelijke macroprudentiële gevolgen.	36200, nr. 96	Parlementaire agenda [04-10-2022] - LNV: Algemene Financiële Beschouwingen TK	Onderhanden
Verzoekt de regering om tijdens de klimaattop in Sharm el-Sheikh, samen met gelijkgestemde landen, het voorouw te nemen voor het opzetten van een mondial initiatief voor klimaat slimme landbouw gericht op concrete acties voor het reduceren van emissies uit de landbouw en het versterken van de wereldwijde voedselzekerheid.	31 793 nr 225	Parlementaire agenda [13-10-2022] - Debat Klimaattop in Sharm-el-Sheikh	Onderhanden. Dit is een doorlopende motie.

Verzoekt de regering om onderzoek te doen naar het opnemen in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming van laagdrempelige stimuleringsprogramma's en bijbehorende middelen voor: • Precisieland- en tuinbouw; • Biologische land- en tuinbouw; • Ontwikkeling IPM-tools voor duurzame teeltsystemen; • Kennisverspreidingsprogramma's	22112-3518 (was 3517)	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe mest- en gifvrije bufferstroken door teelt van alternatieve gewassen, natuurgebeheer, et cetera kunnen bijdragen aan het verdienvermogen van de creatieve innoverende boeren.	33037-465	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering een offensief op te stellen voor het verkrijgen van derogatie op de Nitraatrichtlijn om kunstmestvervangers bij aanvang van het komende mestseizoen toe te staan, en de Kamer hierover nog dit jaar nog te informeren.	33037-466	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering met een voorstel te komen waarin ammoniakruimte die ontstaat door het voorgeschreven afbouwpad tot 2026 ingezet wordt voor de vergunningverlening van PAS-melders, en de Kamer hierover nog dit jaar te informeren.	33037-467	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering zo spoedig mogelijk een maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren naar het verlies van derogatie; verzoekt de regering hierbij in ieder geval de economische én ecologische effecten in kaart te brengen.	33037-468	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering om, naast de impactanalyse die is gedaan van de mestmarkt, ook een analyse uit te voeren van de impact op de akkerbouw en de daarmee gepaarde voedselproductie.	33037-469	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering om, als er gewerkt gaat worden met bemestingsvrije zones, met provincies in gesprek te gaan over het inzetten op een alternatieve wijze van financiering van slootkanten en te zorgen voor langjarige contracten.	33037-476 (was 470)	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering om conform de Europese GLB-verordening de afname van grasland te monitoren op nationaal, regionaal en bedrijfsniveau, en hierover de Kamer jaarlijks te informeren.	33037, nr. 475	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Onderhanden
Verzoekt de regering tijdens de onderhandelingen in Brussel over de verordening de evenredige bijdrage van alle lidstaten ten aanzien van goedkeuring en toelating van nieuwe gewasbeschermingsmiddelen mede-inzet te laten zijn; verzoekt de regering om huidige knelpunten bij het Ctgb ten aanzien van goedkeuring en toelating van nieuwe gewasbeschermingsmiddelen op de Europese markt in kaart te brengen, en de Kamer hierover te rapporteren.	22112, nr. 3506	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Onderhanden
Verzoekt de regering om overal daar waar bestrijdingsmiddelen nu nog een bijdrage hebben aan slechte waterkwaliteit, het gebruik ervan zo aan banden te leggen dat bestrijdingsmiddelen geen belemmering meer zijn voor de Kaderrichtlijn Water.	22112, nr. 3509	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Onderhanden
Verzoekt de regering om in aansluiting op de voorgestelde verordening zich ertoe te verplichten dat de wettelijke barrières voor moderne veredelingstechnieken en groene middelen worden weggenomen en dat de toepassing hiervan wordt gestimuleerd.	22112, nr. 3512	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Onderhanden
Verzoekt de regering om iedere agrariër de mogelijkheid te bieden zich onafhankelijk te laten adviseren over de keuzes aangaande stoppen, verplaatsen, omscholing en sociaal-emotionele begeleiding en hiervoor voldoende middelen te reserveren.	30252-38	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Onderhanden.
Verzoekt de regering de mogelijkheden te bezien hoe een deel van deze leningen kan worden afgewardeerd en de besparingen die hierdoor ontstaan ten goede te laten komen aan de verduurzaming van de landbouw.	30252-70 (was nr. 40)	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Onderhanden

Verzoekt de regering om te onderzoeken of en op welke manier boeren nabij Natura 2000-gebieden financieel kunnen worden ondersteund in het aanpassen van de bedrijfsvoering.	30252-61	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken wat de precieze kosten zijn die partijen als dierenhulporganisaties en natuurorganisaties maken in de bestrijding van vogelgriep en te onderzoeken of, en zo ja, welk deel in aanmerking zou kunnen komen voor een bijdrage vanuit het Rijk.	28807, nr. 271	Parlementaire agenda [09-11-2022] - TMD Zoönose en dierziekte	Onderhanden
Verzoekt de regering, in overleg met de BES-eilanden, Wageningen University & Research het land- en tuinbouwbeleid te laten onderzoeken en aanbevelingen te doen voor de korte en middellange termijn, en de Kamer daarover voor 2023 te informeren.	36200-IV-15	Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2023	Onderhanden
Verzoekt de regering de deadline 2025 te hanteren waarop de afspraken in werking moeten zijn getreden en het uitfaseringplan zo spoedig mogelijk naar de Kamer te sturen.	27858-599 (was 588)	Parlementaire agenda [09-11-2022] - TMD Gewasbeschermingsmiddelen (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering verwerkers die brede verantwoordelijkheid nemen voor de naleving van wetten door hun toeleveranciers en die met adequate kwaliteitsschema's werken, te belonen bij de ingroei naar kostendekkende tarieven.	33835-204	Parlementaire agenda [23-11-2022] - TMD NVWA	Onderhanden
Verzoekt de regering om de voorbereidingen te treffen voor de introductie van elektronische identificatie van dieren.	33835-205	Parlementaire agenda [23-11-2022] - TMD NVWA	Onderhanden. De Kamer wordt naar verwachting in volgende verzamelbrief «Diergezondheid» geïnformeerd.
Verzoekt de regering een onafhankelijke impactanalyse te laten uitvoeren naar de gevolgen van het onderbrengen van KDS bij de NVWA, en bij deze analyse in ieder geval te betrekken: –gevolgen voor de personele beschikbaarheid voor KDS-diensten in de operatie; –een doorrekening van zowel de incidentele als structurele kosten; –een doorrekening van de potentiële lastenverzwarening voor het bedrijfsleven; verzoekt de regering deze impactanalyse uiterlijk in Q2 2023 aan de Kamer te doen toekomen en tot nader orde geen onomkeerbare stappen te zetten.	33835-206	Parlementaire agenda [23-11-2022] - TMD NVWA	Onderhanden
Verzoekt de regering de invoering van kostendekkende tarieven en de invoering van het nieuwe verrekenstelsel met elkaar in de pas te laten lopen door in 2023 de tarieven deels generiek te dempen, en tot een inspanningsverplichting hiertoe in 2024; verzoekt de regering in het najaar van 2023 op basis van de WEcR-impactanalyse opnieuw met een voorstel te komen voor het dempen van tarieven indien het nieuwe verrekenstelsel tegen die tijd nog niet is ingevoerd.	33 835, nr. 207	Parlementaire agenda [23-11-2022] - TMD NVWA	Onderhanden
Verzoekt de regering te komen met een plan voor een verzuilde monitoring van virussen bij gemengde bedrijven met varkens en kippen.	28807-280	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning geitenhouderij Utrecht (28 807, nr. 260) (met minister VWS!)	Onderhanden. De Kamer wordt op korte termijn per Kamerbrief geïnformeerd door zowel VWS als LNV.
Verzoekt de regering te zorgen dat omgevingsdiensten beschikken over de gegevens die nodig zijn om effectief toezicht te houden op dieraantallen; verzoekt de regering te zorgen dat er altijd wordt opgetreden tegen fraude met dieraantallen.	28807-281	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning geitenhouderij Utrecht (28 807, nr. 260) (met minister VWS!)	Onderhanden
Verzoekt de regering vooraf een impactanalyse te doen om te bepalen in welke mate het doorvoeren van beperkingen in waterrijke gebieden daadwerkelijk het risico voor uitbraken van vogelgriep bij pluimveehouderijen terugdringen.	28807-282	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning	Onderhanden

	geitenhouderij Utrecht (28 807, nr. 260) (met minister VWS!)	
Verzoekt de regering ook de dierwaardige veehouderij mee 28286-1273 te nemen in de adviesverlening aan boeren.	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Dieren in de veehouderij (CD 10/11)	Onderhanden
Verzoekt de regering ook agrarische opleidingen aan tafel te 28286-1274 brengen bij het convenant dierwaardige veehouderij.	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Dieren in de veehouderij (CD 10/11)	Onderhanden
Verzoekt de regering, conform de aangenomen motie, niet 28286-1275 akkoord te gaan met dit sectorplan.	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Dieren in de veehouderij (CD 10/11)	Onderhanden
Verzoekt het kabinet, op het moment dat de lijst in wet- en 28286-1282(was 28286-1279) regelgeving is verankerd maar voor het in werking treden van deze lijst, een objectieve wetenschappelijke toets van de dromedaris voor de huis- en hobbydierenlijst te laten uitvoeren door het adviescollege, waarbij de door de dromedarishouder aangedragen wetenschappers op het gebied van domesticatie van de dromedaris worden geraadpleegd en in het geval dat deze gedomesticeerd wordt beschouwd deze voor het in werking treden van de lijst toe te voegen.	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Dieren in de veehouderij (CD 10/11)	Onderhanden. In de Kamerbrief «Voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023 staat omschreven dat de Kamer over de uitkomsten van de toets zal worden geïnformeerd als deze is uitgevoerd.
Verzoekt de regering te streven naar eenduidige regels voor 28286-1281 dierenwelzijn en ervoor te pleiten dat er geen producten worden geïmporteerd van buiten de EU die niet aan deze regels voldoen.	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Dieren in de veehouderij (CD 10/11)	Onderhanden. In de Kamerbrief «Voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023 is aangegeven hoe aan deze motie uitvoering wordt gegeven.
Verzoekt de regering in het landbouwakkoord afspraken te 36200-XIV-24 maken over de wijze waarop de integrale keten bijdraagt aan een goed verdienvermogen voor boeren en tuinders.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. Wordt meegenomen in het Landbouwakkoord.
Verzoekt de regering bij het landbouwakkoord te bepalen 36200-XIV-25 welke brongetallen als input kunnen dienen voor een stoffenbalans; verzoekt de regering gelijktijdig met een plan van aanpak te komen over hoe een «stoffenbalans 1.0» nog in 2023 van start kan gaan.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering jaarlijks met de begroting LNV een 36200-XIV-27 Brusselstrategie te delen met de Kamer, waarin gezamenlijk met het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en onderzoeksinstellingen de prioriteiten, thema's en ambities worden geformuleerd waarvoor het kabinet zich hard maakt bij de Europese Commissie en in de Europese Raad; verzoekt de regering hierbij in consultatie met betrokkenen ook aan te geven hoe zij zich voor deze prioriteiten, thema's en ambities gaat inzetten.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering een onderzoek te starten naar de 36200-XIV-28 prijsontwikkeling in de dierenzorg en de mogelijkheden te bezien om prijsstijgingen te beperken, en de Kamer hierover in het tweede kwartaal van 2023 te informeren.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering met een plan van aanpak te komen om 36200-XIV-32 tot kwaliteitseisen te komen voor kringloopadviseurs om te garanderen dat het advies ook daadwerkelijk bijdraagt aan de transitie.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. Met inzet van versnellingsmiddelen uit het transitiefonds wordt gewerkt aan een regeling voor sociaal-economische adviseurs die agrariërs ondersteunen in de transitie. Hierbij wordt ook een plan gemaakt voor borging van de kwaliteit van deze adviseurs.
Verzoekt de regering zorg te dragen dat keuzes in het 36200-XIV-33 landbouwakkoord voldoende concreet zijn gemaakt, zodat deze tijdig in het NPLG kunnen worden meegenomen, en indien dit niet lukt het kabinet deze keuzes zelf tijdig heeft gemaakt zodat het NPLG geen vertraging oplegt wanneer het landbouwakkoord niet tot passende keuzes komt.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. Wordt meegenomen in het Landbouwakkoord.

Verzoekt de regering om de gevolgen van de gemaakte afspraken in het landbouwakkoord op de voedselprijzen door te rekenen; verzoekt de regering om te onderzoeken of en hoe lage inkomens gecompenseerd kunnen worden voor een eventuele stijging van de voedselprijzen, en om beide bevindingen te presenteren samen met het landbouwakkoord.	36200-XIV-37	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. Wordt meegenomen in het Landbouwakkoord.
Verzoekt de regering om voor verschillende types agrarische bedrijven mogelijke verdienmodellen door te rekenen die rekening houden met de bindende water-, klimaat- en stikstofdoelen, en daarbij zowel het verdienvermogen van de boer als de bijdrage aan deze doelen in kaart te brengen.	36200-XIV-38	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om te onderzoeken of en hoe een bijkomengverplichting van duurzame grondstoffen opgelegd aan de verwerkende industrie en retail kan bijdragen aan het verbeteren van het verdienmodel van de boeren die extra duurzaam voedsel produceren en de kamer hier voor de zomer 2023 over te informeren.	36200-XIV-96 (tvv 36200-XIV-39)	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. Wordt meegenomen in het Landbouwakkoord.
Verzoekt de regering om zich in te spannen voor een herwaardering binnen het GLB van lisdodde en andere alternatieve gewassen die passen in een natuurinclusieve landbouw.	36200-XIV-42	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om een tegemoetkoming te ontwikkelen voor de boeren die voortaan moeten werken met een fors hoger waterpeil.	36200-XIV-43	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering innovatieve grondgebonden natuurinclusieve veehouderij te ondersteunen en de huidige experimenten op te schalen en de opgedane kennis te delen.	36200-XIV-46	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe de afzet van biologische producten gestimuleerd kan worden, door bv. Het inkopen beleid van (semi-)overheidsinstellingen over te laten stappen op biologisch van Nederlandse oorsprong.	36200-XIV-97 (tvv 36200-XIV-47)	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om de regelgeving zo aan te passen dat het nuttige gebruik van maaisel makkelijker wordt.	36200-XIV- 48	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om een effectief systeem van vergoedingen te ontwerpen waarmee deze landschapselementen hersteld en onderhouden kunnen worden en zo ook bijdragen aan het verdienmodel van de boer.	36200-XIV- 49	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken wat nodig is om de ontwikkeling van fossielvrije landbouwmachines te ondersteunen en aanschaf en gebruik hiervan te bevorderen.	36200-XIV-50	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering het Fonds Kleine Toepassingen te continueren en optimaliseren, zodat er, naast extra inzet op sterker rassen door veredeling, ook effectieve duurzame middelen voor vollegrondsgroenteteelt en andere kleine teelten blijvend worden ontwikkeld en beschikbaar komen, zodat typisch Hollandse groenten in Nederland geteeld kunnen blijven worden.	36200-XIV-55	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering de teelt van vezelgewassen te bevorderen, onder andere door het onderscheid tussen regio's in de financiële vergoeding per hectare in de ecoregeling weg te nemen door de lagere waardering en vergoeding in regio 1 (onder andere Veenkoloniën) gelijk te stellen aan de hogere waardering en vergoeding in regio 2 (onder andere kleigebieden).	36200-XIV-99 (tvv 36200-XIV-56)	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden

Verzoekt de regering zich tijdens de onderhandelingen over 36200-XIV-57 het landbouwakkoord in te zetten voor de stimulering van natuurinclusieve, biologische, circulaire landbouw en agroforestry, waaronder voedselbossen, en dit tevens in te passen in het NPLG en het een volwaardige ontwikkelrichting te laten zijn.	36200-XIV-57	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. Wordt meegenomen in het Landbouwakkoord.
Verzoekt de regering duurzame voorlopers gemotiveerd te houden door het wegnemen van belemmerende wet- en regelgeving en door extra inspanningen op het gebied van klimaat, natuur en water te waarderen, bijvoorbeeld door de ecoregelingen vanaf 2024 daar beter op in te richten.	36200-XIV-58	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering, met de ervaringen in Frankrijk, België en Zwitserland en hier te lande met de Alcoholwet op het netvlies, uit te werken hoe met het creëren van een wettelijke grondslag prijsstunten met agrarische basisproducten als fruit, groente, zuivel en vlees is tegen te gaan, waarbij wel ruimte blijft voor het afprijsen van levensmiddelen in verband met de houdbaarheidsdatum, teneinde voedselverspilling te voorkomen, en de Kamer over het resultaat te informeren.	36200-XIV-59	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Roep op tot spoedige implementatie van een verbod op het gebruik van stroomstootapparatuur	36200-XIV-62	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. In de Kamerbrief «voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023 (28 286, nr. 1287) staat dat momenteel een zo breed mogelijk verbod wordt uitgewerkt, waarvan naar verwachting een concept voor de zomer in consultatie zal gaan.
Verzoekt de regering om uiterlijk in het voorjaar over te gaan tot het verlagen van de maximale temperatuur voor diertransporten en daarbij de uitkomsten van de EFSA-onderzoeken te betrekken.	36200-XIV-63	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de Minister de adviezen van de OVV, waaronder een maximumaantal dieren per brandcompartiment en het verplicht compartimenteren van de technische ruimte, in het aankomend maatregelenpakket tegen stalbranden op te nemen.	36200-XIV-65	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering de mogelijkheden te onderzoeken om ook in Nederland de minimale transportleeftijd voor kalfjes te verhogen.	36200-XIV-66	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering geen belastinggeld te steken in technische innovaties die het welzijn van dieren verslechtern.	36200-XIV-67	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering uiterlijk voor de zomer van 2023 te komen met een eigen plan van aanpak om de sterfte van jonge dieren in alle sectoren van de veehouderij niet alleen in beeld te brengen maar ook structureel en significant terug te dringen.	36200-XIV-71	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. De Kamer is bij brief van 16 december 2022 (28 286, nr. 1285) geïnformeerd over de laatste stand van zaken.
Verzoekt de regering bij het Interprovinciaal Overleg aan te dringen op deelname aan het Platform Multifunctionele Landbouw en de gesprekstafel over multifunctionele landbouw in het kader van het landbouwakkoord vanwege zijn rol in de gebiedsprocessen en de ruimtelijke ordening; verzoekt de regering ervoor te zorgen dat het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport gaat deelnemen aan het Platform Multifunctionele Landbouw en de gesprekstafel over multifunctionele landbouw in het kader van het landbouwakkoord vanwege de gewenste aanpak van knelpunten voor zorgboerderijen.	36200-XIV-79	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om onderzoek ten behoeve van maatschappelijke waardecreatie in de biologische, agro-ecologische en natuurinclusieve landbouw en de duurzame voedselvoorziening mee te nemen in het traject van het	36200-XIV-80	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden. In februari wordt een bijeenkomst georganiseerd met de opstellers van het groenboererenplan over het

landbouwakkoord en bij de herijking van de kennisagenda ten behoeve van het missiegedreven topsectoren- en innovatiebeleid.

verbeteren van de kennisinstrumenten van het ministerie. In deze bijeenkomst wordt ook de herijking van de kennisagenda besproken. Ook zijn deze partijen betrokken in het traject van het landbouwakkoord.

Verzoekt de regering in kaart te brengen in welke mate en op welke wijze de ontwikkeling van precisiefermentatie in Nederland wordt gestimuleerd; verzoekt de regering de Tweede Kamer hierover in het eerste kwartaal van 2023 te informeren.	36200-XIV-91	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden.
Verzoekt de regering te streven naar eenduidige regels voor productie van voedsel en ervoor te pleiten dat er geen producten worden geïmporteerd van buiten de EU die niet aan dezelfde regels voor de productiewijze voldoen.	21501-32-1476	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Landbouw- en visserijraad 11 en 12 december 2022 (21 501-32, nr. 1472)	Onderhanden
Verzoekt de regering in Europa (opnieuw) te pleiten voor een spoedig verbod op de nertsenvolkering.	21501-32-1498 (tvv 21501-32-1484)	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 18 juli 2022 (21 501-32, nr. 1454)	Onderhanden
Verzoekt de Minister voor april 2023 de Kamer te informeren over het door de Minister genoemde wettelijke instrumentarium om transparantie bij de retail te realiseren.	36200-XIV-100	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering in Europa te pleiten voor het wijzigen van artikel 9 van de LULUCF-verordening, zodat, conform de systematiek bij bosbouw, 50% van de koolstofvastlegging toegerekend wordt aan de telers van biogrondstoffen en daarmee aan de agrarische sector.	36200-XIV-102	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering een impactanalyse te maken van de primaire en secundaire gevolgen van faillissementen in de glastuinbouw.	36200-XIV-108	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering zich in te zetten voor verduidelijking van de internationale goederencodes zodat genoemde partijen bananen zonder problemen ingevoerd kunnen worden voor verwerking tot bananenpuree, en zolang de internationale goederencodes niet aangepast zijn de Vlaamse aanpak te kiezen.	36200-XIV-110	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering om, zolang er nog onvoldoende duidelijkheid is over wat de wisselwerking is tussen het ANLB en andere regelingen in het GLB, toch zekerheid te bieden dat het beheer dat is aangevraagd en goed is uitgevoerd, ook daadwerkelijk uitbetaald wordt.	36200-XIV-113	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering onafhankelijk uiteen te laten zetten wat de gevallen, kansen en bedreigingen zijn van klimaatverandering voor de land- en tuinbouw en de mogelijke betekenis daarvan voor strategie en beleid inzake de toekomstige voedselproductie in Nederland en de Europese Unie.	36200-XIV-114 (tvv 36200-XIV-103)	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel (CD 20/10)	Onderhanden
Verzoekt de regering om passieve visserij toe te staan in Offshore Windparken en te onderzoeken of Offshore Windparken zo in te richten zijn dat ook actieve visserij mogelijk is.	21501-32-1500	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad 17-18 oktober 2022 (21 501-32, nr. 1466)	Onderhanden
Verzoekt de regering in beeld te brengen, voor de belangrijkste Nederlandse landbouwexportproducten, wat de emissies daarvan zijn op het gebied van water, klimaat en stikstof en dit voor dezelfde productieprocessen voor andere lidstaten, waar de productie zal worden opgevangen als Nederland de productie terugschroeft, in kaart te brengen.	21501-32-1499 (t.v.v. 21501-32-1488)	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad 26 september 2022 (overige vragen) (21 501-32, nr. 1460)	Onderhanden
Verzoekt de regering te komen met een plan voor een verzwaarde monitoring van virussen bij gemengde bedrijven met varkens en kippen.	28807-280	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning	Onderhanden

		geitenhouderij Utrecht (28 807, nr. 260) (met minister VWS!)	
Verzoekt de regering te zorgen dat omgevingsdiensten beschikken over de gegevens die nodig zijn om effectief toezicht te houden op dieraantallen; verzoekt de regering te zorgen dat er altijd wordt opgetreden tegen fraude met dieraantallen.	28807-281	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning geitenhouderij Utrecht (28 807, nr. 260) (met minister VWS!)	Onderhanden
Verzoekt de regering vooraf een impactanalyse te doen om te bepalen in welke mate het doorvoeren van beperkingen in waterrijke gebieden daadwerkelijk het risico voor uitbraken van vogelgriep bij pluimveehoude-rijen terugdringt.	28807-282	Parlementaire agenda [08-12-2022] - TMD Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning geitenhouderij Utrecht (28 807, nr. 260) (met minister VWS!)	Onderhanden
Minister voor NenS			
verzoekt de regering om: –in de eerste plaats zorg te dragen 35 309, nr. 14 dat de bronlocaties van autochtone bomen en struiken, vastgelegd in de Atlas landschappelijk groen erfgoed, een beschermingsstatus krijgen; –samen met deskundigen, betrokken organisaties en marktpartijen een langetermijnplanning te maken, met als doel het mogelijk maken om autochtoon plantmateriaal in de plannen voor bosaanplant en landschappelijke beplantingen toe te passen; –dit plantmateriaal van de nodige garanties en kwaliteitscontroles te voorzien.	35 309, nr. 14	Parlementaire agenda [09-06-2020] - Notaoverleg Initiatiefnota van de leden Bromet en Futselaar over Nationaal Bomenplan	Onderhanden
verzoekt de regering, na ommekomst van een knelpuntenanalyse, te komen met een jaarlijkse monitor Groen in de Stad, waarin wordt meegenomen welke stappen er genomen zijn om deze knelpunten te verhelpen, welke doelstellingen gesteld worden en in hoeverre deze bereikt zijn, om stedelijke vergroening verder te stimuleren.	35 570-XIV, nr. 24	Parlementaire agenda [25-11-2020] – 2e termijn Begroting Landbouw, Natuur en Visserij (XIV)	Onderhanden
verzoekt de Minister, om samen met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te onderzoeken of natuurinclusief bouwen opgenomen kan worden in het Bouwbesluit, en de Kamer hierover in 2021 te informeren.	35 570-XIV-27	Parlementaire agenda [25-11-2020] – 2e termijn Begroting Landbouw, Natuur en Visserij (XIV)	Onderhanden
Verzoekt de regering, om te onderzoeken of de beleidsdoelstellingen voor natuur en milieu uitgewerkt kunnen worden naar streefwaarden, zodat deze als omgevingswaarde leidend kunnen zijn in overwegingen en alle onder de NOVI gerangschikte planfiguren, en hierover de Kamer voor het voorjaar van 2021 te informeren.	34682-72 (was 66)	[29-10-2020] VAO NOVI (AO d.d. 24/09)	Onderhanden
verzoekt de regering, de streefdoelen voor koraalbedekking op de eilanden medio 2021 vast te stellen.	33576-208	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Natuur (AO d.d. 22/6)	Onderhanden. Begin 2023 kan de Kamer hierover worden geïnformeerd. In principe is het advies voor de doelformulering gereed na consultatie met Universiteit Wageningen.
Verzoekt de regering, de Kamer te informeren over de uitvoeringsagenda's per eiland zodra deze zijn opgesteld.	33576-209	Parlementaire agenda [08-12-2020] - VAO Natuur (AO d.d. 22/6)	Onderhanden. De Kamer is hier diverse malen of geïnformeerd. Bonaire is immiddels wel besproken in de eilandsraad (wettelijke verplichting). In 2021 is gestart met de uitvoering op basis van concept. Begin juni wordt Kamer geïnformeerd met verzamelbrief.
verzoekt de regering, een modellenensemble te gaan maken van de verschillende modellen en daarbij de kritische depositiewaarden (KDW) te betrekken; verzoekt de regering, tevens spoedig een maatschappelijke kosten-batenanalyse van Natura 2000-gebieden in Nederland uit te voeren.	35600-30	Parlementaire agenda [10-12-2020] - Debat behandeling Stikstofwet	Het ontwikkelen van een modellenensemble vindt plaats in het kader van de uitwerking van het advies van het Adviescollege Hordijk. De studie naar het modellenensemble is naar verwachting in de loop van 2025 gereed. De analyse naar

		alternatieven voor de KDW is gereed, de conclusies hiervan zijn met de Kamer gedeeld via de verzamelbrief natuur. Daarmee is dit deel van de motie afgedaan. In de Kamerbrief voortgang aanpak stikstofproblematiek van 16 juli 2021 is aangegeven dat de MKBA waarom verzocht is, invulling krijgt via de paragraaf sociaaleconomische effecten van het programma stikstofreductie en natuurverbetering. Dit programma, met als bijlage een onderzoek naar de sociaal economische effecten, is op 16 december 2022 vastgesteld en naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerbrief Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering en Nota van Antwoord, 19 december 2022).	
verzoekt de regering, de provincies en gemeenten ertoé aan 35600-44 te zetten om al hun bestaande kennis over de rood-voor-roodwerkwijze te ontsluiten en te benutten bij het hernieuwd benutten van grond die vrijkomt bij de vrijwillige opkoop van agrarische ondernemingen; verzoekt de regering, tevens goed samen te werken met provincies en gemeenten om agrarische ondernemers als gezamenlijke overheden helderheid te bieden over de (on)mogelijkheden voor de rood-voor-roodwerkwijze in het geval zij gebruik willen maken van een vrijwillige opkoopregeling.	Parlementaire agenda [10-12-2020] - Debat behandeling Stikstofwet	Onderhanden	
verzoekt de regering: –om samen met de provincies gerichte actie te ondernemen om de grootste belasters nabij Natura 2000-gebieden te benaderen voor opkoop van het bedrijf; –de behaalde resultaten daarvan in de eerste tranche te evalueren en op basis daarvan in de tweede en derde tranche het verplaatsen van een bedrijf mogelijk maken onder de voorwaarde dat een bestaand bedrijf met dierrechten wordt overgenomen en dat er substantiële emissiereductie plaatsvindt; –op die manier in de tweede tranche het stoppersverbod uit de regeling te halen; –te onderzoeken wat de deelnamebereidheid is van veehouderijen, waaronder de veehouderijen die de grootste belasting op Natura 2000-gebieden veroorzaken, om hun bedrijf te beëindigen of te verplaatsen; –mogelijkheden uit te werken om verplaatsing te faciliteren in combinatie met een beëindigingsregeling; –de opbrengst hiervan in het structurele pakket op te nemen ten einde in elk geval de meldingsvrije activiteiten te kunnen legaliseren.	Parlementaire agenda [10-12-2020] - Debat behandeling Stikstofwet	Onderhanden	
verzoekt de regering, om een voorstel uit te werken voor een derde optie waarbij landbouwgrond in natuurlijk beheer komt en in dit voorstel mee te nemen hoe de bestemming geregeld wordt, hoe er een optimale balans gevonden wordt tussen natuur en agrarisch en hoe het verdienmodel voor de boer eruit kan komen te zien; verzoekt de regering, om dit voorstel voor de begrotingsbehandeling naar de Kamer te sturen,	35830-XIV-17	Parlementaire agenda [08-07-2021] - Debat Slotwet Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2020 (35 830-XIV)	Onderhanden
Verzoekt de regering, om samen met VNG, IPO, Unie van Waterschappen, ProRail, Rijkswaterstaat en kennisinstellingen op het gebied van natuur-beheer en biodiversiteit een standaard op te stellen voor ecologisch bermbeheer, met daarbij een model aanbestedingsovereenkomst, die overheden, beheerders en uitvoerders kunnen gebruiken voor het maken van afspraken en aangaan van contracten bij bermbeheer.	35742-8	Parlementaire agenda [27-09-2021] - Notaoverleg Initiatiefnota van de leden Bromet en Boswijk over groen in de stad (35742)	Onderhanden

Verzoekt het kabinet, om het aanplanten van moestuinen bij basisscholen op te nemen als onderdeel van het beleid rondom de groene stad, zodat ook stads kinderen elke dag met groen in aanraking komen en vers en gezond voedsel mee naar huis kunnen nemen.	35742-20 (was 14)	Parlementaire agenda [27-09-2021] - Notaoverleg Initiatiefnota van de leden Bromet en Boswijk over groen in de stad (35742)	Onderhanden
Verzoekt de regering, hiertoe een richtlijn met een deugdelijke juridische basis op te stellen, en de Kamer hierover dit jaar nog te informeren.	35600-62	Parlementaire agenda [28-09-2021] - Tweeminutendebat Regeling nieuwe versie AERIUS Calculator en wijziging stikstofregistratiesysteem (35 600, nr. 59)	De Tweede Kamer wordt in het voorjaar van 2023 conform de motie geïnformeerd over de invulling van deze toezegging.
Verzoekt de regering om haar steun en waardering uit spreken over het optreden van Openbaar Lichaam Bonaire, Dienst Toezicht en Handhaving en Openbaar Ministerie inzake Chogogo Resort; verzoekt tevens de regering om het bestuur van Bonaire steun aan te bieden om toezicht en handhaving verder te versterken zodat het koraal beter beschermd kan worden.	35925-XIII-48	Parlementaire agenda [04-11-2021] - Begroting Economische Zaken en Klimaat (XIII) (tweede termijn)	Onderhanden
Verzoekt de regering op basis van de conclusies van de evaluatie zich onvermindert in te zetten voor het voortzetten van de ondersteuning van nationale parken na 2022.	35925-XIV-42	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden
Verzoekt de regering de effecten van natuurherstelmaatregelen als meetdoel toe te voegen aan het Netwerk Ecologische Monitoring; verzoekt de regering om bijvoorbeeld de Radboud Universiteit te vragen op korte termijn een integrale aanpak te ontwikkelen, middelen daarvoor te zoeken en de Kamer hierover te informeren voor de Voorjaarsnota van 2022.	35925-XIV-47	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden. Deze motie wordt meegenomen in een brief over de stand van zaken met betrekking tot natuurnotering. Deze brief zal voor de zomer 2023 naar de Kamer worden gestuurd.
Verzoekt het kabinet om in zijn langetermijnvisies een doelgericht beleid voor stikstof en nitraat te implementeren.	35925-XIV-76	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	In het NPLG worden de doelen vastgelegd en aangegeven met welke maatregelen deze doelen worden behaald (in gebiedsprogramma's). De Tweede Kamer wordt periodiek geïnformeerd over de voortgang van het NPLG richting 1 juli 2023.
Verzoekt de regering om voor de gescheperde trekkende schaapskuddes een alternatieve ondersteuning te vinden met als doel deze waardevolle activiteit te behouden.	28625-328	Parlementaire agenda [14-12-2021] - TMD Gemeenschappelijk Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan	Onderhanden
Verzoekt de regering de Kamer bij de vormgeving van het klimaat- en transitiefonds en stikstoffonds nadrukkelijk te betrekken, recht te doen aan haar budgetrecht, en vooruitlopend op de instellingswetten een proeve van beide fondsbegrotingen op Prinsjesdag 2022 aan de Kamer voor te leggen.	35788-137	[19-01-2022] Debat over de regeringsverklaring	De Tweede Kamer heeft op 14 december 2022 het wetsvoorstel ontvangen en wordt in het voorjaar van 2023 geïnformeerd over de dummy-begroting.
Verzoekt de regeling van de fosfaatbank zodanig vorm te geven dat deze ondersteunend is aan de doelen van het NPLG; verzoekt de Minister voor Natuur en Stikstof de Kamer hierover te informeren.	35949-16	Parlementaire agenda [24-01-2022] - WGO Wijziging van de Meststoffenwet in verband met het begrip melkvee en enkele andere wijzigingen betreffende het stelsel van fosfaatrechten (TK 35949)	Onderhanden
Verzoekt de regering een horizonbepaling voor beide fondsen op te nemen in beide instellingswetten zodat wettelijk verankerd is dat deze fondsen eindig zijn.	35925, nr. 148	Debat over de Startnota	Onderhanden
Verzoekt de regering in het besluitvormingsproces over de uitgaven uit het klimaat- en transitiefonds en stikstoffonds objectieve toetsing op doelmatigheid en doeltreffendheid, bijvoorbeeld door middel van maatschappelijke kosten-batenanalyses, voorwaardelijk te maken en dit te verankeren in de bij deze fondsen behorende spelregels.	35925, nr. 149	Debat over de Startnota	Onderhanden

Verzoekt de regering om een juridische analyse door onafhankelijke experts over de rechtmatigheid van de kap van het Sterrebos.	33576, nr. 261	Parlementaire agenda [15-03-2022] - TMD Natuur (CD 10/2)	Onderhanden
Verzoekt de regering om nog dit jaar een aantrekkelijke vrijwillige stoppersregeling te ontwikkelen en drempels, zoals fiscaliteiten, zo veel mogelijk weg te nemen, alsook de mogelijkheden voor de verplaatsing van agrarische ondernemers en beschikbare innovatiemogelijkheden in beweging te brengen; verzoekt de regering de behaalde emissiereductie met ruime inzet ten goede te laten komen aan natuurherstel en een deel door middel van registratie via een stikstofbank vrij te geven voor duurzame economie, bouw en landbouw, in het bijzonder PAS-melders	35925-XIV-104	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Onderhanden
Verzoekt de regering om de positie van de boer in de gebiedsprocessen dusdanig te borgen dat zij zowel praktisch als met gebruikmaking van de juiste ondersteuning kunnen deelnemen aan de gebiedsprocessen en de Kamer hierover te informeren bij de presentatie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied.	35925-XIV-105	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Onderhanden
Verzoekt de regering om de stikstofdoelen zo snel mogelijk, uiterlijk eerste helft van 2023, in artikel 1.12a van de Wet natuurbescherming en artikel 2.15a van de Omgevingswet vast te leggen.	35925-XIV-106	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	De Tweede Kamer is 10 februari 2023 nader geïnformeerd over het wetsvoorstel waarin deze motie wordt betrokken in de uitgaande brief over de Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en het NPLG. Het wetsvoorstel wordt naar verwachting in de eerste helft van 2023 ingediend bij de Tweede Kamer.
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe een «uitdaagrecht» in de gebiedsgerichte aanpak kan worden opgenomen zodat agrarisch natuurbeheer in eigen bezit, extensivering, omschakeling, innovatie, legalisering en verplaatsing volwaardige opties zijn al naar gelang de opgave in een gebied.	35925-XIV-118	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Onderhanden
Verzoekt de regering om de mogelijkheden van metingen met satellieten toe te passen in aanvulling op de bestaande technieken.	35925-XIV-141	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden. De stand van zaken op deze motie is 6 december 2022 naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 36200-XIV, nr. 94).
Verzoekt de regering om te onderzoeken welke rol Nederland kan spelen in het opzetten van herstelprojecten van verdroogde natuurgebieden in samenwerking met landen op de trekroute.	21501-32-14232	Parlementaire agenda [11-05-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad 7 april 2022 (21 501-32, nr. 1410)	Onderhanden
Verzoekt de regering om zich bij de Raad in te spannen voor het vasthouden aan een vastgestelde hoeveelheid kwantificeerbare controles in de EU-ontbossingsverordening voor producten uit alle soorten risicolanden en dit ook te bepleiten in Europa.	21-501-08, nr. 867	Parlementaire agenda [21-06-2022] - TMD Milieueraad	Onderhanden
Verzoekt de Minister van Landbouw en de Minister voor Stikstof een aantal werkbezoeken te brengen aan agrariërs die tegen de Duitse grens aan wonen en vervolgens aan de Kamer voor het eind van de zomer voorstellen te doen hoe de verschillen aan de grens zo klein mogelijk gemaakt worden.	33576-273	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. De ministers hebben het werkbezoek afgelegd in augustus 2022. In de brief Stand van zaken van een aantal moties en toezeggingen inzake het landelijk gebied en stikstof van 6 december 2022 gaat het kabinet nader in op de stappen die worden gezet met de buurlanden om de verschillen tussen landen beter te verklaren en waar mogelijk te verkleinen. De Tweede Kamer wordt over de genoemde stappen nader geïnformeerd.

Verzoekt de regering met voorrang uitvoering te geven aan 33576-276 het legalisatieprogramma voor PAS-knelgevallen en vanuit het beoogde transitiefonds hiervoor afdoende middelen te reserveren.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. De Kamer is over de stand van zaken van deze motie geïnformeerd in uitgaande brief [15-07-2022] - Stand van zaken stikstof en landelijk gebied, en uitgaande brief [10-02-2023] Uitwerking aanpak piekbelasters en voortgang PAS-melders.	
Verzoekt de regering initiatieven vanuit de agrarische sector 33576-277 voor een bottom-up-aanpak van innovatie emissiereductie voor natuur en externe saldering ruimte te geven en de aanpak van de stikstofproblematiek hierop af te stemmen.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden	
Verzoekt de regering samen met het RIVM, de WUR, OnePlanet en TNO de regie te pakken en in het kader van het Nationaal Kennisprogramma Stikstof (NKS) een plan van aanpak op te stellen voor een landelijk dekkend meetstelsel voor emissie en depositie van NH3 en NOx; verzoekt de regering op korte termijn de voortgang, resultaten en conclusies van het Nationaal Kennisprogramma Stikstof te delen met de Kamer.	33576-301	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. De stand van zaken op deze motie is 6 december 2022 naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 36200-XIV, nr. 94).
Verzoekt de regering op basis van de klimaatmaatregelen inzichtelijk te maken hoeveel effect de voorgenomen klimaatmaatregelen in de industrie en mobiliteit hebben om stikstof te reduceren, of het kabinet dit als evenwichtig beschouwt en, zo niet, welke maatregelen kunnen worden genomen dit evenwichtig te maken; verzoekt de regering kritisch te kijken welke grote veroorzakers van NOx- en NH3-depositie bestaan bij Natura 2000-gebieden, welke significante verduurzaming wordt ingezet en of nog extra maatregelen en middelen nodig zijn om de natuur in goede staat te kunnen brengen; verzoekt de regering de Kamer hierover begin 2023 te informeren om desgewenst extra maatregelen te nemen zodat ook de evenwichtige reductiedoelen voor industrie en mobiliteit in juli 2023 zijn vastgelegd.	33576-302	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	25-01-2023 Onderhanden. De Tweede Kamer is op 10 februari 2023 geïnformeerd over de indicatieve doelen voor de industrie en mobiliteit.
Verzoekt de regering om een publieksvriendelijk digitaal dashboard te ontwikkelen waarmee iedereen op inzichtelijke en transparante wijze per gebied kan zien wat de staat, de opgave en de voortgang van natuurherstel is.	33576-303	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. Deze motie wordt meegenomen in een brief over de stand van zaken met betrekking tot natuurnotering. Deze brief zal voor de zomer 2023 naar de Kamer worden gestuurd.
Verzoekt de regering de provincies ten behoeve van goede gebiedsprocessen ook kaarten te verstrekken met variaties op de beleidsuitgangspunten, waaronder een hoger generiek aandeel ammoniak dan 12 kiloton als vertrekpunt, een meer gebiedsgerichte benadering en ammoniakemissies uit industriële bronnen ook ingetekend.	33576-306	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering het basispad voor wat betreft stikstofemissies – zowel in totaal, per sector, als uitgesplitst naar ammoniak en stikstofoxiden – in of bij de KEV 2022 volledig te actualiseren.	33576-307	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
verzoekt de regering te onderzoeken hoe bij vergunningsverlening meer regie op het verdelen van schaarse stikstofruimte kan komen; verzoekt de regering het toezicht op vergunningen voor industrie te versterken en daartoe de informatiepositie van het bevoegd gezag te verbeteren, zodanig dat de behandeling van stikstofuitstoot bij industriële en agrarische ondernemingen gelijkwaardig wordt,	33576-308	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. In de uitgaande brief Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos van 25 november 2022 is onderzoek aangekondigd waarin deze motie wordt meegenomen. Onderzoek wordt naar verwachting in 2023 afgerond.
Verzoekt het kabinet om te stimuleren dat meer provincies gaan werken met Maatwerk met Meetwerk als onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak.	33576-310	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden. De stand van zaken op deze motie is 6 december 2022 naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 36200-XIV, nr. 94).

Verzoekt de regering om de provincies de regie te laten nemen in hoe het stikstofbeleid en het budget ingezet worden voor investeringen in innovatie, verplaatsen van bedrijven en opkoop, mits de optelsom van alle provincies maar leidt tot 50% stikstofreductie in 2030 en de opgaven op het gebied van water en klimaat.	33576-311	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering om te bewerkstelligen dat boeren die vragen hebben een duidelijke aanspreekpunt krijgen in de gebiedsgerichte aanpak waar zij terechtkunnen en geholpen worden om de benodigde transitie door te maken, waarbij het aanspreekpunt juridische en financiële knelpunten identificeert en gezamenlijk wordt gewerkt om deze zo veel mogelijk weg te nemen.	33576-314	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering een sociaaleconomische impactanalyse verplicht onderdeel te laten uitmaken van het gebiedsplan, waarbij het doel is om voldoende zekerheid te bieden voor het verdienvermogen, de bedrijfseconomische continuïteit en financierbaarheid van investeringen voor de blijvende agrarische ondernemers.	33576-315	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
Verzoekt de regering om in Europees verband eenduidig te blijven pleiten voor het zo snel mogelijk opnemen van andere ecosystemen in het EU-wetsvoorstel voor ontbossingsvrije producten.	21501-32-1392	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Onderhanden
Verzoekt de regering om er in Europees verband voor te pleiten afgeleide producten van soja en palmolie op te nemen in de ontbossingsverordening.	21501-32-1395	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Onderhanden
Verzoekt het kabinet zich maximaal in te zetten om dit verslechteringsverbod in de Verordening natuurherstel van tafel te halen, zodat Nederland niet verder op slot komt te zitten op het gebied van woningbouw, infrastructuur en energietransitie.	21 501-20, nr. 1852	Debat over de Europese Top van 21/22 oktober d.d. 19 oktober	Onderhanden. Over dit onderwerp vinden lopende onderhandelingen in EU-Raadsverband plaats.
Verzoekt de regering op de kortst mogelijke termijn een berekening met de Kamer te delen over de emissiereductie die reeds heeft plaatsgevonden sinds 2018, gebaseerd op de meest recente CBS-cijfers, rekening houdend met stalsystemen, en deze te verdisconteren in de opgave.	30252-46	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken of en hoe het inwisselen van NH3 voor NOx bij extern salderen voorkomen kan worden, en tegelijk bij behoefte aan stikstofruimte voor de uitvoering van projecten van grote maatschappelijke waarde deze ruimte voortaan ordentelijk en transparant geregistreerd beschikbaar te stellen via een stikstofbank, en de Kamer hierover uiterlijk in het eerste kwartaal van 2023 te informeren.	30252-58	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	In de uitgaande brief Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos van 25 november 2022 is besloten het beleidsinstrument extern salderen in de brede zin te evalueren. In die evaluatie wordt ook het inwisselen van NH3 voor NOx bij extern salderen betrokken. Naar verwachting zal in de zomer van 2023 de ambtelijke en bestuurlijke weging van de uitkomsten plaatsvinden. Daarna zal de Tweede Kamer over de uitkomsten worden geïnformeerd.
Verzoekt de regering om in overleg met buurlanden tot een geïntensiverde gezamenlijke aanpak te komen om de stikstofneerslag te reduceren.	30252-60	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Onderhanden. In de brief Stand van zaken van een aantal moties en toezeggingen inzake het landelijk gebied en stikstof van 6 december 2022 gaat het kabinet nader in op de stappen die worden gezet met de buurlanden om de verschillen tussen landen beter te verklaren en waar mogelijk te verkleinen. De Tweede Kamer wordt over de genoemde stappen nader geïnformeerd.

Verzoekt de regering in overleg met het RIVM zo spoedig mogelijk deze AVG-rechten op een laagdrempelige manier vorm te geven bij de emissiegegevens en andere gegevens die het RIVM van agrarische bedrijven verzamelt en verwerkt, en de Kamer hierover binnen vier weken te informeren.	30252-64	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Onderhanden
Verzoekt de regering om ook voor windturbines op land te eisen om één rotorblad per windturbine te kleuren.	21501-32-1373	Parlementaire agenda [10-02-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 15 en 16 november 2021	Onderhanden
Verzoekt de regering in kaart te brengen welke verduurzamingsmaatregelen voor de industrie bijdragen aan zowel CO2-reductie als stikstofreductie en deze maatregelen voortvarend op te pakken binnen de maatwerkafspraken met de industrie.	36200-XIV-95 (tvv 36200-XIV-30)	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering de nationale parken een rol te laten spelen tijdens de huidige transitie om de waarde van natuur over te brengen en mensen hier bekender mee te maken; verzoekt de regering de positie van de nationale parken zo vorm te geven dat ze deze rol goed kunnen vervullen.	36200-XIV-31	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering een onderzoek naar beprijsing uit te voeren en hierover ruim voor de deadline van het NPLG te rapporteren; verzoekt de regering hierbij in het bijzonder in te gaan op de mogelijkheid om deze heffing bij de verwerkende industrie te innen.	36200-XIV-34	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om samen met BoerenNatuur, SoortenNL, LandschappenNL en andere belanghebbende partijen een monitoringsprotocol en een kennisprogramma te ontwikkelen, zodat boeren zelf de biodiversiteit op en rond het boerenerf kunnen monitoren.	36200-XIV-35	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om samen met partijen zoals Sovon, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, de Zoogdierenvereniging en andere relevante maatschappelijke organisaties gezamenlijk tot een wetenschappelijk gedragen wildsoortentelprotocol en analyse- en beoordelingssysteem te komen, zodat alle data deel uit gaan maken van Netwerk Ecologische Monitoring en continu worden gevalideerd door het CBS om vervolgens te delen in de Nationale Databank Flora en Fauna, en de Kamer hier voor de zomer van 2023 over te informeren.	36200-XIV-40	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering te inventariseren waar landelijke of lokale regels functievermenging onbedoeld tegenwerken.	36200-XIV-41	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om een afwegingskader met de Kamer te delen voor de toewijzing van stikstofruimte en deze met de Kamer te bespreken.	36200-XIV-54	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om zich actief te blijven inzetten voor het beschermen van de wolf, zowel in Nederlands als Europees verband.	36200-XIV-69	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering de tellingen van de WBE's al voor integratie mee te nemen en reeds verzamelde informatie te betrekken bij de inzichten rondom populatieontwikkelingen,	36200-XIV-84	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om ook afdoende ruimte te bieden, bij de aanpak van piekbelasters, voor stikstofreductie door innovatie.	36200-XIV-87	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Verzoekt de regering om samen met agrarische partijen te werken aan een juridisch houdbaar alternatief.	36200-XIV-88	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden

Verzoekt de regering om het gevaar van handel en gebruik van traditionele medicijnen en voedingssupplementen, gemaakt van bedreigde diersoorten, in het belang van zowel de volksgezondheid als de biodiversiteit actief aan te kaarten en te laten opnemen bij mogelijke herzieningen van relevante CITES- en WHO-documenten, zoals bijvoorbeeld de herziening van de WHO-richtlijnen voor traditionele voedselmarkten.	21501-32-1490	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad 17-18 oktober 2022 (21 501-32, nr. 1466)	Onderhanden
Verzoekt de regering om een bewustwordingscampagne op te zetten over de gevaren van (illegale) handel in wilde dieren en planten voor biodiversiteitsverlies en volksgezondheid.	21501-32-1491	Parlementaire agenda [20-12-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad 17-18 oktober 2022 (21 501-32, nr. 1466)	Onderhanden
Verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze het verslechteringsverbod vorm zou kunnen krijgen zonder dat het land verder op slot gaat, en we de positie van de natuur beter borgen als gevolg van de natuurherstelverordening.	33576-339	Parlementaire agenda [22-12-2022] - TMD Natuur	Onderhanden
Verzoekt de regering om in 2023 met een voorstel te komen om bestuivers wettelijk te beschermen.	33576-331	Parlementaire agenda [22-12-2022] - TMD Natuur	Onderhanden
Verzoekt de regering de beschermstatus van de wolf niet heilig te verklaren.	33576-338	Parlementaire agenda [22-12-2022] - TMD Natuur	Onderhanden
Verzoekt de regering de middels de Maatregel Gerichte Aankoop gecreëerde stikstofruimte met voorrang te gebruiken voor het voorkomen van handhaving bij en/of het legaliseren van urgente PAS-knelgevallen.	33576-340	Parlementaire agenda [22-12-2022] - TMD Natuur	Onderhanden
Verzoekt de regering binnen drie maanden aan de Kamer te rapporteren welke technieken onder de «go-to areas» kunnen vallen en daarbij specifiek in te zetten op biogas en netinvesteringen.	33576-342	Parlementaire agenda [22-12-2022] - TMD Natuur	Onderhanden
Verzoekt de regering met voorstellen te komen waarbij de informatiepositie van gemeenten in de gebiedsgerichte aanpak geborgd is; verzoekt de regering de Kamer hierover gelijktijdig te informeren met de provinciale doelen voor klimaat, natuur en de structurerende keuzes, tegelijk met de stikstofdoelen voor onder andere industrie en mobiliteit.	33576-343	Parlementaire agenda [22-12-2022] - TMD Natuur	Onderhanden
Verzoekt het kabinet een halt toe te roepen aan de stikstofjacht op boeren voor snelwegen en luchtvaart en de stikstofruimte in te zetten voor legalisatie PAS-melders en natuurherstel.	36200-XII-104	[01-12-2022] Begroting Infrastructuur en Waterstaat (36200-XII) (antwoord 1e termijn + rest)	Onderhanden
Verzoekt de regering te voorkomen dat de Schiphol Group nu boerderijen opkoopt voor stikstofruimte, in afwachting van de nadere uitwerking van de aangekondigde stikstofplannen.	36200-XII-101 (was nr. 68)	[01-12-2022] Begroting I&W	Onderhanden

Door de bewindslieden afgedane moties

Omschrijving	Kamerstuknummer motie	Vindplaats	Afgedaan met
Eerste Kamer			
N.v.t.			
Tweede Kamer			
Minister van LNV			
Verzoekt de regering, te onderzoeken hoe met oog voor de ruimteclaims voor onder andere woningbouw en energie, hoogwaardige landbouwgronden in Nederland beschermd kunnen worden, en de Kamer hierover voor de zomer van 2021 te informeren.	33037-402	Parlementaire agenda [14-04-2021] - VAO Mestbeleid (AO d.d. 4/11)	Uitgaande brief [23-11-2021] - Verzamelbrief over de voortgang van enkele onderwerpen en de uitvoering van enkele moties en toezielingen
Verzoekt de regering bij de inwerkingtreding van het Nationaal Strategisch Plan een tool te introduceren die boeren helpt om eenvoudig keuzes te kunnen maken in het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid.	28625-311	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Nationaal Strategisch Plan	Aan deze motie is invulling gegeven in het kader van de totstandkoming van het GLB-SNP. Simulatiemodel is operationeel.
Verzoekt de regering voldoende opties voor de akkerbouw op te nemen in de ecoregelingen, waaronder precisielandbouw.	28625-301	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan

Verzoekt de regering met de provincies en waterschappen een harde ambitie vast te leggen om de overheveling van pijler 1 naar pijler 2 stapsgewijs te laten groeien naar 30% om zo te voldoen aan klimaat- en natuurdoelstellingen; verzoekt tevens hiermee een gedegen gebiedsgerichte aanpak voor stikstof, klimaat en biodiversiteit te programmeren en de Europese middelen die beschikbaar komen voor deze gebiedsgerichte aanpak te cofinancieren, onder andere met rijksmiddelen voor stikstof, klimaat en/of biodiversiteit.	28625-303	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan
Verzoekt de regering om boeren die additionele klimaat- en natuurdiensten leveren ruimhartiger te belonen door de ecoregelingen gebiedsgericht uit te werken in het NSP, zodat de ecoregelingen maximaal bijdragen aan de opgaven op het gebied van stikstof, klimaat en biodiversiteit; verzoekt tevens de beschikbare middelen voor de ecoregelingen daarbij minimaal constant te houden, ongeacht de overheveling van pijler 1 naar 2.	28625-304	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan
Verzoekt de regering een voorstel uit te werken met een stapsgewijze verhoging van eerstestijlgereld naar de tweede pijler per jaar, met als uitgangspunt dat deze middelen maximaal bijdragen aan het verdienvermogen van de boer; verzoekt de regering de (sociaal-)economische en ecologische effecten van het Nationaal Strategisch Plan vanaf 1 januari 2023 jaarlijks te monitoren en een evaluatie hiervan in 2025 te delen met de Kamer.	28625-310	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan
Verzoekt de regering om het alternatieve plan van de sector met een maatwerkaanpak een volwaardige plek te geven in het definitieve zevende APN en hierover de Tweede Kamer zo snel als mogelijk te informeren.	33037-429 (was 406)	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt de regering in het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn op te nemen dat met ingang van 2022 een permanente commissie wordt ingesteld die de weersomstandigheden, gewasontwikkeling en de inzaaidatum voor vanggewassen proactief gaat volgen en monitoren en de Minister daar tijdig over gaat adviseren, zodat boeren ruim op tijd weten waar zij aan toe zijn en onzekerheid rond uitselverzoeken en de beoordeling daarvan wordt voorkomen.	33037-407	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt het kabinet het belang van het effect op het toekomstperspectief voor jonge boeren mee te nemen in de overweging over het alternatief van de sector als onderdeel van het zevende actieprogramma.	33037-410	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt de regering de voorgestelde eis van minimaal 60 tot 70% rustgewassen en 50% permanent grasland bij graasdierbedrijven in overleg met betrokken sectoren tenminste zo vorm te geven dat recht wordt gedaan aan de lastige positie van gemengde bedrijven en bedrijven in de vleesveehouderij en ervoor te zorgen dat het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn hier ruimte voor biedt.	33037-414	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt de regering klei- en veengronden uit te zonderen van de verplichte rotatie met rustgewassen.	33037-417	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt de regering het schrappen van de stikstofgebruiksnorm voor groenbemesters nog eens zorgvuldig tegen het licht te houden, en in ieder geval een stikstofgebruiksnorm te behouden voor groenbemesters die voor september worden ingezaaaid na graan- en grasaadgewassen en koolzaad.	33037-418	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt de regering in het definitieve zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn op te nemen dat onder winterteelten in ieder geval vallen: alle meerjarige teelten, wintergroenten (winterkolen en winterpeen), suikerbieten en bloembollen die 's winters in de grond zitten; verzoekt de regering zetmeelaardappelen, en zo nodig andere gewassen(denk aan cichorei en winterpeen), uit te zonderen van de verplichte inzaaiavant een vanggewas per 1 oktober indien de verminderde nutriëntenopname door het vroeger oogsten van het gewas niet opweegt tegen het opnemen van nutriënten door het vanggewas en/of alternatieve bemestingsmaatregelen voldoende effectief zijn.	33037-419	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma

Verzoekt de regering te borgen dat bufferstroken alleen kunnen worden voorgeschreven in gebieden waar de effectiviteit hiervan aangetoond en noodzakelijk is.	33037-422	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt de regering in het zevende actieprogramma zo veel mogelijk ruimte te geven voor invoering van een geborgde maatwerkaanpak op basis van onder meer doelvoorschriften, waarbij de kansen van precisielandbouw benut kunnen worden, en deze aanpak in ieder geval in het achtste actieprogramma te borgen; verzoekt de regering samen met de sector te werken aan draagvlak voor de ambitie om te voldoen aan de verplichting van de Nitraatrichtlijn, zowel bij de veehouderij als bij de akkerbouw.	33037-423	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Uitgaande brief [16-11-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma
Verzoekt het kabinet, de procedure aan te passen waarbij de NVWA bij constatering van een strafbaar feit direct overgaat tot het aan de betrokken ondernemer melden van deze constatering en de NVWA vervolgens zo spoedig mogelijk overgaat tot het aankondigen van een bestuurlijke boete, waarna de ondernemer conform de wettelijke termijn gelegenheid heeft om bezwaar te maken.	28286-1225 (was 1222)	Parlementaire agenda [29-09-2021] - Tweeminutendebat Niet handhaven door de NVWA op exportverzamelplaatsen (CD 9/9)	Uitgaande brief [24-02-2022] - Antwoorden op schriftelijke Kamervragen over een geconstateerde overtreding door de NVWA met betrekking tot dierenwelzijn
Verzoekt de regering om haar kringloopvisie voor de landbouw aan te passen op deze nieuwe realiteit zonder de subsidies voor nieuwe mestvergistingsinstallaties.	35925-XIV-13 (was 12)	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat resultatenoverzicht realisatieplan visie Waardevol en verbonden (35 925-XIV, nr.8)	Uitgaande brief [18-03-2022] - Kamerstuk: Openstelling SDE ++ 2022
Verzoekt de regering vriesbranden niet meer toe te staan voor alle runderen die na 2024 zijn geboren.	28286-1271	Parlementaire agenda [01-12-2022] - TMD Besluit tot wijziging van het Besluit diergeneeskundigen in verband met de uitfasering van vriesbranden bij runderen als toegestane lichaamelijke ingreep	In stand van zaken erbij schrijven: De Kamer is geïnformeerd over de invulling van deze motie met de Kamerbrief op 16 december 2022 (28 286, nr. 1284) - Tijdelijke vrijstelling ingrepen klopmerken, achterste teen haan en vriesbranden Regeling diergeneeskundigen. De regeling ter uitvoering van de motie is op 20 december 2022 gepubliceerd in de Staatscourant.
Verzoekt de regering ervoor zorg te dragen dat het Rijksvastgoedbedrijf geen gronden meer in eenjarige pacht uitgeeft; verzoekt de regering een regeling in het leven te roepen die boeren pachtkorting geeft op de gronden die zij pachten van het Rijksvastgoedbedrijf als zij werken aan een duurzame bedrijfsvoering, en daarbij zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij bestaande certificeringsprogramma's op het gebied van duurzaamheid.	35925-XIV-50	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [27-01-2023] - Stand van zaken pachtbeleid
Verzoekt de regering om niet langer toe te staan dat dieren geen permanente toegang hebben tot drinkwater.	35925-XIV-52	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Afgedaan met Kamerbrief 6 juli (Verzamelbrief dierenwelzijn en diergezondheid)
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe ook de handel in en import van deze doorgefokte gezelschapsdieren verboden kan worden.	35925-XIV-64	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [20-01-2023] - Aanpak gezelschapsdieren met schadelijke uiterlijke kenmerken
Verzoekt de regering op korte termijn te zorgen voor meerjarige cofinanciering van praktijkproeven in het kader van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030; verzoekt de regering in overleg met toelatingsautoriteit Ctgb en sectororganisaties te bezien hoe in het toelatingsbeleid en bij de beoordeling van vrijstellingen meer rekening gehouden kan worden met genoemde aspecten.	35925-XIV-75	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [25-05-2022] - Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming

Verzoekt de regering de mogelijkheden te bekijken om excellente dierenambulances, die lid zijn van de Federatie Dierenambulances Nederland (FDN) en nu al hulp mogen verlenen op het hoofdwegennet, in geval van spoedeisende hulp als voorrangsvoertuig te laten rijden.	35925-XIV-84 (was 30)	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [14-04-2022] - Verzamelbrief dierenwelzijn
Verzoekt de regering zo snel mogelijk toe te werken naar het opnemen van de inzet op doelvoorschriften op bedrijfsniveau in combinatie met het realtime meten van ammoniak in het programma Stikstofreductie.	35925-XIV-86 (was 74)	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [25-11-2022] - Toekomst bevorderen innovatie van emissiearme stalsystemen
Verzoekt het kabinet om informatie en data over sensor- en datasystemen in te zetten als basis voor doelenbeleid en te onderzoeken of en hoe dit in de wet verankerd kan worden.	35925-XIV-88 (was 79)	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [25-11-2022] - Toekomst bevorderen innovatie van emissiearme stalsystemen
Spreekt uit dat boeren een eerlijke prijs verdienen voor het verkopen van hun land.	35925-XIV-71	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Dit betreft een 'spreekt uit'-motie, waarbij geen verzoek aan de regering wordt gedaan.
Verzoekt de regering om samen met de plantaardige sector bij de verdere uitwerking van de ecoregelingen, het ANLb en andere interventies, en in het bijzonder investeringen binnen pijler 2, voldoende mogelijkheden, bijvoorbeeld op het gebied van precisielandbouw, voor akkerbouwers te creëren om hiermee in deze terugval te kunnen voorzien.	28625-325	Parlementaire agenda [14-12-2021] - TMD Gemeenschappelijk Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan
Verzoekt de regering, samen met het Planbureau voor de Leefomgeving, een analyse in de Klimaat- en Energieverkenning uit te werken waarin de klimaatdoelen die van werking zijn in het NSP worden gemonitord.	28625-330	Parlementaire agenda [14-12-2021] - TMD Gemeenschappelijk Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [09-11-2022] - Geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad 21 november 2022
Verzoekt de regering ervoor zorg te dragen dat de concretisering van het regeerakkoord in de vorm van een addendum aan het zevende actieprogramma voldoende ruimte biedt voor het laten slagen van de maatwerkaanpak die door het agrobedrijfsleven en het Ministerie van LNV wordt uitgewerkt.	35949-11	Parlementaire agenda [24-01-2022] - WGO Wijziging van de Meststoffenwet in verband met het begrip melkvee en enkele andere wijzigingen betreffende het stelsel van fosfaatrechten (TK 35949)	Afgedaan met: Gaat over maatwerk aanpak in het 7e AP. Die is met het addendum op het 7e AP afgedaan, daar staat namelijk in: 'hiermee uitvoering wordt gegeven aan de motie Geurts en van Campen'.
Verzoekt de regering om te onderzoeken hoe de omvang van de afromingsvrije lease het beste bij de landbouwpraktijk in Nederland kan aansluiten	35949-19	Parlementaire agenda [24-01-2022] - WGO Wijziging van de Meststoffenwet in verband met het begrip melkvee en enkele andere wijzigingen betreffende het stelsel van fosfaatrechten (TK 35949)	Uitgaande brief [16-02-2022] - Publicatie CBS Monitor fosfaat- en stikstofexcretie in dierlijke mest vierde kwartaal 2021 en Reactie motie Van der Plas en Bisschop inzake omvang afromingsvrije lease
Verzoekt de regering te borgen dat dode dieren die in de natuur worden gevonden en waarbij een vermoeden bestaat dat er sprake is van vogelgriep, zoveel mogelijk worden onderzocht.	25295-1769 (was 1727)	[20-01-2022] Debat over de ontwikkelingen rondom het coronavirus	Uitgaande brief [23-02-2022] - Kamerbrief over verschillende onderwerpen betreffende vogelgriep en andere dierziekten
Verzoekt de regering zo spoedig mogelijk een plan van aanpak op te stellen dat zowel derogatiebehoud bewerkstelligt, als overgaat tot het verlagen van het afromingspercentage bij verhandeling van fosfaatrechten naar 10%.	35949-15	Parlementaire agenda [24-01-2022] - WGO Wijziging van de Meststoffenwet in verband met het begrip melkvee en enkele andere wijzigingen betreffende het stelsel van fosfaatrechten (TK 35949)	Uitgaande brief [29-04-2022] - Verlaging afromingspercentage bij overgang fosfaatrechten
Verzoekt de regering bij de Europese Commissie de problematiek rond de toegang van omstreden producten als kangoeroevlees en kangoeroeproducten tot de Europese markt aan te kaarten.	21501-32-1376	Parlementaire agenda [10-02-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 15 en 16 november 2021	Uitgaande brief [01-06-2022] - Verslag van de Landbouw- en Visserijraad van 24 mei 2022
Verzoekt de regering zo snel mogelijk in overleg te treden met de Nederlandse kweekvleesproducenten om proeverijen onder gecontroleerde en veilige omstandigheden mogelijk te maken zoals dit ook in Frankrijk en Duitsland al het geval is.	27428-383	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Biotechnologie en tuinbouw (CD 9/2)	Uitgaande brief [03-06-2022] - Nationale Eiwit Strategie

Verzoekt de regering op korte termijn en in samenspraak met de glastuin-bouwsector en de banken met een gezamenlijke crisaanpak voor de glastuinbouw te komen, waarbij onder andere gedacht kan worden aan het verruimen van het borgstellingskrediet voor de land- en tuinbouw en van bestaande subsidies, zoals op ledverlichting; verzoekt de regering zich in te zetten voor voedselzekerheid, zowel Europees als nationaal door bijvoorbeeld in overleg met de glastuinbouw-sector te bezien hoe voedselproductie de komende tijd kan worden behouden of zelfs bevorderd door de ombouw van bloemenkassen naar groentekassen.	27428-384	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Biotechnologie en tuinbouw (CD 9/2)	Uitgaande brief [22-04-2022] - Samenhangend pakket glastuinbouw
Verzoekt het kabinet met een plan van aanpak te komen waardoor op de kortst mogelijke termijn biotechnologische technieken zoals bijvoorbeeld CRISPR-Cas veilig ingezet kunnen worden om de voedselproductie te stimuleren en voedselverspilling tegen te gaan.	27428-391 (was 387)	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Biotechnologie en tuinbouw (CD 9/2)	Uitgaande brief [21-04-2022] - Verslag Landbouw- en Visserijraad 7 april 2022
Verzoekt de regering om de impact van de betreffende maatregelen op de glastuinbouw in kaart te brengen en de Kamer hier voor Prinsjesdag 2022 over te informeren.	27428-392 (was 388)	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Biotechnologie en tuinbouw (CD 9/2)	Uitgaande brief [22-04-2022] - Samenhangend pakket glastuinbouw
Verzoekt de regering in samenspraak met de betrokken sectoren tot oplossingen te komen zodat hergebruik van CO2 wordt gestimuleerd en verdere verduurzaming van de glastuinbouw niet in de weg staat, en de Kamer over de uitkomsten ervan voor Prinsjesdag 2022 te informeren.	27428-389	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Biotechnologie en tuinbouw (CD 9/2)	Uitgaande brief [19-10-2022] - Perspectief duurzame glastuinbouw Limburg, motie-Valstar en subsidieplafond energiebesparing
Verzoekt de regering om voor Vogelrichtlijngebieden een uitzondering te maken voor het scheurverbod, zodat eens in de tien jaar het noodzakelijk onderhoud aan het grasland kan worden gedaan waarbij de doelstelling van GLMC 9, bescherming van habitats en soorten, niet wordt geschaad.	27428-390	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Biotechnologie en tuinbouw (CD 9/2)	Uitgaande brief [14-11-2022] - Ingangsjaar Gemeenschappelijk Landbouw Beleid in 2023
Verzoekt de regering voor het volgende vogelgriepseizoen in oktober 2022 te komen met duidelijke protocollen en communicatie over wie verantwoordelijk is voor de vondst van besmette dieren, bijvoorbeeld door middel van een landelijk draaiboek.	28807, nr. 248	Parlementaire agenda [17-03-2022] - TMD Zoönosen en Diergekte samen met MVWS	Uitgaande brief [30-11-2022] - Beantwoording Kamerfragen leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep
Verzoekt de regering zo snel mogelijk te komen met een monitoringssysteem voor zoönose in de varkenshouderij.	28807, nr. 258 (was 250)	Parlementaire agenda [17-03-2022] - TMD Zoönosen en Diergekte samen met MVWS	Uitgaande brief [06-07-2022] - Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid
Verzoekt de regering om bij de ontwikkeling van nieuwe natuur in het licht van klimaatverandering de risico's op zoönosen als extra afwegingskader mee te nemen bij het type natuur dat wordt ontwikkeld.	28807, nr. 252	Parlementaire agenda [17-03-2022] - TMD Zoönosen en Diergekte samen met MVWS	Uitgaande brief [06-07-2022] - Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid
Verzoekt de regering om onderzoek te doen naar de Nederlandse en Europese omvang en grootte van bushmeat en traditionele medicijnen waarin bedreigde wilde dieren zijn verwerkt, en de resultaten daarvan zo snel mogelijk naar de Kamer te sturen.	28807, nr. 253	Parlementaire agenda [17-03-2022] - TMD Zoönosen en Diergekte samen met MVWS	Uitgaande brief [06-07-2022] - Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid
Verzoekt de regering tot een standaardisering te komen van de methoden voor het berekenen, meten en verifiëren van koolstofvastlegging en van regels omtrent certificering van koolstofvastlegging.	32 813, nr. 895	Parlementaire agenda [27-10-2021] - Debat Fit for 55	Uitgaande brief [19-12-2022] - Verslag Landbouw- en Visserijraad 11 en 12 december 2022
Verzoekt de regering de gevolgen van de genoemde maatregelen voor de agrarische sector in kaart te brengen en de negatieve gevolgen bij de uitwerking van het beleid zo veel mogelijk te beperken door meer maatwerk.	35925-XIV-146	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Afgedaan met Kamerstuk 33037-484
Vraagt het kabinet om samen met de sector een indicator te ontwikkelen om in de toekomst te kunnen sturen op de verhouding tussen voor humane consumptie geschikte eiwitten in veevoer, en eiwitten en reststromen die alleen geschikt zijn voor veevoer.	35925-XIV-148	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [03-06-2022] - Nationale Eiwit Strategie
Verzoekt de regering de Kamer op korte termijn te informeren over de vernietigende gevolgen van mogelijk derogatieverlies; verzoekt de regering daarbij met een voor de landbouwpraktijk uitvoerbaar voorstel te komen om opnieuw derogatie te verkrijgen.	21501-32-1413	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 21 maart	Uitgaande brief [26-04-2022] - Derogatie van de Nitraatrichtlijn

Verzoekt de regering te waarborgen dat de NVWA fysieke inspecties blijft uitvoeren in slachthuizen.	28286-1252	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Uitgaande brief [22-06-2022] - Verzamelbrief versterking toezicht
Verzoekt de regering om bij de Europese Commissie aan te dringen op snellere invoering van dierenwelzijnseisen aan productie van diergeneesmiddelen dan de uiterlijke datum van 29 januari 2025; verzoekt de regering om er bij de Europese Commissie op aan te dringen dat deze dierenwelzijnseisen sterk genoeg zullen zijn om de import en productie van PMSG daadwerkelijk te stoppen.	21501-32-1385	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Informele Landbouw- en Visserijraad van 6-8 februari 2022 (21 501-32, nr. 1380)	Uitgaande brief [05-09-2022] - Beantwoording schriftelijke vragen over mogelijke productie van PMSG bij paarden in Nederland
Verzoekt het kabinet om een dringende oproep te doen aan de Europese Commissie om per direct kunstmestvervangers op basis van dierlijke mest toe te staan.	21501-32-1403 (was 1388)	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Informele Landbouw- en Visserijraad van 6-8 februari 2022 (21 501-32, nr. 1380)	Uitgaande brief [12-09-2022] - Kamervragen over de brief «Stand van zaken derogatie van de Nitraatrichtlijn»
Verzoekt de regering om dit jaar nog een stappenplan op te stellen om bij te dragen aan de verbetering van de mondiale voedselzekerheid.	21501-32-1447 (was 1442)	Parlementaire agenda [16-06-2022] - TMD Landbouw en Visserijraad dd 13-06-2022	Uitgaande brief [23-12-2022] - Stappenplan mondiale voedselzekerheid
Verzoekt de regering om op de kortst mogelijke termijn een overbruggingsregeling uit te werken voor tijdelijke steun aan de sector, in het bijzonder de kottervisvers, totdat de BAR- en innovatiegelden beschikbaar zijn, en dit te dekken uit de LNV-begroting (visserijmiddelen binnen artikel 22) en/of EMVAF.	21501-32-1448 (was 1444)	Parlementaire agenda [16-06-2022] - TMD Landbouw en Visserijraad dd 13-06-2022	Uitgaande brief [15-11-2022] - Overbruggingsregeling Landbouw en Visserijraad dd visserijsector
Verzoekt de regering de vlas- en hennepteelt in de ecoregeling zo snel mogelijk anders te waarderen dan gewone rustgewassen en ervoor te zorgen dat deze vezelteelten tenminste op evenveel of zelfs meer ondersteuning kunnen rekenen als bij de vergroeningsregeling.	21501-32-1449 (was 1446)	Parlementaire agenda [16-06-2022] - TMD Landbouw en Visserijraad dd 13-06-2022	Uitgaande brief [31-08-2022] - Geannoteerde agenda informele Landbouw- en Visserijraad 14 - 16 september in Praag
Verzoekt de regering om ruim voor Prinsjesdag een brief te sturen met daarin alle politieke keuzes voor de toekomst van de Nederlandse landbouw en wat daarin het toekomstperspectief is van boeren; verzoekt de regering daarbij voorbeelden van toekomstvaste agrarische bedrijfsplannen uit te werken.	33576-298	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Uitgaande brief [25-11-2022] - Kamerbrief Toekomst Landbouw
Verzoekt de regering te pleiten voor kritische beoordeling van de Green Deal en de Farm to Fork-strategie om de voedselzekerheid te borgen.	21501-32-1398	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Uitgaande brief [08-08-2022] - Verslag van de Landbouw- en Visserijraad van 18 juli 2022
Verzoekt de regering: –het stilligen van de kottervloot in verband met de hoge brandstofprijzen aan te kaarten in de volgende Visserijraad; –het momentum te benutten om opnieuw te pleiten voor herziening van het pulskorverbod; –in overleg met de sector zo snel mogelijk uitvoering te geven aan de BAR-regelingen.	21501-32-1405	Parlementaire agenda [08-03-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad op 21 februari 2022 (CD 16/2)	Uitgaande brief [19-12-2022] - Verslag Landbouw- en Visserijraad 11 en 12 december 2022
Verzoekt de regering ook de gevallen en effecten van het afbouwen van de derogatie en de lagere gebruiksnorm per 2025 mee te nemen in de perspectiefbrief, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de gebiedsprocessen, zodat boeren en bestuurders goede langetermijnkeuzes kunnen maken.	33037-464	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Afgedaan met Kamerstuk 34682-105
Verzoekt de regering bij zowel de uitwerking van de maatregelen uit het zevende actieprogramma die zien op het inzaaien van gewassen als bij de uitwerking van de bufferstroken uit de derogatiebeschikking rekening te houden met de agrarische bedrijfspraktijk, met name met inzaai en aangegane verplichtingen van de betreffende bedrijven voor 2023.	33037-473	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Mestbeleid	Afgedaan met Kamerstuk 33037-484
Verzoekt het kabinet zich in te zetten voor een berekeningsmethode in Annex 1 van het voorstel voor een Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen waarin toxiciteit op een juiste wijze wordt meegewogen.	22112, nr. 3499	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Uitgaande brief [19-10-2022] - Actuele ontwikkelingen op het terrein gewasbescherming
Verzoekt het kabinet zich maximaal in te spannen voor herintroductie van het voorzorgsbeginsel in het voorstel voor een Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen op een wijze dat lidstaten	22112, nr. 3501	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam	Uitgaande brief [19-10-2022] - Actuele ontwikkelingen op het terrein gewasbescherming

de vrijheid hebben om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te beperken of te verbieden als er twijfel bestaat over de veiligheid voor mens en milieu.	gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Uitgaande brief [17-11-2022] - Actuele ontwikkelingen gewasbescherming: glyfosaat en verordening gewasbeschermingsmiddelen duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen
Verzoekt de regering zich uiterst kritisch op te stellen bij de beoordeling van en het overleg over het genoemde voorstel en ervoor te zorgen dat het vakmanschap van agrarische ondernemers op een goede manier uitgedaagd en niet belemmerd wordt.	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Uitgaande brief [19-10-2022] - Actuele ontwikkelingen op het terrein gewasbescherming
Verzoekt de regering om te pleiten voor een aparte reductiedoelstelling voor categorie 2-middelen.	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Uitgaande brief [19-10-2022] - Actuele ontwikkelingen op het terrein gewasbescherming
Verzoekt de regering om in aansluiting op de voorgestelde verordening zich ertoe te verplichten dat de wettelijke barrières voor moderne veredelingstechnieken en groene middelen worden weggenomen en dat de toepassing hiervan wordt gestimuleerd.	Parlementaire agenda [06-10-2022] - TMD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (22 112, nr. 3481)	Uitgaande brief [19-10-2022] - Actuele ontwikkelingen op het terrein gewasbescherming
Verzoekt de regering te onderzoeken hoe het toepassen van 30252-51 de best beschikbare technieken bij alle veehouderijen in Nederland kan bijdragen aan stikstofreductie en een robuuste aanpak.	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Uitgaande brief [25 november 2022] - Beleidsreactie op rapport verbetering effectiviteit emissiearme stalsystemen
Verzoekt de regering parallel aan de onderzoeken in laboratoria te starten met veldproeven, zodat zo snel mogelijk begonnen kan worden met het vaccineren van de pluimveestapel.	Parlementaire agenda [09-11-2022] - TMD Zoönose en dierziekte	Uitgaande brief [30-11-2022] - Beantwoording Kamervragen leidraad omgang met wilde vogels met vogelgrip
Verzoekt de regering om zich in te zetten voor internationale en Europese beschermingsmaatregelen en daarbij de meest recente wetenschappelijke rapporten leidend te laten zijn.	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Uitgaande brief [08-03-2023] - Gesloten periode aalvisserij
Minister voor Nen		
Verzoekt het kabinet, om het aanplanten van moestuinen bij basisscholen op te nemen als onderdeel van het beleid rondom de groene stad, zodat ook stadskinderen elke dag met groen in aanraking komen en vers en gezond voedsel mee naar huis kunnen nemen.	Parlementaire agenda [27-09-2021] - Notaoverleg Initiatiefnota van de leden Bromet en Boswijk over groen in de stad (35742)	Uitgaande brief [14-10-2022] - Verzamelbrief Natuur
Verzoekt de regering, geen stikstofdepositieruimte te reserveren voor de uitbreiding van Lelystad Airport binnen de collectieve legalisering van de PAS-melders.	Parlementaire agenda [28-09-2021] - Tweeminutendebat Regeling nieuwe versie AERIUS Calculator en wijziging stikstofregistratiesysteem (35 600, nr. 59)	Uitgaande brief [07-03-2022] - Verificatie PAS-melding Lelystad Airport
Verzoekt de regering, te borgen dat alle na aframing beschikbare stikstofruimte op hexagoniveau wordt opgenomen in het stikstofregistratiesysteem.	Parlementaire agenda [28-09-2021] - Tweeminutendebat Regeling nieuwe versie AERIUS Calculator en wijziging stikstofregistratiesysteem (35 600, nr. 59)	Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgang stikstofproblematiek
Verzoekt de regering onderzoek te doen naar hoe het platteland leefbaar te houden door middel van het waarborgen van publieke basisvoorzieningen.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [10-05-2022] - Uitstel beantwoording feitelijke vragen over de hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid
Verzoekt de regering de provincies maximaal te ondersteunen in het hoger beroep.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Er zijn in hoger beroep uitspraken gedaan op 7 september 2022 en 12 oktober 2022. Het Rijk heeft de provincie Utrecht ondersteund in de hoger

			beroepszaken door juridische ondersteuning te bieden waar nodig. Tevens heeft de landsadvocaat de behandeling ter zitting gedaan. De betreffende Rav-factoren van emissiereducerende stalsystemen kunnen niet meer zonder meer ingezet worden voor de berekening van de stikstofemissie die door het gebruik daarvan wordt veroorzaakt. De uitspraken zagen deels ook op beweiden en bemesten. Op dat punt is gebleken dat er sprake is van een vergunningsplicht, maar heeft de Afdeling wel een duidelijke lijn gegeven voor de toestemmingverlening. Hiermee is deze motie afgerond.
Verzoekt de regering zich in te spannen de benodigde financiële middelen vrij te maken voor de verdere uitbreiding van het aantal hectare voedselbossen door bekwame uitvoeringsorganisaties met praktijkervaring.	35925-XIV-85 (was 38)	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [16-02-2023] - Inzet op voedselbossen
Verzoekt de regering te onderzoeken of monitoring van nieuwe soorten een bijdrage kan leveren aan het inzicht in de stand van de natuur.	35788-156	[19-01-2022] Debat over de regeringsverklaring	Uitgaande brief [07-06-2022] - Verzamelbrief Natuur
Verzoekt de regering om in de gebiedsgerichte aanpak het behalen van de instandhoudingsdoelen van de natuurlijke habitats en de populaties van de soort waarvoor het N2000-gebied is aangewezen centraal te stellen, als bijdrage aan het bereiken van een landelijke gunstige staat van instandhouding, zoals ook verwoord in het regeeraakkoord.	35925-XIV-103	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Uitgaande brief [25-11-2022] - Voortgang Nationaal Programma Landelijk Gebied (Tweede Kamer)
Verzoekt de regering een kader uit te werken waarin agroforestry een rol kan spelen in de gebiedsgerichte aanpak.	35925-XIV-116	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Uitgaande brief [16-02-2023] - Inzet op voedselbossen
verzoekt de regering om concrete doelstellingen te formuleren voor de reductie van industriële NOx-uitstoot om ervoor te zorgen dat de industrie eerlijk bijdraagt aan het oplossen van de stikstofproblematiek	35925-XIV-121	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Uitgaande brief [10-02-2023] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en het NPLG
Verzoekt de regering om met de sectoren te bezien welke innovaties succesvol zijn of grote potentie hebben om stikstofemissies sterk te verminderen en te borgen; verzoekt de regering de juridische onzekerheden van innovaties op de Rav-lijst in beeld te brengen, voorstellen te doen om deze onzekerheden weg te nemen, en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk te informeren.	33576-304	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Uitgaande brief [25-11-2022] - Toekomst bevorderen innovatie van emissiearme stalsystemen
Verzoekt de regering een beleidskader op te stellen vanuit de hoofddoel-stelling natuur en met oog voor de leefbaarheid, en daarbij draagvlak te zoeken bij betrokkenen.	29684-224	Parlementaire agenda [15-03-2022] - TMD Wadden (CD 25/1)	Uitgaande brief [20-12-2022] - Beleidskader natuur Waddenzee
Verzoekt de regering om in ieder geval geen onomkeerbare stappen te nemen wat betreft de gaswinning bij Ternaard totdat het advies van IUCN met de Kamer is gedeeld.	29684-225	Parlementaire agenda [15-03-2022] - TMD Wadden (CD 25/1)	Uitgaande brief [20-05-2022] - Beoordeling UNESCO voorgenomen gaswinning Ternaard
Verzoekt de regering ervoor te zorgen dat er geen vergunningen meer mogen worden afgegeven voor dieren waarvan niet kan worden vastgesteld dat het fokbestand bestaat uit rechtmatig verkregen dieren.	22343-331 (was 325)	Publicatie Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit 2021	Uitgaande brief [07-06-2022] - Appreciatie motie-Van Esch (PvdD) inzake dieren uit illegaal fokbestand in beslag nemen (Kamerstuk 22 343, nr. 325) ingediend tijdens het Tweeminutendebat Publicatie Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit 2021 d.d. 1 juli 2022

Verzoekt de regering geen verder beleid te ontwikkelen op basis van het zoneringkaartje zoals gepresenteerd in het advies van de heer Remkes «Wat wel kan».	30252-42	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Uitgaande brief [06-12-2022] - Stand van zaken van een aantal moties en toezeggingen inzake het landelijk gebied en stikstof
Verzoekt de regering, met de provincie Overijssel, de landsadvocaat binnen twee weken om een spoedadvies te vragen: – op welke gronden provincies kunnen afzien van handhaving van PAS-melders en daarbij de algemene beginselen van behoorlijk bestuur in de Algemene wet bestuursrecht (AwB) te betrekken; – of, en zo ja, onder welke voorwaarden een landelijk dan wel provinciaal handhavingsmoratorium mogelijk is; verzoekt de regering hier voorts advies te vragen over: – de mogelijkheid voor provincies om als tussenpartij op vrijwillige basis zelf stikstofruimte te verwerven teneinde PAS-melders te legaliseren; – de mogelijkheid voor provincies om bij de bank een garantstelling af te geven, zodat veehouders zelf stikstofruimte kunnen verwerven binnen de Wsn.	36200-XIV-26	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Uitgaande brief [23-12-2022] -Beleidsadvies Landsadvocaat over handhaving PAS-meldingen en instellen onafhankelijke commissie

Door de bewindslieden gedane toezeggingen

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Eerste Kamer		
Minister van LNV		
De onderzoeken over fijnstof en ammoniak worden na afronding ook naar de EK gestuurd. (T02664)		
	Parlementaire agenda [11-12-2018] - Begrotingsstaten Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2019 (35.000 XIV)	Onderhanden
De minister van LNV zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Koffeman (PvdD), toe informatie te sturen over de monitoring van veevoerpilots met praktijkbedrijven voor de verdere verlaging van het ruweiwitgehalte, zodra dit beschikbaar is (zie EK T03119).	Parlementaire agenda [02-03-2021] – 35600 Wijziging van de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet (stikstofreductie en natuurverbetering)	Onderhanden
De minister van LNV zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Prins (CDA), toe het gebruik van de afromgsvrije lease te monitoren en dit zo nodig bij te stellen, mocht blijken dat het onvoldoende aansluit op de praktijk.	Parlementaire agenda [22-02-2022] - Wijziging van de Meststoffenwet	Onderhanden
De minister van LNV zegt de Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Kluit (GroenLinks) en Pijlman (D66), toe het ontwerp van de algemene maatregel van bestuur inzake renovatielease aan de Eerste Kamer voor te leggen.	Parlementaire agenda [22-02-2022] - Wijziging van de Meststoffenwet	Onderhanden
Minister voor Nen		
De minister van LNV zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Schalk (SGP), toe bij het toepassen van de salderingsinstrumenten in het kader van de aanpak van het stikstofprobleem geen onnodige belemmeringen op te werpen door te waarborgen dat er voor de sector duurzaam voldoende ontwikkelruimte blijft bestaan.	Parlementaire agenda [17-12-2019] - Eerste termijn Kamer Spoedwet aanpak stikstof (35.347)	Onderhanden
T3002: De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van de leden Kluit (GroenLinks), Rietkerk (CDA) en Huizinga-Heringa (ChristenUnie), toe één jaar na inwerkingtreding van de Omgevingswet met de provincies de ervaringen die zij hebben met de omzetting van het stelsel wat betreft natuur, te bespreken. Het expliciete punt van de omzetting van de natuurvisie in de omgevingsvisie wordt daarin meegenomen, ook met betrekking tot de vormvereisten. (T03002)	Parlementaire agenda [30-06-2020] - Debat Aanvullingswet natuur Omgevingswet	Onderhanden
De minister van LNV rapporteert elke twee jaar aan het parlement over de voortgang en de gevolgen van de maatregelen die zullen worden genomen in het programma stikstofreductie en natuurverbetering. Als uit de monitoring blijkt dat er een soort gewijzigd programma moet komen,	Parlementaire agenda [30-06-2020] - Debat Aanvullingswet natuur Omgevingswet	Het programma stikstofreductie en natuurverbetering is december 2022 gepubliceerd. De Kamer wordt verder conform toezegging geïnformeerd.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
bijvoorbeeld omdat de reductiedoelstelling voor 2030 anders in gevaar komt, zal de minister van LNV het programma aanpassen en dat ook aan de Eerste Kamer laten weten. Het programma wordt sowieso elke zes jaar geactualiseerd.		
T03010: De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Recourt (PvdA), toe dat bij de jaarlijkse evaluatie van de Omgevingswet zal worden bezien of de ambities voor natuur worden waargemaakt en indien dat niet het geval is, zullen de onderliggende redenen bekijken worden.	Parlementaire agenda [30-06-2020] - Debat Aanvullingswet natuur Omgevingswet	Onderhanden. De eerste evaluatie van de Omgevingswet vindt plaats 1 jaar na inwerkingtreding, dus op zijn vroegst in 2025.
T03005: De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Rietkerk (CDA), toe bij de evaluatie van de natuurdoelensystematiek duidelijker te definiëren wat de instandhoudingsdoelen, behoudsdoelen en uitbreidingsdoelen zijn.	Parlementaire agenda [30-06-2020] - Debat Aanvullingswet natuur Omgevingswet	Onderhanden
De minister van LNV zegt aan het lid Pijlman (D66) toe om de Eerste Kamer te informeren over de voorwaarden (zoals over BBT) bij verplaatsing van piekbelasters op het moment dat de tweede tranche ingaat – dat zal na de zomer zijn. In de tussentijd worden gesprekken met piekbelasters wel gevoerd.	Parlementaire agenda [02-03-2021] – 35600 Wijziging van de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet (stikstofreductie en natuurverbetering)	Onderhanden
De minister van LNV zegt toe aan het lid Schalk (SGP) dat binnen vier jaar wordt gekeken welke zekerheid kan worden geboden om het wettelijke doel in 2035 te halen en zaken hierover goed om een rij te krijgen, en hiermee niet tot 2028 te wachten (zie EK T03114).	Parlementaire agenda [02-03-2021] – 35600 Wijziging van de Wet natuurbescherming en de Omgevingswet (stikstofreductie en natuurverbetering)	Het programma stikstofreductie en natuurverbetering is december 2022 gepubliceerd. De Kamer wordt verder conform toezegging geïnformeerd.
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Tweede Kamer		
Minister van LNV		
De Staatssecretaris zal de onderzoeken voor positieflijsten (andere dan de zoogdieren) al opstarten.	Parlementaire agenda [21-06-2012] - AO Zenderen van (zee)dieren, olifantenjacht en CITES (incl. voorhandel)	Onderhanden. Op de toezegging is ingegaan in de Kamerbrief «Voortgang dierenwelzijn» van 19 januari 2023.
De minister stuurt de Kamer over een half jaar, dus voor de zomer van 2019, een brief over de evaluatie van de aanpak van online verkoop van dieren (bijvoorbeeld op facebook).	Parlementaire agenda [14-11-2018] - AO Dierenwelzijn	Onderhanden
De minister zal een overzicht sturen van hoe het voorstel voor een nieuwe Bee Guidance zich verhoudt tot eerdere voorstellen en het huidige beoordelingskader zodra de Europese Commissie hierover een voorstel voorlegt.	Parlementaire agenda [12-06-2019] - AO Landbouw- en Visserijraad op 18 juni 2019	Onderhanden
De minister stuurt in 2021 de resultaten van het gezondheidsonderzoek geitenhouderij naar de TK	Parlementaire agenda [02-12-2019] - Wetgevingsoverleg Wijziging van de Meststoffenwet in verband met de implementatie van het zesde actieprogramma Nitraatrichtlijn	Onderhanden
Half januari informeert de minister de Kamer over het aantal bedrijven dat gekort is op GLB-betalingen vanwege de I&R-fraude.	Parlementaire agenda [11-12-2019] - AO Landbouw- en Visserijraad op 16 december 2019	Onderhanden
De minister informeert de Tweede Kamer na de zomer over de nadere uitwerking van de regeling voor productierechten.	Parlementaire agenda [20-02-2020] - AO Stikstofproblematiek	Onderhanden
De minister stuurt de regeling met de vrijwillige opkoopregeling naar de Tweede Kamer zodra de Europese Commissie de staatssteuntoets heeft uitgevoerd. In het gunstigste geval wordt de regeling in de zomer aan de Europese Commissie voorgelegd.	Parlementaire agenda [20-02-2020] - AO Stikstofproblematiek	Onderhanden

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De minister zal voor eind 2020 de Kamer meer informatie sturen over emissiearme stalvloeren (deze toezegging ziet op volièrehuisvesting).	Parlementaire agenda [04-11-2020] - AO Mestbeleid	Onderhanden
De Kamer zal de Garnalenvisie in het tweede kwartaal van 2021 ontvangen.	Parlementaire agenda [27-01-2021] - Notaoverleg Onderhandelaarsakkoord over de Noordzee met MI&W	Onderhanden. Naar verwachting wordt de garnalenvisie in het najaar 2023 met de Kamer gedeeld.
De minister zal in gesprek gaan met haar Duitse collega over de afzetmogelijkheden van gevaccineerde producten en zal samen met de sectoren dit onderwerp agenderen op de Noordwest-Europese conferentie dit najaar.	Parlementaire agenda [21-04-2021] - Wijziging van de Wet dieren in verband met de uitvoering van de herziene Europese Diergezondheidswetgeving (35 398)	Onderhanden
De minister zegt toe een uitvoerings- en handhaafbaarheidstoets te doen op het amendement van heer Wassenberg op de Wet Dieren over het doden van dieren door fokkers en de Kamer hier over te informeren via de Nota naar aanleiding van het verslag.	Parlementaire agenda [21-04-2021] - Wijziging van de Wet dieren in verband met de uitvoering van de herziene Europese Diergezondheidswetgeving (35 398)	Onderhanden. De Kamer wordt voor het debat over de Wet aanpak dierenmishandeling en dierverwaarlozing geïnformeerd.
De minister zegt toe de geactualiseerde draaiboeken rond de zomer online te publiceren.	Parlementaire agenda [21-04-2021] - Wijziging van de Wet dieren in verband met de uitvoering van de herziene Europese Diergezondheidswetgeving (35 398)	Naar verwachting worden de draaiboeken in het eerste kwartaal van 2023 naar de Tweede Kamer gestuurd.
De minister zegt toe het afwegingskader ikv bufferstroken naar de Kamer te sturen.	Parlementaire agenda [15-09-2021] - CD Mestbeleid	Onderhanden
Aan het lid Koekkoek (Volt): De minister stuurt het evaluatierrapport van het Nationaal Strategisch Plan wanneer deze klaar is in 2025 naar de Kamer.	Parlementaire agenda [30-09-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	Onderhanden
Aan het lid Thijssen (PvdA): De minister stuurt informatie over de uitkomst van de sociale conditionaliteit begin 2025 naar de Kamer.	Parlementaire agenda [30-09-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	Onderhanden
De minister zegt toe met de waterschappen te bekijken welke mogelijkheden er zijn om het dempen van sloten tegen te gaan als dit gebeurd.	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Onderhanden
De minister zegt toe te kijken naar een apart spoor voor de biologische sector en hierover ook met de Europese Commissie in gesprek te gaan.	Parlementaire agenda [11-11-2021] - Tweeminutendebat Mestbeleid	Onderhanden
De minister stuurt voor de zomer een brief naar de Kamer over de status van andere lidstaten met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor duurzaam landbouwbeleid.	Parlementaire agenda [08-12-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	Onderhanden
De minister stuurt een brief met de uitwerking van de monitoring van de sociaaleconomische positie in de loop van 2022 naar de Kamer.	Parlementaire agenda [08-12-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	De Kamer wordt in de eerste helft 2023 geïnformeerd over deze toezegging.
De minister zegt toe te bekijken welke maatregelen noodzakelijk zijn om de risico's op het vlak van zoönosen en dierenwelzijn te verkleinen. Daarbij zal worden bekeken of het toezicht al verscherpt kan worden met het bestaande instrumentarium in de Wet dieren, met de NVWA.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Het rapport heeft vertraging opgelopen. De Kamer wordt naar verwachting in maart of april 2023 geïnformeerd.
De minister zegt toe te kijken naar mogelijke belemmeringen in het Omschakelprogramma voor startende ondernemers.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden.
De minister van LNV stuurt de uitkomst van het onderzoek naar aanleiding van de aangenomen motie over reptielenbeurzen voor de zomer naar de Kamer.	Parlementaire agenda [24-02-2022] - CD Zoönosen en Dierziekte	Het rapport heeft vertraging opgelopen. De Kamer wordt naar verwachting in maart of april 2023 geïnformeerd.
De minister stuurt binnen enkele weken een brief over de motie-Boswijk (CDA) over in de EU geproduceerde eiwitten.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De minister komt later dit jaar terug op de vragen van het lid Tjeerd de Groot (D66) over obesitas.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
De minister zegt toe de opmerkingen en suggesties van het lid Boswijk (CDA) over een keurmerk met betrekking tot het percentage van humaan voedsel in veevoer te verkennen.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Onderhanden
De vraag van het lid Haverkort over de uitzending van Kassa en besprekking raad van beheer fok kortsnuitige honden.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn	Onderhanden
Beantwoording van de vraag van het lid Graus m.b.t. DNA banken.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn	Onderhanden
Aan de heer Haverkort: Na de zomer ontvangt de Kamer een vervolgevaluatie van de Centrale Commissie Dierproeven, waarbij in zal worden gegaan op de efficiëntie van het stelsel.	Parlementaire agenda [21-04-2022] - CD Dierproeven	Onderhanden
Eind 2023 worden de resultaten van verwacht van de pilot van ZonMw over transparant proefdierenonderzoek, die ook inzicht geven in de effecten van pre-registratie.	Parlementaire agenda [21-04-2022] - CD Dierproeven	Onderhanden
De minister van LNV heeft het lid Van Campen (VVD) toegezegd om de «three strikes out»-benadering te verkennen en de uitwerking daarvan naar de Kamer te sturen.	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Over de stand van zaken is de Kamer geïnformeerd op 8 november 2022 met Kamerbrief - dierenwelzijn van dieren in de veehouderij. De verwachting is dat het herziene interventiebeleid en de procedure verscherpt toezicht in de eerste helft van 2023 in uitvoering zullen zijn, waarna de Tweede Kamer ook nader geïnformeerd wordt over de uitwerking van de three strikes out.
Aan het lid Bisschop: In november zal de Kamer worden geïnformeerd over de uitkomsten van de consultatieronde over het tarievenstelsel, waarin zal worden ingegaan op de mogelijkheden voor doelmatigheidsprikkels.	Parlementaire agenda [28-06-2022] - CD NVWA	Onderhanden
Aan het lid Bisschop: Eind van dit jaar wordt de Kamer geïnformeerd over de uitkomsten van de evaluatie van de codering in het kader van de eisen voor transportwaardigheid van dieren.	Parlementaire agenda [28-06-2022] - CD NVWA	Onderhanden
Aan het lid Tjeerd de Groot: De Kamer zal, zodra mogelijk, worden geïnformeerd over de gesprekken over de uitbreiding van het kwaliteitssysteem rundvee.	Parlementaire agenda [28-06-2022] - CD NVWA	Onderhanden
Aan het lid Van Campen: De kwestie van de zelfslachtende slagers wordt meegenomen in het onderzoek over het tariefstelsel dat dit najaar wordt uitgevoerd.	Parlementaire agenda [28-06-2022] - CD NVWA	Onderhanden
MLNV zegt toe dat hij zich de komende periode extra gaan inzetten om met vissers in gesprek te gaan.	Parlementaire agenda [08-06-2022] - CD Landbouw en Visserijraad op 13 juni 2022	Gesprekken zijn gevoerd en worden nog steeds gevoerd. Kamer over geïnformeerd in de uitgaande brief [12-23-2022] - Voortgang van een aantal onderwerpen gerelateerd aan het visserijbeleid.
MLNV zegt toe te controleren of het Ondernemersloket van de RVO voldoet aan de wensen van de Kamer om een loket te hebben waarbij vissers terecht kunnen voor de overbruggingsregeling. o Toelichting: Ik zeg toe dat ik nogmaals ga kijken of de mogelijkheid bij RVO voldoet aan de wensen die hier gevut worden. Ik zet er vol op in dat de visserij daar toegang krijgt en daar terechtkan met haar vragen. Maar ik moet de verwachtingen ook wel een beetje temperen, want ik heb natuurlijk niet op elke ondernemersvraag een antwoord. Individuele vragen van een ondernemer over financiering kunnen we natuurlijk niet beantwoorden via de regelingen die daarvoor zijn, maar ik ga zeker kijken of we hierop kunnen intensiveren.	Parlementaire agenda [06-07-2022] - CD Visserij en tuinbouw	Onderhanden
MLNV zegt aan dhr. De Groot toe dat hij erop toeziet dat de gesprekken hij zal voeren met fabrikanten over de blackbox niet vrijblijvend zijn.	Parlementaire agenda [06-07-2022] - CD Visserij en tuinbouw	Onderhanden. In het kader van de pilot Black box vindt veel contact plaats met de fabrikanten: zij zijn zich zeer bewust van de urgentie en noodzaak van dit project.
MLNV zegt toe om direct na het zomerreces het gesprek aan te gaan met de bonden die betrokken zijn bij de saneringsregeling.	Parlementaire agenda [06-07-2022] - CD Visserij en tuinbouw	Onderhanden. De Kamer is over de voortgang geïnformeerd via Uitgaande brief 23-12-2022] - Voortgang van een aantal onderwerpen gerelateerd aan het visserijbeleid.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
MLNV zegt toe om, gezien de omstandigheden, extra te pleiten voor het toestaan van meer reststromen in veevoer, inclusief het voeren van insecten met mest en het omlaagbrengen van het graanaandeel.	Parlementaire agenda [15-03-2022] - CD Landbouw en Visserijraad van 21 maart	Onderhanden
MLNV zegt aan dhr. Grinwis toe dat hij samen met MNenS kijkt wat er mogelijk is voor de gebieden met beekdalen middels de gebiedsgerichte aanpak.	Parlementaire agenda [15-03-2022] - CD Landbouw en Visserijraad van 21 maart	Onderhanden
TZ202209-054: De Kamer wordt voor het einde van het jaar geïnformeerd over hoe om te gaan met het CDM-advies inzake grondgebondenheid. Dat was in antwoord op de heer De Groot.	Parlementaire agenda [13-09-2022] - CD Mestbeleid	Onderhanden
TZ202209-054: De Kamer wordt zo snel mogelijk, voor 1-1-2023, geïnformeerd over de definiëring van verontreinigde gebieden na openbare publicatie van de derogatiebeschikking. Dit in antwoord op de heer Van Campen.	Parlementaire agenda [13-09-2022] - CD Mestbeleid	Onderhanden
TZ202210-110: De Kamer wordt voor het einde van het jaar geïnformeerd over de belangenafweging inzake de sector jacht, recreatie en militair gebruik van en in natuurgebieden, en dierziekten met MVWS waarbij het gaat om het voorkomen van verstoring van populaties wilde vogels in relatie tot de bestrijding/preventie vogelgriep. Dat is een toezegging aan mevrouw Van der Plas.	Parlementaire agenda [13-10-2022] - CD Zoönosen en dierziekten met MVWS	Onderhanden
De Kamer ontvangt de nadere uitwerking van het draaiboek vogelgriep, incl evaluatie bureau Berenschot, uiterlijk in januari 2023. Dit is ook een toezegging aan mevrouw Van der Plas.	Parlementaire agenda [13-10-2022] - CD Zoönosen en dierziekten met MVWS	Naar verwachting worden de draaiboeken in het eerste kwartaal van 2023 naar de Tweede Kamer gestuurd.
De Kamer ontvangt een intensiveringsplan preventie vogelgriep dit voorjaar, waarin de evaluatie van de roadmap vogelgriep is meegenomen.	Parlementaire agenda [13-10-2022] - CD Zoönosen en dierziekten met MVWS	Onderhanden
TZ202211-128: De Kamer ontvangt in het eerste kwartaal van 2023 nadere informatie over het doden van kippen in relatie tot een level playing field in de EU en het EFSA-advies. (De heer De Groot, D66)	Parlementaire agenda [10-11-2022] - CD Dieren in Koninkrijksrelaties	Onderhanden
TZ202210-176: De staatssecretaris BZK zegt toe de Kamer per brief te informeren over de toegankelijkheid voor de individuele ondernehmer van de middelen die beschikbaar zijn gesteld voor het versterken van landbouw op de eilanden. (toezegging aan het lid Van den Berg).	[19 en 20 oktober 2022] Begrotingsdebat	Voor Caribisch Nederland zal een landbouwfonds ingesteld worden. RVO heeft voorstel hierover gemaakt. In principe voor iedere ondernemer toegangrijk. Kamer kan hier in juni 2023 over worden geïnformeerd.
TZ202210-151: De Kamer wordt geïnformeerd over ontwikkelingen in het tijdpad en de uitwerking van de Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen (Boswijk, CDA).	Parlementaire agenda [20-10-2022] - CD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen	Onderhanden
TZ202210-152: De Kamer wordt door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op de hoogte gehouden van ontwikkelingen rondom CRISPR-Cas in aanloop naar het voorstel van de Europese Commissie in het tweede kwartaal van 2023 (Van Campen, VVD).	Parlementaire agenda [20-10-2022] - CD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen	Onderhanden
TZ202212-081: De Kamer wordt in het eerste kwartaal van 2023 geïnformeerd over het verhogen van de leeftijdsgrens voor transport van jonge kalveren en de implicaties voor de betrokken agrariërs en ondersteuning op dit gebied (Vesting, PvdD).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
TZ202212-082: De Kamer wordt nader geïnformeerd over het onderzoek ten aanzien van de mogelijkheden waarop bepaalde diergeneeskundige handelingen kunnen worden uitgevoerd door medewerkers van de dierenambulance die nu niet mogelijk zijn (Graus, PVV).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
TZ202212-083: De Kamer wordt zo spoedig mogelijk geïnformeerd over een verbod op het gebruik van stroomstootmiddelen bij het vervoer van dieren (Vesting, PvdD).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
TZ202212-087: De Kamer wordt voor de zomer van 2023 geïnformeerd over het ombouwen en toevoegen van katalysatoren aan de kotters van de garnalenvisvers (Grinwis, CU).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
TZ202212-086: De Kamer wordt in aanloop naar medio 2023 tussentijds geïnformeerd over de voortgang in het borgen van managementmaatregelen en de gesprekken hierover met de minister (Boswijk, CDA).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
TZ202212-084: De minister van LNV heeft toegezegd dat hij zal bezien wat de uitkomsten zijn van de pilot naar aanleiding van de motie-Wassenberg (Kamerstuk 32336, nr. 129) over de verdere ontwikkeling van kunstmatige intelligentie stimuleren om overbodige dierproeven te verminderen en dat hij de Kamer daar voor het kerstreces over zal informeren (Wassenberg, PvdD).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Minister voor NenS		
De minister zal de Tweede Kamer één keer per jaar informeren over de voortgang van de acties ten aanzien van natuurinclusief bouwen	Parlementaire agenda [22-06-2020] - AO Natuur	Onderhanden
Zodra er duidelijkheid is over de beoordeling van de vergunningaanvragen van luchthavens informeert de minister van LNV de Tweede Kamer hierover.	Parlementaire agenda [10-12-2020] - Debat behandeling Stikstofwet	Onderhanden
De minister van BZK zal de Kamer in de eerste helft van 2022 informeren over eventuele aanvullende nationale regelgeving voor natuurinclusief bouwen.	Parlementaire agenda [27-09-2021] - Notaoverleg Initiatiefnota van de leden Bromet en Boswijk over groen in de stad (35742)	Onderhanden
Toezegging aan het lid Van der Plas (BBB) aan MFIN en MLNV om het volgende mee te nemen in de berekeningen die er gemaakt worden op het gebied van stikstof. 1. De strategische toegevoegde waarde van het kunnen voeden van de eigen monden (voedselzekerheid). 2. De toegevoegde waarde van de agrarische sector en alles wat daarbij komt kijken, dus tuinders en telers. 3. De elementen iets kleiner zijn, maar die je ook wel zou willen meewegen, zoals plattelandstoerisme.	Algemene financiële beschouwingen	De Tweede Kamer is geïnformeerd met uitgaande brief van 6 december 2022 over Stand van zaken van een aantal moties en toezeggingen inzake het landelijk gebied en stikstof. De Kamer wordt verder conform toezegging geïnformeerd.
In de loop van 2022 wordt de Kamer nader geïnformeerd over eventuele stappen inzake meer flexibele vormen van landbouwgrond.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden
Na goedkeuring door de eilandsraad ontvangt de Kamer de uitvoeringsagenda's van het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Onderhanden
De minister voor Natuur en Stikstof zal bij de uitwerking van de stikstofplannen de laatste wetenschappelijke inzichten betrekken over de kwaliteit van de natuur in Natura2000-gebieden. Daarnaast zal de minister ingaan op het verzoek van de BBB om meer inzicht in de uitgaven van (door medeoverheden gesubsidieerde) natuurorganisaties	[19-01-2022] Debat over de regeringsverklaring	De Tweede Kamer wordt na 1 april 2023 geïnformeerd over deze toezegging na het opstellen van de natuurdoelanalyses. De provincies leveren deze NDA's voor 1 april 2023 aan bij de Ecologische Autoriteit ter beoordeling.
De minister voor NenS stuurt in het derde kwartaal van 2022 de criteria voor het toetsingskader ten aanzien van de nationale parken naar de Tweede Kamer.	Parlementaire agenda [10-02-2022] - CD Natuur	Onderhanden
De minister voor NenS laat – met inachtneming van de staatkundige verhoudingen - in kaart brengen wat de consequenties zouden zijn van het aanwijzen van de natuur Nederlandse inzet met op Caribisch Nederland als ultraperifeer gebied, waarbij ook betrekking tot het VN-eventuele andere opties voor de bescherming van de natuur worden meegenomen. Hier wordt de Kamer in het najaar van 2022 over geïnformeerd.	Parlementaire agenda [13-04-2022] - CD	Onderhanden
De minister voor NenS deelt voor het eind van het jaar de uitkomsten van het onderzoek naar subsidies van het ministerie van LNV die mogelijk schadelijk zijn voor natuur en biodiversiteit.	Parlementaire agenda [13-04-2022] - CD Nederlandse inzet met betrekking tot het VN-Biodiversiteitsverdrag	Onderhanden
Na de biodiversiteitstop in Kunming zal de Kamer worden geïnformeerd over de mogelijke inzet van een biodiversiteitsgezant.	Parlementaire agenda [13-04-2022] - CD Nederlandse inzet met betrekking tot het VN-Biodiversiteitsverdrag	Onderhanden

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Na de zomer komt er een BNC-fiche over de voorstellen die volgen uit de Europese Biodiversiteitsstrategie.	Parlementaire agenda [13-04-2022] - CD Nederlandse inzet met betrekking tot het VN-Biodiversiteitsverdrag	Onderhanden
De minister voor NenS zal een brief sturen met een doorkijk over de koppeling met sociaal-economische aspecten vanuit de gebiedsgerichte aanpak nadat zij daarover in gesprek is gegaan met de provincies.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Onderhanden
MLNV stuurt in september 2022 een brief aan de Kamer waarin hij ingaat op de beekdalen en de gebiedsgerichte aanpak. Dat is een toezegging aan de heer Bisschop.	Parlementaire agenda [08-06-2022] - CD Landbouw en Visserijraad op 13 juni 2022	Onderhanden
TZ202210-137: De Kamer ontvangt voor het einde van het jaar van de minister voor Natuur en Stikstof een «voedselbrief» met daarin onder andere een nationale eiwitstrategie.	Parlementaire agenda [19-10-2022] - LNV: CD Milieuraad op 24 oktober 2022	Onderhanden
TZ202211-049: De minister voor Natuur en Stikstof heeft toegezegd dat de Kamer voor 25 november 2022 door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zal worden geïnformeerd over hoe de externe evaluatie naar de fout in de berekeningen van het RIVM zal worden vormgegeven (Van Baarle, Denk).	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	De stand van zaken op deze toezegging is 6 december 2022 naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 36200-XIV, nr. 94).
TZ202211-079: De Kamer zal in het tweede kwartaal van 2023 geïnformeerd worden over de ontwikkeling van het protocol over de wildtellingen (Van Campen, VVD)	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	Onderhanden
TZ202211-082: In de eerste helft van 2023 zal de Kamer worden geïnformeerd over de uitvoeringsstructuur natuurbeheer van het Caribische deel van Nederland (Tjeerd de Groot, D66).	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	Onderhanden
De minister voor Natuur en Stikstof zal, zo ver mogelijk, de informatieafspraken die met de commissie zijn gemaakt, uitvoeren.	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	De Kamer wordt over deze doorlopende informatieafspraak inzake de natuurherstelverordening periodiek geïnformeerd.
TZ202211-081: De Kamer wordt geïnformeerd of BIJ12 ook DNA-analyses uitvoert op hybriden en of de uitslagen van deze analyses openbaar gemaakt kunnen worden (Van der Plas, BBB).	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	Onderhanden
De Kamer zal in het eerste kwartaal van 2023 een onderzoek ontvangen over de uitruil van stikstofoxiden en ammoniak (Bisschop, SGP)	Parlementaire agenda [15-11-2022] - Mondelinge vragen van het lid VAN DER PLAS (BBB) aan de minister voor Natuur en Stikstof over de opkoop van boerenbedrijven ten behoeve van stikstofruimte voor Schiphol (Schipholwatch.nl, 13 november 2022)	In de brief van 25 november 2022 over Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos is besloten het beleidsinstrument extern salderen in de brede zin te evalueren. In die evaluatie wordt ook het inwisselen van NH3 voor NOx bij extern salderen betrokken. Naar verwachting de Tweede Kamer na de zomer van 2023 over de uitkomsten worden geïnformeerd.
De Kamer zal in het eerste kwartaal van 2023 een overzicht ontvangen van medeoverheden en bedrijven die gegronde stikstofruimte hebben gesaldeerd (Boswijk, CDA)	Parlementaire agenda [15-11-2022] - Mondelinge vragen van het lid VAN DER PLAS (BBB) aan de minister voor Natuur en Stikstof over de opkoop van boerenbedrijven ten behoeve van stikstofruimte voor Schiphol (Schipholwatch.nl, 13 november 2022)	In de brief van 25 november 2022 over Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos is besloten het beleidsinstrument extern salderen in de brede zin te evalueren. In die evaluatie wordt ook het inwisselen van NH3 voor NOx bij extern salderen betrokken. Naar verwachting de Tweede Kamer na de zomer van 2023 over de uitkomsten worden geïnformeerd.
De staatssecretaris BZK zegt toe om de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit te verzoeken om de Tweede Kamer te informeren over hoe er onderzoek wordt gedaan naar de impact van klimaatverandering in het Natuur- en milieubeleidsplan. (toezegging aan het lid Simons) (TZ202210-180).	[19 en 20 oktober 2022] Begrotingsdebat	Onderhanden

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
TZ202212-085: De Kamer wordt nader geïnformeerd over langjarige contracten voor agrarisch natuurbeheer (Boswijk, CDA).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Onderhanden
Door de bewindslieden afgedane toezeggingen		
Omschrijving	Vindplaats	Afgedaan met
Eerste Kamer		
Minister van LNV		
De minister van LNV zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Schalk (SGP), toe de Kamer in de tweede helft van het jaar 2022 de Kamer te informeren of deze wet heeft gedaan wat hij moet doen.	Parlementaire agenda [22-02-2022] - Wijziging van de Meststoffenwet	Uitgaande brief [18-11-2022] - Wetsvoorstel wijziging fosfaatrechtenstelsel, afromingsvrije lease met terugwerkende kracht
Minister voor NenS		
De Minister van LNV zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Karakaus (PvdA), toe vanuit de overheid een actieve houding aan te nemen tot het benaderen van piekbelasters en dit aan haar ambtsopvolger mee te geven. (T03335)	Parlementaire agenda [21-12-2021] - Antwoord regering en re- en dupliek Begrotingsstaten Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Diergezondheidsfonds 2022 (35.925 XIV)	Aan deze toezegging is invulling gegeven.
Omschrijving	Vindplaats	Afgedaan met
Tweede Kamer		
Minister van LNV		
Voorafgaand aan het commissiedebat NVWA stuurt de minister een voortgangsbrief over de aanbevelingen van de Raad van advies over het keurings- en toezichtssstelsel.	Parlementaire agenda [09-09-2021] - CD Het niet handhaven door de NVWA op exportverzamelplaatsen	Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgangsbrief NVWA
De minister zal bekijken of slim cameratoezicht op exportverzamelplaatsen kan worden meegenomen in het wetsvoorstel over cameratoezicht dat in de maak is, en de Kamer daarover informeren.	Parlementaire agenda [09-09-2021] - CD Het niet handhaven door de NVWA op exportverzamelplaatsen	Afgedaan, Kamerbrief 28 286 nr. 1237
Binnenkort informeert de minister de Kamer over de mogelijke inzet van het OIE Focal Point met betrekking tot de rustplaatsen en reageert ze op het protocol van de sector voor langeafstandstransporten.	Parlementaire agenda [09-09-2021] - CD Het niet handhaven door de NVWA op exportverzamelplaatsen	Uitgaande brief [12-10-2021] - Hervatten vee-exporten met rustplaatsen in niet-EU-land
De minister zal de Kamer nader informeren over modaliteiten voor een «three strikes out»-systeem en het interventiebeleid van de NVWA.	Parlementaire agenda [09-09-2021] - CD Het niet handhaven door de NVWA op exportverzamelplaatsen	Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgangsbrief NVWA
Verder uitwerking risico-analyse van knelpunten in het slachtproces. Voor de verdere uitwerking van de risico-inventarisatie voedselveiligheid (en implementatie van mogelijke maatregelen) maak ik een koppeling met de actualisatie van de integrale ketenanalyse van de roodvleesketen die de NVWA gepland heeft voor 2021. Zodra gereed zal ik uw Kamer informeren en zal ik ook hierover het gesprek aangaan met de betrokken partijen om te komen tot concrete maatregelen om de voedselveiligheid en dierenwelzijn te verbeteren.	Parlementaire agenda [08-07-2021] - Tweeminutedebat Voortgang verbetering slachtsysteem (28 286, nr. 1199)	Uitgaande brief [22-04-2022] - Uitkomsten onderzoek slachtsnelheid en voortgang verbeteren slachtsysteem
Voortgang herziening slachtsysteem en plannen van aanpak functionaris dierenwelzijn. Ik zal uw Kamer in het najaar 2021 in een rapportage over de herziening slachtsysteem informeren over de voortgang en daarbij ook de plannen aanpak in beschouwing nemen [plannen van aanpak functionaris voor dierenwelzijn, red]. Ik zal de branches vragen of zij er bezwaar tegen hebben dat ik de plannen met uw Kamer deel. Als zij daar geen bezwaar tegen hebben dan deel ik de plannen met uw Kamer.	Parlementaire agenda [08-07-2021] - Tweeminutedebat Voortgang verbetering slachtsysteem (28 286, nr. 1199)	Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgangsbrief NVWA
Onderzoek verlagen bandsnelheid. Ik heb hiertoe onderzoek geïnitieerd. In afwachting van de uitkomsten van het onderzoek en teneinde voor de tussentijd aan de NVWA een kader te geven voor de beoordeling van aanvragen tot verhoging van de slachtsnelheid, heb ik de IG NVWA de aanwijzing gegeven om geen verhogingen van de	Parlementaire agenda [08-07-2021] - Tweeminutedebat Voortgang verbetering slachtsysteem (28 286, nr. 1199)	Afgedaan, Kamerbrief 28 286 nr. 1237

slachtsnelheid toe te staan. Zodra de uitkomsten van dit onderzoek bekend zijn zal ik uw Kamer hier nader over informeren.

Toezegging Rendac. Tot slot wil ik nog ingaan op signalen die de NVWA heeft dat er zeer incidenteel tussen kadavers die aan Rendac worden aangeboden nog een levend dier wordt aangetroffen (...) Gezien het feit dat de inspectie door de NVWA achteraf plaatst vindt waarbij het levende dier niet meer op het bedrijf aanwezig is, is het aantonen dat de veehouder verwijltbaar nalatig is geweest, complex. De veehouder heeft evenwel niet aan zijn verplichting voldaan om vast te stellen of een dier daadwerkelijk dood is alvorens het bij Rendac aan te bieden. Over de mogelijkheden om achteraf sluitend bewijs te kunnen leveren in dit type zaken is de NVWA onder andere in gesprek met het OM. Tot een eventuele bijstelling van de handhavingsstrategie heeft de NVWA maatregelen getroffen om dit type meldingen altijd op te volgen met een inspectie. Ik zal uw Kamer informeren zodra ik concrete voorstellen heb.

De minister zegt toe de economische doorrekening van het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn voor het herfstreces naar de Kamer te sturen.

De minister zegt toe een kwalitatieve schets te sturen van de consequenties van het verlies van de derogatie.

De minister zegt toe door te rekenen wat de effecten zijn als boeren in bepaalde regio's meer flexibiliteit krijgen in de oogstdatum van 1 oktober mits zij binnen 14 dagen een vanggewas zaaien.

De minister zegt toe te kijken naar de effecten van het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn voor gemengde bedrijven.

Aan Tjeerd de Groot (D66): De minister stuurt voor het commissiedebat over de NVWA op 10 november een brief met een reactie op de vraag over hoe er met slim cameratoezicht wordt omgegaan in het wetsvoorstel.

Aan Tjeerd de Groot (D66): De minister stuurt voor het commissiedebat over de NVWA op 10 november een brief met een reactie op de vraag over hoeveel meldingen er uit het buitenland komen van niet transportwaardige dieren.

Aan Van Campen (VVD): De minister stuurt voor het commissiedebat over de NVWA op 10 november een brief met een reactie op de vraag over wat het betekent voor het hanteren van de 0-tolerantie die de NVWA oplegt wanneer de protocollen vanuit de sector op tafel liggen.

De minister stuurt binnen een maand een brief met informatie over de uitkomst van de praktijktoets met betrekking tot de ecoregelingen naar de Kamer.

De minister stuurt begin december een brief met informatie over een overgangsregeling in het kader van de overhevelingen van de eerste naar de tweede pijler naar de Kamer.

Het kabinet zal voor de begrotingsbehandeling van LNV een reactie sturen op het onderzoek over landbouwgrasgronden in het westelijk veengebied.

Aan het lid Van Campen (VVD): De minister stuurt begin december een brief met informatie over een trapsgewijze verkenning naar de overhevelingsmogelijkheid van de eerste naar de tweede pijler naar de Kamer.

Aan het lid Beckerman (SP): De minister stuurt begin december een brief met een strategische milieu- en effectenrapportage over het NSP naar de Kamer.

Toezegging aan dhr. Klink: samen optrekken met andere landen richting de Europese Commissie rondom de export van aardappelpootgoed richting het VK.

Uitgaande brief [27-10-2020] - Brief inzake slachthuizen

Uitgaande brief [14-04-2022] - Verzamelbrief dierenwelzijn

Parlementaire agenda [15-09-2021] - CD Mestbeleid 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn

Uitgaande brief [15-10-2021] - Toezeggingen en voortgang

Uitgaande brief [15-10-2021] - Aangenomen moties en reactie op vier zienswijzen 7e Actieprogramma

Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgangsbrief NVWA

Aan het lid Valstar: Zodra de evaluatie van de Verordening technische maatregelen door de Europese Commissie is afgerond, zal de Minister de Kamer hierover informeren. De evaluatie is deze zomer voorzien	Commissiedebat Visserij dd 30-6-2021	Uitgaande brief [03-11-2021] - Verslag Landbouw- en Visserijraad 11 en 12 oktober 2021 Uitgaande brief [03-11-2021] - Verslag Landbouw- en Visserijraad 11 en 12 oktober 2021
Aan het lid Valstar: De Minister geeft een terugkoppeling van het gesprek met de sportvissers over de visserijvrije zones	Commissiedebat Visserij dd 30-6-2021	Uitgaande brief [22-04-2022] - Samenhangend pakket glastuinbouw
De minister stuurt een aanvulling op de strategische MER in januari naar de Kamer.	Parlementaire agenda [08-12-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [22-03-2022] - Kamerbrief over reactienota zienswijzen GLB-NSP en definitieve strategische milieueffectrapportage
De minister stuurt het rapport van het Louis Bolk Instituut over het effect op de inkomens in de biologische landbouw in januari naar de Kamer.	Parlementaire agenda [08-12-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [24-02-2022] - Aanbieding aanvulling Nationaal Strategisch Plan in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid 2023-2027.
Voor de kerst ontvangt de Kamer een brief over de stand van zaken van het zoonosenbeleid. Een meerjarig actieplan ter versterking van het huidige beleid volgt op korte termijn.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Afgedaan met de Kamerbrief over «Voortgang versterking zoonosenbeleid» van 23 december 2021 (Kamerstuk 25295 , nr. 1711).
In het eerste kwartaal van 2022 wordt de Kamer geïnformeerd over de proef van de faculteit Diergeneeskunde en Wageningen Bioveterinary Research met een vaccin voor het H5N1-vogelgriepvirus. De Kamer wordt ook geïnformeerd over internationale ontwikkelingen op het gebied van preventieve vaccinatie ter bestrijding van het vogelgriepvirus.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [28-06-2022] - Stand van zaken vogelgriep
Begin 2022 worden de uitkomsten verwacht van het onderzoek van o.m. de Universiteit Wageningen en de Universiteit Utrecht naar de slachtsnelheid.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Afgedaan, Kamerbrief 28 286 nr. 1237
Voor de kerst wordt de Kamer geïnformeerd over een tegemoetkommingsregeling voor de schade van boeren in de uiterwaarden als gevolg van de overstromingen in Limburg.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Afdoen met brief verstuurd door MJ&V op 17 december met Kamerstuknummer 32698-63
Na de kerst wordt de Kamer geïnformeerd over de uitkomst van de gesprekken met de betrokken partijen over kapbeleid in het kader van de Bossenstrategie.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [09-02-2022] - Toezegging bosbeheer en aangehouden motie-Thijssen (PvdA)
De minister zegt aan de heer Boswijk toe dat zij in overleg zal treden met de provincies waar het moratorium nog niet van kracht is, om te kijken wat daar al dan niet mogelijk is en ook waartoe zij bereid zijn.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [23-02-2022] - Kamerbrief over verschillende onderwerpen betreffende vogelgriep en andere dierziekten
De minister zegt aan de heer Graus toe om te onderzoeken hoe we kunnen bijdragen aan kennisverbreiding bij de officieren van justitie, op het gebied van diergebaseerde zaken.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Afgedaan met Kamerbrief 28 286 Nr. 1255
De minister zegt aan het lid Van der Plas toe met RVO te verifiëren dat bij innovaties die onder de RAV worden afgewezen er naar de indieners wordt toegelicht waarom de aanvraag is afgewezen.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [25-11-2022] - Toekomst bevorderen innovatie van emissiearme stalsystemen
De minister zegt aan mevrouw Vestering toe om te onderzoeken onder welke omstandigheden Duitsland heeft besloten om de minimumleeftijd voor vervoer te verhogen naar vier weken.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Afgedaan, brief [14 april 2022], kamerbrief 28 286 Nr. 1255
De minister stuurt ter info de invulling van artikel 66 naar de Kamer, zodra de Europese Commissie hier meer duidelijkheid over heeft gegeven.	Parlementaire agenda [08-12-2021] - CD Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [14-11-2022] Ingangsjaar Gemeenschappelijk Landbouw Beleid in 2023
De minister zegt toe aan dhr. De Groot om in een eerstvolgende voortgangsbrief over het NSP op een rij te zetten waar we staan met de biologische sector. Hierbij wordt ook aangegeven dat niet in het NSP zit, maar wel aan het NSP raakt (zoals de conditionaliteit in het 7e AP). Het betreft dus een overzicht van waar we wel en niet apart rekening houden met de biologische sector.	Parlementaire agenda [14-12-2021] - TMD Gemeenschappelijk Landbouwbeleid-Nationaal Strategisch Plan	Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan

Tijdens het debat van de Regeringsverklaring van 18 en 19 januari jl. heeft het lid Hermans (VVD) verzocht om van elk departement een planningsbrief te ontvangen.	[19-01-2022] Debat over de regeringsverklaring	Uitgaande brief [10-02-2022] - Planningsbrief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Uitgaande brief [21-04-2022] - Informatie over de vogelgriepsituatie
De minister zegt toe aan de heet Geurts dat hij de Kamer dit Parlementaire agenda voorjaar een brief zal sturen met een nadere toelichting over geleverde en geproduceerde melkproductie.	[24-01-2022] - WGO Wijziging van de Meststoffenwet in verband met het begrip melkvee en enkele andere wijzigingen betreffende het stelsel van fosfaatrechten (TK 35949)	Uitgaande brief [10-05-2022] - Uitsel beantwoording feitelijke vragen over de hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid
De minister zegt toe begin april een brief te sturen met informatie over het gebruik van het middel glyphosaat met inachtneming van de ingediende moties hierover.	Parlementaire agenda [09-02-2022] - CD Biotechnologie en tuinbouw	Uitgaande brief [25-05-2022] - Moties en toezeggingen op het gebied van gewasbescherming
De minister zegt toe begin april een voortgangsbrief te sturen over de energietransitie en de verduurzaming van de tuinbouw.	Parlementaire agenda [09-02-2022] - CD Biotechnologie en tuinbouw	Uitgaande brief [22-04-2022] - Samenhangend pakket glastuinbouw
De minister stuurt voor 17 maart een brief naar de Kamer over het onderscheid in certificeringsystemen met betrekking tot de ontbossingsverordening, in het bijzonder over RTRS en FEFAC, en daarbij komt ook informatie over de definitie van ecosystemen.	Parlementaire agenda [16-02-2022] - CD Landbouw- en Visserijraad	Uitgaande brief [08-03-2022] - Toezegging brief inzake certificeringssystemen en definitie ecosystemen
De minister komt in overleg met LNV en VWS schriftelijk terug op de vragen van het lid Klink over veterinaire aspecten van handel met Afrika, de Nederlandse aanpak en hoe die zich verhoudt tot het plan van aanpak van landen zoals bijvoorbeeld Duitsland.	[16-02-2022] CD Handelsbetrekkingen Afrika	Afgedaan, brief [14 april 2022], kamerbrief 28 286 Nr. 1255
De minister van LNV en de minister van VWS sturen in de zomer het nationaal actieplan zoonose naar de Kamer.	Parlementaire agenda [24-02-2022] - CD Zoönosen en Dierziekte	Kan worden afgedaan met de Kamerbrief nationaal actieplan zoonose die op 5 juli 2022 door MVWS aan de Kamer is gestuurd.
Er komt voor de zomer een schriftelijke reactie op het plan van de heer De Groot van de fractie van D66.	Parlementaire agenda [24-02-2022] - CD Zoönosen en Dierziekte	Kan worden afgedaan met de Kamerbrief Reactie op D66-plan ter bestrijding van vogelgriep en uitspraak RvS vergunning geitenhouderij Utrecht die door MVWS op 22 april 2022 naar de Kamer is gestuurd.
De minister zegt toe de Kamer te informeren over een melding die bij de NVWA is gedaan over het buiten ruimen van kippen in Lunteren terwijl er harde wind stond	Parlementaire agenda [17-03-2022] - TMD Zoönosen en Dierziekte samen met MVWS	Uitgaande brief [28-06-2022] - Stand van zaken vogelgriep Uitgaande brief [21-04-2022] - Informatie over de vogelgriepsituatie
De minister stuurt in mei de brief over klimaat- en energie naar de Kamer.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [02-06-2022] - Ontwerp Beleidsprogramma
De minister stuurt binnenkort een brief over glastuinbouw naar de Kamer.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, glastuinbouw Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [22-04-2022] - Samenhangend pakket
De minister stuurt voor de zomer een plan van aanpak over de BTW-verlaging op groente en fruit naar de Kamer.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, – 05-07-2022 Klimaat en Voedsel	Kamerbrief over plan van aanpak prijsmaatregelen voeding
De minister stuurt binnenkort een onderzoek over effecten in de keten naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne naar de Kamer.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Economic Research (WEcR) naar de mogelijke inkomenseffecten van de oorlog in Oekraïne op de bedrijven in de land- en tuinbouw	Uitgaande brief [03-05-2022] - Rapport van Wageningen Economic Research (WEcR) naar de mogelijke inkomenseffecten van de oorlog in Oekraïne op de bedrijven in de land- en tuinbouw
De minister komt in april-mei 2022 met een verdere appreciatie van de mededeling voedselzekerheid van de Europese commissie.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Landbouw- en Visserijraad 7 april 2022 Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [29-03-2022] - Geannoteerde agenda
De minister doet de niet-beantwoorde vragen uit de eerste termijn van de Kamer per brief af voor het hoofdlijnendebat op 6 april 2022. Dit gaat over (a) het zevende actieprogramma, (b) grondgebondenheid, (c) integrale aanpak, en (d) dierenwelzijn. De vragen uit de tweede termijn worden daar ook bij betrokken.	Parlementaire agenda [30-03-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [05-04-2022] - Antwoorden op openstaande vragen uit het commissiedebat Landbouw, Klimaat en Voedsel van 30 maart 2022
De minister van LNV zal in de brief over de crisisreserve en de acht miljoen euro daarin onder andere ingaan op de duurzaamheidsvooraarden.	Parlementaire agenda [12-04-2022] - Voortzetting CD Beleidshoofdlijnen LNV	Uitgaande brief [05-07-2022] - Verslag Landbouw- en Visserijraad 13 juni 2022
De minister van LNV zal een overzicht van de Taskforces binnen het ministerie die zich bezighouden met opkoopregelingen respectievelijk met innovatie, binnen vier weken aan de Kamer sturen.	Parlementaire agenda [12-04-2022] - Voortzetting CD Beleidshoofdlijnen LNV	Uitgaande brief [21-06-2022] - Toezegging informeren Kamer met overzicht van taskforces en werkgroepen die zich bezig houden met opkoopregeling of innovatie

De vragen van de leden Wassenberg en Beckerman m.b.t. Parlementaire agenda de juridische mogelijkheden wat handelsbeperkingen voor [20-04-2022] - CD doorgefokte honden betreft, ook in relatie tot de casus in Dierenwelzijn Vlaanderen, worden zo snel mogelijk voor de zomer beantwoord.	Afgedaan, Kamerbrief 6 juli 2022
De vragen van de leden Wassenberg en de Groot m.b.t. de inzet van de NVWA bij het convenant m.b.t. marktplaats en het aantal meldingen.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn Uitgaande brief [22-06-2022] - Verzamelbrief versterking toezicht
Minister stuurt een verkenning chipplicht katten + zwerfkattenprobleem.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn Uitgaande brief [19-01-2023] - Verzamelbrief dierenwelzijn
De Kamer ontvangt voor de zomer positieflijst + appreciatie.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn Afgedaan met Kamerbrief 28286 Nr. 1260
Minister komt terug op de vraag van het lid van der plas vraag EU regels dierenwelzijnslabels voedel, waaronder derde landen.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn Afgedaan, Kamerbrief 6 juli 2022
Minister zal Kamer informeren middels een feitenrelaas over de casus Buba voor het lid Wassenberg en Graus.	Parlementaire agenda [20-04-2022] - CD Dierenwelzijn Afgedaan, Kamerbrief 6 juli 2022
Aan de heer Graus: Er zal binnen een maand schriftelijk worden teruggekomen op de uitvoering van aangenomen moties van en toeleggingen aan het lid Graus over dierproeven.	Parlementaire agenda [21-04-2022] - CD Dierproeven Afgedaan met Kamerbrief van 21 april 2022
Aan de heer Graus: Voor het eind van het meireces worden de openstaande vragen van de heer Graus schriftelijk beantwoord.	Parlementaire agenda [21-04-2022] - CD Dierproeven Afgedaan met Kamerbrief van 21 april 2022
Minister Staghouwer heeft toegezegd voor het commissiedebat Gewasbeschermingsmiddelen van 8 juni de Kamer te informeren over de registratie van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel Uitgaande brief [25-05-2022] - Moties en toeleggingen op het gebied van gewasbescherming
Minister Staghouwer informeert de Kamer op een later moment over het Europees Visserijfonds.	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw, Klimaat en Voedsel Uitgaande brief [01-07-2022] - Agenda visserij: borgen voedselwinning uit zee en grote wateren
Minister Staghouwer informeert de Kamer in de eerste week van juni 2022 over (het perspectief op) kringlooplandbouw.	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijndebat LNV Afgedaan met Kamerbrief 30252 Nr. 28
Minister Staghouwer laat, in relatie tot de motie van het lid Thijssen over de Nederlandse bijdrage aan het voorkomen van een mondiale voedselcrisis (Kamerstuk 21501-32-1411) voor 10 mei 2022 weten binnen welke termijn de WUR een scan kan uitvoeren.	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 21 maart Uitgaande brief [10-05-2022] - Toelegging in relatie tot de motie van het lid Thijssen over de Nederlandse bijdrage aan het voorkomen van een mondiale voedselcrisis
Minister Staghouwer stuurt op korte termijn een brief naar de Kamer over derogatie, daarbij worden ook de vragen van het lid Bromet over de Kaderrichtlijn Water-doelen meegegenomen.	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Landbouw- en Visserijraad van 21 maart Uitgaande brief [26-04-2022] - Derogatie van de Nitraatrichtlijn
Aan de heer De Groot: Na de zomer ontvangt de Kamer een analyse over de belemmeringen die het 3V-beleid oplevert voor de wetenschap.	Parlementaire agenda [21-04-2022] - CD Dierproeven Uitgaande brief [30-01-2023] Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) en dierproeven
Na de zomer ontvangt de Kamer de voortgangsrapportage van de transitie proefdiervrije innovatie, waarin ook zal worden ingegaan op de doorgroei van innovatieve start-ups en de wettelijk verplichte onderzoeken waarbij dierproeven worden ingezet.	Parlementaire agenda [21-04-2022] - CD Dierproeven Uitgaande brief [30-01-2023] Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) en dierproeven
Toezegging aan dhr. Grinwis om te kijken hoe de ecoregelingen voldoende aantrekkelijk gemaakt kan worden voor de akkerbouw	Parlementaire agenda [19-05-2022] - TMD Landbouw en Visserijraad d.d. 24 mei Uitgaande brief [17-06-2022] - Appreciatie observaties Europese Commissie GLB-Nationaal Strategisch Plan
De minister van LNV komt voor de zomer met voorstellen ten aanzien van het aanpassen van het stelsel van toezicht in de vleesketen. Daarbij zal ook worden ingegaan op de positie van de keuringsdienst voor slachthuizen (KDS).	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debат Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen Uitgaande brief [17-06-2022] - Herziening stelsel keuren en toezicht
De minister van LNV zal per brief nader preciseren wat het tijdschap is voor voorstellen met betrekking tot de versterking van de NVWA, de kostendekkende tarieven en de retributies.	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debат Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen Uitgaande brief [17-06-2022] - Kostendekkend maken tarieven NVWA en aanpassing kostprijsmodel

De minister van LNV komt terug op de vragen van de leden Thijssen (PvdA) en Beckerman (SP) over de arbeidsomstandigheden in slachthuizen, ook in het licht van het verbod op subcontracting in Duitsland.	Parlementaire agenda [17-05-2022] - Debat Voortdurende misstanden in de Nederlandse Slachthuizen	Uitgaande brief [08-11-2022] - Verzamelbrief dierenwelzijn van dieren in de veehouderij
De minister van LNV zal vóór Prinsjesdag met een integrale inhoudelijke brief komen over de toekomst van de Nederlandse landbouw en wat daarin het toekomstperspectief is van boeren, inclusief uitwerking van alle regelingen in plaats van de door hem tijdens dit stikstofdebat toegezegde afzonderlijke brieven tot november 2022. In de brief zou verder duidelijk moeten worden wat de samenhang is met alle andere beleidsterreinen.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Afgedaan met Kamerbrief 30252 Nr. 28
Toezegging aan dhr. Wassenberg om met een reactie te komen op het rapport over dat bodemberoerende visserij mondial net zoveel CO2 uitstoot als de luchtvaart op mondiale schaal.	Parlementaire agenda [07-07-2022] - TMD Visserij en Tuinbouw	Uitgaande brief [23-12-2022] - Verzamelbrief Visserij
De minister zegt toe de Kamer een brief te sturen met een juridische onderbouwing van de toelating van glyphosaat in relatie tot het resetten van grasland.	Parlementaire agenda [08-06-2022] - CD Gewasbeschermingsmiddelen met Stas I&W	Uitgaande brief [17-06-2022] - Beantwoorden vragen CD Gewasbescherming 8 juni
MLNV zal voor het commissiedebat Visserij en tuinbouw van 6 juli 2022 een brief aan de Kamer sturen over de mogelijke overbruggingsmaatregelen voor de visserijsector, mede in het licht van het WEcR-rapport, dat hij meestuurt. Hierbij gaat de minister ook in op het onderzoek naar de black box-problematiek op kotters. Dat is met name een toezegging aan de heer Bisschop.	Parlementaire agenda [08-06-2022] - CD Landbouw en Visseriraad op 13 juni 2022	Uitgaande brief [01-07-2022] - Agenda visserij: borgen voedselwinning uit zee en grote wateren
MLNV zal in 2022 een brief aan de Kamer sturen over wat hij mede naar aanleiding van de petitie van Compassion in World Farming gaat doen op het gebied van bescherming en welzijn van vissen. Dat is een toezegging aan mevrouw Vesterling.	Parlementaire agenda [08-06-2022] - CD Landbouw en Visseriraad op 13 juni 2022	Uitgaande brief [23-12-2022] - Verzamelbrief Visserij
Aan de heer Valstar: MLNV zal schriftelijk terugkomen op de casus van de tuinders uit Limburg die geen gebruik meer kunnen maken van geothermie en de vragen die de heer Valstar daarover heeft gesteld.	Parlementaire agenda [06-07-2022] - CD Visserij en tuinbouw	Uitgaande brief [19-10-2022] - Perspectief duurzame glastuinbouw Limburg, motie-Valstar en subsidieplafond energiebesparing
MLNV gaat in overleg met zijn collega's van Financiën over het versneld beschikbaar stellen van de 60 miljoen voor de glastuinbouw. De Kamer zal na de zomer worden geïnformeerd over de uitkomst hiervan.	Parlementaire agenda [06-07-2022] - CD Visserij en tuinbouw	Uitgaande brief [19-10-2022] - Perspectief duurzame glastuinbouw Limburg, motie-Valstar en subsidieplafond energiebesparing
De Tweede Kamer ontvangt na het herfstreces, en voor 10 november 2022, een schriftelijke reactie op de vraag wanneer de drie aangenomen wetswijzigingen op de wet Dieren worden ondertekend.	Parlementaire agenda [20-10-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [08-11-2022] - Verzamelbrief dierenwelzijn van dieren in de veehouderij
TZ202210-144: De Tweede Kamer ontvangt schriftelijk een toelichting op de invulling van het jaar 2023 wat betreft het leerjaar 2023 inzake GLB en derogatie.	Parlementaire agenda [20-10-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [14-11-2022] - Ingangsjaar Gemeenschappelijk Landbouw Beleid in 2023
TZ202210-111: De Kamer ontvangt dit jaar een nadere toelichting over de uitwerking van de tabel over de populatie van ganzen. Dit is ook een toezegging aan mevrouw Van der Plas.	Parlementaire agenda [13-10-2022] - CD Zoönosen en dierziekten met MVWS	Uitgaande brief [30-11-2022] - Beantwoording Kamervragen leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep
De Kamer ontvangt deze maand een leidraad voor de behandeling van zieke en dode vogels. Dat is een toezegging aan de heer Boswijk.	Parlementaire agenda [13-10-2022] - CD Zoönosen en dierziekten met MVWS	Uitgaande brief [30-11-2022] - Beantwoording Kamervragen leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep
TZ202210-114: De Kamer ontvangt uiterlijk aan het einde van dit jaar meer informatie over een meldsysteem voor vogelgriep. Dat is een toezegging aan de heer Van Campen.	Parlementaire agenda [13-10-2022] - CD Zoönosen en dierziekten met MVWS	Uitgaande brief [30-11-2022] - Beantwoording Kamervragen leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep
De Kamer wordt kort na het herfstreces geïnformeerd over niet-toetsbare stoffen en de (on)mogelijkheden voor een verbod (Vesting, PvdD).	Parlementaire agenda [20-10-2022] - CD Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen	Uitgaande brief [02-12-2022] Invullen diverse moties gewasbescherming en Raadswerkgroep voorstel Verordening duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen
TZ202211-078: Op zeer korte termijn zal de Kamer een reactie ontvangen op de brief van 3 november van een aantal dierenartsen over de wolf (Van der Plas, BBB).	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [23-01-2023] - Afschrift antwoord op brandbrief dierenartsen over wolven in Drenthe en omliggende provincies
TZ202211-126: De Kamer ontvangt vóór het indienen van het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet Dieren nadere informatie over het type voorhang dat in het wetsvoorstel zal worden opgenomen. (De Groot, D66)	Parlementaire agenda [10-11-2022] - CD Dieren in de veehouderij	Uitgaande brief [19-01-2023] - Verzamelbrief dierenwelzijn

TZ202211-127: De Kamer ontvangt voor het einde van het jaar nadere informatie over consequenties van diverse scenario's voor de kalverhouderij, hierin wordt tevens aangegeven welke pilots gaan lopen. (Van der Plas, BBB)	Parlementaire agenda [10-11-2022] - CD Dieren in de veehouderij	Uitgaande brief [19-01-2023] - Verzamelbrief dierenwelzijn
TZ202211-129: De minister LNV verzoekt de minister J&V de Kamer te informeren over het aantal stalbezettingen dat in 2022 heeft plaatsgevonden. (Bromet, GroenLinks)	Parlementaire agenda [10-11-2022] - CD Dieren in de veehouderij	Uitgaande brief [15-12-2022] - Beantwoording Kamervragen over stalbezettingen
Minister voor NenS		
De minister zegt toe met de Provincie Gelderland in gesprek te gaan over het initiatief Graan Geluk.	Parlementaire agenda [15-09-2021] - CD Mestbeleid	Uitgaande brief [07-06-2022] - Verzamelbrief Natuur
De minister van LNV zal in kaart brengen welke mogelijkheden er zijn om bestaande financieringsstromen slimmer in te zetten voor het vergroten van de biodiversiteit. Het streven is dit voor het eind van het jaar aan de Kamer aan te bieden. [Indien mogelijk voor de begrotingsbehandeling]	Parlementaire agenda [27-09-2021] - Notaoverleg Initiatiefnota van de leden Bromet en Boswijk over groen in de stad (35742)	Uitgaande brief [23-11-2021] - Verzamelbrief over de voortgang van enkele onderwerpen en de uitvoering van enkele moties en toezeggingen
Het kabinet zal de Kamer voor de begrotingsbehandeling van LNV een brief sturen over de stand zaken van de eerste twee stappen van het stikstofreductiebeleid (incl. de piekbelasters op gebiedsniveau en maatregelen voor de veehouderij) en over de voorbereidingen voor het volgende kabinet van de derde stap.	Parlementaire agenda [22-09-2021] - LNV: Algemene Politieke Beschouwingen TK	Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgang stikstofproblematiek
De minister van LNV zal voor de begrotingsbehandeling een reactie sturen op het artikel in de regionale kranten over terreinbeherende organisaties (TBO's).	Parlementaire agenda [22-09-2021] - LNV: Algemene Politieke Beschouwingen TK	Uitgaande brief [23-11-2021] - Verzamelbrief over de voortgang van enkele onderwerpen en de uitvoering van enkele moties en toezeggingen
De Minister zegt toe voor het einde van het jaar de Kamer te informeren over de tot dan toe gegeven en afgeweken PAS-meldingen in de reguliere voortgangsbrieven over stikstof. Hierin wordt ook ingegaan op de uitspraken van de rechtbank Midden Nederland.	Parlementaire agenda [28-09-2021] - Tweeminutendebat Regeling nieuwe versie AERIUS Calculator en wijziging stikstofregistratiesysteem (35 600, nr. 59)	Uitgaande brief [12-11-2021] - Voortgang stikstofproblematiek
De minister voor NenS stuurt voor de zomer een brief naar de Kamer met daarin de uitkomsten van de verkenning en het onderzoek naar de latente ruimte.	Parlementaire agenda [10-02-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
Begin 2022 wordt de bundel over rewilding met de Kamer gedeeld.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [16-03-2022] - Aanbieding essaybundel «Rewilding in Nederland»
De minister zegt toe om te kijken met de TBO's wat we kunnen doen aan problematiek van honingbijkasten.	Parlementaire agenda [02-12-2021] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (35 925-XIV) 2e termijn	Uitgaande brief [14-10-2022] - Verzamelbrief Natuur
De vormgeving van de fondsen voor klimaat en stikstof zal meer geënt worden op het Deltafonds en het Mobiliteitsfonds dan op het Groefonds. Daarnaast is het wezenlijk dat parlementaire controle ook plaats kan vinden als het fonds er nog niet is in de vorm van een wet (conform motie Segers/Hermans)	[19-01-2022] Debat over de regeringsverklaring	Uitgaande brief van de minister van Financiën [10-06-2022] - Samenhang en voortgang fondsen.het parlement ontvangt bij Prinsjesdag een proeve van de nieuwe begrotingsfondsen, in lijn met de motie Segers-Hermans (Kamerstuk 35 788, nr. 137).
De minister voor Natuur en Stikstof zal de Kamer zo snel mogelijk informeren of het binnen de juridische termijn haalbaar zou zijn om een advies van UNESCO op het totaalpakket te vragen voordat, op basis van alle adviezen en zienswijzen van alle betrokken partijen, een definitief besluit wordt genomen over gaswinning in het Waddengebied.	Parlementaire agenda [25-01-2022] - CD Wadden met LenW, EZK en LNV	Uitgaande brief [23-02-2022] - Advies UNESCO inzake voorgenomen gaswinning Ternaard
De minister voor Natuur en Stikstof zegt toe dat zij een integraal beleidskader natuur opstelt voor de Waddenzee een juridische status , en daarin meeneemt of de Waddenzee rechten gegeven kan worden (bijvoorbeeld in de Grondwet), waarbij gekeken wordt hoe Nieuw-Zeeland, Canada en Ecuador dit voor een aantal gebieden hebben gedaan, zodat het wiel niet opnieuw wordt uitgevonden.	Parlementaire agenda [25-01-2022] - CD Wadden met LenW, EZK en LNV	Uitgaande brief [20-12-2022] - Beleidskader natuur Waddenzee

De minister voor NenS stuurt op korte termijn, en in ieder geval in het voorjaar van 2022, de uitkomst van het onderzoek over de staat van instandhouding met inachtneming van de moties naar de Kamer. Dit betreft onder meer haas en konijn, vrijstellingslijst en rode lijst.	Parlementaire agenda [10-02-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [14-04-2022] - Aanbieding rapporten staat van instandhouding soorten wildlijst
De minister voor NenS stuurt voor de zomer de agenda natuurinclusief naar de Kamer.	Parlementaire agenda [10-02-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [16-06-2022] - Kabinetreactie Agenda Natuurinclusief
De minister voor NenS stuurt voor de zomer de evaluatie omtrent nationale parken naar de Tweede Kamer.	Parlementaire agenda [10-02-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [04-07-2022] - Evaluatie beleid Nationale Parken
De minister voor NenS informeert de Kamer op korte termijn over de uitwerking van de Bossenstrategie.	Parlementaire agenda [10-02-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [31-05-2022] - Toezegging voortgang Bossenstrategie
Voor het hoofdlijnendebat op 6 april ontvangt de commissie een brief waarin onder andere wordt ingegaan op de uitgangspunten van de integrale gebiedsgerichte aanpak, de doorvertaling van de doelstellingen, toestemmingsverlening, ontwikkelruimte, maatregelen voor de korte termijn (2022-2023), de vormgeving van opkoopregelingen, de mogelijkheden voor innovatie en de optie van de inzet van de Wet voorkeursrecht gemeenten.	Parlementaire agenda [10-03-2022] - CD Stikstof	Uitgaande brief [26-05-2022] - Appreciatie Moties Hoofdlijnendebat LNV
De minister stuurt voor het hoofdlijnendebat een reactie op de brief van de provincie Overijssel over handhaving van PAS-melders.	Parlementaire agenda [10-03-2022] - CD Stikstof	Uitgaande brief [24-03-2022] - Reactie brief d.d. 10 maart 2022 handhaving PAS-meldingen
Er zal binnen een maand worden overlegd met de minister van Binnenlandse Zaken of dergelijk onderzoek naar subsidies die mogelijk schadelijk zijn voor natuur en biodiversiteit ook door andere ministeries kan worden uitgevoerd.	Parlementaire agenda [13-04-2022] - CD Nederlandse inzet met betrekking tot het VN-Biodiversiteitsverdrag	Uitgaande brief [05-07-2022] - Stand van zaken Nederlandse inzet VN-Biodiversiteitsverdrag
De minister voor NenS zal de Kamer op korte termijn informeren over de 'passende samenstelling' van de delegatie voor de biodiversiteitstop in Kunming.	Parlementaire agenda [13-04-2022] - CD Nederlandse inzet met betrekking tot het VN-Biodiversiteitsverdrag	Uitgaande brief [05-07-2022] - Stand van zaken Nederlandse inzet VN-Biodiversiteitsverdrag
De minister voor Natuur en Stikstof zal vóór het zomerreces een brief sturen over de organisatie van de Ecologische Autoriteit.	Parlementaire agenda [12-04-2022] - Voortzetting CD Beleidshoofdlijnen LNV	Uitgaande brief [15-07-2022] - Stand van zaken stikstof en landelijk gebied
De minister voor Natuur en Stikstof zal de Landsadvocaat verzoeken de gebiedsgerichte integrale natuur- en stikstofaanpak ten opzichte van de wettelijke verplichtingen te checken op juridische houdbaarheid en daar binnen vier weken een brief over aan de Kamer sturen.	Parlementaire agenda [12-04-2022] - Voortzetting CD Beleidshoofdlijnen LNV	Uitgaande brief [25-05-2022] - Beantwoording feitelijke vragen over de hoofdlijnen van de gecombineerde aanpak van natuur, water en klimaat in het landelijk gebied, en van het bredere stikstofbeleid
De minister voor Natuur en Stikstof zal de week na het Hoofdlijnendebat van 6 april 2022 een brief sturen over de situatie inzake de hazen en konijnen in verband met de plezierjacht.	Parlementaire agenda [12-04-2022] - Voortzetting CD Beleidshoofdlijnen LNV	Uitgaande brief [14-04-2022] - Aanbieding rapporten staat van instandhouding soorten wildlijst
Minister Van der Wal-Zeggelink heeft toegezegd in een brief nader expliciteren waarom de Nationale Databank Flora en Fauna niet voor iedereen openbaar en gratis beschikbaar is. Hoofdlijnendebat LNV	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD	Uitgaande brief [07-06-2022] - Verzamelbrief Natuur
De ministers Van der Wal-Zeggelink en Staghouwer komen per brief terug op de motie van het lid Bisschop (Kamerstuk 35925-XIV-130) over emissiereductie op het boerenerf.	Parlementaire agenda [19-04-2022] - TMD Hoofdlijnendebat LNV	Uitgaande brief [26-05-2022] - Appreciatie Moties Hoofdlijnendebat LNV
De minister voor NenS zal in samenspraak met de minister voor Klimaat en Energie eind van dit jaar, begin januari 2023 [23-06-2022] - Stikstofdebat komen met een brief over de richtinggevende doelen voor de andere sectoren dan de landbouw, waaronder de industrie en het vervoer.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Uitgaande brief [10-02-2023] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied, waaronder het NPLG
De minister voor NenS zal na de zomer met een bredere brief naar de Kamer komen over de toestemmingsverlening, onder andere i.v.m. innovaties en de Rav-systeematiek.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
De minister voor NenS zal na de zomer (het lid Klaver vraagt voor Prinsjesdag), samen met de minister voor Klimaat en Energie, een brief sturen met een analyse over hoe de NOx-reducties rond industrie, mobiliteit en luchtvaart zich tot elkaar verhouden en het proces daaromheen, inclusief hoe het percentage stikstofreductie is berekend, op welke manier dit moet gebeuren, waarop dat dan precies is gebaseerd, op welke modellen, op welke uitstoot, op welke cijfers, op welke jaartallen.	Parlementaire agenda [23-06-2022] - Stikstofdebat	Uitgaande brief [09-09-2022] - Sectorbijdragen stikstof

De minister voor NenS zal de Tweede Kamer in de eerste helft van november een brief sturen over de toestemmingsverlening (naar aanleiding daarvan wordt motie nr. 34 over een moratorium op bouw en uitbreiding van veestallen aangehouden.)	Parlementaire agenda [21-09-2022] - LNV: Algemene Politieke Beschouwingen (APB) TK	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
TZ202211-048: De Kamer zal op 25 november 2022 een brief ontvangen met daarin oplossingsrichtingen over de Porthos-uitspraak, de aanpak van piekbelasters en de brief over toestemmingsverlening.	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
De Tweede Kamer ontvangt een reactie op de niet beantwoorde vragen van het lid Koekoek (Volt) uit het commissiedebat Landbouw, Klimaat en Voedsel van 20 oktober 2022, waarbij de vragen over de natuurherstelverordeningen worden voorgelegd aan de minister voor Natuur en Stikstof.	Parlementaire agenda [20-10-2022] - CD Landbouw, Klimaat en Voedsel	Uitgaande brief [09-11-2022] - Beantwoording resterende vragen van het lid Koekoek (Volt) in het commissiedebat Landbouw, Klimaat en Voedsel d.d. 20 oktober 2022
TZ202211-050: De minister voor Natuur en Stikstof heeft toegezegd te bezien of er een overzicht kan worden toegevoegd aan de brief over de piekbelastersaanpak van 25 november 2022, waarin wordt gekeken welke van de 25 aanbevelingen in het rapport van Remkes al worden uitgevoerd en welke nog uitgevoerd moeten gaan worden (Van Baarle, Denk).	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
TZ202211-051: De minister voor Natuur en Stikstof heeft toegezegd nader te gaan kijken naar de uitspraak van ammoniak voor stikstofoxiden en dit mee te nemen in de brief over toestemmingsverlening die op 25 november 2022 aan de Kamer zal worden gestuurd (Grinwis, ChristenUnie).	Parlementaire agenda [03-11-2022] - Debat over het advies van de heer Remkes naar aanleiding van de gesprekken over de aanpak van het stikstofprobleem	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
De Kamer zal over twee weken geïnformeerd worden over de gevolgen van de Porthos-uitspraak (Van der Plas, BBB)	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [25-11-2022] Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos
De Kamer zal op korte termijn een analyse ontvangen op grond waarvan provincies PAS-melders hebben gelegaliseerd (Van Campen, VVD).	Parlementaire agenda [09-11-2022] - CD Natuur	Uitgaande brief [10-02-2023] Uitwerking piekbelastersaanpak en voortgang PAS-melders
TZ202212-088: De Kamer wordt op korte termijn geïnformeerd over het concretiseren van voedselbossen in relatie tot het Programma Natuur en de koppeling daarmee (Beckerman, SP).	Parlementaire agenda [06-12-2022] - Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F)	Uitgaande brief [16-02-2023] Inzet op voedselbossen

Bijlage 3: Afgerond evaluatie- en overig onderzoek

Thema: Land- en tuinbouw (recent afgerond evaluatieonderzoek)				
Thema	Subthema	Type onderzoek	Afronding	Status
1. Doelstelling: Versterken concurrentiekracht duurzame agroketens	Garantstelling Landbouw (2010-2016)	Ex post	2019	Afgerond
	MEI/EG/ Meerjarenafspraak energietransitie glastuinbouw	Ex post	2020	Afgerond
	Tussenevaluatie vermogensversterkende kredieten	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 1*1
2. Doelstelling: Bevorderen van voedselzekerheid in de wereld	Voedselzekerheid	Ex post	2019	Afgerond
3. Doelstelling: Borgen van voedselveiligheid en voedselkwaliteit	Instrument ketenborging.nl	Ex post	2021	Afgerond
	COKZ	Ex post	2021	Afgerond
	Actieplan Voedselveiligheid	Ex post	2022	Afgerond
4. Doelstelling: Vergroten maatschappelijke waardering van landbouw/voedsel	Voedingscentrum	Ex post	2020	Afgerond
	Voedselagenda/ Voedselverspilling	Ex post	2022	Afgerond
5. Doelstelling: Verduurzaming productie en consumptie (door middel van kringlooplandbouw)	Wet gewasbeschermingsmiddelen/beleidsnota Gezonde Groei, Duurzame Oogst	Ex post	2019	Afgerond
	MEI/EG/ Meerjarenafspraak Energietransitie Glastuinbouw	Ex post	2020	Afgerond
	Ondersteuning projecten biologische sector	Ex post	2020	Afgerond
	Fonds kleine toepassingen	Ex post	2020	Afgerond
	Collectief stelsel Agrarisch natuur en landschapsbeheer	Ex post	2021	Afgerond
	GLB/NSP	Ex ante	2021	Afgerond
	Opkoopregeling rondom natura2000 gebieden	Ex post	2021	Afgerond 2*2
	Slimmer landgebruik/ nationaal programma landbouw bodems	Ex post	2021	Afgerond
	Stichting Zeldzame Huisdieren	Ex post	2021	Afgerond
	Bureau Erkenningen	Ex ante	2021	Afgerond
6. Doelstelling: Bevorderen plantgezondheid	Subsidieregeling sanering varkenshouderij (Srv)	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 3*3
	CTGB	Ex post	2022	Afgerond
	Keurings- en toezichtslandschap	Brede analyse	2020	Afgerond
	Raad voor Plantenrassen	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 4*4
	Plantaardige en biologische keuringsdiensten (NAK, Naktuinbouw, BKD, KCB, SKAL)	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 5*5
Handhavingsinstrumentarium Keuringsdiensten binnen de Zaazaad en plantgoedwet	Ex post	2022	Afgerond	

Thema	Subthema	Type onderzoek	Afronding	Status
7. Doelstelling: Bevorderen diergezondheid	Diergezondheidsfonds	Ex post	2019	Afgerond
	Evaluatie van de uitbraak van Sars-Cov-2 in de varkenshouderij	Ex post	2022	Afgerond
	Evaluatie van vogelgriepuitbraken in het seizoen 2020/2021	Ex post	2022	Afgerond 6*
8. Doelstelling: Bevorderen dierenwelzijn	Wet Dieren	Ex post	2020	Afgerond
	Centrale commissie dierproeven	Ex post	2021	Afgerond
	Inbeslaggenomen goederen (IBG) en Landelijke inspectiedienst dierenbescherming (LID)	Ex post	2021	Afgerond
	Stichting zeldzame huisdieren	Ex post	2021	Afgerond
	Tijdelijke regeling subsidie dierentuinen COVID-19	Ex post	2021	Afgerond 7*
	Landelijk informatiecentrum Gezelschapsdieren (LICG)	Ex post	2021	Afgerond
	Nationaal comité advies dierproevenbeleid	Ex post	2021	Afgerond
Overige onderzoeken (onder andere fiscale regelingen)	Onderzoeksrapporten van de Auditdienst Rijk (ADR) over de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	Onderzoek	2019	Afgerond
	Onderzoek kostentoerekening en doelmatigheid NVWA	Onderzoek	2020	Afgerond
	Energiebelasting verlaagd tarief glastuinbouw	Fiscaal	2021	Afgerond
	Verkenning vrijstelling overdrachtsbelasting cultuurgrond	Fiscale verkenning	2022	Lopend - afronding 2023 8**
	Regeling tegemoetkoming land- en tuinbouwondernemers (COVID-19)	Ex post	2022	Lopend - afronding 2023 9**

1 De tussenevaluatie vermogensversterkende kredieten wordt in 2023 afgerond.

2 De evaluatie betrof een tussentijdse evaluatie van de uitvoering van de eerste tranche. Deze evaluatie is vanaf juli 2021 door bureau Boerenverstand uitgevoerd en heeft eind november 2021 een rapportage opgeleverd met aanbevelingen. De rode draad van deze aanbevelingen was om de tweede tranche zo gericht en zo eenvoudig mogelijk vorm te geven.

3 De evaluatie naar de Subsidieregeling sanering varkenshouderij (Srv) stond in de SEA Begroting 2023 gepland voor 2022/2023. De evaluatie wordt in 2023 afgerond.

4 In het najaar van 2022 is de evaluatie van de Raad voor plantenrassen gestart. De evaluatie is naar verwachting begin tweede kwartaal 2023 afgerond en zal dan naar de Kamer worden gezonden.

5 In het najaar van 2022 is de evaluatie gestart van dit cluster van plantaardige keuringsdiensten (Naktuinbouw, KCB, BKD, en NAK). De evaluatie is naar verwachting begin tweede kwartaal 2023 afgerond en zal aan de Kamer worden toegezonden.

6 De evaluatie van vogelgriepuitbraken in het seizoen 2020/2021 is afgerond. Deze wordt bestudeerd en voorzien van een reactie voor de Kamer, welke begin 2023 wordt verwacht. Op dat moment zal de evaluatie openbaar worden gemaakt en naar de Kamer worden verstuurd.

7 Dit betrof een intern onderzoek naar de eerste openstelling. De resultaten zijn meegenomen bij het opstellen van de tweede openstelling. De interne evaluatie van de eerste periode van de regeling is in 2021 afgerond. Meer informatie is te vinden in het ingevulde kader Beleidskeuzes onderbouwd (Kamerstuk 35925-XIV-19) De regeling loopt mee in de bredere evaluatie van de corona steunmaatregelen.

8 De verkenning naar de vrijstellingen in de Overdrachtsbelasting (Natuurgrond, Bureau Beheer Landbouwgronden, Inrichting landelijk gebied en Cultuurgronden) bevindt zich momenteel in de afrondende fase. Het rapport wordt in de eerste helft van 2023 naar de Kamer gestuurd.

9 De evaluatie naar de Regeling tegemoetkoming land- en tuinbouwondernemers (COVID-19) wordt in 2023 uitgevoerd en afgerond.

Toelichting: in 2022 afgeronde evaluaties

Actieplan voedselveiligheid

De evaluatie van het actieplan voedselveiligheid, dat in 2018 naar aanleiding van het fipronil-incident in eieren werd opgesteld, heeft in de tweede helft van 2021 plaatsgevonden onder leiding van een extern bureau. Het actieplan is uitgevoerd onder coördinatie van zowel LNV als VWS en

22 maart 2022 is het evaluatierapport aan de Tweede Kamer gestuurd met een begeleidende Kamerbrief (Kamerstuk [26991, nr 581](#)) van beide ministers. De centrale vraag van de evaluatie was of de uitvoering van het actieplan heeft geleid tot versterking van het voedselveiligheids-systeem. Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek waarin de betrokken partijen gezamenlijk hebben teruggekeken op de uitvoering van de verschillende acties en de aandachtspunten die daaruit voortvloeien en waarin tevens is besproken welke punten en acties nog verdere aandacht behoeven voor de toekomst. Uit de evaluatie is gebleken dat het voedselveiligheidsstelsel in Nederland is verbeterd en goed is ingericht om voedselveiligheid op een hoog niveau te houden. De partijen zijn van mening dat het uitvoeren van het actieplan heeft gezorgd voor een aanzienlijke versterking van de zelfregulering in de eerketen.

Voedselagenda/Voedselverspilling

Op 29 maart 2022 is de ex-post evaluatie van de Voedselagenda 2016-2020 (gericht op o.a. de doelstelling het vergroten van de maatschappelijke waardering van voedsel) naar de Tweede Kamer gestuurd met in bijbehorende voedselbrief een uitwerking van het voedselbeleid (Kamerstuk [31 532, nr 271](#)). Op basis van de evaluatie kan worden geconcludeerd dat er over het algemeen tevredenheid is over de inzet, de tot stand gekomen samenwerking en de 'output' van de afzonderlijke activiteiten vanuit de Voedselagenda. De losse activiteiten die onder de Voedselagenda vallen, worden in grote lijnen als doelmatig ervaren. Tegelijk constateert de evaluatie dat er geen sprake is geweest van een integraal voedselbeleid. Uit de evaluatie is niet gebleken dat er een gezamenlijk doel of een duidelijke samenhang tussen de verschillende instrumenten van VWS en LNV was. In reactie op de evaluatie is aangegeven dat in gezamenlijkheid met VWS gekomen wordt tot een nadere uitwerking van het voedselbeleid. Hierin is de gezamenlijk ambitie geformuleerd om in 2030 een balans te realiseren in de consumptie tussen dierlijke en plantaardige eiwitten (de eiwittransitie). Reeds bestaande ambities zijn voortgezet, zoals de inzet op het halveren van de voedselverspilling in 2030 ten opzichte van 2015.

CTGB

De doelmatigheid en de doeltreffendheid van het functioneren van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) is onderwerp geweest van dit evaluatieonderzoek. Dit onderzoek vindt op grond van artikel 39, eerste lid, Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, vijfjaarlijks plaats. Uit het evaluatieonderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het functioneren van het Ctgb komen onder andere aandachtspunten ten aanzien van doorlooptijd en capaciteit bij het behandelen van aanvragen, beleidsadviesering en inrichting van werkprocessen en organisatie aan de orde. De aanbevelingen uit de vorige evaluatie zijn opgevolgd. Ctgb functioneert voldoende doeltreffend en doelmatig. De aandachtspunten door de onderzoekers zijn in de brede context geplaatst. Dat wil zeggen dat deze problemen deels door het Ctgb, maar ook deels door de departementen en (Europese) politiek opgepakt dienen te worden.

Handhavingsinstrumentarium Keuringsdiensten binnen de Zaaizaad en plantgoedwet

In deze ex post evaluatie is onderzocht in hoeverre de instanties die onder de Zaaizaad- en plantgoedwet en de Landbouwkwaliteitswet vallen, een toereikend handhavingsinstrumentarium hebben. Het rapport concludeert dat het huidige systeem goed functioneert, maar dat er door de betrokken diensten knelpunten worden ervaren. In het rapport staan verschillende

knelpunten beschreven en de oplossingsrichtingen daarvoor. De oplossingen zijn divers, van het aanpassen van de wet tot aan oplossingen in de praktijk. Bij het aanbieden van het rapport aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 36200-XIV, nr. 116) is toegezegd dat met de conclusies en aanbevelingen aan de slag wordt gegaan. Dit gebeurt in samenspraak met de betrokken diensten.

Evaluatie van de uitbraak van Sars-Cov-2 in de nertsenhouderij

Vanwege SARS-CoV-2 (COVID-19) is het sinds 8 januari 2021 verboden om in Nederland nertsen te houden. Het onderzoek betreft een evaluatie van de genomen maatregelen tijdens COVID-19 en geeft advies over eventuele verbeterpunten rondom de inzet van de crisisstructuur zoönose. Daarbij is gekeken hoe is samengewerkt tussen de beide ministeries (LNV en VWS) en hoe de zoönosestructuur heeft gefunctioneerd. Deze evaluatie is uitgevoerd door het COT Instituut voor Veiligheids- en crisismanagement. Het COT constateert dat de lessen uit de Q-koorts-crisis daadwerkelijk een plek hebben gekregen binnen de zoönosestructuur en dat de structuur voor het grootste gedeelte gevuld is in de praktijk. De zoönosestructuur bood voordelen ten aanzien van het bij elkaar brengen van humaan én veterinaire deskundigheid. Daarnaast was er een efficiënte samenwerking met korte lijnen. De rol van de verschillende teams en overlegvormen was helder en de structuur maakte het mogelijk om samen te anticiperen en na te denken over beheersmaatregelen. De zoönosestructuur heeft gewerkt en de samenwerking tussen de beide departementen en andere betrokken partijen is goed verlopen. Uiteraard zijn er punten voor verbetering. De aanbevelingen uit het evaluatierapport worden ter harte genomen. Het COT ziet het delen van (privacygevoelige) onderzoeksgegevens als een knelpunt. Ook werden aanbevelingen gedaan over het beter nadenken over de impact van scenario's, het aandacht hebben voor de nafase van de crisis en het updaten van het beleidshandboek crisisbesluitvorming en crisiscommunicatie zoönose. Deze aanbevelingen worden door de ministeries opgepakt en uitgewerkt.

Thema: Natuur, visserij en gebiedsgericht werken (recent afgerekend evaluatieonderzoek)

1. Doelstelling: Zorgen voor de instandhouding van biodiversiteit	Programma natuurlijk ondernemen (waaronder Subsidieregeling innovatieve projecten biodiversiteit)	Ex post	2019	Afgerond
	Natuurpact/Natuurvisie Beleidsevaluatie Programma aanpak Stikstof (PAS) en evaluatie Wetstraject PAS	Ex durante Ex post	2020	Afgerond
	Natura2000 doelendocument	Ex durante	2020	Afgerond
	Evaluatie collectief stelsel Agrarisch natuur en landschapsbeheer (ANLb)	Ex post	2021	Afgerond
	Opkoop rondom Natura 2000 gebieden	Ex post	2021	Afgerond 1*
	Programma naar een Rijke Waddenzee	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 2**
	Evaluatie implementatie exotenverordening	Ex post	2022	Afgerond
	Staatsbosbeheer	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 3***
	Houtopstanden (paragraaf Wet natuurbescherming/ Besluit activiteiten leefomgeving)	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 4****
	Convenant visserij in beschermd gebieden EU gemeenschappelijk visserijbeleid	Ex post	2021	Afgerond
2. Doelstelling: Streven naar een duurzame en economisch rendabele visserijsector	EU gemeenschappelijk visserijbeleid	Ex post	2022	Lopend: afronding 2023 5*****
	IBP Vitaal Platteland	Lerende evaluatie	2022	Afgerond
3. Doelstelling: De regie voeren over de instandhouding van de kwaliteit van het landelijk gebied en een vitale regio	Voortgangsrapportage Natuurpact	Voortgangsrapportage	2020	Afgerond
	Beleidsdoorlichting Natuur en Biodiversiteit 2015-2019	Beleidsdoorlichting	2021	Afgerond
	Verkenning vrijstelling overdrachtsbelasting natuurgebied	Fiscale verkenning	2021	Lopend: afronding 2023 6***
	Verkenning vrijstelling overdrachtsbelasting Bureau Beheer Landbouwgronden	Fiscale verkenning	2021	Lopend: afronding 2023 6***
	Verkenning vrijstelling overdrachtsbelasting inrichting landelijk gebied	Fiscale verkenning	2021	Lopend: afronding 2023 6***

1 De evaluatie betrof een tussentijdse evaluatie van de uitvoering van de eerste tranche. Deze evaluatie is vanaf juli 2021 door bureau Boerenverstand uitgevoerd en heeft eind november 2021 een rapportage opgeleverd met aanbevelingen. De rode draad van deze aanbevelingen was om de tweede tranche zo gericht en zo eenvoudig mogelijk vorm te geven.

2 Er is nog geen ex post evaluatie uitgevoerd van het Programma naar een Rijke Waddenzee. Het programma is per 1-1-2023 gestopt. In 2023 wordt een kleine ex post evaluatie uitgevoerd.

3 De vierjaarlijkse evaluatie van Staatsbosbeheer is gestart in 2022 en wordt afgerond in 2023.

4 De evaluatie houtopstanden wordt in 2023 uitgevoerd. Vorig jaar is vanaf de zomer uitgebreid geïnventariseerd onder stakeholders en medeoverheden welke onderwerpen aan bod zouden moeten komen. De evaluatie begint in februari, oplevering is medio oktober 2023 voorzien.

5 De evaluatie wordt naar verwachting in februari 2023 afgerond en gepubliceerd.

6 De verkenning naar de vrijstellingen in de Overdrachtsbelasting (Natuurgrond, Bureau Beheer Landbouwgronden, Inrichting landelijk gebied en Cultuurgronden) bevindt zich momenteel in de afrondende fase. Afronding in 2022 is niet gelukt door prioritering van andere werkzaamheden. Het rapport wordt in de eerste helft van 2023 naar de Kamer gestuurd.

Toelichting: in 2022 afgeronde evaluaties

Evaluatie implementatie exotenverordening

In opdracht van het ministerie van LNV is een ex post evaluatie uitgevoerd van de wijze waarop de Europese Exotenverordening in Nederland is geïmplementeerd. De verordening bevat uiteenlopende regels waar Nederland invulling aan geeft wat betreft de negatieve gevolgen van preventie, bestrijding en beheersing van invasieve uitheemse soorten voor de natuur, biodiversiteit en aanverwante ecosysteemdiensten. De Nederlandse aanpak is geëvalueerd om een beeld te krijgen van de stand van zaken en van waar eventuele (systeem)verbeteringen mogelijk zijn. In de evaluatie staat het huidige systeem van beleid en uitvoering voor de exotenverordening centraal. De focus daarbij lag op het functioneren van het Nederlandse systeem en de vraag of dit systeem voldoende op orde is zodat de gestelde doelen voor wat betreft preventie, beheersing en bestrijding van invasieve exoten doeltreffend en doelmatig bereikt gaan worden. In het rapport worden zestien aanbevelingen gedaan waarvan een deel is gericht aan het ministerie van LNV en groot aantal aanbevelingen is gericht aan de provincies die verantwoordelijk zijn voor de beheersmaatregelen van de meeste invasieve uitheemse soorten van de Europese Unielijst.

Thema: Kennis en innovatie (recent afgerond evaluatieonderzoek)				
Thema	Subthema	Type onderzoek	Afronding	Status
1. Doelstelling: Borgen en benutten van een kwalitatief hoogwaardige kennis- en onderzoeksinfrastructuur	Subsidie Jong Leren Eten	Ex durante	2020	Afgerond
	Tussenevaluatie Groenpact	Ex durante	2021	Afgerond
	Programma's DuurzaamDoor en Jong leren eten	Procesevaluatie	2021	Afgerond
	Toegepast onderzoek; TO2-instellingen (o.a. Wageningen Research)	Ex post	2021	Afgerond
	Subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek (TO2-regeling) 2022	Ex post	2022	Afgerond
	WOT genetische bronnen	[Ex post	2021	Afgerond
2. Doelstelling: borgen wettelijke onderzoekstaken	WOT Voedselveiligheid	[Ex post	2021	Afgerond
	WOT besmettelijke dierziekten	[Ex post	2021	Afgerond
	WOT economische informatievoorziening	[Ex post	2022	Afgerond
	WOT visserijonderzoek	[Ex post	2022	Afgerond 1*
	WOT natuur en milieu	[Ex post	2022	Afgerond 1*

1 De evaluaties van de WOT Visserijonderzoek en WOT Natuur & Milieu zijn eind 2022 afgerond. De verwachting is dat Q1 2023 een Kamerbrief wordt verstuurd waarna de evaluatie openbaar is. Dat betreft een gecombineerde brief met een reactie op de evaluatie van zowel de WOT Natuur & Milieu als de

Toelichting: in 2022 afgeronde evaluaties

Subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek (TO2-regeling) 2022
In de Visie op het Toegepast Onderzoek (Kamerstuk 32 637, nr. 68) heeft het kabinet toegezegd om de organisaties voor toegepast onderzoek (TO2) elke vier jaar te evalueren op kwaliteit en impact van het onderzoek. De TO2-instellingen zijn voor het laatst geëvalueerd over de jaren 2016-2019, waarbij ook de doeltreffendheid en doelmatigheid van de Rijksbijdrage aan de TO2-instellingen is onderzocht (Kamerstuk 32 637, nr. 453). Aangezien in de evaluatie van de TO2-instellingen ook de doeltreffendheid en doelmatigheid van de Rijksbijdrage zijn betrokken, is hiermee tevens voorzien in een evaluatie van de subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek. In de kamerbrief 'Innovatie en impact' van 11 november 2022 (Kamerstuk 33 009, nr. 117) is aangegeven dat het kabinet op grond van de uitkomsten van de evaluatie van de TO2-instellingen heeft besloten de financiering van de TO2's te continueren. Dat gebeurt op basis van de subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek en de TNO-wet. Dit betekent dat de subsidieregeling Instituten voor toegepast onderzoek in 2023 met vijf jaar wordt verlengd. Binnen deze regeling is LNV de penvoerder voor Wageningen Research (WR) als TO2-instelling.

WOT economische informatievoorziening

De evaluatie van de Wettelijke Onderzoekstaak Economische Informatievoorziening (WTO-EI), uitgevoerd door SEO, resulteerde in de conclusie dat er sprake is van een efficiënte en effectieve opzet en uitvoering van de WTO-EI. De toekomstbestendigheid is voldoende. Die toekomst-bestendigheid hangt wel af van de beschikbaarheid van voldoende budget. Dat is het geval als het budget in voldoende mate kan 'mee-ademen' met de knelpunten die bij de toekomstige ontwikkelingen een rol spelen. Nu is dat niet altijd het geval, waardoor incidentele uitgaven voor onderhoud nodig zijn. SEO adviseert de overheid om de balans tussen kostenbeheersing en de

noodzaak van structurele investeringen te verbeteren. Het opdrachtgevers-overleg WOT heeft besloten om dit punt elk jaar bij het bespreken van het jaarplan op de agenda te zetten.

Bijlage 4: Kengetallen en indicatoren

Inleiding

Dit overzicht gaat in op diverse indicatoren en kengetallen. Met ingang van dit begrotingsjaar zijn deze gecategoriseerd in de herkenbare thema's van de Strategische Evaluatie Agenda (zie begroting XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en F Diergezondheidsfonds Rijksbegroting 2022 bijlage 5). Dit komt de samenhang tussen monitoring en evaluatieonderzoek ten goede. Indicatoren en kengetallen zijn meetbare grootheden die een belangrijke signalerende functie hebben. Kengetallen bieden met name belangrijke contextuele informatie. Indicatoren zijn vaker concreet gebonden aan de inzet van een beleidsmaatregel of doelen van beleid. Scores op indicatoren kunnen daarom aanleiding zijn om beleid bij te sturen. Om echter de daadwerkelijke effecten van het gevoerde beleid op de «scores» uit de indicatoren vast te kunnen stellen is nader evaluatieonderzoek nodig. De recent afgeronde evaluatieonderzoeken staan opgenomen in bijlage 3 Afgerond evaluatie- en overig onderzoek.

Doelstelling: Versterken concurrentiekracht duurzame agroketens

Tabel 1 Export van agrarische producten uit Nederland

Land	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (raming)	Bron:
Duitsland	20.711	21.836	22.905	22.688	23.579	24.496	26.100	29.600	Bron: WUR en CBS
België	8.581	9.119	10.099	10.254	10.779	10.708	12.300	14.500	Bron: WUR en CBS
Frankrijk	6.714	7.001	7.747	7.665	7.726	7.571	8.700	10.400	Bron: WUR en CBS
Verenigd Koninkrijk	8.269	8.321	8.576	8.591	8.658	8.524	8.400	9.500	Bron: WUR en CBS
Italië	3.183	3.320	3.378	3.427	3.562	3.311	4.000	4.700	Bron: WUR en CBS
Overige landen	33.926	35.202	37.357	37.771	40.319	41.129	44,9	53,6	Bron: WUR en CBS
Totaal landen	81.384	84.800	90.062	90.396	94.623	95.739	104.400	122.300	Bron: WUR en CBS

Toelichting

1. Export van agrarische producten uit Nederland

Bovenstaande tabel toont de belangrijkste exportlanden (in waarde) van Nederland met betrekking tot agrarische producten en de totale (agrarische) exportwaarde van Nederland.

Doelstelling: Borgen van voedselveiligheid en voedselkwaliteit

Tabel 2 Voldoen controlevereisten HACCP

Indicator	Referentiewaarde	Peildatum 2021	Raming 2021	Realisatie 2021	Raming 2022	Realisatie 2022	Streef- waarde	Planning 2021	Bron NVWA
Nalevingsniveau HACCP-verplichting	80%	apr-09	92%	94%	92%	93%	94% te bereiken in 2023		

Tabel 3 Mate van vertrouwen consumenten in veiligheid voedsel

Kengetal	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Meest recente jaar	Bron
Mate van vertrouwen consumenten in voedsel	Geen meting	Geen meting	3.2	3.2	Geen Meting	3.34	Geen meting	2021	NVWA Consumenten-monitor

Toelichting

1. Voldoen controlevereisten HACCP

Het betreft het percentage van het totale aantal gecontroleerde bedrijven met een wettelijk verplicht Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP)-systeem uit het eerste deel van de vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen) dat aan alle controle-items voor HACCP voldoet.

Voor de berekening van het nalevingspercentage HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) is uitgegaan van de resultaten die tijdens volledige audits bij slachthuizen, wildbewerkingsinrichtingen, uitsnijderijen en koel- vrieshuizen, zijn beoordeeld door auditoren van de NVWA. Voor 2022 is het op deze wijze berekende nalevingspercentage voor HACCP uitgekomen op 92,8%

Het nalevingspercentage in 2021 was uitzonderlijk hoog terwijl dit percentage voor 2022 meer in lijn ligt met de voorgaande jaren. Hoewel er wel schommelingen zijn is er over de afgelopen 10 jaar wel een verbetering van het nalevingspercentage waar te nemen. Voor de komende jaren verwachten wij dan ook dat het nalevingspercentage zich verder zal verbeteren.

2. Vertrouwen consument in veiligheid voedsel

De NVWA meet op een schaal van 1–5 het vertrouwen van de consument in de veiligheid van voedsel. Deze meting vindt om de 2 jaar plaats. Voor de volgende monitor in 2023 wordt nagegaan of de vragenlijst en de berekening van het kengetal geactualiseerd moeten worden. Daarbij zal rekening gehouden worden met het feit dat de trend over de jaren heen gevuld moet blijven kunnen worden.

De waarde van het kengetal van 2021 is aangepast en bijgesteld op basis van een herberekening. Vanaf 2019 representeren het kengetal namelijk niet het gemiddelde van een aantal vragen maar het antwoord op 1 algemene vraag: 'Ik maak mij zorgen over de veiligheid van voedingsmiddelen.' Dit is een negatief gestelde vraag. Het kengetal wordt berekend door de schaal = 6 – 2,66 [gemiddelde score op deze vraag].

Het kengetal 2021 geeft aan dat er een kleine stijging is van het vertrouwen (statistisch niet significant) ten opzichte van 2019. [Consumentenmonitor voedselveiligheid 2021 | Rapport | NVWA](#)

Doelstelling: Vergroten maatschappelijke waardering van landbouw/voedsel

Tabel 4 Voedselverspilling (kiloton)

Kengetal	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Meest recente jaar	Bron
Voedselverspilling (kiloton)	min: 1.781 max: 2.466	min: 1.814 max: 2.509	min: 1.649 max: 2.568	min: 1.514 max: 2.380	Geen meting	Geen meting	Geen meting	2019	Monitor voedselverspilling update 2009 – 2019, WFBR, 2022

Tabel 5 Afgeleide voedselverpilling

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Meest recente jaar	Streef-waarde	Bron
Afgeleide voedselverspilling in kiloton(absoluut)	2.124	2.162	2.109	1.947	Geen meting	Geen meting	Geen meting	2.019	1081 (2030)	Monitor voedselverspilling update 2009 – 2019, WFBR, 2022
Afgeleide voedselverspilling in %(relatief)	98	100	98	90	Geen meting	Geen meting	Geen meting	2019	50	Monitor voedselverspilling update 2009 – 2019, WFBR, 2022

Tabel 6 Duurzaam voedsel

	2018	2019	2020	2021	Bron:
Totale consumentenbestedingen aan duurzaam voedsel (x €1.000.000.000)	4,9	7,6	8,5	9,5	Monitor duurzaam voedsel, Wageningen University & Research
Marktaandeel van bestedingen aan duurzaam voedsel in de totale bestedingen aan voedsel	11%	14%	17%	19%	Monitor duurzaam voedsel, Wageningen University & Research
Toename bestedingen van consumenten aan duurzaam voedsel ten opzichte van het voorgaande jaar (groene tekst is toegevoegd, omdat anders de interpretatie van de cijfers onduidelijk is)	7%	18%	7%	12%	Monitor duurzaam voedsel, Wageningen University & Research

Toelichting

1. Voedselverspilling (kiloton)

Er is sprake van voedselverspilling als voedsel dat voor menselijke consumptie bedoeld is, hier niet voor wordt gebruikt. De Monitor voedsel verspiling geeft de omvang van voedselresten in Nederland weer, gebaseerd op openbare cijfers. De totale hoeveelheid reststromen wordt uitgesplitst naar de bestemmingen voedselbank, veevoer, vergisten, composteren, verbranden en storten/lozen. De bestemmingen veevoer tot en met storten/lozen worden beschouwd als voedselverspilling. Per hoofd van de bevolking bedroeg de voedselverspilling in 2018 tussen de 96 en 149 kilogram, in totaal 1.649-2.568 kiloton. Een exact getal voor de hoeveelheid

voedselverspilling binnen deze bandbreedte is niet te geven, omdat gegevens over afvalstromen per ketenschakel vooralsnog incompleet zijn en vaak niet bekend is welk aandeel voedsel heeft in een afvalstroom. Voor de monitor wordt gebruik gemaakt van cijfers uit geaggregeerde landelijke statistieken, waardoor de oorsprong en herkomst van reststromen niet altijd te achterhalen zijn. De experts hebben daarom aannames gedaan over de minimale en maximale hoeveelheid voedsel per afvalstroom.

2. Afgeleid voedselverspilling in kiloton

Nederland heeft zich gecommitteerd aan het realiseren van het Duurzame Ontwikkelingsdoel 12.3 van de Verenigde Naties (SDG 12.3). SDG 12.3 stelt dat in 2030 t.o.v. 2015 de hoeveelheid voedselverspilling gehalveerd dient te zijn. In de Monitor voedselverspilling wordt de omvang van de voedsel verspilling in Nederland niet als een absoluut getal weergegeven, maar aangeduid met een bandbreedte. De omvang van de voedselverspilling bedraagt tenminste de ondergrens van de bandbreedte (minimum) en ten hoogste de bovengrens van de bandbreedte (maximum). Hoewel het niet correct is om te stellen dat het ‘midden’ van de bandbreedte de hoeveelheid voedselverspilling aangeeft, is deze afgeleide voedselverspilling wel een indicatie van de ontwikkeling.

3. Duurzaam voedsel

De bovenstaande cijfers uit de Monitor Duurzaam Voedsel geven een overzicht van de consumentenbestedingen aan duurzaam voedsel. Duurzaam voedsel wordt in deze monitor gedefinieerd als voedsel waarbij tijdens de productie en verwerking meer rekening is gehouden met milieu, dierenwelzijn en/of sociale aspecten dan wettelijk verplicht is. Het gaat om de in Nederland geconsumeerde producten in de belangrijkste afzetkanalen voor duurzaam voedsel: supermarkten, foodservice en speciaalzaken voor duurzame voeding in Nederland. De gegevens zijn gebaseerd op de omzet van producten die zijn voorzien van een duurzaamheidskeurmerk met onafhankelijke controle. De voedingsmiddelen kunnen daarmee door consumenten op één of meer aspecten als duurzaam worden herkend. In de cijfers t/m 2018 was het mogelijk 70% van de uitgaven in supermarkten mee te nemen. Vanaf 2019 heeft er een aanpassing in de methodiek plaats gevonden, waardoor 100% van de uitgaven in supermarkten wordt meegenomen. Voor de cijfers over 2021 zijn ook de cijfers over 2020 opnieuw berekend. Het betreft aanpassingen door correcties of aanvullingen op de brondaten.

Doelstelling: Verduurzaming productie en consumptie (d.m.v. kringlooplandbouw)

Tabel 7 Productie van dierlijke mest (miljoen kg stikstof)

	Plafond	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (voorlopig)	Bron
Landelijk	504,4 miljoen kg	512	503,5	490	489,4	471,0	465,5	CBS
Melkvee	281,8 miljoen kg	303,5	289,9	280	286,5	273,0	269,9	CBS
Varkens	99,1 miljoen kg	97,4	96,8	93,7	91,8	88,9	87,4	CBS
Pluimvee	60,3 miljoen kg	58,9	56,7	56	54,7	54,3	53,5	CBS

Tabel 8 Productie dierlijke mest (miljoen kg fosfaat)

	Plafond	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (voorlopig)	Bron
Landelijk	172,9 miljoen kg	169	162	156	150,7	148	148,2	CBS
Melkvee	84,9 miljoen kg	86,6	78,7	75,5	73,6	74,2	75,5	CBS
Varkens	39,7 miljoen kg	37,5	37,7	36,8	36,7	34,5	33,9	CBS
Pluimvee	27,4 miljoen kg	27,5	25,9	25,1	24,1	23,2	22,8	CBS

Tabel 9 Gemiddelde nitraatconcentratie per liter in uitspoelend water onder landbouwbedrijven

Bodemsoort	2012-2015	2016-2019	2020	2021 Streefwaarde	Bron
Löss	68	63	95*	74 landbouwgrond gemiddeld <of=50 mg Nitraat/l uitspoeling uit wortelzone onder	RIVM, Landelijk Meetnet Effecten Mestbeleid
Zand	55	50	67	70 landbouwgrond gemiddeld <of=50 mg Nitraat/l uitspoeling uit wortelzone onder	RIVM, Landelijk Meetnet Effecten Mestbeleid
Klei	23	30	45	42 landbouwgrond gemiddeld <of=50 mg Nitraat/l uitspoeling uit wortelzone onder	RIVM, Landelijk Meetnet Effecten Mestbeleid
Veen	8	7	11	14 landbouwgrond gemiddeld <of=50 mg Nitraat/l uitspoeling uit wortelzone onder	RIVM, Landelijk Meetnet Effecten Mestbeleid

* Gecorrigeerd t.o.v. vorig jaarverslag op basis van database actualisatie

Tabel 10 Energie-efficiency index voedings- en genotmiddelenindustrie (VGI)

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Realisatie 2020	Raming 2020	Streefwaarde	Planning	Bron
Energie efficiency index VGI	100	2005	76,1	73,9	70	2020	RVO

Tabel 11 Totale CO2-emissie glastuinbouw

Indicator	2013	2017	2018	2019	2020 Meest recente jaar	Streefwaarde 2030	Bron
Totale CO2-emissie glastuinbouw	7,5 Mton	5,7 Mton	5,7 Mton	5,9 Mton	6,1 Mton	2020 4,3 – 4,8 Mton ²	energiemonitor glastuinbouw WEcR

Tabel 12 Indicator soja-import Nederland (in 1000 ton)

Oogst-seizoenen	Kalender-jaren	Canada & VS	Zuid Amerika	Overig	Bron
2017/2018	2017	2.010	5.136	284	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2018/2019	2018	3.081	4.071	302	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)

Oogst-seizoenen	Kalender-jaren	Canada & VS	Zuid Amerika	Overig	Bron
2019/2020	2019	1.997	4.985	270	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2020/2021	2020	1.963	4.629	615	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2021/2022	2021	1.545	4.477	690	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)

Tabel 13 Wereldproductie soja (in 1000 ton)

Oogst-seizoenen	Kalender-jaren	Canada & VS	Zuid Amerika	Overig	Bron
2017/2018	2017	127.782	173.140	42.453	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2018/2019	2018	127.932	189.745	43.180	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2019/2020	2019	102.838	191.071	42.968	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2020/2021	2020	121.107	186.566	47.697	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)
2021/2022	2021	126.979	196.847	47.868	Eurostat (2020)/ISTA Oil World Statistic (2020)

Toelichting

1. en 2. Productie van dierlijke mest uitgedrukt in miljoen kg stikstof en fosfaat

Om de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater te beschermen zijn er maxima gesteld aan de hoeveelheid mest, uitgedrukt in stikstof en fosfaat, die de Nederlandse veehouderij mag produceren. Sinds 2006 geldt er voor stikstof een nationaal plafond van 504,4 miljoen kilogram en voor fosfaat een nationaal plafond van 172,9 miljoen kilogram. Beide nationale plafonds zijn vertaald naar een sectoraal productieplafond voor melkvee, varkens, pluimvee, die sinds 1 januari 2020 zijn opgenomen in de Meststoffenwet. Voor de 'overige' dieren zijn geen aparte plafonds vastgesteld, maar het totaal moet onder de landelijke plafonds blijven. (Kamerstuk 33 037 nr. 370) De hoeveelheid geproduceerde mest is een indicator voor de mate waarin de Nederlandse veehouderij geopereerd heeft binnen de milieu technische grenzen die gesteld zijn. De excretie voor 2022 is voorlopig vastgesteld op basis van [de monitor fosfaat- en stikstofexcretie in dierlijke mest, vierde kwartaal 2022](#).

3. Gemiddelde nitraatconcentratie per liter in uitspoelend water onder landbouwbedrijven

Het mestbeleid is de implementatie van de EU-Nitraatrichtlijn, gericht op het terugdringen van uit- en afspoeling van nutriënten uit de landbouw tot op of onder het niveau van 50mg Nitraat/l, om verontreiniging van grond en oppervlaktewater te verminderen en te voorkomen. Elke lidstaat dient per vier jaar een actieprogramma te ontwikkelen dat moet leiden tot een nutriëntenuitspoeling op of onder het genoemde niveau. Het zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn liep tot 2022. Effecten van actieprogramma's zijn eerst volledig zichtbaar vijf jaar na afloop van het programma. Het mestbeleid draagt ook bij aan het bereiken van de doelen van de Kader richtlijn Water van chemisch schoon en ecologisch gezond water.

4. Energie-efficiency VGI

Het MJA3-convenant voor VGI sectoren liep in 2020 af. De Energie efficiency index Voedings- en genotmiddelenindustrie geeft aan hoeveel energie bedrijven in een bepaald jaar bespaard hebben ten opzichte van het peiljaar, 2005. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen procesefficiëntie, ketenefficiëntie en duurzame energie. Dit betreft de definitieve vaststelling van de cijfers van 2020.

5. CO₂ emissie glastuinbouw

In de jaarlijkse Energiemonitor Glastuinbouw van Wageningen Economic Research (WEcR) wordt o.a. de CO₂-emissie van de glastuinbouw gepubliceerd. Dit geeft een overzicht van de ontwikkeling van de CO₂-emissie van de sector. Cijfers over 2021 zijn nog niet beschikbaar. In de Kamerbrief (Kamerstuk 32 627 nr. 39) is opgenomen dat de inzet is om in 2030 indicatief tussen de 0,5 – 1,0 Mton CO₂-equivalenten (CO₂ en methaan) extra te reduceren ten opzichte van de afspraken uit het Coalitieakkoord en Miljoeennota 2021. Het voorlopige restemissiedoelstelling voor de glastuinbouw in 2030 een bandbreedte kent van 4,3 tot 4,8 Mton CO₂-equivalenten. Op basis van een nadere uitwerking van het instrumentarium uit het samenhangend pakket dat in de Kamerbrief wordt beschreven, wordt het restemissiedoel voor 2030, bij de Klimaatnota 2022 nader ingevuld. Hierbij is het uitgangspunt om te zorgen voor een balans tussen het restemissiedoel en het normerende, beprijsende en stimulerende instrumentarium.

Overeenkomstig het Convenant CO₂ emissieruimte binnen het CO₂-sector-systeem glastuinbouw 2013 – 2020 worden CO₂-emissie cijfers van de Energiemonitor glastuinbouw van WEcR gebruikt. In de toekomst zullen de cijfers van de KEV worden gebruikt.

6. Indicator soja import Nederland

Indicatoren voor sojaverbruik NL (import/export) en specifiek die voor het aandeel duurzame soja daarbinnen kunnen betrouwbaar afgeleid worden van de monitor duurzame agrogrondstoffen, uitgevoerd door het CBS. De laatste agromonitor met gegevens over soja is van 2017 met gegevens over 2016. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan een opdracht aan het CBS om deze monitor te updaten voor soja, palmolie en (tropisch) hout met gegevens over 2020 en zo mogelijk aangevuld met 2018 om ook eventuele trends te kunnen vaststellen.

Doelstelling: Bevorderen plantgezondheid

Tabel 14 Aantal projecten toolbox kwekersrecht

Raming 2022	Realisatie 2022
10 projecten	18 projecten

Toelichting

1. Aantal projecten toolbox kwekersrecht

Het kwekersrecht stimuleert bedrijven om nieuwe plantenrassen met verbeterde eigenschappen te ontwikkelen. Verbeterde plantenrassen zijn van groot belang om de landbouw duurzamer te maken (meer productiviteit, minder chemische middelen). Nederland is actief via het "PVP Development Program» (PVP-toolbox) waarin Nederlandse kennis en ervaringen met het ontwikkelen, implementeren en ondersteunen van kwekersrecht wordt gedeeld met landen die kwekersrecht willen implementeren of verder ontwikkelen. De projecten lopen uiteen van het geven van voorlichting, het trainen van technici of beleidsmakers tot het ontvangen van delegaties om laten zien hoe we een en ander hebben georganiseerd. Jaarlijks komen via o.a. landbouwattachés voorstellen voor projecten binnen. Deze worden door een internationale stuurgroep beoordeeld en geprioriteerd.

Doelstelling: bevorderen diergezondheid

Tabel 15 Reductie antibiotica-gebruik in de dierhouderij

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Streefwaarde	Planning	Bron
Mate van afname van antibioticagebruik in de dierhouderij	Antibiotica verkoop in 2009	2009	70,80%	Volgt in Sda rapportage 2023	70% reductie (ten opzichte van 2009)	Is nog niet bepaald	Sda rapportage 2022

Toelichting

1. Reductie antibiotica-gebruik in de dierhouderij

De bovenstaande indicator betreft de reductie van het antibioticagebruik in de dierhouderij ten opzichte van 2009. De raming 2022 is afhankelijk van de uitwerking van de in 2019 afgesproken sectorspecifieke reductiedoelstellingen (zie ook Kamerstuk 29 683, nr. 247). Het streven is om antibioticumgebruik verder te reduceren door middel van sectorspecifieke reductiedoelstellingen en een reductie van hooggebruikende bedrijven per 2024. De gerealiseerde reductie in 2021 was 70,8%.

Doelstelling: Zorgen voor de instandhouding van biodiversiteit

Tabel 16 Oppervlakte ANLb beheerd landbouwareaal

Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Realisatie 2022
62.116 ha	69.989 ha	76.943 ha	83.968 ha	88.795 ha	90.168 ha

Toelichting

1. Oppervlakte ANLb beheerd landbouwareaal

Via het integreren van natuur in het landbouwbedrijf verbetert de kwaliteit van het ecosysteem, neemt de druk op het milieu af en ontstaan meer foerageer- en schuilplekken voor specifieke soorten. Om deze ontwikkeling te stimuleren, zet LNV een scala aan instrumenten in, waaronder het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. De oppervlakte ANLB beheerd landbouwareaal is in 2022

toegenomen van 88.795 ha in 2021 naar 90.168 ha in 2022. De komende GLB-periode (2023-2027) wordt het ANLB versterkt en uitgebreid. Met de extra inzet is de doelstelling dat het ANLB groeit van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van € 100 mln. in 2023 naar € 120 mln. in 2025.

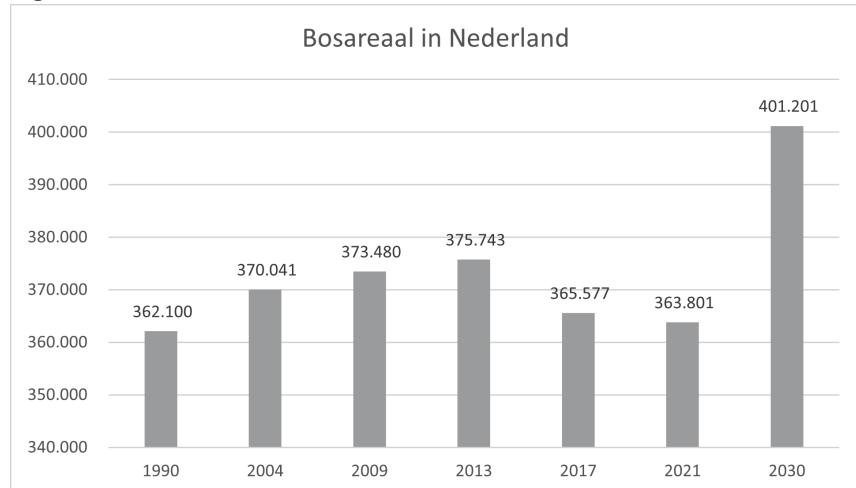
Via dit instrument sluiten provincies beheerpakketten af met collectieven van boeren voor op natuurwaarden gericht landbouwbeheer in (potentiële) leefgebieden van de betreffende soorten. Deze liggen buiten de bestaande natuurgebieden. Het kengetal »oppervlakte ANLB beheerd landbouw-areaal» illustreert de ontwikkeling van het areaal agrarisch gebied waarin natuur en landbouw met elkaar verbonden worden.

Het kengetal geeft weer op hoeveel areaal de ecologische randvoorwaarden worden verbeterd voor (dier)soorten van internationaal belang. Of de populaties van die soorten daadwerkelijk toenemen, hangt van meer factoren af.

2. Uitbreiding bossen in Nederland

In 2021 bedroeg de oppervlakte bos³ 363.801 hectare. Daarmee bestaat het landoppervlak van Nederland voor 11% uit bos. De oppervlakte bos in 2021 is beperkt gedaald ten opzichte van het bosareaal in 2017, ten tijden van de laatste inventarisatie. In 2017 bedroeg de oppervlakte bos nog 365.726 hectare. Net als in de voorgaande periode is het areaal bos teruggelopen doordat bos verdwenen is voor andere natuurtypen en er tijdelijke bossen op agrarische grond zijn teruggezet naar landbouwareaal. Voor het jaar 2022 zijn vooralsnog geen nieuwe cijfers beschikbaar. Vanaf 2021 wordt via de Bossenstrategie werk gemaakt van een stevige stijging van het bosareaal, waardoor in 2030 er 37.400 hectare bos bij moet zijn gekomen.

Figuur 1



³ De definitie van bos wordt in de 7e Nederlandse Bosinventarisatie verder toegelicht.

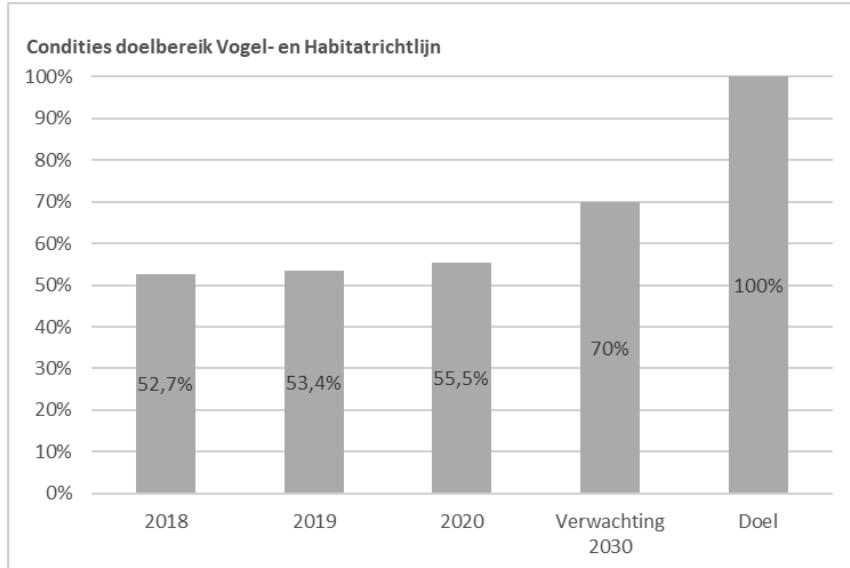
3. Condities VHR-doelbereik landnatuur

Om de effecten van beleid te kunnen voorspellen gebruikt het Planbureau van de Leefomgeving (PBL) het VHR-doelbereik, waarin modelmatig berekend wordt welk effect de stikstofdepositie, grondwaterstand, zuurgraad van de bodem en ruimtelijke condities (omvang en inrichting Natuurnetwerk Nederland) hebben op de staat van instandhouding.

Het getal van afgerond 56% voor 2020 betekent dat met de huidige condities er voor ongeveer 56% van de soorten een duurzame instandhouding kan worden bereikt. Deze indicator werd ook gebruikt in de eerste evaluatie van het Natuurpact (Kamerstuk [33 576, nr. 118](#)).

In deze modelberekening zijn (meet)gegevens van provincies en het RIVM gebruikt over stikstofdepositie, natuurinrichting en -uitbreiding. Actuele bodem- en grondwatercondities zijn nog niet beschikbaar.

Figuur 2



4. Fauna in natuurgebieden op land en in agrarisch gebied

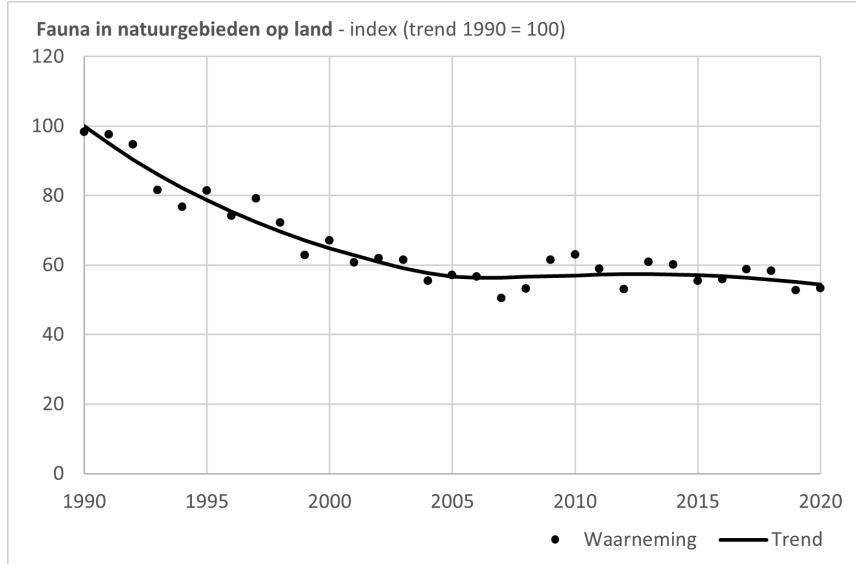
Kenmerkende soorten zoogdieren, broedvogels, reptielen en vlinders van natuurgebieden op land zijn sinds 1990 gemiddeld afgenoemt. Er is een groot verschil tussen de ontwikkelingen in bossen en die in open natuur gebieden. In de bossen is de trend sinds 1990 stabiel, maar de laatste 12 jaar is een matige toename waar te nemen. In de open natuurgebieden is juist sprake van een afname van 50 procent.

Veel kenmerkende diersoorten van het agrarisch leefgebied nemen af.

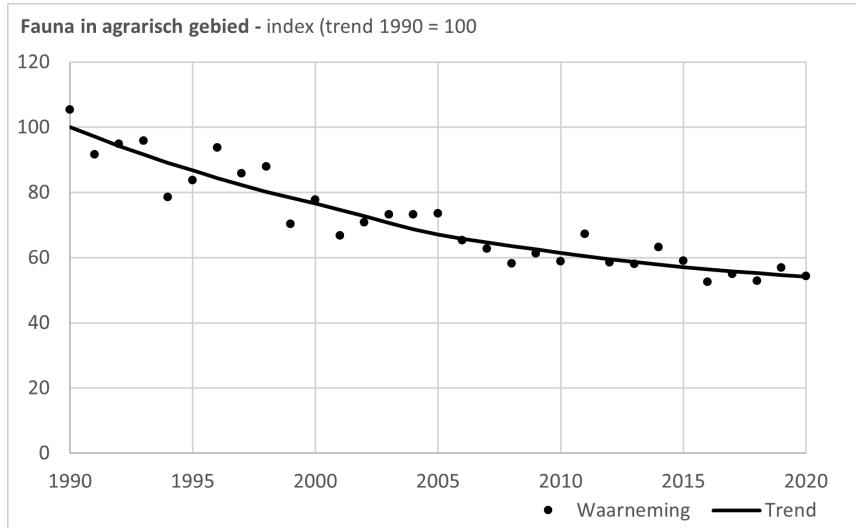
Vooral broedvogels en dagvlinders gaan achteruit. Bij de zoogdieren houdt het aantal vooruitgaande, stabiele en achteruitgaande soorten elkaar in evenwicht.

De figuren geven de trend weer van de ontwikkelingen van soorten in respectievelijk natuurgebieden op land en in het agrarisch gebied.

Figuur 3



Figuur 4



Doelstelling: Streven naar een duurzame en economisch rendabele visserijsector

Tabel 17 Mate van duurzame bevissing

Omschrijving	Basis- of Referentie-waarde en jaar	Huidige waarde en jaar	Streefwaarde en jaar
Het percentage duurzaam bevist, van de door Nederlandse vissers gericht beviste bestanden.	Basiswaarde 2020 per vlootsegment: Pelagisch: 0,95 Grootschalige boomkor: 0,99	De laatst bekende waarde is 2020	1 (of lager)

Toelichting

1. Mate van duurzame bevissing

Voor het beoordelen of de Nederlandse vissersvloot afhankelijk is van overbeviste visbestanden en/of een biologisch risico vormt voor uitgeputte visbestanden wordt gebruik gemaakt van de duurzame oogst indicator. Indien deze indicator onder of gelijk is aan 1 is de oogst van het bestand in balans.

Doelstelling: Borgen en benutten van een kwalitatief hoogwaardige kennis- en innovatie- en onderzoeksinfrastructuur

Tabel 18 Klanttevredenheid uitgevoerd onderzoek WR en Kennisbenutting uitgevoerd onderzoek WR

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Raming 2021	Realisatie 2021	Raming 2022	Realisatie 2022	Streef-waarde	Planning	Bron
Klanttevredenheid	8,6	2020	8,5	8,9		8,5	8,7	8	2020 Wageningen Research
Kennisbenutting door beleid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties	93%	2020	95%	99%	>90%		93% >80%	2020	Wageningen Research

Tabel 19 Percentage innoverende agrarische bedrijven

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Huidige schatting 2021	Streef-waarde	Planning	Bron
Percentage innoverende agrarische bedrijven	8%	2017	9%	Nog niet bekend	n.v.t.	Nog niet bekend	10%	2025	WEcR

Tabel 20 Aandeel technologische landbouwgoederen in de totale landbouwexport

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Huidige schatting 2021	Streef-waarde	Planning	Bron
Aandeel technologische landbouw goederen in de totale landbouwexport.	9.5%	2019	9,10%	9,30%	9,80%	9,3% (geraamde)	12%	2021	WEcR & CBS

Tabel 21 Aantal toegekende vouchers voor bedrijfsadviezen

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Raming 2021	Realisatie 2021	Raming 2022	Realisatie 2022	Streef-waarde	Planning	Bron
Aantal toegekende vouchers voor bedrijfsadviezen aan boeren en tuinders gericht op kringlooplandbouw en duurzaam en klimaatbestendig ondernemen	0	2020	4.200	4.200		4160	4160	14.460	2023 RVO

Tabel 22 Verhouding duurzame / totale investeringen

Indicator	Referentie-waarde	Peildatum	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Raming 2022	Huidige schatting 2021	Streef-waarde	Planning	Bron
Verhouding duurzame / totale investeringen	25%	2017	18%	Nog niet bekend	n.v.t.	15-17%	30%	2025	WEcR

Toelichting

1. Klanttevredenheid uitgevoerd onderzoek WR en 2. Kennisbenutting uitgevoerd onderzoek WR

In 2015 zijn alle TO2-instituten (waaronder Wageningen Research (WR)) overgegaan op een nieuwe, uniforme methode voor het meten van klant tevredenheid en kennisbenutting. De scores in bovenstaande tabel tonen de gerealiseerde waarden van klanttevredenheid en kennisbenutting voor het onderzoek dat WR uitvoert.

3. Percentage innoverende agrarische bedrijven

Dit geeft het percentage van de bedrijven weer dat product- of procesinnovaties heeft doorgevoerd. Het gaat hierbij zowel om bedrijven die als eerste bedrijf iets nieuws hebben doorgevoerd als om innovatieve volgers (vroege volgers).

4. Aandeel technologische landbouwgoederen in de totale landbouwexport

Deze indicator geeft het technologisch aandeel (kennis en innovatie omgezet in goederen/diensten in de vorm van oa. Kassen- en machinebouw) van de aan de landbouw gerelateerde goederen weer in de totale landbouwexport van alle goederen.

5. Aantal toegekende vouchers voor bedrijfsadviezen

Deze indicator toont het aantal toegekende vouchers voor bedrijfsadviezen aan boeren en tuinders over bedrijfsspecifieke vragen en behoeften gericht op aandachtsgebieden binnen de kringlooplandbouw en duurzaam en klimaatbestendig ondernemen met tot doel om te komen tot bedrijfsaanpassingen in de eigen landbouwpraktijk. Voorbeelden van aandachtsgebieden zijn ondermeer stikstofreductie, precisielandbouw, weerbare teelten, duurzaam bodembeheer, biodiversiteit, persoonlijke ontwikkeling van de ondernemer en de verduurzaming van zijn bedrijf. Boeren en tuinders die een voucher hebben toegekend gekregen ontvangen een bedrijfsadvies op maat door een onafhankelijke erkende bedrijfsadviseur.

6. Verhouding duurzame / totale investeringen

Deze indicator drukt het bedrag aan duurzame investeringen uit ten opzichte van het bedrag van de totale investeringen in de landbouw.

7. Impact Missiegedreven innovaties voor landbouw, water en voedsel

Voor monitoring en evaluatie van missiegedreven innovaties voor landbouw, water en voedsel geldt een groeimodel. In de Kennis en Innovatie Agenda Landbouw Water Voedsel (KIA LWV) ligt de focus op de registratie van core-kpi's van de publiek-private samenwerkingsprojecten (PPS-projecten), zoals type partners (grootbedrijf, mkb), hun financiële inbreng, de verhouding tussen publieke en private financiering en de mate waarin ze bijdragen aan de maatschappelijke opgaven of de verdere ontwikkeling van sleutel technologieën.

Eind 2023 vindt een eindrapportage plaats aan de Tweede Kamer van de huidige KIA LWV (2020-2023). Daarbij zal meer worden ingegaan op de output van de KIA, zoals succesvol afferonde projecten, publicaties, nieuwe producten en diensten. Daarbij zal in kwalitatieve zin ook de inhoudelijke voortgang op de missiedoelen worden gerapporteerd. De Theories of Change die voor elk Meerjarig Maatschappelijk Innovatie Programma (MMIP) zijn opgesteld bieden hiervoor goede handvatten.

Inmiddels wordt ook gewerkt aan een monitoringsstrategie voor de nieuwe KIA LWV 2024-27. Daarbij nemen we niet alleen de PPS-projecten mee maar ook andere typen projecten aan de publieke kant, zoals beleidsondersteunend onderzoek, NWO-projecten, EU-projecten en projecten gericht op kennisvalorisatie. Naast de core-kpi's zoals hierboven genoemd, zullen we de inhoudelijke voortgang op de missiedoelen monitoren aan de hand van de activiteitenverslagen per MMIP.

Ten slotte wordt bij de beoordeling van projectvoorstellen dit jaar voor het eerst ervaring opgedaan met de Impact Plan benadering naar het voorbeeld van NWO <https://www.nwo.nl/impact-plan-benadering>. Daarbij kan de bijdrage van een project aan de MMIP-doelen nog scherper worden bepaald.

Bijlage 5: Inhuur externen

Inhuur externen (bedragen x €1.000)	
Programma- en apparaatskosten x € 1.000	
1. Interim-management	4.790
2. Organisatie- en Formatieadvies	392
3. Beleidsadvies	2.716
4. Communicatieadviesering	2.662
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	10.561
5. Juridisch Advies	2.459
6. Advisering opdrachtgevers automatisering	20.282
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie	1.227
(Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	23.967
8. Uitzendkrachten (formatie & piek)	5.236
Ondersteuning bedrijfsvoering	5.236
Totaal uitgaven inhuur externen	39.764

Het kabinet hanteert, naar aanleiding van de motie Roemer, een norm voor externe inhuur van 10% van de personeelskosten. Het inhuurpercentage voor LNV (kerndepartement) komt over 2022 uit op 9,59%. De inhuur van de NVWA is 9,51% en hiermee blijft de NVWA onder de norm van 10% voor externe inhuur. Het inhuurpercentage van de totale personeelskosten is 9,53%.

Toelichting

Er zijn geen gevallen bekend waarvan buiten de raamovereenkomsten om externe krachten zijn ingehuurd boven het voor de organisaties van het rijk afgesproken maximumuurtarief van € 225 (exclusief BTW).

Bijlage 6: Focusonderwerp FJR 2022

De Tweede Kamer verzoekt het Kabinet om bij de verantwoording over het jaar 2022 aandacht te besteden aan de terugkeer naar een regulier en voorspelbaar begrotingsproces.¹ Voor het focusonderwerp wordt een eenmalige bijlage bij het jaarverslag voorgeschreven. Evenals voorgaande jaren koppelen we daarmee het focusonderwerp in het FJR aan de verantwoording in de jaarverslagen.

In de bijlage Focusonderwerp FJR 2022 gaan de departementen per regel in onderstaande tabel in op de volgende aspecten:

- de gemaakte afwegingen bij het indienen van spoedeisende begrotingsvoorstellen (afwijkend van het reguliere proces).
- de gemaakte afwegingen bij de modaliteiten die daarvoor bestaan (reguliere suppletaire begrotingen, incidentele suppletaire begrotingen of nota's van wijziging op suppletaire begrotingen die reeds zijn ingediend).
- de gemaakte afwegingen bij een beroep op de artikelen 2,25, tweede lid, en 2.27, tweede lid van de CW. Daarbij kan, bijvoorbeeld in de bijbehorende beslisnota's, worden gekeken naar de procedurele en inhoudelijke alternatieven die zijn overwogen om het parlement gelegenheid te geven om haar budgetrecht volwaardig te kunnen uitoefenen. Tevens wordt daarbij de onderbouwing opgenomen van «het belang van het Rijk» als motivatie van het gebruik van artikel 2,25, tweede lid of 2.27, tweede lid van de CW.

Tevens wordt per begrotingshoofdstuk een overzicht opgenomen van de ingediende ISB's en NvW's met betrekking tot het begrotingsjaar 2022.

Overzicht ISB's en beroep art. 2.27 van de CW

Nr	Begrotingsstuk	Onderwerp	Verplichtingen			Indieningsdatum	Aangenomen door EK (datum)
			Beroep art. 2.27, aangegaan voor tweede lid, CW (ja/ nee)	autorisatie EK (ja/ nee)	Uitgaven voor autorisatie EK (ja/ nee)		
1	36001- XIV, nr. 2	Spoedeisende tegemoetkoming waterschade Limburg	ja	ja	ja	23-12-2021	31-3-2022
2	36193- XIV, nr. 2	De Provinciale Uitvraag stikstofaanpak en de versnelde legalisatie van de PAS-melders.	nee	nee	nee	14-9-2022	3-11-2022
3	36213- XIV, nr. 2	Uitvoeringskosten Transitiefonds landelijk gebied	nee	nee	nee	26-9-2022	22-11-2022

Bijlage 7: Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer: Europese Landbouwfondsen

Op basis van de ter beschikking staande informatie en met inachtneming van hetgeen in de toelichting vermeld, wordt geconstateerd dat inzake het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) over het begrotingsjaar 2022:

1. de uitgaven die ter vergoeding bij de Europese Commissie zijn ingediend over het begrotingsjaar 16 oktober 2021 tot en met 15 oktober 2022, bedragen €832.046.952,68 (ELGF €705.886.328,90 en ELFPO €126.160.623,78);
2. de door Nederland opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden voldoen aan de accreditatie eisen;
3. door het betaalorgaan een toereikende, nauwkeurige en waarachtige financiële verantwoording is afgegeven. Evenwel toont de ELGF certificerende audit een overschrijding van de toegestane foutmarge. Dit geldt niet voor ELFPO.

Toelichting

Verklaring betaalorgaan

Het betaalorgaan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) heeft, bij de over het begrotingsjaar 16 oktober 2021 tot en met 15 oktober 2022 bij de Europese Commissie ingediende rekeningen, verklaard dat deze een waarheidsgrouw, volledig en nauwkeurig beeld geven en dat de beheers- en controlessystemen een redelijke zekerheid bieden dat de onderliggende transacties wettig en regelmatig zijn.

Rapportage certificerende instantie

De ADR heeft, in de functie van certificerende instantie, geoordeeld dat;

- op basis van een goedkeurende auditverklaring, de bij de Europese Commissie ingediende rekeningen voor het begrotingsjaar 16 oktober 2021 tot en met 15 oktober 2022 in elk materieel opzicht een waarheidsgrouw, volledig en nauwkeurig beeld geven van de aan de ELFPO in rekening gebrachte totale netto-uitgaven,
- op basis van het ontbreken van een goedkeurende auditverklaring, de bij de Europese Commissie ingediende rekeningen voor het begrotingsjaar 16 oktober 2021 tot en met 15 oktober 2022 in materieel opzicht een onvoldoende waarheidsgrouw, volledig en nauwkeurig beeld geven van de aan de ELGF in rekening gebrachte totale netto-uitgaven.

Voor wat betreft ELFPO merkt de ADR een onzekerheid op met betrekking tot de in de regeling pilot GLB gehanteerde Vereenvoudigde Kosten Opties (VKO) en ten aanzien van de laatste dossiers in review met gebruik van de Integrale Kostensystematiek. Het onderzoek VKO is ook onderdeel van een EC conformiteitsprocedure. Zolang de procedure loopt, wordt dit bedrag als onzeker bestempeld door de auditdienst.

Voor wat betreft ELGF constateert de ADR als steekproefresultaat een foutmarge van 2,27% die daarmee hoger is dan toegestaan (2%). De geconstateerde tekortkomingen betreffen enerzijds het claimen van subsidie op landbouwgrond waarvan de aanvrager een schriftelijke toestemming van de eigenaar niet kan overleggen, anderzijds worden de uitgaven op de

regeling Graasdierenpremie afgekeurd op basis van het door de EC eerder afgegeven oordeel dat de opzet van deze regeling niet juist is. De regeling Graasdierenpremie betreft een bedrag van €1.494.352,90.

Bekende lopende onderzoeken en/of correctievoorstellen door de Europese Commissie, Europese Rekenkamer en OLAF

De Europese Commissie bepaalt uiteindelijk de EU-conformiteit van de nationale implementatie en uitvoering van EU-regelgeving. De Europese Commissie kan financiële correcties opleggen als zij concludeert dat EU-regelgeving niet op de juiste wijze door de lidstaat is geïnterpreteerd en/of uitgevoerd. Het antifraude-DG van de Europese Commissie (OLAF) kan onderzoeken starten naar vermoedens van onregelmatigheden, waaronder vermoeden van fraude met EU-subsidies.

Voor het ELFPO en/of ELGF was eind 2022 sprake van de volgende lopende onderzoeken en procedures vanuit de EC: EC Goedkeuring rekeningen ELGF en ELFPO FY2020 en FY2021, EC audit controlepercentage ELFPO POP3 2019, EC audit ELGF Promotimaatregelen, ERK audit ELFPO en ERK audit ELGF.

GLB Pijler 1: Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF)

De EU-steun voor het GLB pijler 1 bestaat uit gelden voor directe inkomenssteun en markt- en prijsmaatregelen. De steun voor markt- en prijsmaatregelen fluctueert afhankelijk van de marktomstandigheden. De maatregelen binnen het ELGF fonds van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid zijn als volgt onderverdeeld:

Basisbetalingsregeling

In het Europees boekjaar 2022 zijn de betalingen gedaan op aanvragen ingediend in 2021. Voor de basisbetaling is €445 mln. gedeclareerd bij de Europese Commissie.

Betaling voor vergroening

Landbouwers die gebruik maken van de basisbetalingsregeling zijn verplicht om vergroeningsmaatregelen toe te passen op hun bedrijf. Voor de vergroeningsbetalingen is 30% van het budget voor directe betalingen bestemd. In 2022 is € 190 mln. voor vergroeningsbetalingen gedeclareerd bij de Europese Commissie.

Aanvullende betaling voor jonge boeren

Voor de zogenaamde ‘top-up’ betaling voor jonge boeren is 2% van het budget voor directe betalingen beschikbaar. In 2022 is bij de Europese Commissie € 12,4 mln. gedeclareerd voor de ‘top-up’ betaling voor jonge boeren.

Graasdierpremie

In 2022 werd € 1,5 mln. voor steun aan graasdieren (runderen en schapen) gedeclareerd bij de Europese Commissie.

Teruggave financiële discipline

Op alle directe betalingen wordt een korting toegepast ten behoeve van de crisisreserve van de Europese Commissie. Indien de crisisreserve niet (volledig) wordt benut vindt terugvliegplaats aan de landbouwers. In 2022 werd € 13,0 mln. terugbetaald aan landbouwers.

Markt- en prijsbeleid

In 2022 bestond de reguliere steun uit operationele programma's groente en fruit van € 28,5 mln. Voor afzetbevordering is € 9,8 mln. uitgegeven. Het betrof hier uitgaven in het kader van schoolfruit, schoolmelk, promotieprogramma's en opslag interventies. Hiernaast werd € 7,9 mln. besteed aan buitengewone aanpassingssteun t.b.v steun als gevolg van de Oekraïne crisis.

GLB Pijler 2: Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO)

De jaardeclaratie ELFPO 2022 bestaat uit de volgende maatregelen :

Agrarisch natuurbeheer

Maatregel 10 uitgaven in het begrotingsjaar 2022: € 41,9 mln., waarvan ANLb € 41,6 mln. en SNL € 0,3 mln. Het gaat hier om uitgaven op grond van beheersovereenkomsten agrarisch natuurbeheer afgesloten op basis van provinciale regelingen (ANLb – Subsidieregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer, SNL – Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer, PSAN – Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer; SNL en PSAN betreft uitfinanciering van lopende verplichtingen).

De Brede Weersverzekering

Maatregel 17, uitgaven in het begrotingsjaar 2022: € 14,1 mln. Dit betreft een riksregeling met cofinanciering door het ministerie van LNV.

De Kwaliteitsregeling kalversector

Maatregel 3, uitgaven in het begrotingsjaar 2022: € 2,5 mln. Dit betreft een riksregeling voor steun voor toetreding kwaliteitsregeling kalversector modulatiegelden.

Provinciale subsidieregelingen POP3

- Maatregel 04 Investeringsregelingen, uitgaven in het begrotingsjaar 2022: € 47,1 mln. Dit betreft uitgaven op basis van de provinciale subsidieregelingen POP3, met cofinanciering door de provincies.
- De maatregelen 01, Kennisoverdracht en voorlichtingsacties, €2,3 mln.; maatregel 16, Samenwerking, € 7,8 mln. en 19, LEADER, € 5,7 mln., aan uitgaven in het begrotingsjaar 2022. Dit betreft uitgaven op basis van de provinciale subsidieregelingen POP3, met cofinanciering door de provincies.

Technische Bijstand

Maatregel 20, in de jaardeclaratie 2022 opgenomen bedrag: € 4,9 mln. Technische bijstand 2022 is berekend op basis van een flat rate van 4%.

Bijlage 8: Verantwoording EU-middelen in gedeeld beheer: Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV)

Op basis van de informatie uit de verklaringen en rapporten van de managementautoriteit, certificeringsautoriteit en auditautoriteit en alle overige informatie en met inachtneming van hetgeen na punt 3 vermeld wordt, wordt geconstateerd dat inzake het EFMZV over de periode 1 juli 2021 t/m 30 juni 2022.

1. de door Nederland opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden naar behoren hebben gefunctioneerd;
2. de jaarrekening van de Certificeringsautoriteit, in de context van boven- genoemde informatie volledig, nauwkeurig en waarachtig is;
3. de uitgaven die ter vergoeding bij de Europese Commissie zijn ingediend (per saldo € 16.602.713,46, aandeel overheidsuitgaven € 15.258.481,32. Hiervan was het EU-deel € 10.088.069,71) in alle materiële opzichten wettig en regelmatig zijn.

Bovenstaande constateringen en eventuele punten van voorbehoud zijn beperkt tot zaken van materieel belang en vloeien direct voort uit audits en laten onverlet inherente interpretatie van Europese regelgeving. De bekende onderzoeken en/of correctievoorstellen in verband met de goedkeuring van de ingediende rekeningen door de Europese Commissie zijn opgenomen in de toelichting.

Verklaring Certificeringsautoriteit

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland heeft, in de functie van Certificeringsautoriteit, verklaard dat de jaarrekening volledig, nauwkeurig en waarachtig is, dat de in de jaarrekening opgenomen uitgaven in overeenstemming zijn met het toepasselijke recht en zijn gedaan voor concrete acties die zijn geselecteerd aan de hand van de voor het operationeel programma geldende criteria en dat de bepalingen van de fondsspecifieke verordeningen in acht zijn genomen.

Rapportages Auditautoriteit

De Auditdienst Rijk heeft, in de functie van Auditautoriteit, geoordeeld dat het toegepaste beheers- en controlessysteem naar behoren functioneert, de jaarrekening een getrouw beeld geeft, en de uitgaven in de jaarrekening wettig en regelmatig zijn. Tevens worden de beweringen in de beheersverklaring van de managementautoriteit door de uitgevoerde auditwerkzaamheden niet in twijfel worden getrokken.

Beheersverklaring Managementautoriteit

De Managementautoriteit EFMZV heeft verklaard dat de informatie in de jaarrekening 2022 naar behoren wordt weergegeven. Dit betekent dat de uitgaven die in de jaarrekening zijn opgenomen, zijn gebruikt voor het beoogde doel, zoals gedefinieerd in onderhevige verordening en overeenkomstig zijn met het beginsel van goed financieel beheer en het beheers- en controlessysteem de nodige garanties biedt met betrekking tot de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende verrichtingen, in overeenstemming met het toepasselijke recht.

Bekende lopende onderzoeken en/of correctievoorstellen (Europese Commissie, Europese Rekenkamer en OLAF)

De Europese Commissie bepaalt uiteindelijk de EU-conformiteit van de nationale implementatie en uitvoering van EU-regelgeving. De Europese Commissie kan financiële correcties opleggen als zij concludeert dat EU-regelgeving niet op de juiste wijze door de lidstaat is geïnterpreteerd en/of uitgevoerd. Het antifraude-DG van de Europese Commissie (OLAF) kan onderzoeken starten naar onregelmatigheden, waaronder vermoedens van fraude met EU-subsidies. Er zijn op dit moment geen bekende lopende onderzoeken of correctievoorstellen.

Gemeenschappelijk Visserij Beleid (GVB) en EFMZV 2014-2020

Het GVB is in de eerste plaats gericht op de ontwikkeling van een verantwoorde visserijketen waarbij een evenwichtige en duurzame exploitatie van de visstand wordt bevorderd. Hiertoe zijn in EU-verband regels opgesteld, zoals beperkingen voor bepaalde visserijmethoden. Tevens zijn afspraken gemaakt ter bevordering van de stabiliteit van de vismarkt.

Het hoofddoel van het EFMZV is het bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van het hervormde GVB, dat wil zeggen aan de verdere verduurzaming en versterking van de concurrentiekracht van de visserij en aquacultuur. Het EFMZV biedt de sector kansen om initiatieven voor meer duurzaamheid, kostprijsverlaging en kwaliteitsverbetering te ontwikkelen en deze te implementeren. Het fonds wordt eveneens ingezet om uitdagingen op te pakken en oplossingen aan te dragen voor de invoering van de aanlandplicht.

Het EFMZV-instrumentarium, zoals opgenomen in het in februari 2015 goedgekeurde Operationeel Programma, is gericht op 3 hoofdthema's:

1. Invoering van de aanlandplicht;
2. Verdere verduurzaming van de visserij- en aquacultuur;
3. Verbetering van de rendementen in de visserij- en aquacultuurketen.

Financieel overzicht EFMZV

De toenmalig Minister van EZ heeft voor de uitvoering van het GVB een Operationeel programma vastgesteld voor de periode 2014-2020. De verdeling van de kosten van dit programma tussen overheid en begunstigden bedraagt in de meeste gevallen 50/50. Van het overheidsdeel komt gemiddeld 75% uit het EFMZV, de resterende 25% is nationale cofinanciering.

Voor Nederland beschikbare EU-budgetten EFMZV 2014 – 2020 (bedragen x € 1 mln.)

Kalenderjaar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	totaal
EFMZV middelen	13,9	14,1	14,2	14,5	14,8	14,9	15,1	101,5

Tot en met 2022 is er een bedrag van circa € 89.893.382 uitgegeven aan Europese middelen. In deze periode is circa € 85.457.865 aan EFMZV-middelen bij de Europese Commissie gedeclareerd. De voor Nederland beschikbaar gestelde middelen zijn tot en met 31 juli 2024 te declareren. Door gebruik te maken van de begrotingsreserve visserij blijven ook de Rijksmiddelen waarvoor nog geen uitgaven zijn gedaan, beschikbaar voor nationale cofinanciering.

EMFAF 2021-2027

Met het Europees Visserijfonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur (EMFAF) voert Nederland het Europees Geïntegreerd Maritiem Beleid (GMB) en het Gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB) uit. Het fonds loopt van 2021 tot en met 2027. Het EMFAF-programma is bedoeld voor de (middel)lange termijn en maakt middelen vrij om de uitdagingen voor deze periode aan te gaan. De hoofddoelen van het Nederlandse programma zijn:

- · Het verder verduurzamen van de visserijvloot door innovatie;
- · Rendementsverbetering en verduurzaming van de aquacultuurproductie en de verwerkende keten;
- Een bijdrage leveren aan natuuronderzoek- en behoud;
- Ervoor zorgen dat Nederland haar verplichtingen uit het GVB op het gebied van datacollectie en controle- en handhaving nakomt.

Het programma is in december 2022 goedgekeurd.

Investeringen in Mosselzaadinvanginstallaties (MZI)

Deze maatregel is in 2021 opengesteld om bedrijven te steunen die op mosselzaad vissen en willen investeren in de koop, bouw en plaatsing van een MZI. Beslissing op de aanvraag en uitbetaling van de subsidie konden pas plaatsvinden na goedkeuring van het programma. Het budget voor deze subsidie is tussentijds opgehoogd naar € 2 mln.

Financieel overzicht EMFAF

Ook bij het EMFAF is de verdeling van de tussen overheid en begunstigden in de meeste gevallen maximaal 50/50. In enkele gevallen is het aandeel van de overheid lager. Bij overheidsopdrachten kan dit juist weer hoger zijn. 70% van de overheidsfinanciering zal uit het EMFAF komen, de resterende 30% is nationale cofinanciering. De totale omvang van het EMFAF (nationale deel en EU-deel) bedraagt € 139,9 mln. Op hoofdlijnen worden de middelen op de volgende onderdelen ingezet:

- Economisch, sociaal en milieuvriendelijk versterken van duurzame visserij;
- Het verbeteren van de energie-efficiëntie en het verminderen van de CO₂-uitstoot door vervanging of modernisering van de motoren van vissersvaartuigen;
- Het bevorderen van de aanpassing van de vangstcapaciteit aan de vangstmogelijkheden in geval van definitieve stopzetting van visserijactiviteiten en het bijdragen tot een billijke levensstandaard in geval van tijdelijke stopzetting van visserijactiviteiten;
- Het bevorderen van efficiënte controles en dataverzameling in de visserij voor kennisgedreven beleidsbepaling;
- Bijdragen aan de bescherming en herstellen van het aquatisch ecosysteem;
- Het bevorderen van duurzame aquacultuuractiviteiten, met name versterking van het concurrentievermogen van de aquacultuurproductie, terwijl ervoor wordt gezorgd dat de activiteiten op de lange termijn ecologisch duurzaam zijn;
- Het promoten van marketing, kwaliteit en toegevoegde waarde van visserij- en aquacultuurproducten, evenals de verwerking van deze producten;
- Het versterken van duurzaam zee- en oceaanmanagement door de bevordering van maritieme kennis, maritiem toezicht en/of kustwachtsamenwerking.

Bijlage 9: Rijksuitgaven Caribisch Nederland

Bijlage Rijksuitgaven Caribisch Nederland (BES/ openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba)								
Artikel/ instrument	Taak	Bijdrage realisatie	ontwerpbegroting 2023					
			2022	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal uitgaven			3.212	14.292	17.037	800	800	800
<hr/>								
Artikel 22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken¹			3.212	14.292	17.037	800	800	800
Bijdrage aan medeoverheden	R i		3.212	14.292	17.037	800	800	800

1 Dit was voorheen artikel 12 Natuur en biodiversiteit.

Toelichting Artikel 22 Natuur, visserij en gebiedsgericht werken

Voor de periode 2022-2024 is € 35 mln. beschikbaar gesteld voor uitvoering van fase 1 van het Natuur- en milieubeleidsplan Caribisch Nederland 2020-2030 (NMBP). In 2022 is hier in samenwerking met de ministeries van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties en Infrastructuur en Waterstaat uitvoering aan gegeven. De activiteiten in 2022 stonden in het kader van het opzetten van een programmastructuur met onderliggende projectplannen incl. benodigde capaciteit op de drie eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba om het NMBP uit te kunnen voeren. Dit heeft geleid tot projecten gericht op o.a. mangroven- en koraalherstel, uitbreiding riolering en waterzuivering en (zee)waterkwaliteit monitoring op Bonaire; koraalherstel, bestrijding invasieve soorten en herstel van het droog tropisch bos op Sint Eustatius; en herbebossing, bestrijding van loslopende geiten en uitbreiding van de hydroponics farm op Saba. Overkoepelend is gewerkt aan een kennisagenda voor Caribisch Nederland en aan samenwerkingsovereenkomsten met de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten. De middelen in 2022 zijn grotendeels ingezet met Vrije Uitkeringen via het BES-Fonds.

Bijlage 10: NGF

Uitgaven NGF-projecten van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit								
RIS/IBOS Nummer	V/U/O	Totaal ja/nee	Uitgavenoverzicht NGF-projecten (bedragen x € 1.000)					
			Totaal toegekend NGF-budget	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Restant 2022
Artikel 23 - Kennis en innovatie	U		Totaal uitgaven	20.809			678	20.131
<i>Subtotaal uitgaven project CROP-XR</i>	U/V		678	20.809			678	20.131
U23 Kennis en innovatie (05 - Subsidies)	U/V		678	20.809			678	20.131
290520-U23 Groefonds - Crop XR	U/V		678	20.809			678	20.131

Algemeen

Deze bijlage bevat de financiële informatie en beknopte toelichting van de stand van zaken van de Nationaal Groefonds (NGF)-projecten die onder verantwoordelijkheid van LNV vallen.

In de tweede (2022) investeringsronde van het Nationaal Groefonds zijn 2 voorstellen van LNV Onderzoek, ontwikkeling en Innovatie goedgekeurd. Het project CROP-XR heeft een toekenning gekregen en is gestart in 2022. Voor het project Cellulaire Agricultuur is in eerste instantie een reservering geplaatst. Deze reservering is eind 2022 omgezet in een toekenning. In 2022 zijn alleen uitgaven gerealiseerd voor het project CROP-XR.

CROP-XR

CROP-XR wordt een virtueel, Nederlands instituut gericht op snellere ontwikkeling van extra-weerbare (eXtra-Resilient) landbouwgewassen.

Sterkere, meer weerbare gewassen worden cruciaal nu klimaatomstandigheden extremer worden en we tegelijkertijd minder kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen gaan gebruiken om gewassen te helpen uiteenlopende stresscondities te weerstaan.

In CROP-XR ontwikkelen vooraanstaande Nederlandse onderzoeksgroepen en wereldwijd leidende, in Nederland gevestigde plantenveredelingsbedrijven samen innovatieve methoden om gewassen extra weerbaar te maken. In die methoden worden moderne plantenbiologie gecombineerd met kunstmatige intelligentie (AI) en digitale modellen. Die nieuwe inzichten worden direct toegepast om van een aantal modelgewassen sterkere, weerbaarder variëteiten te ontwikkelen die ook in extremer condities duurzaam kunnen worden geteeld.

In 2022 heeft een aantal activiteiten plaatsgevonden waaronder:

- Fase 0 van het programma is van start gegaan. Als onderdeel van deze fase is het virtueel instituut gestart. LNV heeft subsidie verleend voor deze fase.
- Voor PLANT-XR is een uitgewerkte aanvraag ingediend bij NWO. PLANT-XR is het funderend programma binnen CROP-XR waarin het werkplan voor het wetenschappelijke gedeelte in detail is uitgewerkt. NWO besluit op 22 februari over de financiering van dit voorstel binnen het Lange-Termijn-Programma (LTP).
- Een private partij heeft zich als investerende partner aangesloten bij het programma.

Bijlage 11: Rapportage Burgercorrespondentie 2022

Inleiding

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) rapporteert hierbij over de correspondentie van het kerndepartement, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) met burgers voor het kalenderjaar 2022.

Onder de term "burgerbrief" wordt volgens de definitie van de Nationale ombudsman verstaan: elk schriftelijk stuk dat een overheidsinstantie van een burger ontvangt. Het medium (brief, fax of e-mail) maakt daarbij niet uit. Ook het begrip burger is breed. Hieronder worden niet alleen individuele burgers begrepen, maar ook groepen en organisaties.

Specifiek betreft het bezwaarschriften, klaagschriften, Wob- en Woo-verzoeken en overige brieven & e-mails. Deze laatsten voor zover zij worden afgehandeld door het kerndepartement. Ook via Rijksoverheid.nl (verzorgd door het Ministerie van Algemene Zaken) zijn er vele contacten met burgers over de LNV-beleidsterreinen.

Aantallen

Categorie	2021	2022
a. Bezwaarschriften (als bedoeld in de Awb)	4703	5407
b. Klaagschriften	194	159
c. Overige brieven en e-mails	1123	2192
d. Wob- en Woo-verzoeken	569	589

Bewaarschriften

Het kerndepartement, RVO en NVWA ontvingen in 2022 de volgende aantallen bezwaarschriften:

	Aantal bezwaarschriften		Afgehandeld binnen (verdaagde) wettelijke termijn
	2021	2022	2022
Kerndepartement LNV	13	4	56%
RVO	3221	4016	83%
NVWA	1469	1387	36%
			72%

Toelichting:

RVO: Per saldo wordt de toename in het aantal ontvangen bezwaarschriften veroorzaakt door een grote toename in Visserij/Brexit-bezwaren.

NVWA: Bij de NVWA is het percentage tijdig afgehandelde bezwaarschriften in 2022 aanzienlijk toegenomen ten opzichte van 2021. Vanaf 2020 is de nadruk gelegd op het afhandelen van oude bezwaarzaken. Het afhandelen van oude bezwaarzaken heeft tot en met 2021 gedrukt op het percentage tijdig afhandelen bezwaarzaken. In 2022 is daarin een kentering gekomen, waardoor nu een tijdigheidspercentage wordt gehaald van 72%. Verwachting is dat het percentage tijdig afgehandelde bezwaarschriften in 2023 verder zal toenemen.

Klaagschriften

Het kerndepartement, RVO en NVWA ontvingen in 2022 de volgende aantallen klaagschriften:

	Aantal klaagschriften		Afgehandeld binnen de (verdaagde) wettelijke termijn
	2021	2022	2022
Kerndepartement LNV	1	1	100%
RVO	48	44	83%
NVWA	143	114	86%
			78%

Toelichting:

NVWA: Het aantal klaagschriften 2022 voor de NVWA is voorlopig. Het aantal afgehandeld binnen de verdaagde wettelijke termijn kan nog hoger worden, omdat er 14 klaagschriften nog open staan en binnen deze termijn zijn.

Overige brieven en e-mails

Het kerndepartement, RVO en NVWA ontvingen in 2022 de volgende aantallen overige brieven en e-mails:

	Aantal 'overige brieven' en e-mails		Tijdig afgehandeld	
	2021	2022	2021	2022

Toelichting:

Kerndepartement LNV: De cijfers betreffen de periode 1 januari t/m 26 december 2022. Dit in verband met de overgang naar een ander ICT-systeem.

RVO en NVWA ontvangen als uitvoerende en handhavende dienst elke dag vele berichten, zowel schriftelijk als telefonisch, van zowel burgers als bedrijven. Van al deze binnengekomen berichten worden de eerstelijns zaken, dit zijn o.a. de mails en brieven die via de klantcontactcentra binnenkomen, geregistreerd.

RVO ontving in 2022 63.144 (2021: 72.000) mails en brieven, 20.967 hiervan betrof LNV-onderwerpen (2020: 23.000).

De NVWA ontving in 2022 23.040 burgermeldingen. Dit zijn meldingen van burgers en bedrijven die op het toezichtgebied van de NVWA liggen. De aantallen burgermeldingen zijn exclusief de wettelijk verplichte meldingen. De burgermeldingen komen zowel schriftelijk binnen, als telefonisch. Ook heeft de NVWA 9.530 schriftelijke vragen en overige berichten bij het Klantcontactcentrum geregistreerd. De monitoring op de doorlooptijden van de vragen en overige berichten is niet te beantwoorden, aangezien de afhandeling in veel gevallen buiten de systemen van het Klantcontactcentrum plaatsvinden en daardoor niet eenduidig te rapporteren zijn. Deze aantallen zijn exclusief de (reguliere) netwerkcontacten en andere schriftelijke contacten die er zijn tussen externen en andere afdelingen binnen de NVWA.

D. Wob- en Woo-verzoeken

Het kerndepartement, RVO en NVWA ontvingen in 2022 de volgende aantallen Wob- en Woo-verzoeken:

	Aantal Wob- en Woo-verzoeken		Afgehandeld binnen de (verdaagde) wettelijke termijn		Ingebrekstellingen	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Kerndepartement LNV	88	134	17%	11%	6	14
RVO	203	213	27%	41%	8	47
NVWA	278	242	21%	16%	64	72

Toelichting:

RVO: Zoals jaarlijks het beeld is bij de Wob (en per 1 mei 2022 de Woo) worden er voor de LNV-opdracht veel Wob/Woo-verzoeken ontvangen door RVO. Wat opvalt is dat in 2022 het aantal ingebrekstellingen aanzienlijk hoger lag dan in eerdere jaren. Dit wordt veroorzaakt door een aantal verzoekers, dat vele tientallen verzoeken indient (vaak nog van omvangrijke aard), waarbij na het verstrijken van de beslistermijn in gebreke wordt gesteld. Eén van die partijen is ook bij het kerndepartement LNV in beeld vanwege ingebrekstellingen en beroepen i.v.m. niet-tijdig beslissen op verzoeken.

Het tijdigheidspercentage ligt voor de verzoeken op het LNV-terrein hoger dan in 2021. Dit heeft te maken met inspanningen vanuit de (nieuwe) Woo-unit, waarbij ook interne afspraken gemaakt zijn over het afhandelen van

oude verzoeken, waardoor die minder drukken op de capaciteit om nieuw binnengekomen Woo-verzoeken te kunnen behandelen. Capaciteit en bemensing van de Woo blijft een uitdaging. Dat is overigens niet alleen bij RVO het geval, maar betreft een Rijksbreed spelend vraagstuk, dat ook bij het SGO in beeld is.

NVWA: De cijfers van 2021 en 2022 kunnen niet met elkaar worden vergeleken. Vanaf 2022 neemt de NVWA doorgestuurde en ingetrokken Woo-verzoeken niet meer mee in de berekening. Hiermee sluit de NVWA aan bij de standaardwerkwijze die van toepassing is voor de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk. Om Woo-verzoeken sneller af te kunnen handelen zijn er bij de NVWA meerdere verbeterprojecten opgestart.

Bijlage 12: Openbaarheidsparagraaf 2022

Dit is de openbaarheidsparagraaf van het Ministerie van LNV en de bijbehorende dienstonderdelen⁴. De verplichting voor het schrijven van de paragraaf, om inzicht te bieden in de inspanningen rondom informatiehuishouding en openbaarmaking, komt voort uit artikel 3.5 van de Wet open overheid (Woo).

Context

Het verminderde vertrouwen in de overheid blijft onderwerp van gesprek in de samenleving, media en politiek. Transparantie speelt hierin een belangrijke rol. In 2022 stond die transparantie opnieuw in de schijnwerpers met onder andere het gebrek aan archivering van chatberichten en het niet halen van de afhandelingstermijnen van de Woo. Vanuit deze ontwikkelingen en de reeds gestelde kaders (Wet Open Overheid, de Beleidslijn Actieve Openbaarmaking Beslisnota's en het interdepartementaal programma Open op Orde) is ook in 2022 gewerkt aan de vraagstukken op het gebied van informatiehuishouding, openbaarmaking en transparantie. Hiermee willen we bijdragen aan het herstel van het verminderde vertrouwen.

Deze openbaarheidsparagraaf beschrijft op hoofdlijnen de activiteiten die in 2022 zijn gerealiseerd op de thema's 1) verbetering van de informatiehuishouding; 2) actieve openbaarmaking en 3) passieve openbaarmaking.⁵ Het geheel van deze activiteiten is erop gericht om de omslag te maken naar een meer open departement dat zo veel mogelijk transparantie biedt in handelen, besluitvorming en verantwoording. Deze omslag is een lang traject, wat continu in ontwikkeling blijft.

Verbetering van de informatiehuishouding

De inhaalslag om de informatiehuishouding op orde te brengen is een stap in de juiste richting. Het Departementaal Actieplan Informatiehuishouding vormt het kader voor deze inhaalslag, waarin de belangrijkste doelstellingen

⁴ NVWA, SBB en CtbG zijn de dienstonderdelen die bij het Ministerie van LNV horen. In dit document zijn de resultaten concernbreed beschreven. Wanneer het alleen een kerndepartement of dienst betreft is dit expliciet aangegeven. SBB en CtbG schrijven ook een eigen openbaarheidsparagraaf.

⁵ Ontwikkelingen en cijfers over informatiehuishouding en transparantie worden inzichtelijk gemaakt bij verschillende rapportagemomenten. Voorbeelden naast deze openbaarheidsparagraaf zijn de rapportages over POK- en Woo-gelden, Capaciteitsrapportage, de kwantitatieve Woo-rapportage in de JBR en het rapport Burgercorrespondentie.

zijn opgenomen. Relevante kaders zijn daarnaast: het generieke actieplan Open op Orde, de Kaderbrief Open op Orde, het Informatieplan van LNV en de I-strategie.

In 2022 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd en doelen gerealiseerd:

- **Basis op Orde.** Er zijn voorbereidingen getroffen voor het begeleiden van beleidsdirecties bij het kerndepartement voor het op orde krijgen en houden van hun informatiehuishouding en bijbehorende openbaarmaking. Gevoelige en actuele dossiers krijgen hierin prioriteit. Een eerste stap hierin is de Factsheet Open op Orde voor concrete handvatten voor elke directie.
- · **Berichtenapp-archivering.** Er is naar aanleiding van een geïntensieveerde politieke dynamiek gewerkt aan bredere bewustwording. Daarnaast zijn de bewindspersonen geadviseerd om geen appberichten te verwijderen in afwachting van de nieuwe rijksbrede richtlijn die in 2023 wordt verwacht.
- · **Emailarchivering.** Er is gewerkt aan een technische oplossing voor het veiligstellen van e-mails.
- · **Web-archivering.** De archivering van websites is bij het merendeel van de organisaties afgerond. Er is gewerkt aan het optimaliseren van de beheerfase.
- **Ontwikkeling Informatiesysteem.** Er is bij het kerndepartement toegewerkt naar de invoering van het nieuwe documentinformatiesysteem SIRIS op 4 januari 2023.
- **Aansluiting Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI).** Naar aanleiding van de resultaten uit de AC-ICT toets is door het Rijksbrede programma PLOOI opnieuw gekeken naar de generieke digitale infrastructuur. AC-ICT adviseert het programma om te werken aan een minimale variant. LNV heeft op basis van dit advies gewerkt aan een impactanalyse van de invoering van PLOOI voor het departement.
- **Intuïtieve tooling.** Er is gestart met het gebruik van de tool Octobox en er zijn eerste ervaringen opgedaan met de tool Zoek&Vind. Beide dragen bij aan het eenvoudiger lakken, ontdubbelen en zoeken van informatie.
- **Data en Algoritme.** Om in beeld te brengen hoe data efficiënt en veilig kan worden ingezet bij maatschappelijke opgaven, zijn datastrategieën ontwikkeld en is gewerkt aan bewustwording. N.a.v. Motie 21 Marijnissen is er onderzoek uitgevoerd naar gebruik van afkomst gerelateerde gegevens. De eindrapportage van dit onderzoek wordt naar verwachting in het eerste kwartaal in 2023 met de Tweede Kamer gedeeld.
- **Ontwikkeling dashboards.** Er zijn eerste stappen gezet voor de bouw van een Woo-dashboard om kwantitatieve data over Woo-verzoeken inzichtelijk te maken en hierop te kunnen sturen.
- **N-meting.** Uit de jaarlijkse meting van de staat van de informatiehuishouding bij LNV blijkt dat er progressie is geboekt ten opzichte van de vorige meting. De resultaten zijn verwerkt in een rapportage die in 2023 openbaar wordt gemaakt.

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking houdt in dat de overheid uit eigen beweging informatie openbaar maakt voor de samenleving en politiek. Dit is een thema dat in ontwikkeling is en waarbij we zo goed mogelijk willen aansluiten op de behoefte van samenleving, politiek en media.

In 2022 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd en doelen gerealiseerd:

- **Uitbreiding actieve openbaarmaking beslisnota's.** De uitbreiding van actieve openbaarmaking van beslisnota's is volledig geïmplementeerd waardoor nu bij alle categorieën Kamerstukken de bijbehorende beslisnota openbaar wordt gemaakt.
- **Actieve openbaarmaking van 17 categorieën onder de Woo.** Er is een analyse gedaan naar de status van de eerste 4 categorieën die verplicht openbaar gemaakt moeten worden vanaf 2023. En wat hierin nog nodig is qua proces voor openbaarmaking.
- **Eerste ervaringen en verkenning proactieve openbaarmaking.** Vanuit het DG-overleg Stikstof zijn stukken die zijn gebruikt voor besluitvorming proactief openbaar gemaakt. Er worden evaluaties uitgevoerd naar de interne en externe impact van deze manier van openbaarmaking. Vanuit deze ervaringen en de geluiden uit politiek en samenleving voor meer openbaarmaking, zijn eerste verkenningen gestart voor het meer proactief openbaar maken van informatie vanuit LNV.
- **Kamerstukkenmodule.** Sinds februari 2022 wordt gebruik gemaakt van de kamerstukkenmodule om Kamerbrieven en beslisnota's naar de Eerste Kamer en Tweede Kamer te sturen en tegelijkertijd naar Rijks-overheid.nl. LNV en EZK zijn de meest geavanceerde gebruikers van dit systeem.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking is openbaarmaking van informatie naar aanleiding van een verzoek⁶. Het Woo-verzoek is hierin de meest bekende vorm. Vanuit een integrale aanpak lag in 2022 de focus op het terugdringen van de afhandelingstermijn van Woo-verzoeken.

In 2022 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd en doelen gerealiseerd:

- · **Terugbrengen afhandeltermijn bij Woo-verzoeken.** Door middel van een integraal optimalisatietraject is gewerkt aan procesoptimalisaties, ondersteunende tooling (zie hierboven) en extra capaciteit (zie hieronder). Om accurate informatie op te halen over de knelpunten in het proces bij het afhandelen van Woo-verzoeken zijn workshops georganiseerd met een brede vertegenwoordiging. Hieruit zijn 7 verbeterthema's gedefinieerd waar we in 2023 vervolg aan geven.
- **Inzage op basis van artikel 5.7.** Onder strikte voorwaarden mogen journalisten en wetenschappers inzage krijgen in (ongelakte) documenten. Dit jaar heeft inzage plaatsgevonden in een pilot-opzet bij het Kwantum dossier met journalisten van Follow-the-Money. De bevindingen vormen input voor het ontwikkelen van beleid op de uitvoering van dit artikel.
- **Contactpersoon Woo.** De eerste ervaringen met de contactpersoon Woo zijn opgedaan voor laagdrempelig contact met burgers en journalisten voor overheidsinformatie. Op basis hiervan kijken we hoe de rol van de contactpersoon Woo nader vorm te geven in onze organisatie.

Overkoepelende inspanningen

Naast bovenstaande activiteiten werken we overkoepelend aan:

⁶ Kwantitatieve informatie over de Woo zal worden gedeeld bij de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk. Voor meer kwantitatieve details over verzoeken anders dan de Woo verwijzen we naar de Bijlage Rapportage Burgercorrespondentie bij dit jaarverslag.

- **Integrale aanpak capaciteit.** Met een integrale aanpak op capaciteit zorgen we voor extra ondersteuning in de organisatie voor ondersteuning op openbaarheid in samenhang met betere informatiehuishouding, optimalisatie van processen en tooling. Vanuit deze aanpak met Woo-gelden is er in 2022 bij het kerndepartement (LNV en EZK) 25 fte extra capaciteit aangenomen.
- **Ontwikkeling platform informatiehuishouding, openbaarmaking en transparantie.** Dit jaar is gestart met de ontwikkeling van een platform om nieuwe en bestaande collega's op de thema's informatiehuishouding, Woo, openbaarmaking en transparantie met elkaar te verbinden en training, ontwikkeling, communicatie en kennisdeling te faciliteren.
- **Communicatie en begeleiding.** Er zijn diverse handleidingen, instructies en publicaties ontwikkeld voor het informeren en ondersteunen van medewerkers en management. Ook is er een reeks Open Gesprekken georganiseerd om dilemma's over openbaarmaking te bespreken met medewerkers.

Financiële toelichting

De activiteiten op het gebied van openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding worden deels gefinancierd uit de POK-gelden (vanaf 2021) en Woo-gelden (vanaf 2022) en deels uit eigen middelen van het departement. De POK- en Woo-gelden zijn meerjarig toegekend door het ministerie van BZK. In 2022 was er vanuit POK- en Woo-gelden een totaalbudget van ruim 17 miljoen voor EZK en LNV. Hiervan is ruim 10 miljoen gealloceerd aan dienstonderdelen.

Ten aanzien van de besteding van deze budgetten geldt voor 2022:

- De Rijksbrede prioriteiten van Open op Orde zijn in 2022 conform budget uitgenut.
- Het budget voor de POK-gelden is geheel uitgenut. Onderdeel hiervan is dat bij de Najaarsnota de verwachte onderuitnutting van 300K is teruggegeven aan BZK voor interdepartementale trajecten.
- Op het budget van de Woo is in 2022 circa 2 M€ onderuitnutting ontstaan. Deze is vooral veroorzaakt door temporisering van enkele deeltrajecten, vertraging in het aannemen van personeel als gevolg van de moeilijke arbeidsmarkt en doordat bepaalde deelprojecten voor minder geld konden worden gerealiseerd.
- Om de onderuitnutting te beperken zijn in de zomer van 2022 extra impulsen gegeven aan diverse projecten zoals het inzetten van extra capaciteit en ondersteuning van projecten bij de diensten.
- Aandachtspunt bij de Woo is het feit dat in 2022 de nieuwe wet pas is ingevoerd en dit ook het eerste jaar was dat de Woo-budgetten beschikbaar waren. Op basis van deze eerste ervaringen zijn voor 2023 meer concrete plannen gemaakt om de budgetten zo optimaal mogelijk te benutten.

Lijst van afkortingen

Lijst van afkortigen

ACM	Autoriteit Consument en Markt
AI	Aviaire Influenza
ANLb	Agrarisch natuur en landschapsbeheer
ATCM	Antarctic Treaty Consultative Meeting
AVP	Afrikaanse Varkenspest

ACM	Autoriteit Consument en Markt
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BES	Bonaire, Sint Eustatius, Saba
BL	Borgstelling MKB Landbouwkredieten
BNP	Bruto Nationaal Product
BSE	Bovine Spongiform Encephalopathy
BT	Blauwtong
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBD	Convention on Biological Diversity
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCAMLR	Convention for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources
CCD	Centrale Commissie Dierproeven
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna
COKZ	Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel
Ctgb	College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden
DG	Directoraat-Generaal
DGF	Diergezondheidsfonds
DICTU	Dienst ICT Uitvoering
EC	Europese Commissie
EFMZV	Europese Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij
EG	Energie-efficiëntie glastuinbouw (voorheen EHG)
EHG	Energie-efficiëntie en hernieuwbare energie glastuinbouw
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
ELFPO	Europese Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling
ELGF	Europese Landbouwgarantiefonds
ESTEC	European Space Research and Technology Centre
EU	Europese Unie
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren
GKN	Groen Kennisnet
GL	Garantieregeling Landbouw
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GMI	Garantstelling Marktintroductie Innovaties
GMO	Gemeenschappelijke Marktordening
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
Gwwd	Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Points
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
HCU	High Containment Unit
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
IBG	Inbeslaggenomen goederen
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IUC	Inkoop Uitvoering Centrum
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
JPI	Joint Programming Initiatives
KCB	Kwaliteits-Controle-Bureau
KDS	Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie
KVP	Klassieke Varkenspest
LAN	Landbouwraden Netwerk
LEI	Landbouw-Economisch Instituut
LICG	Landelijk informatiecentrum gezelschapdieren

ACM	Autoriteit Consument en Markt
LID	Landelijke inspectiedienst dierenbescherming
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MEI	Marktintroductie energie-innovaties
MFK	Meerjarig Financieel Kader
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MKZ	Mond-en-klaauwzeer
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
MZS	Minister voor Medische Zorg en Sport
NCD	Newcastle Disease
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEM	Netwerk Ecologische Monitoring
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NIPO	Nederlands Instituut voor Publieke Opinie
NOF	Programma Natuuroffensief
NPPL	Nationale Proeftuin Precisielandbouw
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
OBN	Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit
OCR	Official Controls Regulation
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OIE	Office international des Épidémies
OM	Openbaar Ministerie
OVB	Overdrachtsbelasting
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PBO	Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie
PIA	Programma Internationale Agroketens
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RVO.nl	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWS	Rijkswaterstaat
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke taak
S.T./S.E.	Salmonella Typhimurium/Salmonella Enteritidis
SDa	Stichting Diergeneesmiddelen Autoriteit
SDG	Sustainable Development Goal
SER	Sociaal-Economische Raad
SSO	Shared Service Organisatie
SVD	Swine Vesicular Disease (Blaasjesziekte)
TO2	Toegepast Onderzoek Organisaties
TSE	Transmissible Spongiform Encephalopathies
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VAMIL	Regeling Vervroegde Afschrijving Milieu-investeringen
VBNE	Vereniging van Bos- en Natuurterreinenogenaren
VGI	Voedings- en genotmiddelenindustrie
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WEcR	Wageningen Economic Research
WOAH	World Organisation for Animal Health
WOT	Wettelijke onderzoekstaken
WR	Wageningen Research
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZvA	Ziekte van Ajyeshky